

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ІНСТИТУТ НІМЕЦЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТУДІЙ УНІВЕРСИТЕТУ БІРМІНГЕМА
(Велика Британія)

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ЛЮБЛІНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІВАНА ПАВЛА II (Республіка Польща)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ. Б. П. ХАШДЕУ (Молдова)
МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СУЧАСНА ДИПЛОМАТІЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»

28 квітня 2026 р.

м. Київ

УДК 327:355.01(477)(470+571-651.1)

Сучасна дипломатія: актуальні проблеми теорії та практики / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 28 квітня 2026 р. Київ, 2026. 350 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна дипломатія: актуальні проблеми теорії та практики», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 28 квітня 2026 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямами роботи конференції і охоплює широке коло теоретичних і практичних питань розвитку сучасної та вітчизняної дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 19.06.2026 р.).

Редакційна колегія:
Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (співголова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2026
© Автори, 2026

СЕКЦІЯ 1.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

СЕРГІЙЧУК Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНА СТРАТЕГІЯ ГЕТЬМАНА ІВАНА ВИГОВСЬКОГО В 1657-1659 РОКАХ

Протести української козацької старшини проти свавілля самодержавної Москви, яка майстерно розвела довірливих українців на Переяславській раді в січні 1654 р., особливого успіху не мали. Навіть голосна заява Богдана Хмельницького на Чигиринській раді в жовтні 1656 р. про потребу відступити від московського царя на нього не подіяла. А от сам гетьман передчасно пішов після цього у засвіти...

Тож волю останнього взявся сповнити Іван Виговський, який був обраний на місце молодого Юрія Хмельницького в тривожній ситуації, котра тоді склалася для України – з усіх боків загрожувала небезпека: 16 серпня молдавський господар Стефан повідомляв, що, дізнавшись про смерть Богдана Хмельницького, поляки вирішили йти в Україну, наближаючись уже до Кам'янця, наступного дня Виговський дістав звістку від брацлавського полковника Зеленського про те, що до кордону підійшли загони сілістрійського паші, того ж дня татар бачили під самим Чигирином.

Великий знавець подій того часу Михайло Грушевський сказав з цього приводу: «Ми не маємо майже нічого, щоб виясняло нам інтимні думки, властиві заміри, провідні ідеї й кінцеві цілі політики Виговського і його кругів, і так само Мазепи і його прихильників. І Виговський, і Мазепа виступають перед нами як дипльомати, що в своїй кореспонденції й офіційних актах поводилися головно вічним дипломатичним принципом, що язик людині даний на те, щоб укривати свої гадки. Як би діло їх вінчалося успіхом, воно б пояснило їх задушевні пляни і помирило суспільність і потомство з їх дипльоматуванням, з критими ходами, якими йшли вони до своєї мети. А так на руїнах своїх замислів зісталися вони з репутацією інтриганів-зрадників, хитрих егоїстів, сіячів смути й «измены», а навіть і ми, бажаючи безсторонно оцінити політику й змагання тих людей, мусимо вдаватися більше або меншими правдоподібними міркуваннями про те, що було властивою метою їх змагань, на підставі тих офіціальних актів, і ще більше – міркуючи з загального розвою політичних ідей і змагань українського суспільства» [1].

Тож розуміючи всю критичність стану козацької держави й не зрікаючись

бажання Богдана Хмельницького щодо вибору його сина, що сприймалося своєрідним заповітом старого гетьмана, козацька старшина на спеціальній своїй раді вирішила вручити на певний час булаву «людині досвідченій, сильній волею й спілій розумом, яка здатна керувати. Таким був Виговський, найближчий співробітник і довірений Богдана Хмельницького» [2].

Інших імен, як пише Симон Наріжний, не було названо ні тоді, ні потім, на пізніших радах, де ця справа остаточно вирішувалась: «Нехай булава й бунчук буде при Юрії Хмельницькому, а доки дійде він літ військових, правитиме Виговський, і булаву й бунчук братиме, коли треба, у Хмельницького, а повертаючись, знову йому до рук віддаватиме» [2, арк. 87, 88].

Одержавши гетьманську булаву, Виговський одразу ж вирішує впритул зайнятися відродженням відносин з Бахчисараєм, які були розірвані кримським ханом після Переяславської ради в січні 1654 р. У своєму листі до хана від 10 вересня 1657 р. гетьман так викладає мотиви відновлення стосунків з Кримом: «А я, помня то, что с вашею ханскою милостью в близком пребываем соседстве и имеючи с тобою доброе знакомство, к тому идучи дорогою предков наших, что всегда в приятстве жили с вашею ханскою милостью, как и предки вашей ханской милости, чего желаем себе, чтоб и мы в том же неотменно с вашею ханскою милостью пребывали приятствие и присяжном братстве» [3].

Це було свого роду відповіддю на позицію Москви, яка після смерті Богдана Хмельницького вирішує широким фронтом наступати на ті права і вольності українського народу, зберігати які присягав своїм словом Олексій Михайлович. Насамперед, без погодження з козацькою старшиною в Україну вводяться московські війська. Але сподівання Москви на якісь особливі «челобытия» перед царем на дозвіл обрати нового гетьмана не справдилися.

Царський уряд хотів обмежити козацький реєстр 40 тисячами, вислати своїх воєвод з ратними людьми до Чернігова, Переяслава, Ніжина, Корсуня, Білої Церкви, Прилук для того, аби «те люди на оборону Черкасских городов были всегда готовы». Крім того, ставилося питання про передачу царським властям Бихова, який свого часу «піддався» Хмельницькому.

Коли про цей московський проект довідалися в Україні, то піднялася широка хвиля протестів й обурення серед козацтва, яке вбачало в такому кроці царя Олексія Михайловича загрозу для існування власної державності, навіть на ствердженних «Березневими статтями» умовах.

Ось чому коли на спеціально скликаній козацькій раді 11 (21) жовтня 1657 р. у Корсуні Виговський розтлумачив її учасникам суть пропозицій Москви і заявив при цьому про своє небажання «бути в неволі», то йому повертають гетьманські регалії, обіцяючи одностайну підтримку всього війська в боротьбі за давні права й вольності України.

Одностайна підтримка, яку одержав Виговський на Корсунській раді, дала йому можливість укласти міжнародні договори з Туреччиною й Кримом та ратифікувати договір із королем шведським. Але тоді в Москві, одержавши повну інформацію про перебіг Корсунської ради й настрої козацтва, остаточно зрозуміли, що Україну можна задушити тільки її ж руками, посіявши недовір'я й ворожнечу у Війську Запорозькому.

Вимушено визнаючи гетьманство Івана Виговського – царську грамоту про це 17 (27) листопада 1657 р. привіз до Чигирина спеціальний посол Дмитро Рагозін, Москва розпочинає готувати ґрунт для усунення Івана Виговського з посади. З цією метою воєводи Олексія Михайловича розпочали серед козацької старшини підбурювальні акції проти легітимно обраного гетьмана, зокрема, особливо активізувався полтавський полковник Мартин Пушкар.

Виговський розумів, що за справу треба взятися рішуче й відразу ліквідувати пушкарівщину. Була ще причина, спонукуюча Виговського до прискорення цієї ліквідації. Полягала вона в позиції московського уряду, який домагався, щоб гетьман прибув до Москви, де має погодитися на всі вимоги царського уряду. З наказу Москви в Путивлі були вже навіть заготовлені підводи для гетьманської подорожі. До якогось часу Виговський відписувався: посилався на обставини, які ніби перешкоджають йому залишити в цей час Україну й прибути до Москви; вказував на небезпечність стану, на можливість війни, на приготовляння до неї поляків, шведів і татар; посилався на поради своїх полковників, які теж визнавали небезпечним від'їзд гетьмана з України. Однак відомо, Виговський до Москви не поїхав і таким чином ніякої угоди з Москвою не підписав. А на початку квітня 1658 р. вислав до царя посольство в складі полковників Лісницького, Богуна та Бережецького. Їм було наказано вимагати, щоб з Москви вплинули на заколотників Пушкаря, Довгаля й інших, аби ті припинили бунт.

Проте з усього виходило, що Виговському треба було шукати інших способів для ліквідації пушкарівщини. І він такі способи знайшов і тим дав наочний урок Москві. З кримським ханом Виговський створив спілку, в результаті якої татари й козаки зобов'язувались до взаємної допомоги. Відтак братовбивча війна, яку спровокувала Москва своєю демагогією, сіянням недовір'я й ворожнечі до Виговського поміж старшиною й козаками, городовим козацтвом і запорожцями та підтримкою Пушкаря, Барабаша й іншими, скінчилася повною перемогою Виговського.

У своїй декларації до держав Європи, розповівши про порушення Москвою прийнятих зобов'язань по договору з Б. Хмельницьким, Виговський ставить такі обвинувачення Москві: цар спочатку не признав вибору Виговського на гетьмана, кинув незгоду серед війська, підтримував сваволю Барабаша, Пушкаря й інших, царський канцлер Алмаз Іванов переховував запорозьких послів і подавав цареві фальшиві звіти; воєвода Ромоданівський вів таємні зносини з Запоріжжям та обдарував двічі Барабаша титулом гетьмана й гетьманською булавою, що була прислана з Москви, скидав самостійно полковників, настановляв нових, розсилав ворожі до гетьмана універсали й нищив міста, які були гетьманові прихильні. Закінчується декларація так; «Москва готовить нам ярмо насамперед домашньою війною, себто нашою ж власною зброєю, а потім одверто підносить проти нас свою власну зброю без жодної нашої вини. Все те ми виявили, а тепер ми змушені підняти законну оборону та й удатися до сусідів з просьбою за поміч для своєї свободи. Не в нас лежить причина цієї війни, що розгорілася» [4].

Виговський склав договір у Гадячі 6 (16) вересня 1658 р. з Польщею і Литвою. Крім того, коли навесні 1659 р. московське військо вторглося в Україну

й оточило Конотоп, Іван Виговський посилає посольство в складі більше ста осіб на чолі з Германом Гапоновичем й Остапом Астаматієм до Високої Порти. Зокрема, про це є свідчення польського посланця Криштофа Перетятковича, який був присутній при відпуску цього посольства з Чигирина [5].

У листі до султана Виговський висловлював готовність на прийняття покровительства Високої Порти, за що обіцяв турків під час воєн «йому допомагати людьми» [6, арк. 7].

З цим посольством до Виговського прибули турецькі посланці, перед якими він мав присягнути в підданстві султану. Якраз російські документи, які виявив ще в 1920-х роках у московському архіві український історик Микола Петровський, ствердили: «И Выговской-де при тех ево послех и присягал, и взял у них султанова жалованья – кафтан да чалму, и при тех же послех на себя надевал, только один кафтан, а чалму на голову не клал» [6, арк. 8].

Хто конкретно був з турецької сторони в документах не вказується. Але з ними український гетьман відправив до Стамбула свого посланця «Петрановского в гонцех к султану с тем, что он Выговской пришлет вскоре к нему для большого подкрепленья – как ему у него и на которых статьях со всем войском быти в холопстве, - больших своих послов» [6, арк. 8].

Очевидно, поспішне відправлення цього посланця до Туреччини викликалося тим, що після переможного для Івана Виговського Конотопського бою хан, дізнавшись про похід кошового Івана Сірка на Крим, повертається додому, а по дорозі в помсту за грабіжницький набіг запорожців палить Полтавщину, що викликає хвилю обурення в середовищі козацької старшини проти гетьмана, останній, щоб убезпечити українську справу, посилає посольство до султана, який міг впливати на правителів Бахчисараю. Однак було вже запізно поправити ситуацію, яка склалася на той час, відтак на раді під Германівкою Іван Виговський поклав гетьманську булаву.

Студії над Виговським, зазначав у 1926 р. Симон Наріжний, «ще перебувають у такому стані, коли не настав час в багатьох питаннях говорити останнє слово й вирікати присуд. Можна сподіватися, що появляться ще нові матеріали й привнесуть нове світло, але з певністю можна твердити, що вони не змінять загального погляду на Виговського і його ролю в українській історії...» [2, арк. 10].

Проте вже сьогодні «в характеристиці й оцінці Виговського мусимо твердо затямити собі, що ні однією з своїх «негативних» рис він не спричинився за весь час своєї політичної діяльности до шкоди Україні. Навпаки, ціле його політичне життя є скероване на користь Батьківщини, а його невільна смерть не прийшла випадково, а закінчила самовіддане служіння Виговського українській державній справі. Це був не несподіваний випадок, а приречена страта того, хто життя своє спрямував на українське державне будівництво» [2, арк. 108].

У тодішніх критичних обставинах, коли важила доля державності України, «якої Виговський за весь час свого гетьманування не зрадив і не заплямував свого імени ні одним негідним вчинком. Цілою своєю службою українській державі й своєю смертю він засвідчив свою відданість державності свого народу» [2, арк. 109].

Насамкінець необхідно згадати слова діаспорного поета Олекси Стефановича:

А ще вклонимося Виговському:
Скільки часу не утекло б,
Злонапасникові московському
Не забути про Конотоп.

Література:

1. Літературно-науковий вістник (Львів). 1909. Кн.VI. С. 420-421.
2. ЦДАВОВУ. Ф. 4432. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 80-97.
3. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею» (Акты ЮЗР). СПБ, 1863-1892. Т. 7. С. 181.
4. Вісник Організації Оборони Чотирьох Свобід України (Нью-Йорк). 1954. Ч. 2–3. С. 14.
5. Стрельчевский Ст. К вопросу о сношениях Польши с козаками в 1657 – 1659 годах. Отдельный оттиск из «Университетских известий». К., 1873. С. 15.
6. Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (ІРНБУВ). Ф. Х. Спр. 14634.

БОРЧУК Степан Миколайович,
доктор історичних наук, професор,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ВІДЕНСЬКА СИСТЕМА ТА РОЛЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАЛАНСУ СИЛ (1815 – СЕРЕДИНА XIX ст.)

Проблематика формування та функціонування Віденської системи є однією з ключових у дослідженні історії міжнародних відносин XIX ст. Вона відображає спробу європейських держав після наполеонівських війн створити стабільний політичний порядок, здатний запобігти новим масштабним конфліктам. Визначальну роль у цьому процесі відіграли рішення Віденського конгресу, які заклали основу нової системи міжнародних відносин у Європі.

Віденська система ґрунтувалася на принципах легітимізму, відновлення династичних прав, територіального балансу та колективної безпеки. Її головною метою було недопущення гегемонії однієї держави на європейському континенті, як це відбулося за часів Наполеона. У цьому контексті ключовим елементом став принцип балансу сил, який передбачав розподіл впливу між провідними державами та взаємне стримування потенційних агресорів [5, p. 367].

Особливе місце у функціонуванні цієї системи посідала Велика Британія. Її зовнішньополітична стратегія базувалася на збереженні рівноваги в Європі та недопущенні домінування будь-якої континентальної держави, насамперед Франції або пізніше посилення впливу Російської імперії. Велика Британія виступала ініціатором і гарантом політики балансу сил, поєднуючи

дипломатичні інструменти з обмеженим військово-морським втручанням у критичних ситуаціях [2, с. 154].

Характерною рисою британської політики в межах Віденської системи був так званий «блискучий ізоляціонізм» (*splendid isolation*). Він полягав у тому, що Велика Британія уникала довгострокових континентальних союзів, але зберігала право активно втручатися у випадку порушення рівноваги сил [3, p. 712]. Такий підхід дозволяв Лондону залишатися арбітром європейської політики та одночасно зосереджуватися на розвитку морської могутності й колоніальної експансії.

У першій половині XIX ст. Віденська система забезпечувала відносну стабільність у Європі. Це проявлялося у відсутності загальноєвропейських війн і функціонуванні дипломатичного механізму «європейського концерту держав», де провідні країни узгоджували свої дії через конференції та переговори [4, p. 701]. Велика Британія активно брала участь у цьому процесі, виступаючи за збереження статус-кво та поступове врегулювання конфліктів дипломатичними засобами.

Водночас система не була статичною. Уже з 1830-х років вона почала зазнавати поступової трансформації під впливом національних і ліберальних рухів у Європі. Революції 1830 і 1848 років, зростання націоналізму та формування нових державних утворень підривали принципи легітимізму, закладені у Відні. У цих умовах Велика Британія адаптувала свою політику, зберігаючи роль балансира, але дедалі більше орієнтуючись на прагматичні інтереси та глобальну торгівлю.

Окреме значення мала британська позиція щодо Східного питання, пов’язаного з ослабленням Османської імперії. Лондон підтримував її територіальну цілісність як елемент стримування російського впливу на Балканах і в Середземномор’ї. Таким чином, британська дипломатія поєднувала принципи балансу сил із геополітичними інтересами у стратегічно важливих регіонах [1, с. 182].

У середині XIX ст. Віденська система поступово втрачала свою ефективність. Причинами цього стали посилення національних держав, індустріальний розвиток, зміна військових технологій та зростання конкуренції між великими державами. Проте навіть у період її занепаду Велика Британія залишалася ключовим актором, який впливав на підтримання відносної стабільності в Європі [2, с. 134].

Таким чином, Віденська система стала важливим етапом у розвитку міжнародних відносин, а роль Великої Британії полягала у виконанні функції головного балансира європейської політики. Поєднання дипломатичної гнучкості, морської могутності та стратегічного контролю над балансом сил дозволило Великій Британії зберігати провідні позиції в міжнародній системі протягом тривалого часу.

Література:

1. Войтович Л. Міжнародні відносини в Європі нового часу. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 300 с.

2. Шекера І. Європейська система міжнародних відносин XIX століття. Київ: Київський університет, 2018. 191 с.

3. Schroeder P. W. The Transformation of European Politics 1763–1848. Oxford University Press, 1994. 920 p.
4. Kissinger H. Diplomacy. New York: Simon & Schuster, 1994. 912 p.
5. Taylor A. J. P. The Struggle for Mastery in Europe 1848–1918. Oxford University Press, 1954. 638 p.

КУЧЕР Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека НААН (м. Київ, Україна),
ЩЕБЕТЮК Наталія Борисівна,
доктор історичних наук, професор,
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека НААН (м. Київ, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛИЦЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА (1845–1922) – РЕТРОСПЕКТИВА СПАДЩИНИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Досвід функціонування Галицького сільськогосподарського товариства належить до історичної складової українсько-польської культурної дипломатії, виходячи за межі суто історії аграрної науки набуває особливого значення в контексті спільної інтелектуальної спадщини й сприяє побудові діалогу на основі спільних європейських цінностей. Культурна дипломатія сьогодні – це не лише про уряди, а й про громади і досвід Галицького сільськогосподарського товариства показує, що професійні інтереси можуть бути містком між народами навіть у складні політичні часи.

Виникнення сільськогосподарських товариств в Європі розпочалося у XVIII ст. та активно розвивалося в Україні впродовж XIX – на початку XX ст. Не стало виключенням Королівство Галичини та Володимирії, що об'єднувало українські етнічні землі та землі населені переважно поляками в 1772–1918 рр. і входило до Габсбурзької монархії, Австрійської імперії, Австро-Угорщини та з середини XX ст. було розподілене між Україною та Польською Республікою.

У 1811 р. намісник Галичини граф Петер фон Госс та землевласник Станіслав Дунін-Борковський здійснили перші спроби організувати громадське об'єднання, проте влада не була схильною до сприяння розширенню автономії краю аж до середини XVIII ст. Дозвіл організувати Цісарсько-Королівське Галицьке економічне товариство надав губернатор Королівства Галичини та Володимирії, ерцгерцог Фердинанд Габсбург-Есте, що й було офіційно стверджено на з'їзді польських землевласників у Львові 3 липня 1845 р. [1, с. 20] Засновниками Товариства стали відомі на той час представники польської еліти: графи Казимир Станіслав Бадені і Северин Дрогойовський, князь Кароль Яблоновський, барони Ян Конопка, Франц Кріг фон Гохфельден та ін.

Товариство знаходилося під протекторатом вже згадуваного Фердинанда Габсбург-Есте та польського аристократа Аґенора Ґолуховського, що мало

значний соціальний та економічний вплив для успішної діяльності Товариства в регіоні через фінансове сприяння та світські зв'язки, хоча у практичному сенсі їхня роль була більше почесною та символічною, аніж пов'язаною з безпосереднім щоденним управлінням. Керівництво діяльністю Галицького сільськогосподарського товариства здійснював в основному Комітет на чолі з президентом та віце-президентами, Загальна рада та вищий орган влади – Загальні збори. Спочатку членами Товариства ставали переважно землевласники, а з часом до нього вступали заможні селяни, підприємці й навіть службовці. З огляду на поширення впливу Товариства у Східній Галичині до його складу долучалися окрім поляків і українці, створювалися місцеві філії. З 1866 р. Товариство розташувалося на вулиці Кароля Людвіка, згодом перемістилося на площу Хоронжини у Львові. Статут Товариства тричі зазнавав змін через постанови загальних зборів і затвердження Галицьким намісництвом у 1866, 1867 та 1877 рр. Згідно з Статутом, Галицьке сільськогосподарське товариство керувалося основним принципом: «…це вільна асоціація ревних друзів хліборобства та пов'язаних з ним наук, які об'єднують свої зусилля, щоб сприяти покращенню фермерства в країні шляхом поширення корисних знань і таким чином підтримувати благодійні наміри Уряду» [2].

Галицьке сільськогосподарське товариство розгорнуло діяльність на всій території Східної Галичини, сприяючи становленню аграрної освіти, науки й дослідної справи у регіоні. Функціонуючи на початках за рахунок членських внесків, Товариство заснувало сільськогосподарські школи в Лопушні Рогатинського повіту (1849) та хуторі Дубляни – в маєтку Ієроніма Льодинського (1856), що набули важливого значення у формуванні освітньо-наукового простору Галичини.

Першим Головою Галицького сільськогосподарського товариства був Л. Сапіга (рис. 1). Для створення школи в Дублянах він викупив маєток за 44292 злотих громадських пожертв і в подальшому новостворена установа перетворилася з простої сільськогосподарської школи в центр освіти та наукових досліджень [3]. Цей процес включав не лише розвиток навчальної програми, а й створення наукових лабораторій, наукових публікацій та залучення відомих науковців. Завдяки активним клопотанням Галицького сільськогосподарського товариства, Рільнича школа в Дублянах через 20 років функціонування перейшла в державне підпорядкування з характеристиками вищої школи та відповідною матеріально-технічною базою; еволюціонувала, а нині це – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького.

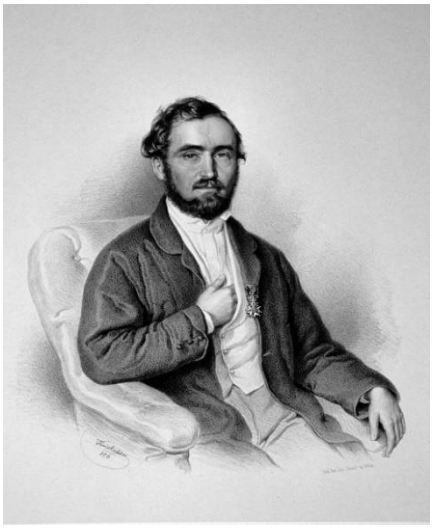

Рис. 1. Леон Людвік Сапіга, перший президент Галицького господ. тов-ва (літографія Йозефа Крігубера, 1856 р.)

PAMIĘTNIK

c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego

1845—1894

z aktów urzędowych spisał

TADEUSZ ŁOPUSZAŃSKI.

LWÓW.

NAKŁADEM C. K. GALICYJSKIEGO TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO.

Рис. 2. Щоденник Галицького господарського товариства, 1894 р.

Заслуговує уваги активна просвітницько-видавнича діяльність Галицького сільськогосподарського товариства (рис. 2), що відображалася у виданні фахових сільськогосподарських часописів, як от: «Rozprawy c.k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego» (1846–1862), «Rolnik» (1867–1914, 1916–1939), «Rozpraw Sekcyi Leśnej C.K. Towarzystwa Gospodarskiego Galicyjskiego» (1853–1855) та «Miesięcznik Sadowniczo-Ogrodniczy» (1917–1918) [4]. Виданням часописів та інших збірників праць Товариства займалися члени-кореспонденти та інші активні учасники, які сплачували внески та й у цілому брали активну участь у його діяльності. Журнал «Rolnik» був одним із ключових сільськогосподарських часописів, що видавався Галицьким господарським товариством упродовж всього періоду свого існування. Він відігравав важливу роль у поширенні агрономічних знань та інформуванні землевласників і селян Галичини, сприяв підвищенню агрономічної культури, впровадженню інновацій та модернізації сільського господарства регіону. Землеробство було однією з центральних рубрик, що охоплювала питання обробітку ґрунту, сівозмін, вирощування різних зернових та інших культур, використання добрив. Важливе місце займали проблеми тваринництва, включаючи раціональну годівлю худоби, розведення порід та профілактику хвороб. Журнал також висвітлював питання, пов’язані з організацією сільськогосподарського виробництва та випробуванням і впровадженням нових землеробських машин і знарядь.

У 1922 р. Галицьке сільськогосподарське товариство увійшло до складу Малопольського сільськогосподарського товариства, перед цим у 1919 р. змінивши назву на Східно-Малопольське господарське товариство [5, с. 215]. У цілому, діяльність Галицького сільськогосподарського товариства засвідчує вагу громадської ініціативи, яка мала вплив на розвиток цілої галузі навіть з певними обмеженнями, а особливо просвітницька та видавнича діяльність, що стала ключовим механізмом поширення знань та інновацій у Галичині. Наукову спадщину Галицького сільськогосподарського товариства певним чином можна

вважати інструментом «м'якої сили», що сприяє деколонізації регіональної історії та підкреслює належність України до єдиного європейського науково-освітнього простору.

Література:

1. Łopuszański T. Pamiętnik c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. 1845–1894. Lwów, 1894. S. 20–23.
2. Ustawy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego dnia 14 lipca 1829 najwyżej potwierdzone w «Rozprawy c. k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego». t. 1. Lwów, 1846. S. 1.
3. Смерека Б.В. Дубляни. *Енциклопедія історії України*. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe.
4. Szwarc A. Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie. *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku*, t. 1. red. M. Kamler. Warszawa, 1981. S. 183.
5. Щебетюк Н.Б. Літописні сторінки Галицького сільськогосподарського товариства (1845–1922) (з наукової спадщини Томаша Рильського). *Історія науки і біографістика : електрон. наук. фахове вид.* 2025. № 2. С. 204–217. URL : https://inb.dnsgb.com.ua/2025-2/10.pdf.

СИЛКА Оксана Захарівна
доктор історичних наук, професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СЕРГІЙ ШЕЛУХІН У СЕРЕДОВИЩІ ГРОМАДСЬКИХ І ПРОСВІТНИЦЬКИХ ІНІЦІАТИВ ЗОЛОТОНІЩИНИ ПОЧАТКУ XX ст.

Актуальність дослідження постаті Сергія Шелухіна (1864–1938) зумовлена необхідністю переосмислення ролі українських громадських діячів початку XX ст. у процесах поширення просвітницьких ідей та популяризації сучасних сільськогосподарських знань у регіонах України. В умовах сучасних деколонізаційних процесів особливого значення набуває вивчення діяльності діячів, які поєднували громадську, наукову та публіцистичну працю із підтримкою локальних ініціатив і розвитком українського культурного середовища. У цьому контексті постать С. Шелухіна, який народився у с. Деньги Золотоніського повіту у родовому маєтку, є важливою для осмислення ролі регіональних еліт у поширенні агрономічних знань, розвитку громадських ініціатив та просвітницьких процесів на Золотоніщині початку XX ст. Особливу увагу привертають його зв'язки із Золотоніським сільськогосподарським товариством, публікаційна активність та підтримка популяризації сільськогосподарських знань, зокрема у галузі бджільництва.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. в Україні активно формувалася мережа громадських об'єднань, важливе місце серед яких посідали сільськогосподарські товариства. Їх діяльність була спрямована на розвиток сільського господарства та поширення нових форм господарської культури. Поява таких товариств у Золотоноші стала можливою завдяки ухваленню 28 лютого 1898 р. «Типового статуту для місцевих сільськогосподарських товариств», що створив правову

основу для їх функціонування. Подальший розвиток громадських об'єднань стимулювали «Тимчасові правила про товариства та союзи» 1906 р., які спростили процедуру реєстрації товариств і сприяли активізації громадської ініціативи.

Першим громадським об'єднанням просвітницько-агрономічного спрямування у Золотоніському повіті стало Золотоніське сільськогосподарське товариство (далі – ЗСГТ), статут якого було затверджено 1 лютого 1902 р. [1, с. 130-131; 2, с. 118-119]. На початок 1917 р. у Золотоніському повіті вже була сформована і, більш-менш, активно функціонувала мережа сільськогосподарських товариств до якої входили 1 повітове, 15 волосних (із 20 волостей) і 5 сільських громадських сільськогосподарських товариств.

Джерельні матеріали, на основі яких можливе вивчення діяльності золотоніських сільськогосподарських товариств, є вкрай обмеженими. Основа причина – відсутність повного комплекту «Статутів» та щорічних «Звітів». Тому поява нових джерел є важливим чинником у вивченні явища громадського статутного руху та аналізу результатів діяльності сільськогосподарських товариств. Для дослідження історії ЗСГТ актуальною є поновлення складу його керівництва, дійсних та почесних членів. У сучасній українській історіографії інформація про участь Сергія Шелухіна у діяльності Золотоніського сільськогосподарського товариства вкрай обмежена. І це цілком зрозуміло, адже з 1902 р. він проживав у Одесі.

У архівному фонді С. П. Шелухіна, який зберігається в Інституті рукописів Національної бібліотеки ім. В. Вернадського, нами були виявлені документи, які засвідчили членство Сергія Павловича у складі ЗСГТ. Це три листи (два з конвертами), які були надіслані із Золотоноші до Одеси.

Перший документ – конверт із листом датований 22 жовтня 1908 р. [3]. Відправник – ЗСГТ. Цей лист має типографське маркування «Рада Золотоніського сільськогосподарського товариства» та вихідний номер 798. На конверті є позначки «Члену Товариства Сергію Павловичу Шелухіну» та печатка ЗСГТ. Зміст листа такий: «Шановний Сергію Павловичу! Рада має честь надати Вам квитанцію за № 57 про отримання від Вас 12 руб. за друк у «Віснику сільськогосподарського товариства». Отже, на підставі цього документу, стверджуємо, що Сергій Павлович Шелухін, принаймні з 1908 р., був членом ЗСГТ, співпрацював із його часописом. У другому збереженому листі від ЗСГТ (від 19.02.1911 р.) міститься запрошення Сергію Павловичу на загальні збори Товариства [4]. Зокрема, мова йде про те, що: «Рада Золотоніського сільськогосподарського товариства запрошує Вас 27 лютого на загальні збори, що відбудуться у приміщенні повітової земської управи». Серед питань, які виносились на розгляд були: вибори нових членів Товариства, обговорення кошторису витрат на 1911 р., доповідь ради Товариства про укладання звітів за 1909 та 1910 рр. та інші поточні справи. Тобто, можемо фіксувати членство С. П. Шелухіна у Товаристві станом на 1911 р. Третій лист – це повідомлення за підписом голови ЗСГТ О. Ф. Палкіна про перенесення дня засідання загальних річних зборів Товариства: «Члену Золотоніського сільськогосподарського товариства С. П. Шелухіну. Оскільки 30 грудня 1912 р. не відбулися, через

завірюху, загальні збори членів Товариства, Рада Золотоніського сільськогосподарського товариства запрошує Вас на засідання 5 січня 1913 р. на 6 годину вечора. Порядок денний залишається такий самий» [5]. Отже, не зважаючи на те, що Сергій Павлович мешкав в Одесі, він підтримував зв'язки із сільськогосподарським активом Золотоноші через членство у громадському об'єднанні.

На початку ХХ ст. ЗСГТ також активно популяризувало розвиток бджільництва у Золотоніському повіті. Так, у 1912 р. Товариство, в особі його голови, закликало наявних бджолярів та усіх бажаючих, вступити до лав майбутнього «Золотоніського відділу Російського товариства бджільництва». На цей заклик дав письмову відповідь і С. П. Шелухін, яка була надрукована у «Віснику» ЗСГТ. Основний посил у публікації звучав так: необхідно створювати не відділ загальноросійського (читай – загальнодержавного) товариства, а власне Українське товариство. Зокрема, Сергій Павлович наголошував: «У Золотоніському повіті бджільництвом займається значна кількість господарів. Але вони продають свій мед майже за безцінь перекупникам та спекулянтам, які додають до нього сторонні інгредієнти. Вважаю, що ми повинні організувати у нас кооперації для бджолярів та абсолютно окреме Товариство. Це мають бути місцеві бджільничі об'єднання подібні до Золотоніського товариства бджолярів, а не відділи інших товариств. Саме місцеві товариства бджолярів повинні будуть на автономних засадах об'єднатися в «Українське товариство бджолярів», і вже це, останнє, може вступати у домовленості та союзи з усіма іншими товариствами бджолярів на рівних началах» [6].

Таким чином, нововиявлені джерельні матеріали дають підстави стверджувати про членство Сергія Павловича Шелухіна у Золотоніському сільськогосподарському товаристві щонайменше з 1908 р. Хоча наразі не вдалося підтвердити факти його особистої участі у засіданнях Товариства, публікаційна активність діяча у Золотоноші та його контакти з представниками місцевого громадського середовища засвідчують зацікавленість у популяризації сучасних сільськогосподарських знань серед українського населення, зокрема у галузі бджільництва.

Література:

1. Отчет Золотоношской уездной земской управы уездному земскому собранию XXX очередной сессии (1894 года) за 1893 год. Золотоноша: тип. П. Лепского и И. Вурмана, 1894. 373 с.

2. Отчет Золотоношской уездной земской управы Золотоношскому уездному земскому собранию XXXX очередной сессии за 1903 г. – Золотоноша: тип. П. Лепского и И. Вурмана, 1904. 127 с.

3. Золотоніське сільськогосподарське товариство. Рада. Шелухіну С. П. Запрошення на засідання товариства та комісії з садівництва. Із Золотоноші в Одесу. 22 жовтня 1908 р. *ІР НБУВ* (Інститут рукописів Національної бібліотеки ім. В. Вернадського). Ф. XI. № 2077. 1 арк.

4. Золотоніське сільськогосподарське товариство. Рада. Шелухіну С. П. Запрошення на засідання товариства. 22 жовтня 1908 р. *ІР НБУВ.* Ф. XI. № 2078. 1 арк.

5. Золотоніське сільськогосподарське товариство. Шелухіну С. П. Сповіження про дату зборів. Із Золотоноші в Одесу. Січень 1913 р. *ІР НБУВ*. Ф. XI. № 2079. 1 арк.

6. Шелухин С. [Про необхідність створення Українського товариства бджолярів]. *Вестник Золотоношского сельскохозяйственного общества*. 1912. № 33. С. 3–4.

МАХІНЬКО Анна Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІРИ ГЕДРОЙЦ ЯК АСПЕКТ ГУМАНІТАРНОЇ МІСІЇ У ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ

Війна завжди є безжальною руйнівною силою і, відповідно, крайнім способом вирішення конфліктів. Її рядові учасники стають статистикою, а людське життя – розхідним матеріалом геополітичних інтересів. У цих умовах порятунок життя є одночасно проявом гуманізму і супротивом знищенню. Саме в такому контексті варто розглядати діяльність Віри Гедройц, яка брала участь у російсько-японській і Першій світовій війнах як військовий хірург.

За своїм походженням Віра Гедройц належала до дворянства. Її родина мала князівський титул і походила з литовських земель, простежуючи свою історію до XIII ст. У другій половині XIX ст. за причетність до польського повстання рід Гедройців було позбавлено дворянства. Батько Ігнатій був змушений переїхати до провінції, де знаходився родовий маєток. За службу у суддівському відомстві йому було повернуто дворянство і титул, але матеріальне становище сім'ї було невисоким. Віра отримала тогочасну класичну жіночу освіту: домашню і гімназійну. На вибір медичного фаху вплинула смерть брата і вона вирішує вступати на петербурзькі вищі медичні курси П.Ф. Лесгафта. Під час навчання Віра Гедройц захопилася соціалістичними ідеями, що було популярним у тогочасному молодіжному середовищі, і тим самим потрапляє під нагляд поліції. Завдяки зв'язкам батька вдалося уникнути покарання. Отримавши випускне свідоцтво вищих курсів, вирішує продовжити медичну освіту за кордоном. Обрано було Швейцарію, що було не випадковим, оскільки у швейцарських вищих навчальних закладах вже здобували освіту її землячки. Приклади З. Окунькової та Н. Суслової, які також захистили дисертації у європейських університетах, переконували у правильності обраного шляху. Віра Гедройц вступає на медичний факультет Лозаннського університету, а після завершення навчання запрошена на роботу у клініку Цезаря Ру, який був викладачем хірургії. Під час роботи вона готує дисертаційне дослідження з хірургії, яку успішно захищає у Лозаннському університеті 1899 року з присудженням ступеня доктора медицини. Відкривалися перспективи щодо викладацької роботи та лікарської практики, але за сімейними обставинами була змушена повернутися додому.

В. Гедройц приймає запрошення працювати лікарем-хірургом у лікарні для робітників цементного заводу у Калузькій губернії. Робота давала велику медичну практику і матеріал для наукової роботи. Лікарня надавала медичну допомогу не тільки робітникам, а й мешканцям найближчих сіл.

Роботу у якості цивільного лікаря перериває російсько-японська війна. Віра Ігнатівна записується до дворянського загону лікарів-волонтерів Червоного

хреста і у його складі у польовому шпиталі надає допомогу пораненим солдатам і офіцерам. Усвідомлюючи як лікар, що якнайшвидше надання допомоги у військових умовах рятує не тільки життя, а й зменшує кількість каліцтв, вона організовує санітарний потяг з передовою на той час операційною, який мав змогу підійти безпосередньо до театру бойових дій, щоб не втрачати необхідний час. Її внеском у військово-польову медицину стала зміна підходу у допомозі при пораненні черевної порожнини, яке на початок ХХ ст. досягало абсолютної смертності завдяки інфікуванню при відсутності антибіотиків. Спираючись на досвід професора Ц. Ру та власні напрацювання, В. Гедройц практикувала при таких пораненнях негайну лапаротомію: операцію на черевній порожнині, щоб зупинити кровотечу та ушити пошкоджені органи. Головним фактором була швидкість надання допомоги до початку процесу перитоніту. Відповідно нова хірургічна методика і мобільна операційна стали засадами нових гуманітарних принципів військової медицини. Практичною демонстрацією результатів цього стало істотне зменшення смертності серед військових з проникаючим пораненням черевної порожнини. Зазначимо, що лікарі загону Гедройц рятували життя і японським військовим, що відповідало нормам Женевської конвенції 1864 р. щодо полегшення долі поранених і хворих комбатантів. У контексті цього з'явилася легенда сюжетом якої був порятунок життя члену японської імператорської родини Вірою Ігнатівною. Після війни вона отримала офіційну подяку від японського уряду.

Діяльність В. Гедройц помітили і оцінили в імператорській родині: 1909 р. вона отримала особисте запрошення імператриці на роботу у хірургічне відділення клініки у Царському селі. З початком Першої світової війни цю цивільну лікувальну установу було реорганізовано у військовий шпиталь, який очолила Віра Ігнатівна. Завдяки високому патронату вона створює спеціальний евакуаційний пункт для поранених, де об'єднуються шпиталі і санітарні потяги. При царськосельському шпиталі також було організовано медичні курси, де Віра Ігнатівна читала лекції з практичними заняттями, зокрема, імператриці та її старшим донькам. Опанувавши курс медичних сестер, вони доглядали за пораненими, працювали операційними сестрами. Відтак палацовий шпиталь стає одночасно лікувальною і навчальною установою.

У березні 1917 р. функціонування шпиталю припинено і В. Гедройц залишається без роботи. Іншої їй не запропонували, оскільки розглядали як наближену до імператорської родини. Віра Ігнатівна виїздить у діючу армію, де стала головним хірургом корпусу. У 1918 р. лікує поранення у київському шпиталі, а після одужання залишається у місті. Зважаючи на досвід і високий фах практикує у київських лікарнях. Протягом 1920-х рр. вона поєднує хірургічну практику з викладанням і науковою роботою, впроваджує курс дитячої хірургії, засновує клініку щелепно-лицьової хірургії. У 1930 р. її було усунуто від викладання, а у 1932 р. В. Гедройц помирає від онкології.

Отже, гуманітарну діяльність Віри Гедройц в історії світових конфліктів вимірюється не лише кількістю врятованих життів на операційному столі та новими хірургічними методиками. Вона заклала основи концепції мобільних шпиталів, пов'язавши їх з фактором часу для успішного рятування життя в

умовах фронту. Її діяльність як військового лікаря є практичним втіленням пріоритету міжнародного права, ствердженням гуманістичних цінностей і медичного нейтралітету. Підходи В. Гедройц у військово-польовій медицині, організації допомоги пораненим були вдосконалені у роки Другої світової війни.

КУДЛАЙ Олександра Борисівна
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інститут історії України НАН України

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА МІЖНАРОДНИХ СПРАВ УНР (1917-1918 рр.)

Початок формування Генерального Секретаріату, майбутнього українського уряду, який у січні 1918 р. отримав назву Рада Народних Міністрів, відноситься до червня 1917 р. Цей процес перейшов у практичну площину у вересні 1917 р., був перерваний більшовицькою окупацією Києва у січні-лютому 1918 р та з поверненням української влади до Києва на початку березня 1918 р. відновився й тривав до кінця діяльності Української Центральної Ради (далі – УЦР). Весною УЦР та національний уряд опинились в умовах практично повної економічної руїни й розвалу державного управління. Протягом двох весняних місяців, до гетьманського перевороту 29 квітня, владним органам довелося зіткнутись з цілим комплексом складних проблем та вирішувати поточні питання життя країни.

Зовнішньополітичне відомство, створене у грудні 1917 р., до кінця квітня 1918 р. в цілому склалося як урядова інституція, визначившись з внутрішньою структурою відповідно до своїх завдань та функцій. Однак, процес інституалізації завершений не був, оскільки наприкінці квітня 1918 р. був підготовлений черговий проєкт його структури та штатів. За своїм складом воно було найбільш компактним серед усіх міністерств.

З осені 1917 р. розпочався процес входження Української Народної Республіки (далі – УНР) на арену міжнародних відносин. Молода держава взяла участь у мирних переговорах з країнами Четверного союзу у Бресті-Литовському. Завдяки зусиллям українських дипломатів УНР була визнана суб'єктом міжнародного права, а мирний договір, підписаний між УНР та Центральними країнами, став першою мирною угодою на завершальному етапі І Світової війни. Його укладенням був зроблений остаточний вибір зовнішньополітичного вектору України - її головними союзниками ставали Німеччина та Австро-Угорщина. На думку більшості дослідників, Брестський договір став безумовною перемогою української дипломатії. Одним з важливих його результатів було отримання УНР шансу на продовження національного

державотворення. І. Лисяк-Рудницький з цього приводу зауважував: «Зовнішньополітична орієнтація на Центральні держави була для України в тодішній обстановці річчю природною»; проте, «чи не було кардинальною помилкою Центральної Ради, що вона аж так пізно підняла справу сепаратного миру з Німеччиною і Австро-Угорщиною?» [1, с. 44]. Запитання виглядає доволі слушним, зважаючи на антивоєнні настрої, що домінували у настроях тогочасного українського суспільства. Як свідчить І. Мазепа, «противоєнні настрої відігравали тоді величезну ролю в психології народних мас: ніхто не хотів війни, всі були проти регулярної армії і проти обов'язкових мобілізацій» [2, с. 48]. Отже, українське керівництво опинилося перед дилемою – залишитися вірними союзницьким зобов'язанням царської Росії, сподіваючись на дієву підтримку Великобританії та Франції; чи виходити з війни шляхом вступу до сепаратних переговорів, тим самим демонструючи підтримку вимог широких народних мас. У далекостроковій перспективі дипломатичний успіх української делегації у Бресті-Литовському виявився лише тактичним. У подальшому мирна угода 1918 р. з супротивниками Антанти зіграла негативну роль у визначенні долі України країнами-переможницями у І Світовій війні.

Завдяки зусиллям працівників Міністерства міжнародних справ поступово формувалась мережа українських представництв за кордоном, головною метою діяльності яких було ведення справ з іноземними урядами для забезпечення інтересів УНР та захист прав українських громадян. У квітні 1918 р. посольства УНР діяли в Берліні, Туреччині, Румунії, Австро-Угорщині, Грузії. Був створений «Закордонний заклад» УНР у Швейцарії. Їх діяльність забезпечувалася низкою правових документів, розроблених відомством - законопроєктами про встановлення посад консульських агентів УНР, про виїзд за кордон громадян України, про посольства й місії УНР, а також законом про громадянство (підготовлений Міністерством внутрішніх справ). Вони формували юридичне підґрунтя роботи підрозділів міністерства та ставали правовою базою перебування українців за кордоном.

Багато зусиль та часу УЦР та її уряд витратили на спроби здійснення проєкту створення центрального однорідно-соціалістичного уряду Росії. Під час переговорів української делегації з урядами Дону й Кубані в грудні 1917 р. виявилися розбіжності у поглядах на принципи його формування. Проте ще певний час український уряд повертався до цього питання, не полишаючи намірів здійснити свій задум. Слід зазначити, що керівники національних державних утворень на території колишньої Російської імперії визнавали авторитет України та її провідну роль у спробах організації центрального уряду на демократичних засадах за участю представників всіх автономних областей Росії. Його втіленню у життя передусім завадило укладення перемир'я на

Румунському фронті та сепаратні переговори російського більшовицького уряду з Центральними країнами. Початок війни Росії проти України в грудні 1917 р. остаточно деактуалізувало це питання.

Окремим напрямом роботи міжнародного міністерства стало налагодження відносин з національними організаціями народів, що проживали, або тимчасово перебували на території України – грузинською, вірменською, чесько-словацькою, мусульманською. Було започатковано взаємини з новопосталою Білоруською Народною Республікою. Складними та суперечливими виявилися відносини з Молдовою.

Загалом діяльність Міністерства міжнародних справ протягом розглядуваного періоду заклала підвалини та визначила головні напрями закордонної політики Української держави.

Література:

1. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. У 2-х т. Т. 2. Київ: «Основи», 1994. 573 с.
2. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. Київ: Темпора, 2003. 608 с.

ПИРІГ Руслан Якович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (Україна, Київ)

СИМОН ПЕТЛЮРА В МЕМУАРНИХ РЕФЛЕКСІЯХ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Повне видання спогадів Павла Скоропадського 1995 р. вже понад три десятиліття справляє потужний вплив на вітчизняну і зарубіжну історіографію Української гетьманської держави [1]. Цей неперсічний твір став спробою П. Скоропадського пояснити сучасникам і особливо нащадкам усю складність справи, за яку взявся, справжні причини нереалізованості проєкту новітнього гетьманату. Як й будь-які інші, дані спогади не позбавлені суб'єктивізму. Автор нерідко балансує на грані напівправди, зумовленої особистими уявленнями чи неможливістю в той час сказати всю правду, але йому важко закинути пряму фальсифікацію.

Прикметною рисою спогадів є високий ступінь персоніфікації описуваних подій і явищ. Характеристики членів уряду, політичних діячів, військових містять розлогі оцінки як позитивних, так й негативних, з погляду глави держави, сторін їхньої діяльності. Особлива увага приділена основному ідейному опонентові – голові Всеукраїнського земського союзу Симону Петлюрі, який з проголошення гетьманату виявив радикальну опозиційність до влади.

Якщо визначити умовний індекс персональних посторінкових згадувань у тексті спогадів за іменним покажчиком, то С. Петлюра займає перше місце (понад 50), залишивши позаду В. Винниченка (22) і навіть прем'єр-міністра Ф. Лизогуба (близько 40), з яким службове спілкування гетьмана було найбільш інтенсивним. Така першість С. Петлюри пояснюється тим, що Скоропадський контактував з головою УГВК ще з літа 1917 р., його діяльність на чолі

Всеукраїнського земського союзу була визнана небезпечною, а арешт, ув'язнення і звільнення стали особистою проблемою гетьмана.

Сторінки спогадів насичені різноплановими характеристиками постаті С. Петлюри – революційного, військового, політичного, партійного діяча, а також людських якостей. З численних оцінок у даному повідомленні сконцентруємо увагу лише на намаганнях П. Скоропадського довести нездатність С. Петлюри до продуктивної державотворчої праці.

Вже ретроспективно П. Скоропадський звертається до квітневих пошуків штабом німецького командування (Оберкомандо) кандидатури майбутнього правителя України, який прийде на зміну владі Центральної Ради. Він вважав, що серед українських діячів такого немає, оскільки «всі вони мрійники або крайні шовіністи галичанської орієнтації». З великоросів також нікого не було та й українці його б не допустили. Врешті генерал поступово прийшов до думки, «що дійсно найбільш підходящий – я» [1, с. 133].

Далі П. Скоропадський пише, що у тій ситуації згадав й про С. Петлюру, але відкинув цю думку, оскільки: «Петлюра честолюбець, ідеаліст без усякого розмаху, а головне, за ним пішли б тільки крайні ліві кола України й Галичини, потім він не стільки державний діяч, скільки партійний, а це для створення держави не годиться. До того ж, з ним не рахувались би німці» [1, с. 133-134]. П. Скоропадський наголошує, що С. Петлюра заслабкий, щоб вивести Україну з прірви. Інша причина цієї державотворчої неспроможності його «галичанська закваска», яку не могло сприйняти «здорове українство».

Запобігаючи можливим закидам щодо його особистої неприязні до С. Петлюри, а відтак й необ'єктивних оцінок, П. Скоропадський кілька разів повторює, що хоч і був повалений «ніби то під фірмою Петлюри» і «повинен мати на нього зуб», все ж вважає його єдиним з соціалістичних діячів на Україні, який «в грошовому відношенні залишився чистою людиною». Як бачимо, серед українських політиків П. Скоропадський виділяє саме С. Петлюру, наголошуючи, що «Винниченко та інші – це вже абсолютно інша марка, про яку говорити не доводиться» [1, с. 134].

У іншому місці спогадів П. Скоропадський повертається до деталізації оцінки Петлюри: «Слід сказати, що Петлюра мені завжди уявлявся як надзвичайно честолюбна людина демагогічного штибу з великою авантюрною жилкою, але щирий у своїх ставленнях до України і потім чесний в грошовому відношенні. Це сентиментальнічаючий ідеаліст, з дуже легким культурним багажем» [1, с. 203]. Навряд чи дана характеристика С. Петлюри у всіх своїх сюжетах була об'єктивною і адекватною. Зокрема, й щодо культурного багажу, але ці оцінки зроблені гетьманом з власних світоглядних позицій.

Високий авторитет і активні дії С. Петлюри непокоїли керівництво Української Держави. Вимоги С. Петлюри надати стомільйонний кредит земствам П. Скоропадському «видавалися підозрілими, оскільки гроші могли йти зовсім не на потреби земств, а на підготовку повстання» [1, с 203]. Загалом гетьман відхилив усі домагання і пропозиції земської депутації. Він писав: «Я бачив, що йдучи Петлюра був дуже прикро вражений. Мені згодом хтось з моїх

наближених казав, що саме в цей день Петлюра вирішив перейти в опозицію. А якщо можливо, то працювати для повалення уряду» [1, с. 206].

27 липня 1918 р. С. Петлюра був заарештований разом із іншими українськими діячі, які невдовзі були звільнені. Побоюючись гострої суспільної реакції, на прохання МВС арешти провели німецькі органи охорони правопорядку. Наступні місяці він утримувався в німецькому блоці Лук'янівської тюрми. Його ув'язнення у спогадах П. Скоропадського постає як результат роботи Державної варти по боротьбі з лівими політичними партіями. Мовляв, було з'ясовано, що Петлюра грає помітну роль і його заарештували. Хоч далі гетьман визнає, що арешт Петлюри не справив значного впливу на зміну становища.

Однак й в тюрмі він залишався «головною біллю» гетьмана. Міністр закордонних справ Д. Дорошенко згадував, що одного разу гетьман запитав його, а чи не зробити так, щоб Петлюра виїхав за кордон, одержавши якесь урядове призначення, і не ускладнював ситуацію своєю присутністю. Очевидно, для влади це був цілком прийнятний вихід, але здійснити цю акцію перешкодив всесильний глава МВС І. Кістяковський.

Спроба дати оцінку політичних поглядів С. Петлюри у спогадах виглядає не досить виразною, а місцями й суперечливою. Позиціонуючи себе представником «здорового українства», людиною для якої іманентно близькі і українська, і російська культури, адептом українського територіального патріотизму, П. Скоропадський відносить С. Петлюру до діячів «галичанської орієнтації», «галичанської закваски», «галичанського спрямування». При цьому дані терміни вживаються не в територіальному, регіональному сенсі, а слугують для кваліфікації поглядів антиросійськи налаштованих українських діячів.

Вмотивовуючи, чому С. Петлюра не годиться для будівництва гетьманської держави, П. Скоропадський наголошує: «головне – це його галичанська закваска, вона нам не підходить». Чому С. Петлюра не може любити «правильно» Україну, гетьман пояснює наступним чином: «різниця між мною і українськими колами та, що останні, люблячи Україну, ненавидять Росію; у мене цієї ненависті немає» [1, с. 48].

Висновки. У спогадах гетьмана П. Скоропадського С. Петлюра займає одне з центральних місць. Його постать отримала різнопланові оцінки. С. Петлюра як військовий діяч з фахового погляду бойового генерала виглядав «неможливим військовим міністром». Це твердження переконливо спростувала наступна діяльність Головного отамана УНР. С. Петлюра як державний діяч, на думку П. Скоропадського, мав низький потенціал, оскільки більше був партійним лідером. С. Петлюра як політик віднесений до діячів «галицької орієнтації», тобто людей з щирим національними почуттями, але з нелюбов'ю до Росії. С. Петлюра в ідейному плані уявлявся гетьманові революційним соціалістом, чий радикалізм межує з більшовизмом. І нарешті, С. Петлюра як людина для П. Скоропадського – концентрат честолюбства аж до «скаженого». А «фінансова» порядність розцінюється гетьманом як одна й найбільших чеснот С. Петлюри.

Насамкінець наведемо ще одну оцінку С. Петлюри, висловлену П. Скоропадським вже за межами його спогадів. У кінці травня 1926 р. в листі до організаторів панахиди по загиблому Головному отаманові у Берліні він писав: «Прибуду вшанувати пам'ять Небіжчика, позаяк – не зважаючи на розбіжність наших шляхів – бачив завжди у ньому щирого українського націоналіста. Перед одвертою могилою схиляю голову». Очевидно, на відміну від оцінок Скоропадського – мемуариста 1919 р. в уявленнях Скоропадського – голови Українського союзу хліборобів-державників середини 1920-х рр., С. Петлюра вже не видавався абсолютним ідейним антагоністом.

Література:

1. Скоропадський П. Спогади . Кінець 1917 – грудень 1918. Гол. ред.. Я. Пеленський. Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.

2. Тризуб. 1926. Ч. 35-36. С. 50.

ПРОДАНЮК Федір Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
Приватний вищий навчальний заклад
«Український гуманітарний інститут» (м. Буча, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА ДОРОШЕНКА: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Актуальність теми наукового дослідження. Висвітлення історії української дипломатії в різні періоди становлення національної державності належить до важливих напрямів досліджень сучасної історичної науки України. Зокрема, до першочергових завдань відносять й аналіз дипломатичних кроків національних урядів в добу Української революції 1917-1921 років. Адже, Україна в цей період продовжувала боротьбу проти військ радянської РФ та білогвардійців. В умовах військової агресії РФ проти України 2022-2026 років цей досвід не лише потребує подальшого вивчення, але й має суттєве значення для зовнішньо-політичної діяльності України на міжнародній арені в сучасних умовах.

Мета наукової роботи. Проаналізувати основні історіографічні течії висвітлення дипломатичної діяльності Дмитра Дорошенка в добу Української Держави гетьмана Павла Скоропадського в українській історичній науці.

Виклад основного матеріалу. Серед наукових праць, присвячених дипломатичній діяльності Дмитра Дорошенка ми можемо виділити такі історіографічні течії: праці та мемуари активних учасників Української революції; радянська історіографія; роботи представників української діаспори; сучасна вітчизняної історіографії.

Праці та мемуари активних учасників Української революції чітко розділені на дві історіографічні течії – уенерівську та прогетьманську [1, с 9]. До уенерівської течії можемо віднести роботи В. Винниченка, С. Петлюри, П. Христюка, М. Порша, І. Мазепи та інші. Представники цієї течії негативно оцінювали входження Д. Дорошенка до гетьманського уряду та основні напрями зовнішньої політики Української Держави. Основу прогетьманської течії склали

«Спомини» П. Скоропадського, «Щоденник» Є. Чикаленка, праці та листи В. Липинського, роботи О. Шульгіна, М. Могилянського тощо. Представники цієї течії позитивно оцінювали дипломатичну діяльність Дмитра Дорошенка, давали високу оцінку його внеску в розбудову структури та основних напрямів діяльності міністерства закордонних справ. До даної течії слід віднести й історичні праці та мемуари самого Д. Дорошенка. Зокрема, «Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки), двотомна праця « Історія України 1917-1923 рр.», робота «Дещо про закордонну політику Української Держави в 1918 році» та інші, в яких розкрито етап становлення вітчизняної дипломатії [2]. Роботи представників цієї течії заклали підґрунтя вивчення даної проблеми.

Представники радянської історіографії негативними фарбами змальовували дипломатичну діяльність Д. Дорошенка та очолюваного ним міністерства закордонних справ.

Історики української діаспори дають високу оцінку дипломатичній діяльності Дмитра Дорошенка та відносять його до списку основоположників вітчизняної дипломатії ХХ століття. До найбільш відомих представників цієї течії слід віднести І. Борщака, Н. Полонську-Василенко, І. Кедрина, О. Юрченка, І. Каменецького, Б. Галайчука, В. Трембіцького, Д. Левицького та інших дослідників.

Основу сучасної вітчизняної історіографії складають роботи І. Дацківа, Р. Пирога, О. Лупандіна, Т. Осташко, П. Гай-Нижника, В. Матвієнка, А. Кудряченко, Б. Головченко, І. Діденка, Н. Кривця, І. Петренко, Д. Вєдєнєєва, О. Павлюка, В. Сідака, В. Соловйової, І. Матяш, Т. Заруди та багатьох інших дослідників. У працях сучасних вітчизняних дослідників позитивно оцінюють внесок Д. Дорошенка в розбудову структури міністерства закордонних справ, акцентують увагу на здібностях його як переговірника та на його особисту роль у відстоюванні міжнародних інтересів Української Держави та її кордонів.

Висновки. Сучасна вітчизняна історіографія сприяла всебічному та об’єктивному висвітленню дипломатичної діяльності Д. Дорошенка. Однак, багато аспектів цієї діяльності потребують подальшого дослідження в сучасних умовах. Адже, вона надзвичайно важлива для переосмислення та врахування досвіду захисту національних інтересів на міжнародній арені, утвердженню позитивного іміджу України, протидії фальсифікаціям пропаганди РФ та формування інституційної пам’яті.

Література:

1. Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 р. Історичні нариси. К., 2011. 336 с.

2. Дорошенко Д. Дещо про закордонну політику Української Держави в 1918 році. Хліборобська Україна. Відень: Видання УСХД, 1920–1921. Ч. II–IV. С. 49–65.

***КОЛЯДА Ігор Анатолійович*,**
доктор історичних наук, професор,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна).

МИХАЙЛО БОЙЧУК І ЄВГЕН БАЧИНСЬКИЙ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТУ «ЗАБУТОГО АМБАСАДОРА»

Бачинські – військовики, правники, священники, просвітителі, громадсько-політичні діячі. Рід Бачинських (герб САС – місяць) бере свій початок із 1300 р. від родичів князя Лева, який узяв прізвище від села Бачина, біля Самбора на Бойківшині (нині, Львівська обл.). Євген Бачинський народився у серпні 1885 р. в м. Катеринославі (нині, м. Дніпро) в аристократичній, високоосвіченій родині. Батько, Василь Бачинський – капітан російської армії у відставці, шляхтич гербу Сас. Мати – Олімпіада з Іллічевських походила з давнього роду гетьмана Івана Виговського [2, с. 128]. Євген зростав у високоосвіченій родині, в якій виховували патріотів-українців, які з юних років до самої смерті безкорисливо працювали для просвіти та волі українського народу [2, с. 128]. Здобувши військову освіти (кадетський корпус в м. Орел (1895 – 1902), Михайлівське артилерійське училище в Санкт-Петербурзі (1903-1905), служив офіцером у фортеці Осовець (нині, тер. Польщі) на російсько-німецькому кордоні. За участь у таємній організації «Всеросійський союз офіцерів», яка планувала примусити імператора Миколу ІІ проголосити конституцію й встановити федеративний устрій в Росії та участь у повстанні в Осовецькій фортеці (1908 р.), капітана Євгена Бачинського було заарештовано і ув'язнено в сумнозвісних «Хрестах» (в'язниця у м. Санкт-Петербург). Після втечі з в'язниці нелегально дістався до Франції, де залишився як політичний емігрант [4].

У Парижі в той час жив і навчався в університеті його брат Сергій. Брати Бачинські продали землю, яку залишив їм на Катеринославщині тато як спадщину, а гроші витрачали на українські справи та навчання. Євген був фундатором і скарбником Українського клубу. У французькій пресі вони друкували статті про Україну Т. Шевченка, об'єднуючи емігрантів-українців. У паризький період (упродовж 1909–1910 рр.) близьким товаришем Євгена був Михайло Бойчук [2, с. 128]. «У Париж Михайло Левович приїхав раніш мене і був теж фундатором «Української громади в Парижі». Познайомились ми напередодні Установчих зборів. Відразу я відчув до нього велику симпатію. Щось було в нім духовно-шляхетне і притягуюче, дарма, що він не був революціонером, не належав до жодної партії і навіть не мав вищої освіти! Потім уже я усвідомив що це був, скажу по-щирості, геніяльний революціонер духа, людина урівноважена і культурна, ніби з доби нашої княжої цивілізації, що у віках минулого тримала підвалини державности Руси-України» [1, с. 16]. Окрім того, Євген зауважував інші особливості М. Бойчука: «Високий на зріст, міцної будови, Михайло Бойчук мав дуже гарне лице і в нього закохувались всі наші панночки!» [1, с. 20]. Він детально оповідає про «заколот» Бойчука в Салоні Незалежних 1910 року: «Вже в 1908 році біля нього гуртувався гурток малярів, з

котрими він працював у своєму ательє, що було ніби справжньою фабрикою мистецтва, бо його «неовізантійська школа», як колись малярські цехи середньовіччя, які виробляли самі все, що потрібне, почавши від фарб, пензлів, дощок, рямок і кінчаючи колективним опрацюванням образів і шкіців. Вироблювані в його майстерні фарби були відомі багатьом малярам, бо це не були олійні фарби, а з рослинних екстрактів на яєчнім жовтку з часничним соком [темпера]. Таємниця приготування цих фарб була давно затрачена і Бойчукові належить слава віднайдення її. Він міг вільно малювати золотом, як і іншими кольорами, не застосовуючи листовного, котрий і досі вживається малярами. Він віднайшов спосіб малювання «а темпера», яким малювали до 1420 р., а також стінне малювання «аль фреско» по мокрому і «аль секко» по сухому, розводячи фарби в теплім розчині воску. Але, що особливо важливе, навіть для світового мистецтва, – Михайло Бойчук розробив підвалини дійсного розуміння мистецтва, беручи підставою візантійську добу. У мене занотовано багато Бойчукових міркувань, наприклад, казав він завше: «Мистецтво це синтез життя. В мистецтві не треба представляти усі жести, усю дійсність, копіювати природу, як її бачиш, а тільки удосконалені, потрібні для якоїсь певної мети» або «Ми постільки є школою візантійського відродження, поскільки наша українська культура була під її впливом. У себе дома ми називатимемося інакше! Правдоподібно українською школою мистецтва. «Неовізантизм» це є лише термін для легшого порозуміння, врешті, ми маємо на те право!» (занотовано 5.06.1910)» [1, с. 18-19].

У серпні 1910 р. їхні шляхи розійшлись: Михайло Бойчук з деякими учнями повертається до Львова, а Євген Бачинський залишається працювати у Вищій садівничій школі у Версалі [3].

Отже, особиста дружба, дискусії з питань мистецтва Євгена Бачинського з «бунтарем у мистецтві» Михайлом Бойчуком стали тим соціокультурним середовищем, яке сприяло усвідомленню майбутнім українським амбасадором значення бойчуківського експерименту в процесі розвитку як української, так і європейської школи малярства початку XX ст. та розкривають ще одну грань неперечісності особистості майбутнього українського амбасадора.

Література:

1. Бачинський Є. Мої зустрічі та силуети українських малярів та різьбарів на чужині. Спомин старого емігранта за роки 1908 – 1950 // Нові дні. Торонто. 1952. Ч. 32 (вересень). С. 18-19.

2. Бачинський М. Олександр та Євген Бачинські. Українська біографістика. Вип. 2. К., 1999. 336 с.

3. Онлайн Музей Бойчукізму. Євген Бачинський URL: https://boychukists.com/artist/yevgen-bachynskyj/

4. Стрельський Г. Бачинський Євген Васильович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2003. - 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Bachynskyj_Y

ЛИЗЕНЬ Євген Володимирович,
доктор філософії з історії та археології,
Центр східноєвропейських історико-політичних студій
(м. Івано-Франківськ, Україна)

БОЛГАРІЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ПІСЛЯ БЕРЛІНСЬКОГО КОНГРЕСУ: ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ (1878 – ПОЧАТОК XXI ст.)

Проблематика формування та розвитку зовнішньої політики Болгарії посідає важливе місце в дослідженнях міжнародних відносин, оскільки відображає складні процеси трансформації держави від обмеженого суверенітету до повноправного суб'єкта європейської та світової політики. Визначальним етапом у цьому процесі став Берлінський конгрес 1878 р., який не лише заклав міжнародно-правові основи болгарської державності, але й окреслив рамки її зовнішньополітичного розвитку на тривалий період.

Рішення Берлінського конгресу сформували нову політичну реальність на Балканах. Болгарія отримала статус автономного князівства під формальним суверенітетом Османської імперії, що істотно обмежувало її зовнішньополітичну самостійність. Одночасно створення Східної Румелії як окремої адміністративної одиниці та розподіл болгарських етнічних територій визначили ключову проблему зовнішньої політики – питання національного об'єднання [4, p. 472]. Від самого початку Болгарія була втягнута у сферу впливу великих держав, передусім Російської імперії, яка відіграла важливу роль у її визволенні, а також інших європейських акторів, що прагнули контролювати баланс сил у регіоні.

У кінці XIX – на початку XX ст. зовнішня політика Болгарії формувалася під впливом національних ідеалів та геополітичних обставин. Об'єднання Болгарського князівства зі Східною Румелією у 1885 р. стало важливим кроком до зміцнення державності, але водночас загострило відносини з сусідніми країнами [2, с. 267]. Прагнення до територіального розширення та об'єднання всіх болгарських земель визначило участь країни у Балканських війнах, а згодом і в Першій світовій війні. У цей період Болгарія активно маневрувала між великими державами, намагаючись реалізувати власні національні інтереси, що свідчить про поступове зростання її суб'єктності в міжнародних відносинах [4, p. 362].

Поразка у Першій світовій війні мала суттєві наслідки для міжнародного становища Болгарії. Вона опинилася в умовах політичної та економічної ізоляції, що визначило ревізіоністський характер її зовнішньої політики у міжвоєнний період. Болгарія прагнула перегляду територіальних втрат і обмежень, накладених міжнародними договорами, що зумовило її зближення з державами, незадоволеними Версальською системою [3, с. 248]. У цей час зовнішньополітичний курс характеризувався нестабільністю та пошуком нових союзників.

Період Другої світової війни став черговим етапом зміни зовнішньополітичних орієнтацій. Болгарія приєдналася до блоку держав Осі, що було зумовлено як геополітичним тиском, так і прагненням ревізії післявоєнного устрою. Водночас її участь у війні мала специфічний характер, зокрема обмежену військову активність на окремих фронтах. Завершення війни призвело до кардинальних змін у внутрішній та зовнішній політиці держави [1, с. 606].

У другій половині XX ст. Болгарія стала частиною соціалістичного табору, орієнтуючись на СРСР як ключового союзника. Її зовнішня політика формувалася в межах біполярної системи міжнародних відносин і значною мірою визначалася загальною стратегією соціалістичного блоку. Членство в міжнародних організаціях соціалістичного типу та участь у спільних політичних і економічних структурах обмежували можливості самостійного зовнішньополітичного маневру, але водночас забезпечували певну стабільність і передбачуваність міжнародного курсу [2, с. 416].

Завершення Холодної війни та розпад соціалістичної системи стали переломним моментом у розвитку Болгарії. Перехід до демократичної моделі державного устрою супроводжувався глибокою переорієнтацією зовнішньої політики. Основними пріоритетами стали інтеграція до європейських та євроатлантичних структур, розвиток партнерських відносин із провідними країнами Заходу та активна участь у міжнародних організаціях [5, p. 295].

На початку XXI ст. зовнішня політика Болгарії визначається її членством у НАТО та Європейському Союзі, що закріпило її як частину західного політичного та безпекового простору. Це сприяло зміцненню міжнародного статусу країни, розширенню її участі в регіональних ініціативах та формуванню нової ролі в системі міжнародних відносин. Болгарія виступає як активний учасник процесів європейської інтеграції та безпекової співпраці, зберігаючи водночас інтерес до стабільності Балканського регіону [3, с. 366].

Таким чином, еволюція зовнішньої політики Болгарії після Берлінського конгресу відображає складний і багатогранний процес становлення держави як суб’єкта міжнародних відносин. Від початкової залежності та обмеженого суверенітету Болгарія пройшла шлях до інтегрованості в сучасні міжнародні структури, що супроводжувалося зміною геополітичних орієнтацій, адаптацією до нових міжнародних реалій і формуванням власної зовнішньополітичної стратегії.

Література:

1. Гюзелев В. История на България. София: Труд, 2010. 704 с.

2. Баева И., Везенков А. България и Балканите в XX век. София: Университетско издателство, 2015. 716 с.

3. Чорній В. Історія Болгарії. Львів: ПАІС, 2007. 404 с.

4. Jelavich B. History of the Balkans: Twentieth Century. Cambridge University Press, 1983. 492 p.

5. Crampton R. J. A Concise History of Bulgaria. Cambridge University Press, 2005. 314 p.

ПАСІЧНИК Сергій Леонідович
аспірант, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ІМПЕРСЬКОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ПОСТРОСІЙСЬКОГО ПРОСТОРУ 1917–1922 рр.

Розпад Російської імперії у 1917–1922 рр. спричинив не лише крах централізованої державності, але й формування принципово нової конфігурації міжнародних відносин у Східній Європі. У цих умовах дипломатія трансформується з інструменту усталених держав у механізм первинної легітимації нових політичних утворень. Як підкреслює С. Плохій, саме «вікно можливостей», відкрите імперським колапсом, дозволило низці націй заявити про себе як суб'єкти міжнародного права [1, с. 214].

Дезінтеграційні процеси створили ситуацію конкурентного державотворення, у межах якої нові уряди були змушені паралельно вирішувати завдання внутрішньої консолідації та зовнішнього визнання. Дипломатичні служби формувалися в умовах браку кадрів, ресурсів і усталених процедур, що зумовило їх гібридний характер – поєднання політичного активізму, персональних контактів та елементів класичної дипломатії.

Фінляндія демонструє одну з найбільш ефективних моделей дипломатичної адаптації. Після проголошення незалежності у грудні 1917 р. фінський уряд зосередився на швидкому отриманні міжнародного визнання, насамперед з боку Німеччини та скандинавських країн. За оцінками М. Якобсона та сучасних дослідників, ключовим фактором стала інституційна спадковість та відносно стабільна адміністративна система [2, с. 91]. Попри громадянську війну 1918 р., фінська дипломатія змогла забезпечити поступову інтеграцію держави у європейську систему.

У країнах Балтії дипломатія розвивалася в умовах безпосередньої військової загрози. Естонія активно використовувала міжнародні переговорні майданчики, зокрема Паризьку мирну конференцію, для закріплення свого статусу. М. Ільмярв підкреслює, що естонська дипломатія поєднувала правову аргументацію з прагматичною орієнтацією на підтримку Антанти [3, с. 60]. Латвія, за дослідженнями І. Фелдманіса, робила акцент на координації військових і дипломатичних зусиль, що дозволило їй зміцнити переговорні позиції [4, с. 108]. Литва, у свою чергу, активно апелювала до історичної традиції державності Великого князівства Литовського, використовуючи її як аргумент у міжнародних переговорах [5, с. 75].

Польща виступає прикладом найбільш успішної реалізації дипломатичної стратегії в умовах постімперського простору. Відновлення польської державності супроводжувалося активною дипломатичною діяльністю, спрямованою на закріплення кордонів і отримання міжнародних гарантій. Як зазначає Н. Девіс, польська дипломатія ефективно інтегрувала військові здобутки у переговорний процес, що забезпечило швидке визнання з боку

провідних держав [2, с. 152]. Важливу роль відіграла також підтримка Франції та Великої Британії.

Українська Народна Республіка сформувала розгалужену мережу дипломатичних представництв у Європі, включаючи Берлін, Відень, Париж і Стамбул. За дослідженнями В. Верстюка та Г. Єфіменка, українська дипломатія активно використовувала як класичні переговорні механізми, так і публічні інструменти впливу [1, с. 238]. Підписання міжнародних договорів, зокрема Брест-Литовського миру, стало важливим кроком до міжнародного визнання.

Водночас дипломатичні підходи Української Народної Республіки та Української Держави (гетьманату П. Скоропадського) істотно відрізнялися. За оцінками О. Гай-Нижника, гетьманська дипломатія тяжіла до моделі «державної раціоналізації», орієнтованої на швидку інституційну стабілізацію та міжнародне визнання через співпрацю з Центральними державами [6, с. 57]. УНР орієнтувалася на широку міжнародну легітимацію через багатовекторні контакти та апеляцію до принципу національного самовизначення, тоді як Українська Держава робила акцент на інституційній стабілізації та розвитку відносин із Центральними державами, насамперед Німеччиною, спираючись на більш консервативну модель дипломатії. Якщо для УНР характерною була динамічна, але нестабільна дипломатична активність, то гетьманський режим намагався вибудувати більш формалізовану та ієрархізовану систему зовнішньополітичних відносин.

Водночас нестабільність внутрішньої політичної ситуації, зміна урядів і військова залежність від зовнішніх акторів істотно обмежували ефективність дипломатичних зусиль.

Білоруська Народна Республіка перебувала у найскладнішому становищі серед нових держав. Відсутність сталого контролю над територією та слабка інституційна база ускладнювали формування повноцінної дипломатичної служби. Як зазначає Д. Марплз, білоруська дипломатія мала переважно декларативний характер і не змогла забезпечити широкого міжнародного визнання [5, с. 121]. Водночас вона відіграла важливу роль у формуванні національної політичної ідентичності.

Порівняльний аналіз дозволяє конкретизувати фактори ефективності дипломатії в умовах імперської дезінтеграції. По-перше, вирішальне значення мала здатність до внутрішньополітичної консолідації (Фінляндія, Польща). По-друге, критичним був контроль над територією, що визначав переговорну суб’єктність (Естонія, Латвія). По-третє, підтримка великих держав виступала каталізатором міжнародного визнання (Польща, частково Литва). По-четверте, інституційна спадковість і наявність адміністративного апарату значно підвищували ефективність дипломатії (Фінляндія). Натомість їх відсутність, як у випадку Білорусі та частково України, знижувала результативність зовнішньополітичної діяльності.

Окремої уваги заслуговує трансформація самої природи дипломатії. У 1917–1922 рр. вона відходить від суто елітарного характеру і набуває рис публічної дипломатії: уряди нових держав активно працюють із пресою, діаспорами та

міжнародною громадською думкою. Це свідчить про зародження нових форм дипломатичної діяльності, характерних для XX століття.

Таким чином, дипломатія в умовах імперської дезінтеграції виступає не лише інструментом зовнішньої політики, але й ключовим механізмом державотворення. Досвід постросійського простору 1917–1922 рр. демонструє, що ефективність дипломатичних практик визначалася комплексною взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників, а також здатністю нових політичних еліт адаптуватися до швидкоплинних міжнародних реалій.

Література:

1. Плохій С. Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності. К.: КСД, 2016. 496 с.

2. Davies N. Europe: A History. Oxford: Oxford University Press, 1996. 1392 p.

3. Ilmjärv M. Silent Submission: Formation of Foreign Policy of Estonia. Tallinn, 2004. 220 p.

4. Feldmanis I. Latvia in the International System. Riga, 2016. 180 p.

5. Marples D. Belarus: A Denationalized Nation. Amsterdam, 1999. 200 p.

6. Гай-Нижник О. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського: політика і дипломатія. К., 2011. 320 с.

РЕДЬКО В'ячеслав Дмитрович
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СЕЛЯНСЬКИЙ ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР ПОЧАТКУ XX ст. У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНИХ ЕРЖАВ

У сучасну епоху розвитку міжнародних відносин держави, формуючи стратегічні засади зовнішньої політики, надають особливого значення збереженню та відтворенню національного історичного процесу. Така тенденція зумовлена передусім усвідомленням політичними елітами вагомої ролі історичної пам'яті у формуванні суспільної свідомості громадян, адже досвід XX–XXI ст. переконливо засвідчує: спільне осмислення минулих викликів сприяє консолідації суспільства і виступає необхідною передумовою вироблення стратегічних орієнтирів державного розвитку. У цьому контексті простежується усталена тенденція, відповідно до якої сучасна дипломатія провідних держав світу розглядає діяльність у сфері державної історичної політики як один із ключових компонентів зовнішньополітичної доктрини. Звернення до такого підходу пояснюється тим, що «доктринальний характер домінуючої лінії зовнішньополітичної поведінки держави забезпечує її послідовність і наполегливість у процесах наближення до визначеної стратегічної мети» [1, с. 45]. Таким чином, визнаючи цінність історичної політики в контексті досягнення стратегічних цілей зовнішньої політики, держави з метою захисту національних інтересів на міжнародній арені намагаються концентрувати власні зусилля для збереження за кордоном «правдивого» розуміння вітчизняних історичних подій.

Водночас державна історична політика у структурі зовнішньополітичної доктрини має потенціал не лише у сфері захисту та збереження історичної

пам’яті, а й у підтриманні та розвитку міждержавних взаємин. Вона виступає ефективним інструментом гуманітарної дипломатії, сприяючи налагодженню діалогу, формуванню взаєморозуміння та зміцненню партнерських зв’язків між країнами. У цьому контексті одним із перспективних інструментів історичної політики та міждержавної комунікації, зокрема у відносинах України з державами Європейського Союзу, може виступати селянський публічний простір ХХ ст. як важливий елемент соціокультурної взаємодії, носій історичного досвіду та основа для інтерпретації спільних модернізаційних процесів.

Варто зазначити, що для України, як демократичної країни, «завдання історичної політики не зводиться до створення та закріплення догматичного історичного наративу, а передбачає «посередництво у вивченні різних форм досвіду і пам’яті», а в міжнародних відносинах – діалог, спрямований на мирне співіснування країн [2, с. 30]. Дане твердження особливо актуальне при розбудові міждержавних відносин із країнами-сусідами, з якими Україна протягом тривалого історичного періоду перебувала у спільному соціокультурному просторі, для якого характерним було й залишається тісне взаємопроникнення культури, традицій, звичаїв, економічних інтересів тощо. Цінність епохи початку ХХ ст. в контексті історичної політики України та держав європейського континенту полягає в тому, що в цей період, незважаючи на посилення явища урбанізації, значна частина населення Європи зберігала тісний зв’язок із землею, що впливало на соціально-економічні аспекти їхнього життя, традиційну культуру, систему світоглядних цінностей, як це було характерно й для українського селянства [3, с. 144], а також на формування спільної для сучасних європейських народів історичної спадщини. Відтак, усвідомлюючи важливість для збереження національної історичної пам’яті, селянський публічний простір ХХ ст. може стати одним із фундаментом для міждержавного діалогу та ефективним інструментом вирішення конфліктних ситуацій в історичних подіях минулого, або, принаймні, основою для зближення позицій ворогуючих держав на дипломатичному рівні.

У рамках зовнішньої політики селянський простір ХХ ст. має істотний потенціал у розвитку зовнішніх зносин України із країнами Східної Європи. В якості прикладу можна навести Словаччину, для якої земля була «внутрішньою віссю історії сільського суспільства аж до середини 20 ст.», а також була «не лише матеріальною, а й соціальною та культурною цінністю» [4, с. 91]. Разом із цим, «перша половина 20-го ст. стала кульмінацією безперервного розвитку традиційної аграрної культури Словаччини та способу життя патріархальної селянської родини» [4, с. 91]. Таким чином, спільна історична пам’ять про ціннісно-світоглядні ознаки сільського простору початку ХХ ст. для України та Словаччини, по-перше, може виступати об’єднуючим елементом у взаємовідносинах під час врегулювання національних інтересів обох держав, а по-друге, – може сприяти в майбутньому уникненню маніпуляції історичних фактів з боку інших зацікавлених у цьому учасників міжнародної спільноти.

Підсумовуючи зазначимо, що роль історичної політики на зовнішньополітичному напрямі діяльності держави не звужується питанням

реалізації політики примирення європейських народів або суто поширенням «правдивих» історичних фактів в національних інтересах. Історична політика має гарну перспективу в аспекті безпосереднього діалогу між сусідніми державами. Водночас європейський селянський простір початку XX ст. для сучасних країн Європи може виступати дієвим інструментом не тільки для мирного співіснування, але й для збереження спільної культурно-історичної спадщини як підґрунтя для міцних, непорушних та довірливих відносин.

Література:

1. Парахонський Б. О. Яворська Г. М. Модернізація та опір: зовнішньополітична доктрина Української держави. Стратегічна панорама: науково-практичний журнал, 2015. № 1. С. 45–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2015_1_8.

2. Лозовий В. С. Історична політика в країнах Європейського Союзу як чинник консолідації суспільства та примирення народів: досвід для України. Стратегічна панорама: науково-практичний журнал, 2017. № 1. С. 30–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2017_1_7.

3. Таціенко Н. Л. Повсякденні умови праці українського селянства в другій половині XIX – на початку XX ст. (на прикладі Уманського повіту Київської губернії). Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки, 2023. № 1. С. 137–145. URL: https://history-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/5017.

4. Slavkovský, Peter. Slovenský roľník v 20. storočí. Forum Historiae. Journal for History and Related Disciplines: (De)formation of Rural Areas in the Collectivization Process, 2016, roč. 10, č. 1, s. 89–105. URL: https://www.forumhistoriae.sk/en/clanok/slovak-peasant-20th-century.

МАЛАШЕНКО Іван Валентинович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОНСУЛЬСЬКЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВИХІДЦІВ ІЗ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ: МІЖ ІМПЕРСЬКИМ ПІДДАНСТВОМ ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ ІДЕНТИФІКАЦІЄЮ

Консульське документування вихідців із Наддніпрянської України наприкінці XIX – на початку XX ст. було не лише технічним супроводом міграції, а й важливим інструментом імперського представництва та контролю за кордоном. Проблема полягає в тому, що саме через консульські форми, посвідчення та перевірки імперська влада визначала, кого вона визнає «своїм» за кордоном і на яких підставах надає захист. Для підросійських вихідців з українських губерній це особливо важливо, бо їхній правовий статус оформлювався мовою російського підданства, тоді як самоназви та ідентифікаційні відповіді в документах не зводилися до однієї сталої національної категорії. [2, с. 3–5].

Джерельною основою дослідження слугують насамперед паспортно-ідентифікаційні справи російських консульств у Канаді, зведені в PPassport/Identity Series фонду Likacheff-Ragosine-Mathers Collection (MG30 E406) [4], а також пов’язані з ними серії з паспортної політики, натуралізації, підтвердження особи та консульських втручань у конфліктах із канадською владою [1, с. 3–4]. Цей корпус налічує близько 11 400 індивідуальних справ [1,

с. 3], у яких містяться анкети, афідевіти про належність до російського підданства, внутрішні паспорти, військові свідоцтва, листи, фотографії та інші документи; приблизно третина справ, за оцінкою В. Кукушкіна [2, с. 3], належить особам українського походження. Водночас треба зважати, що ця документація репрезентує передусім тимчасового заробітчанина, а не весь масив еміграції, тому висновки стосуються наймобільнішого сегмента міграційного руху [2, с. 4–5].

Важливість цієї проблеми визначається тим, що консульський документ був умовою доступу до правового захисту. Після запровадження нових паспортних правил 25 жовтня 1916 р., уведених у дію в 1917 р., для повернення до Росії вже недостатньо було старого паспорта: заявник мав подавати спеціальну анкету, дві фотографії та докази підданства [2, с. 4; 1, с. 3]; окремо оформлювалися посвідчення для підтвердження належності до російських підданих, зокрема щоб уникнути проблем із реєстрацією, військовим набором або підозрою в належності до «ворожих підданих» [2, с. 3–4; 3, с. 198–200]. Отже, консульська установа виступала не периферійною дипломатичною інстанцією, а практичним механізмом імперського контролю і посередництва в житті мігрантів [1, с. 4; 3, с. 133–154].

Водночас саме формуляр консульського обліку дозволяє побачити межі імперського проєкту. В анкетах окремо фіксувалися «nationality» і «citizenship», а також соціальний стан, місце приписки, віросповідання, місце народження, родинні зв’язки і військовий статус [2, с. 4; 3, с. 199]. Це принципово важливо: юридично визначальним залишався доказ російського підданства, але описова частина документа вже не зводила людину до одного імперського ярлика. Саме тому консульський матеріал дає змогу простежити не готову й однорідну національну ідентичність, а перехідний стан між станово-імперською та модерною національною мовою самоопису [2, с. 23].

Отже, найважливіше тут не перебільшувати рівень уже сформованої української національної свідомості серед цієї хвилі мігрантів. За даними вибірки В. Кукушкіна, серед тих, хто відповідав на питання про національність, 75 % (8 518 осіб) були записані як росіяни, 16,1 % (1 843 особи) – як малороси, і лише 1,2 % (8 осіб) – як українці; ще близько 5 % давали станові або конфесійні відповіді [3, с. 45]. Ці цифри не заперечують українського походження мігрантів, але показують, що масова еміграція з підросійської України входила у закордонний правовий простір переважно мовою імперської належності, а не вже завершеної модерної нації. Таким чином, консульське документування одночасно відтворювало імперське підданство і фіксувало поступове розходження між правовою належністю та національним самоназванням. Тому консульські справи слід розглядати як повноцінне джерело до історії дипломатії, міграції та формування модерної української ідентичності [1, с. 3–4; 2, с. 23–24; 3, с. 198–200].

Література:

1. Ashkenas B. F. *Records of Imperial Russian Consulates in Canada, 1898–1922*. Washington, DC : National Archives and Records Administration, 1992. 14 p.

2. Kukushkin V. *From Peasants to Labourers: Ukrainian and Belarusan Immigration from the Russian Empire to Canada*. Montreal : McGill-Queen’s University Press, 2007. 304 p.

3. Kukushkin V. Ukrainian Immigration from the Russian Empire to Canada: A Reappraisal // *Journal of Ukrainian Studies*. 2003. Vol. 28, no. 1. P. 1–32.
4. *Likacheff-Ragosine-Mathers Collection (MG30 E406). Passport/Identity Series* [Electronic resource] / Library and Archives Canada. URL: https://recherche-collection-search.bac-lac.gc.ca/eng/home/record?app=fonandcol&IdNumber=105717

ВОЛОЩУК Сергій Віталійович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СЕЛА КИЇВЩИНИ ПІД ТИСКОМ РЕПРЕСІЙ 20-30-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ГОЛОДОМОРУ

Руйнування та економічні труднощі Першої світової війни стали причинами розвитку кризової ситуації у всіх сферах суспільства Російської імперії, а в подальшому громадянська війна, яка розпочалася після Жовтневого перевороту 1917 року та захопленням більшовиками влади в Росії, закінчилося перемогою і створенням Радянського Союзу у 1922 році. Новостворена держава потребувала технічних ресурсів, харчової продукції, улагодження соціальних проблем у суспільстві та термінового вирішення багатьох інших актуальних питань. Ідеї більшовизму, розвинуті Леніним та підхоплені Сталіним, які здебільшого базувалися на принципах «грабуй награбоване» та «експропріація експропріаторів», неминуче вели до репресій. Останні зачепили всі верстви населення і насамперед селян, оскільки Росія була аграрною країною. Вже з перших років радянської влади у головах її правлячої верхівки закрутилася ідея ліквідації малопродуктивних одноосібних селянських господарств та колективізації сільськогосподарського виробництва.

Селяни, як власники, звикли берегти кожну жменю зерна, свій інвентар, наділ землі, худобу і не дуже хотіли добровільно все передавати до «комуни», де їх власність ставала безособовою, зберігалася і використовувалася не належним чином. На початку 20-х років, коли колективні господарства у вигляді товариств спільного обробітку землі, артілей та комун під тиском влади тільки почали з’являтися, репресії були спрямовані проти селян-одноосібників, не бажаючих вступати до колективних господарств. Радянська влада демонізувала заможних селян, надавши їм занесену до чорного списку небажаних, назву – куркуль. Селяни-одноосібники, які не хотіли йти до колективних господарств, становили упродовж 20-х та першої половини 30-х років минулого століття, значний відсоток від усіх репресованих громадян Київщини. Найбільш застосовуваною мірою покарання для них був розстріл. Так із 13 репресованих у 1920 році одноосібників 11 було засуджено до розстрілу, а у наступному, 1921 році, із 17-ти репресованих селян-одноосібників розстріляно було 8 чоловік. Упродовж 1922 року всього було репресовано четверо селян-одноосібників, 3-х з яких було засуджено до розстрілу.

Упродовж 1923-1926 років, очевидно із закінченням громадянської війни, кількість репресій зменшилася і жоден селянин-одноосібник не потрапив до числа репресованих. У 1927 році було репресовано 4 селян-одноосібників –

одного з них засуджено до 3 років позбавлення волі, інших трьох – розкуркулено. У 1928 році одного з 3-х репресованих селян-одноосібників виселено за межі України, двох інших засуджено до різних термінів позбавлення волі. Саме у цей період у судових вироках застосовується таке покарання, як «виселення за межі України». Зазвичай покараних відправляли до північних та Далекосхідних регіонів Радянського Союзу, де їх чекали тяжкі каторжні роботи і нелюдські умови життя.

У 1929 році 14 чоловік зі 121 репресованого селянина-одноосібника засуджено до розстрілу, двоє з них були близькими родичами – батьком та сином. Їх судили і у той же день обох розстріляли. Ще 79 чоловік було засуджено до позбавлення волі на термін від 10 до 3 років, а 13 осіб було примусово виселено за межі України, а 15 осіб з 121 репресованого було відпущено за недостатністю доказів їх вини. У цей же рік репресій зазнають 5 колгоспників, одного з яких було розстріляно, ще одного засуджено до 10 років позбавлення волі, а трьох інших виселено за межі України.

Упродовж 1930 року було репресовано 1114 селян-одноосібників, 52 з яких розстріляно, 607 виселено за межі України, 435 засуджено до різних термінів позбавлення волі, 20 звільнено за недостатністю доказів їх вини. Крім того упродовж року було репресовано 20 осіб, які були членами товариств спільного обробітку землі, колгоспниками, працівниками радгоспів, садових товариств тощо. Таким чином упродовж року було репресовано 1134 виробники сільськогосподарської продукції. Наступного, 1931 року більшовицько-сталінським режимом було репресовано 375 селян-одноосібників, 11 з яких засуджено до розстрілу, 217 осіб було виселено за межі України, одного звільнено через недостатність доказів вини, решту 146 осіб засуджено до різних термінів позбавлення волі. Крім того упродовж року було репресовано 15 осіб, які були членами товариств спільного обробітку землі – колгоспниками, працівниками радгоспів, садових товариств тощо. Загальна кількість репресованих упродовж року виробників сільськогосподарської продукції становить 390 осіб. У 1932 році на Київщині було репресовано 286 виробників сільськогосподарської продукції, з яких 257 селян-одноосібників, 21 колгоспника та 8 робітників радгоспів.

Таким чином, сільське населення Київщини зазнало значних утисків від більшовицько-сталінського режиму від самого початку його встановлення. Особливо жорстких репресій зазнали селяни упродовж 1929-1932 років, які передували Голодомору 1932-1933 років. На Київщині за ці чотири роки було репресовано селян, що становить 80,3 % від усіх 2412 репресованих громадян Київщини за цей період. Така політика керівництва державою, спрямована на примусову колективізацію та придушення опору українців тоталітарному сталінському режиму, разом з іншими політичними рішеннями тих років, зокрема режиму «чорних дощок», закону «про п’ять колосків» та інших рішень і постанов, спрямованих на конфіскацію продовольства, зерна та худоби і призвели до штучно створеного голоду, який став причиною загибелі багатьох мільйонів українців, переважно мешканців сіл.

Література:

1. Реабілітовані історією. Київська область. Кн. 1. / М. М. Урупа (гол.), О. П. Реєнт та ін.; [авт. кол.: П. П. Бачинський, Т. Ф. Григор'єва та ін. ; відповід. за вип. І. Х. Чистик]. К.: Редакція журналу «Охорона праці», 2004. 540 с.

2. Реабілітовані історією. Київська область. Книга друга. / П. П. Бачинський, Т. Ф. Григор'єва, В. О. Животівський, Л. М. Остроушко, Г. Г. Іванова, І. Х. Чистик (керівник), Л. В. Шевченко. К.: Основа, 2007. 1040 с.

3. Реабілітовані історією. Київська область. Книга третя. / Бачинський П. П., Григор'єва Т. Ф., Остроушко Л. М., Тронько П. Т., Косенко А. П. К.: Основа, 2011. 984 с.

4. Декрет про «червоний терор» URL: https://uinp.gov.ua/ istorychnyy-kalendar/veresen/5/1918-dekret-pro-chervonyy-teror

5. Постанова ЦВК СРСР «Про заходи із перебудови сільського господарства» 1 лютого 1930 року. URL: https://ndis.cdu.edu.ua/index.php/component/icagenda/107-1-liutoho-1930-r

6. Наказ НКВС № 00447 Про операцію з репресування колишніх куркулів, карних злочинців та інших антирадянських елементів. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_%D0%9D%D0%9A%D0%92%D0%A1_%E2%84%96_00447

7. Таємна постанова Політбюро ЦК ВКП(б) від 30 січня 1930 року «Про заходи щодо ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації». URL: https://www.radiosvoboda.org/a/rozkurkulennya-istoryi-selyanskyh-rodiv/31077677.html

ТИТАРЧУК Ірина Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ У 1917–1921 рр.

Дипломатія Української Народної Республіки періоду 1917–1921 років постає як унікальний приклад екстреного державотворення, коли зовнішньополітичний апарат формувався одночасно з веденням оборонних воєн. В умовах розпаду Російської та Австро-Угорської імперій, українська еліта постала перед необхідністю не лише проголосити незалежність, а й легітимізувати її в очах тогочасного світового порядку. Головною стратегічною метою дипломатії УНР було подолання міжнародної ізоляції, здобуття юридичного визнання суверенітету та пошук зовнішніх ресурсів для захисту територіальної цілісності від більшовицької експансії.

Витоки української дипломатії сягають червня 1917 року, коли в структурі Генерального Секретаріату було створено підрозділ міжнародних справ, який згодом очолив Олександр Шульгин. Після проголошення IV Універсалу в січні 1918 року цей орган трансформувався в повноцінне Міністерство закордонних

справ. Особливістю цього етапу була відсутність готової дипломатичної школи. Кадровий склад формувався з представників інтелігенції: істориків, правників, публіцистів. Попри брак досвіду, за короткий час було вироблено дипломатичний протокол, налагоджено систему шифрування та розроблено концептуальні засади зовнішньої політики, що базувалися на принципах рівноправності та мирного співіснування.

Першим фундаментальним успіхом, що ввів УНР у коло суб'єктів міжнародного права, став Берестейський мирний договір від 9 лютого 1918 року. УНР виступила як самостійна сторона переговорів із державами Четверного союзу (Німеччиною, Австро-Угорщиною, Османською імперією та Болгарією), випередивши в цьому питанні більшовицьку Росію. Наслідками договору стали де-юре визнання України провідними державами та отримання військової допомоги для звільнення територій. Однак орієнтація на Німеччину створила перешкоди для діалогу з Антантою, яка сприймала УНР як союзника своїх ворогів.

Період Гетьманату Павла Скоропадського став часом найбільш інтенсивної розбудови дипломатичної мережі. Міністр закордонних справ Дмитро Дорошенко зумів надати зовнішній політиці рис професіоналізму. Було відкрито 11 посольств та місії у 20 країнах світу. Важливим досягненням стало підписання прелімінарного миру з РСФРР у червні 1918 року, де радянська сторона вперше була змушена визнати суверенітет України. Велася також активна робота з нейтральними країнами, такими як Швейцарія та Швеція, для формування позитивного іміджу держави в Європі.

Наступним етапом стала діяльність Директорії та спроби прорвати ізоляцію на Паризькій мирній конференції 1919 року. Українська делегація, яка не була офіційно представлена на засіданнях конференції, намагалася довести право нації на самовизначення, проте зіткнулася з «глухою стіною» інтересів великих держав. Велика Британія та Франція підтримували ідею «єдиної Росії» та вбачали в Польщі основний «санітарний кордон» проти більшовизму. Це фактично позбавило УНР шансів на західну підтримку, а територіальні претензії України на Галичину та Волинь були проігноровані на користь польської держави.

Останнім масштабним актом став вимушений компроміс – Варшавський договір 1920 року. Симон Петлюра пішов на територіальні поступки в обмін на військову допомогу Юзефа Пілсудського. Попри тимчасове визволення Києва, подальший наступ більшовиків та підписання Ризького миру між Польщею та Радянською Росією за спиною України поклали край офіційній дипломатії на її теренах. Проте діяльність УНР в еміграції тривала до 1992 року, забезпечивши правову тяглість української державності, що стала фундаментом для незалежності сучасної України.

Дипломатія УНР 1917–1921 років створила важливий історичний прецедент: було сформовано розгалужену мережу посольств і місій у 20 країнах

світу, підготовлено кадри професійних дипломатів та закладено правовий фундамент української державності. Хоча через несприятливу геополітичну кон'юнктуру та внутрішні розбіжності повної перемоги досягти не вдалося, досвід тогочасної дипломатичної боротьби став безцінним уроком для майбутніх поколінь та фундаментом для відновлення незалежності України у 1991 році. Головний урок дипломатії тієї доби полягає у тому, що міжнародне визнання неможливе без внутрішньої єдності та потужної армії. Дипломати можуть лише закріпити ті перемоги, які здобуті на полі бою та підкріплені національною консолідацією. Сьогоднішній досвід української дипломатії в умовах війни базується на уроках столітньої давнини: міжнародна підтримка є критичною, але вона завжди є похідною від єдності всередині країни та успіхів на фронті. Таким чином, інституційна неперервність, яку забезпечив уряд УНР в еміграції до 1992 року, підтвердила історичну тяглість нашої держави та неперервність боротьби за суверенітет.

Література:

Головченко В.І., Колесник В.Ф. Дипломатична історія України (від найдавніших часів до XIX ст.). К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 260 с.

Дорошенко Д.І. Історія України 1917–1923 рр. У 2-х т. Т. ІІ: Українська Держава 1918 року. Ужгород: Типографія «Свобода», 1930. 424 с.

Матвієнко В.М. Українська дипломатія 1917–1921 років: на засадах державної самостійності. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 135 с.

БАЛИНЕЦЬ Ірина Валентинівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІСТОРИЧНІ УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Історичні уроки української дипломатії у кризові періоди є надзвичайно важливими для розуміння сучасних міжнародних процесів та формування ефективної зовнішньої політики України. Досліджуючи події XX століття, можна побачити як складні геополітичні обставини, відсутність стабільних союзів та внутрішні суперечності впливали на долю української державності. Порівняння цих подій із сучасністю дозволяє зробити висновки щодо сильних і слабких сторін української дипломатії, а також визначити ключові напрямки її розвитку.

Перш за все, важливим періодом для аналізу є доба Української Народної Республіки та діяльність таких діячів, як Михайло Грушевський, Володимир Винниченко та Симон Петлюра. У цей час українська дипломатія намагалася здобути міжнародне визнання в умовах Першої світової війни та революційних змін у Європі. Одним із ключових дипломатичних досягнень став Брест-Литовський мир, який дав змогу Україні тимчасово закріпити свою незалежність та отримати підтримку Центральних держав. Проте ця підтримка була нестабільною і залежною від інтересів інших країн, що зрештою призвело до втрати державності.

Цей історичний епізод демонструє перший важливий урок: дипломатія не може бути ефективною без внутрішньої єдності та стабільності. УНР мала значні проблеми з політичною консолідацією, що послаблювало її позиції на міжнародній арені. Сучасна Україна, на відміну від того періоду, має більш сформовану державну систему та чіткі зовнішньополітичні орієнтири, зокрема європейську та євроатлантичну інтеграцію. Проте виклики, пов’язані з внутрішньою політикою, і сьогодні залишаються актуальними.

Іншим важливим періодом є міжвоєнний час, коли українські землі були поділені між різними державами, зокрема Польща, Румунія та Чехословаччина. У цей час українська дипломатія фактично діяла в еміграції. Представники українського уряду в екзилі, такі як діячі Державного центру УНР, намагалися підтримувати ідею незалежності на міжнародному рівні, однак їхній вплив був обмеженим. Відсутність власної держави значно ускладнювала ведення дипломатичних переговорів та укладання міжнародних угод.

Цей період підкреслює другий важливий урок: наявність суверенної держави є ключовою умовою ефективної дипломатії. Без державного статусу навіть найактивніша дипломатична діяльність має обмежений вплив. У сучасних умовах Україна має міжнародно визнані кордони та членство в ключових міжнародних організаціях, що значно підсилює її дипломатичні можливості.

Події Другої світової війни також стали важливим етапом для формування дипломатичного досвіду. Україна в цей час не мала незалежності, проте українське питання неодноразово піднімалося на міжнародному рівні. Після війни Українська РСР стала однією із засновниць Організація Об'єднаних Націй, що можна розглядати як певний дипломатичний успіх, хоча вона і діяла в межах радянської зовнішньої політики.

Це демонструє ще один важливий урок: навіть обмежена суб’єктність може бути використана для просування національних інтересів. У сучасних умовах Україна активно використовує міжнародні організації як платформу для дипломатичної боротьби, зокрема для привернення уваги до питань безпеки та територіальної цілісності.

Після проголошення незалежності у 1991 році Україна розпочала формування власної дипломатичної служби. Важливим викликом стало визначення зовнішньополітичного курсу між Сходом і Заходом. Події Помаранчева революція та Революція Гідності стали переломними моментами, які визначили проєвропейський напрям розвитку держави.

Особливої уваги заслуговує сучасний період, пов'язаний із агресією Росії проти України. Починаючи з 2014 року та особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, українська дипломатія продемонструвала значний прогрес. Україна змогла сформувати широку міжнародну коаліцію підтримки, залучити фінансову, військову та гуманітарну допомогу, а також активізувати процес інтеграції до Європейський Союз та співпрацю з НАТО.

Порівнюючи сучасність із подіями XX століття, можна зробити висновок, що сьогодні Україна значно ефективніше використовує дипломатичні інструменти. Якщо раніше українські дипломати діяли в умовах обмежених ресурсів і відсутності державної підтримки, то сьогодні вони мають чітку стратегію, міжнародну підтримку та досвід ведення переговорів на найвищому рівні.

Водночас деякі проблеми залишаються актуальними. Зокрема, питання залежності від міжнародних партнерів нагадує ситуацію часів УНР, коли зовнішня підтримка була критично важливою, але не завжди надійною. Це підкреслює необхідність розвитку власного потенціалу та зміцнення національної безпеки.

Таким чином, історичний досвід української дипломатії у кризові періоди XX століття є цінним джерелом уроків для сучасності. Він показує, що ефективна дипломатія потребує поєднання внутрішньої стабільності, чіткої стратегії, міжнародної підтримки та здатності адаптуватися до змінних умов. Сучасна Україна вже зробила значні кроки у цьому напрямку, проте подальший розвиток дипломатії залишається важливим завданням у контексті забезпечення національних інтересів і зміцнення позицій на міжнародній арені.

Література:

Меженська О.В., Вовк С.О., Новоскольцева Л.О. Українська дипломатія: від незалежності до сучасних викликів. Вісник Маріупольського державного університету.). Серія: Історія. Політологія. 2024. 39. С. 96-119.

Матвієнко В.М. Українська дипломатія 1917–1921 років: на засадах державної самостійності. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 135 с.

АНДРІЙЧУК Назар Андрійович,
студент, спеціальність «Готельно-ресторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛОКАЛЬНА ІСТОРІЯ У ФОКУСІ СУЧАСНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

У сучасній архітектурі міжнародних відносин історична політика остаточно трансформувалася з інструменту внутрішньої консолідації на стратегічний актив

зовнішньополітичної доктрини. У світі, де «м'яка сила» визначає рівень впливовості держави, локальна історія перестає бути об'єктом інтересу лише краєзнавців, стаючи натомість фундаментом історичної дипломатії.

Біла Церква – одне з найдавніших міст України, яке формувалося під впливом різних держав та культур. У місті збереглося багато культурних та історичних пам'яток, які приваблюють туристів.

Початок історії міста пов'язують із 1032 р., коли князь Ярослав Мудрий заснував місто-фортецю Юр'їв. Воно виконувало оборонну функцію та захищало Русь від нападів кочових племен. У центрі міста знаходився білокам'яний храм, від якого й походить назва Біла Церква. Сьогодні про цей період нагадує Замкова гора – найдавніше історичне місце міста, де розташований краєзнавчий музей і пам'ятник засновнику міста.

Після монгольської навали життя в місті занепало, але повністю воно не припинилося. У XIV ст. Біла Церква увійшла до складу Великого князівства Литовського, а згодом – Речі Посполитої. У цей період місто поступово відбудовувалося, розвивалася торгівля та ремесла. Місцеві ковалі виготовляли знаряддя праці, зброю та побутові речі, гончарі виробляли посуд і кахлі для печей, а шевці і кушніри займалися обробкою шкіри та хутра. Поширеними також були ткацтво, прядіння та деревообробка, які забезпечували мешканців одягом та матеріалами для будівництва. Завдяки розвитку ремесел і торгівлі Біла Церква поступово відновила своє економічне становище. Саме тоді з'являються перші кам'яні споруди, укріплення та храми. Було збудовано укріплення Білоцерківського замку, який виконував оборонну та адміністративну функції. Також зводилися храми та церкви, які впродовж наступних століть неодноразово перебудовувалися.

У XVI–XVII ст. Біла Церква була одним із найважливіших осередків козацького життя на Правобережній Україні. Завдяки вигідному розташуванню місто стало військовим центром, де зосереджувалися козацькі загони та формувалися полки. Біла Церква неодноразово ставала місцем збору козацької старшини та ареною подій, пов'язаних із визвольною боротьбою українського народу проти польської шляхти. Під час Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького в 1651 р. було укладено Білоцерківський мирний договір між козацькою державою та Річчю Посполитою. Умови цього договору значно обмежували автономію Війська Запорозького, зменшували кількість реєстрових козаків і звужували територію козацького управління, що викликало невдоволення серед населення.

Наприкінці XVIII ст. Біла Церква, увійшовши до складу Російської імперії, поступово втратила своє колишнє військове значення стала адміністративним та культурним центром регіону. У цей період родина Браницьких зробила великий внесок у формування сучасного вигляду Білої Церкви. Найяскравішою культурною пам'яткою цього періоду став дендрологічний парк «Олександрія», заснований наприкінці XVIII ст. Парк створювався як аристократична резиденція з урахуванням кращих зразків європейського ландшафтного мистецтва. Парк не лише прикрашав місто, а й слугував місцем проведення

культурних зустрічей, прогулянок і світських заходів. З часом «Олександрія» перетворилася на справжній символ Білої Церкви.

У XIX ст. в місті було зведено багато архітектурних споруд, які можна побачити і зараз. Серед них – Спасо-Преображенський кафедральний собор, який став головним православним храмом міста, а також костел Святого Івана Хрестителя, що є прикладом архітектури класицизму. У цей же період з'явилися Торгові ряди (БРУМ), які й досі виконують торговельну функцію.

У XX ст. Біла Церква пережила важкі і трагічні події. Після революції1917-1921 рр. у регіоні часто змінювалася влада, що спричинило економічну нестабільність. У радянський період Біла Церква активно індустріалізувалася, але водночас місто зазнало репресій і втрати частини своєї історичної спадщини. Під час Другої світової війни місто перебувало в окупації та зазнало значних руйнувань, загинуло багато мешканців. Після визволення розпочалася швидка відбудова, з'явилися нові житлові квартали, підприємства й культурні заклади. Важливу роль у культурному житті повоєнної Білої Церкви відігравав кінотеатр імені Олександра Довженка. Він став одним із головних центрів дозвілля міста, де проходили прем'єри фільмів, тематичні покази та зустрічі.

Після здобуття незалежності України Біла Церква почала активно працювати над збереженням історичної спадщини. Відновлюються старі будівлі, упорядковуються історичні місця, розвивається туризм. Такі об'єкти, як парк «Олександрія», Замкова гора та храми сьогодні приваблюють не лише мешканців, а й туристів з різних регіонів України та світу.

Саме через конкретні міста, пам'ятки та локальні події держава може будувати персоналізовані та глибокі зв'язки з міжнародними партнерами. Біла Церква у цьому контексті постає як унікальний кейс – місто, де перетинаються польські, єврейські, литовські та українські історичні вектори.

ЯКИМЕНКО Анастасія Леонідівна,
студентка, спеціальність «Туризм та рекреація»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІСТОРІЯ МІСТА КОСТЯНТИНІВКА: ВІД КОРІННЯ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ДО ФОРПОСТУ ДЕРЖАВНОСТІ

Костянтинівка – це місто на півночі Донецької області, один із найбільших індустріальних центрів Сходу України, чия історія сягає часів глибокої давнини та тісно пов'язана з промисловим розвитком Донбасу та сучасними подіями російсько-української війни. Сьогодні історія рідного краю – це не просто

минуле, а важливий інструмент, який доводить, що Донеччина завжди була частиною європейської культури та боролася за українську державність.

Археологічні дослідження свідчать, що заселення території сучасної Костянтинівки почалося ще в епоху раннього палеоліту, приблизно 150-100 тисяч років тому. У 1769 р. під час набігу кримських татар згадується, що на цих землях перебувало Військо Запорозьке. На карті Катеринославського намісництва 1792 р. вже позначена поштова станція Торецька біля річки Кривий Торець – це одна з перших згадок про заселену територію.

Формування сучасного поселення пов'язане з діяльністю ряду землевласників. У 1812 р. підполковник Пантелеймон Номікосов заснував село Сантуринівку, названу на честь острова Санторіні в Егейському морі, заселивши її двадцятьма родинами кріпаків. У середині XIX ст. на землі, успадкованій його сином, виникло село Костянтинівка, яке отримало свою назву від імені власника – Костянтина Номікосова.

Потужним імпульсом для розвитку міста став залізничний рух. 5 січня 1870 р. було відкрито Курсько-Харківсько-Азовську залізницю зі станцією Костянтинівка. У 1880 р. станція перетворилася на важливий вузол, що сприяло розвитку промисловості.

У 1890-х роках у регіон активно прийшли бельгійські інвестори, що заклало фундамент «бельгійської колонії» на Донбасі. У 1895 р. бельгійці заснували скляний і хімічний заводи. У 1896 р. було створено акціонерне товариство «Залізопрокатні заводи в Костянтинівці (Донець)». До 1914 р. місто перетворилося на потужний промисловий осередок із повним металургійним циклом, де населення перевищувало 10 тисяч осіб.

Після Лютневої революції 1917 р. в місті розпочалося активне політичне життя: виникли українські осередки, діяла «Просвіта», формувалися партії. Проте становлення супроводжувалося терором: більшовики жорстоко закатували Луї Де Бера, одного із засновників індустріальної Костянтинівки. У квітні 1918 р. війська Української Народної Республіки разом із союзними силами вибили з Костянтинівки більшовиків. У місті було встановлено українську владу та запроваджено національні символи – прапор, герб і гроші з тризубом. Проте протягом 1919 р. місто стало ареною запеклих боїв, а влада за три місяці змінювалася 29 разів.

У 1920 р. Костянтинівка увійшла до складу УСРР. У 1932 р. вона отримала статус міста. Поряд із промисловим розвитком (трамвайна лінія, нові заводи), 1930-ті роки принесли репресії, Голодомор та розгром українських парафій.

Під час Другої світової війни (1941-1943 рр.) у місті діяла газета «Костянтинівські вісті», була спроба впровадження української мови в установах, проте німецькі окупанти розпочали репресії проти діячів ОУН. Після війни місто відбудувалося, ставши важливим центром, де, зокрема, у 1970-х роках утримували видатного українського дисидента Олексія Тихого.

Після 1991 р. Костянтинівка інтегрувалася у простір незалежної України, затвердивши сучасний герб та створивши ландшафтний парк «Клебан-Бик». У 2014 р. місто тимчасово перебувало під контролем російських найманців, але 5-6 липня було звільнене українською армією. Після деокупації в місті відбулася

декомунізація та відкриття пам’ятника Тарасу Шевченку (2017 р.). З 2022 р., внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, Костянтинівка зазнає численних обстрілів, проте залишається опорним пунктом оборони на Донеччині під контролем України.

Костянтинівка сьогодні – це приклад стійкості, де через локальну історію, від бельгійської спадщини до боротьби за незалежність, формується європейське майбутнє регіону. Аналіз історичного шляху Костянтинівки дозволяє стверджувати, що місто пройшло унікальну еволюцію, перетворившись із потужного індустріального вузла на стратегічний форпост української державності. У контексті сучасної історичної політики кейс Костянтинівки є ключовим для розуміння трансформації всього східного регіону України. Витоки Костянтинівки, закладені європейськими інвестиціями та трудовою етикою кінця XIX ст., спростовує радянський міф про «дике поле», яке нібито ожило лише за часів СРСР. Висвітлення європейського капіталу в історії міста (бельгійські, німецькі інвестиції) є дієвим інструментом історичної дипломатії, що демонструє тяглість економічної інтеграції України в західний світ.

Місто, яке десятиліттями сприймалося виключно крізь призму заводських труб, сьогодні набуло нових сенсів. Костянтинівка стала символом територіальної стійкості. Її історія як прифронтового міста з 2014 р. і до сьогодні є невід’ємною частиною мілітарного наративу сучасної України, підкреслюючи роль Донбасу як невід'ємної та патріотичної складової держави. Включення історії Костянтинівки до загальнонаціональної доктрини пам’яті дозволяє державі ефективно протидіяти ворожій пропаганді. Місто постає не «сірою зоною», а культурним та оборонним бар’єром, де гартується сучасна політична нація. Костянтинівка сьогодні – це не лише пам’ять про скло і сталь, а насамперед живий приклад незламності державного духу.

СИТНИК Анастасія Сергіївна,
студентка, спеціальність «Готельно-ресторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СУМИ ЯК ФОРПОСТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Суми мають унікальне географічне та історичне розташування – це прикордонне місто, яке протягом століть було форпостом, а сьогодні стало символом незламності на кордоні з агресором. У контексті зовнішньої політики Суми є ідеальним кейсом для демонстрації оборонного та європейського векторів України.

Суми – адміністративний центр Сумської області України, важливе культурне, економічне та освітнє місто північно-східного регіону. Воно розташоване на річці Псел і має вигідне географічне положення, що сприяло його розвитку як торговельного та оборонного осередку. Сучасні Суми поєднують у собі багату історичну спадщину та динамічний розвиток сьогодення.

Історія міста бере свій початок у середині XVII ст. У 1652 р. на ці території переселилися козаки та селяни з Правобережної України, які заснували поселення. Існує кілька версій походження назви міста, одна з найпоширеніших пов'язана з легендою про три мисливські сумки, знайдені на місці майбутнього поселення. Саме ці «суми» стали символом міста, що відображено навіть у його гербі.

У перші роки свого існування Суми виконували важливу оборонну функцію. Місто входило до складу Слобідської України і було частиною укріпленої лінії проти нападів кочових племен. У цей період була збудована Сумська фортеця, яка стала центром військового та адміністративного життя. Поступово навколо фортеці розвивалося ремесло, торгівля та сільське господарство.

У XVIII ст. Суми втратили своє оборонне значення, але почали активно розвиватися як економічний центр. Особливого розквіту місто досягло у XIX ст., коли стало одним із центрів цукрової промисловості. Важливу роль у розвитку міста відіграла родина Харитоненків – відомих підприємців і меценатів. Завдяки їхнім інвестиціям у місті з'явилися навчальні заклади, лікарні, культурні установи та храми. Їхній внесок значно вплинув на формування архітектурного вигляду Сум.

Архітектурна спадщина міста є важливою складовою його культурного потенціалу. Серед найвідоміших пам'яток варто виділити Спасо-Преображенський собор, Троїцький собор, Воскресенську церкву та Альтанку, яка стала символом Сум. Також у місті збереглися будівлі XIX ст. – початку XX ст., що відображають різні архітектурні стилі – від класицизму до модерну.

У XX ст. Суми пережили складні історичні події. Після революційних подій початку століття місто увійшло до складу Радянського Союзу. У цей період активно розвивалася промисловість, зокрема машинобудування, хімічна та харчова галузі. Проте цей час також супроводжувався політичними репресіями та соціальними змінами.

Особливо трагічним етапом в історії Сум стала Друга світова війна. Місто перебувало під німецькою окупацією, зазнало значних руйнувань, а багато його мешканців загинули. Після визволення розпочалася масштабна відбудова. У післявоєнний період активно розвивалася житлова забудова, створювалися нові підприємства та культурні установи.

У другій половині XX ст. Суми стали важливим промисловим центром. Тут функціонували великі підприємства, які спеціалізувалися на виробництві обладнання, хімічної продукції та харчових товарів. Одночасно розвивалася освітня сфера – відкривалися навчальні заклади, які готували фахівців для різних галузей економіки.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 р. Суми почали новий етап свого розвитку. Місто поступово переходило до ринкової економіки, змінювалася структура промисловості, зростала роль сфери послуг. Значна увага приділялася розвитку малого та середнього бізнесу, а також покращенню міської інфраструктури. Суми є важливим освітнім центром. У місті функціонують вищі навчальні заклади, серед яких Сумський державний університет, що має високий рівень підготовки студентів та міжнародні зв'язки. Місто має значний туристичний потенціал. Воно приваблює зеленими парками та архітектурними пам'ятками. Особливо популярними є центральні вулиці міста, набережна річки Псел та історичні об'єкти.

Отже, Суми – це місто з багатою історією, яке пройшло складний шлях від козацького поселення до сучасного адміністративного центру. Воно поєднує у собі історичну спадщину, культурні традиції та сучасні тенденції розвитку. Суми розвивалися як європейське промислове місто (цукрова столиця), що підтверджує нашу приналежність до західного світу ще до радянської окупації. Боротьба з міфом про «заснування міст російськими царями» на прикладі козацьких витоків Сум – це важлива частина нашої дипломатичної боротьби за правду. Після 2022 р. Суми стали брендом стійкості та прикладу успішної самоорганізації громадянського суспільства перед лицем загрози.

ДРЯГІН Артем Сергійович,
студент, спеціальність «Готельно-есторанний бізнес»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА МІСТА БОРИСПІЛЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

У сучасних міжнародних відносинах роль міст виходить далеко за межі адміністративно-територіальних одиниць. Міста стають активними суб'єктами публічної дипломатії, формуючи візуальний та змістовний образ держави в очах світової спільноти. Особливе місце в цій системі посідає Бориспіль – місто, яке завдяки своєму географічному та стратегічному статусу виконує функцію «головного вікна» України у світ. Бориспіль має унікальний статус – це «повітряні ворота» України. У контексті зовнішньої політики місто сприймається не просто як населений пункт, а як перший контакт іноземних делегацій та гостей із державою.

Бориспіль – одне з найдавніших міст Київської області, яке має багату історію та важливе значення для України. Сьогодні це сучасний

адміністративний, транспортний і культурний центр, відомий насамперед завдяки міжнародному аеропорту. Проте історія Борисполя сягає глибокої давнини і тісно пов'язана з розвитком Русі, козацької держави та сучасної України.

Існує кілька версій походження назви «Бориспіль». Найпоширеніша пов'язує її з ім'ям князя Бориса – сина князя Володимира Великого. За легендою, після загибелі князя Бориса ці землі почали називати «полем Бориса», звідси й виникла назва Бориспіль. Перші письмові згадки про поселення на території сучасного Борисполя датуються XI ст. У літописах згадується місто Лтава, яке більшість істориків ототожнює з Борисполем. Воно було важливим пунктом на торговельних шляхах і виконувало оборонну функцію.

У часи Русі територія Борисполя мала стратегічне значення, оскільки знаходилась неподалік Києва – столиці держави. Через ці землі проходили важливі торговельні шляхи, що сприяло розвитку ремесел і торгівлі. Однак місто неодноразово зазнавало руйнувань під час нападів кочових племен, зокрема печенігів і половців. Найбільшої шкоди завдала монголо-татарська навала у XIII ст., після якої багато поселень занепали.

У XIV-XVI ст. Бориспіль опинився під владою Великого князівства Литовського, а згодом – Речі Посполитої. У цей період відбувалося поступове відновлення міста, розвиток сільського господарства та ремесел. Бориспіль став важливим центром козацького руху. Місцеве населення активно підтримувало боротьбу проти польського панування. У XVII ст. місто відігравало значну роль у визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького.

У період Гетьманщини Бориспіль став сотенним містечком у складі Київського полку. Тут активно розвивалося ремесло, торгівля, будувалися церкви та укріплення. Місто також було важливим культурним осередком. У цей час зростала роль православної церкви, відкривалися школи при церквах, поширювалася освіта серед населення.

Наприкінці XVIII ст., після ліквідації Гетьманщини, Бориспіль увійшов до складу Російської імперії. У цей період місто стало волосним центром, розвивалося як аграрне поселення. У XIX ст. в Борисполі активно розвивалися ремесла, з'являлися перші промислові підприємства, зростала кількість населення. Важливу роль відігравала торгівля, зокрема ярмарки.

XX ст. стало для Борисполя періодом значних змін і випробувань. Під час Української революції 1917-1921 рр. місто неодноразово переходило з рук у руки.

У радянський період Бориспіль активно розвивався: будувалися підприємства, школи, лікарні. У 1956 р. Бориспіль отримав статус міста. Особливо важливим етапом стало будівництво міжнародного аеропорту, який згодом став найбільшим в Україні. Це суттєво вплинуло на економічний розвиток міста. Під час Другої світової війни Бориспіль був окупований німецькими військами та зазнав значних руйнувань. Після війни місто відбудували і продовжили його розвиток.

Сьогодні Бориспіль, всупереч усьому, продовжує розвиватися. Також у місті зберігаються історичні пам'ятки, які нагадують про його багате минуле.

Історія Борисполя – це приклад розвитку українського міста від давнього поселення до сучасного урбаністичного центру. Протягом століть місто пережило численні випробування: війни, руйнування, зміни влади, але зуміло зберегти свою ідентичність і значення.

Новітня історія Борисполя стала частиною світового наративу про український спротив, що зараз є ключовим елементом нашої зовнішньої політики. Інтеграція локальної історії Борисполя в систему публічної дипломатії є дієвим інструментом «м'якої сили», що сприяє формуванню цілісного, автентичного та привабливого іміджу України на міжнародній арені. Залучення бориспільського локального контексту до інструментарію публічної дипломатії дозволяє перейти від абстрактних державних образів до конкретних, живих історій. Ефективна історична політика на муніципальному рівні здатна перетворити Бориспіль із точки транзиту на потужний ідеологічний маркер, що підкреслює суб'єктність, культурну глибину та незламність Української держави в очах світової спільноти.

ГИРЕНКО Дарія Ярославівна,
студентка, спеціальність «Туризм та рекреація»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІСТОРИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕЛА ХОТІВ ЯК СУБ'ЄКТА КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Хотів – це село в Україні, що входить до Феодосіївської сільської громади Обухівського району Київської області. Хотів – це не просто передмістя Києва, це місце, де розташоване одне з найбільших у Східній Європі скіфських городищ (Хотівське городище VI-IV ст. до н. е.). Саме цей археологічний та історичний бекграунд є потужним інструментом для підтвердження глибокого європейського коріння України.

Перші стаціонарні поселення на території сучасного Хотова з'явилися ще у VI-V ст. до н. е. У цей період струмок Віта був судноплавною річкою. Саме тут відбувалося розвантаження суден із Царської Скіфії, які привозили грецькі товари. У зворотному напрямку перевозили збіжжя та худобу до грецьких міст, зокрема Ольвії.

За легендою, Хотівське городище заснував князь Сіряк, який, ймовірно, був царським скіфом. Це укріплення з оборонними валами виконувало функцію збору данини зі скіфів-орачів. Про князя Сіряка згадує дослідник Лаврентій Похилевич, а пам'ять про нього збереглася навіть у назві місцевості – урочища Сірякове.

Хотівське городище має статус пам'ятки археології національного значення з 1965 р. Однак у 2007 р. значну частину городища було виведено з-під охорони, а вже у 2009 р. розпочалося будівництво маєтку бізнесмена Юрія Косюка. Це призвело до руйнування частини унікальної пам'ятки, зокрема північної ділянки та давнього в'їзду. Скіфське городище в Хотові доводить, що територія України була інтегрована в античний, середземноморський світ ще 2500 років тому. Це аргумент проти міфів про «молоду державу без історії».

Перша письмова згадка про Хотів датується 1465 р. Саме цей рік вважається офіційною датою заснування села. Тоді київський князь Семен Олелькович передав село боярину Юрію Борисовичу. З кінця XVI ст. Хотів належав Києво-Печерській лаврі. У 1572 р. ці землі були зафіксовані як власність Феодосіївської церкви королівським ревізором Семеном Тріскою. У 1587 р. архімандрит монастиря Мелетій Хребтович Богуринський судився з княгинею Настасею Воронецькою через земельні суперечки щодо Хотова. У 1628 р. село було передане Самуїлу Володкевичу у пожиттєве володіння, а з 1682 р. знову повернулося до монастирських володінь.

Відомо, що через Хотів проходив Богдан Хмельницький, який у 1652 р. видав тут указ для свого війська. У XIX ст. Хотів став адміністративним центром Хотівської волості Київського повіту. До складу волості входили такі села, як Пирогів, Лісники, Ходосівка, Гвоздів, Підгірці та Креничі. У 1924 р. волость було ліквідовано.

У XX ст. історія Хотова тісно пов'язана з історією Радянської України. Після революції 1917 р. відбулося створення колгоспів, а в роки Другої світової війни село зазнало значних втрат – загинуло понад 200 жителів. Повоєнний період характеризувався відбудовою господарства та створенням радгоспу. Подальшими важливими подіями стали розпад СРСР і проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.

З Хотовом пов'язане ім'я видатного українського діяча – Левка Лук'яненка. Він був політиком, правозахисником, письменником і одним із авторів Акту проголошення незалежності України. Л. Лук'яненко був співзасновником Української Гельсінської групи, народним депутатом України кількох скликань, кандидатом у Президенти України у 1991 р. та Героєм України. Його внесок у боротьбу за незалежність держави є надзвичайно важливим.

Отже, історія села Хотів охоплює період від скіфських часів до сучасності. Це село є важливою частиною історико-культурної спадщини України. Воно зберігає пам'ять про давні цивілізації, козацьку добу, складні події XX ст. та видатних особистостей.

Історичний потенціал села Хотів виходить далеко за межі локального краєзнавства, перетворюючи цей населений пункт на повноцінного суб'єкта сучасного культурного діалогу. Завдяки унікальному поєднанню археологічної спадщини та стратегічного розташування, Хотів постає важливим вузлом у системі формування національної ідентичності та її міжнародної репрезентації. Хотів демонструє унікальне нашарування контекстів – від скіфської архаїки до козацької доби та сучасної оборони пристоличного регіону. Така багатошаровість створює ідеальний майданчик для публічної дипломатії, де

через екскурсійні маршрути, наукові конференції та культурні проєкти іноземна аудиторія може відкрити для себе справжню Україну. Перетворення Хотова на активного учасника культурного діалогу вимагає подальшої інтеграції його пам'яток у державні програми історичної політики. Це дозволить перетворити село з тилового передмістя на дієвий культурний форпост, здатний транслювати світу тяглість, глибину та суб'єктність української історії.

ГОНЧАРЕНКО Марія Віталіївна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна****, доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

КОРЕЙСЬКА ВІЙНА 1950–1953 РОКІВ: ВИТОКИ, ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ ГЛОБАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ

Корейська війна (1950–1953) була надзвичайно складним і багаторівневим конфліктом, у якому одночасно переплелися громадянська війна, глобальне протистояння наддержав та ідеологічна боротьба в межах Холодної війни. Щоб повністю зрозуміти її масштаб, необхідно враховувати не лише військові дії на фронті, але й політичні рішення, дипломатичні процеси, економічні можливості сторін та ідеологічний контекст, який зробив цей конфлікт настільки затяжним і жорстоким. Фактично війна стала випробуванням нової світової системи, що сформувалася після Другої світової війни, і показала, як локальний конфлікт може перерости у міжнародне протистояння.

Після закінчення Другої світової війни у 1945 році Корея перестала бути під владою Японії, але одразу не стала єдиною незалежною державою. Її територію поділили на дві зони вздовж 38-ї паралелі: північну зайняв СРСР, а південну - США. Спочатку цей поділ був тимчасовим, але через загострення відносин між двома наддержавами він швидко перетворився на постійний кордон.

У 1948 році на цих територіях утворилися дві різні держави. На півночі була створена комуністична Північна Корея під керівництвом Кім Ір Сена, а на півдні — Республіка Корея (Південна Корея) під керівництвом Лі Син Мана. Обидві сторони вважали себе єдиним законним урядом усієї Кореї, через що між ними постійно зростала напруга, виникали конфлікти на кордоні та велась активна пропагандистська боротьба.

Передумови війни формувалися поступово через численні інциденти вздовж 38-ї паралелі, включаючи збройні сутички, диверсійні операції та активну пропаганду з обох сторін. Кожна зі сторін активно готувалася до можливого силового об'єднання Кореї, нарощуючи військовий потенціал і

зміцнюючи союзників. Північна Корея отримувала значну підтримку від СРСР у вигляді озброєння, танків Т-34, артилерії та військових радників, що суттєво підсилювало її армію. Південна Корея, у свою чергу, спиралася на політичну, економічну та військову підтримку США, однак її збройні сили залишалися менш підготовленими, що відіграло важливу роль на початку війни.

25 червня 1950 року північнокорейська армія розпочала масоване вторгнення на територію Південної Кореї, використовуючи ефект раптовості, перевагу в техніці та добре скоординований наступ уздовж ключових напрямків. Уже в перші дні війни було захоплено Сеул, що стало серйозним стратегічним і психологічним ударом для Півдня. Південнокорейські війська були змушені швидко відступати, і фронт поступово скоротився до так званого Пусанського периметра - останньої оборонної лінії на південному сході півострова, де американські та південнокорейські сили організували відчайдушну оборону, щоб уникнути повного краху держави.

У цей критичний момент відбулося втручання міжнародної спільноти. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй ухвалила рішення про надання військової допомоги Південній Кореї, що стало можливим через відсутність представника СРСР, який бойкотував засідання і не зміг накласти вето. У результаті була сформована коаліція під прапором ООН, основу якої становили американські війська. Командування операцією отримав генерал Дуглас Макартур -, відомий воєначальник, який мав значний бойовий досвід ще з Тихоокеанського театру Другої світової війни і відігравав ключову роль у плануванні подальших операцій.

У вересні 1950 року відбувся кардинальний перелом війни завдяки Інчхонській десантній операції, яка стала одним із найуспішніших військових маневрів XX століття. Незважаючи на складні умови - сильні припливи, вузькі підходи та ризиковану навігацію - операція пройшла успішно, дозволивши силам ООН перерізати комунікації північнокорейської армії, звільнити Сеул і розпочати стрімкий контрнаступ. У результаті фронт швидко змістився на північ, і війська ООН майже досягли кордону з Китаєм, що стало критичним моментом, який змінив характер війни.

Саме просування військ ООН до кордонів Китаю спровокувало нову фазу конфлікту. У жовтні 1950 року у війну втрутилася Китай, направивши так званих «народних добровольців», які фактично були регулярною армією. Китайське втручання було масштабним і раптовим: сотні тисяч солдатів атакували позиції ООН, застосовуючи тактику нічних наступів і глибоких проривів, що змусило сили ООН швидко відступити на південь. У результаті фронт знову змістився, і війна перейшла у фазу затяжного та виснажливого протистояння.

Зима 1950–1951 років стала одним із найтрагічніших періодів війни, особливо через бої в районі Чосінського водосховища, де війська ООН опинилися в оточенні в умовах сильних морозів, нестачі боєприпасів і постійних атак противника. Незважаючи на надзвичайно важкі умови, частині підрозділів вдалося організовано прорватися до узбережжя, що стало прикладом військової витривалості та тактичної дисципліни. Після цих подій фронт стабілізувався

приблизно вздовж 38-ї паралелі, і війна перейшла у фазу позиційного протистояння.

У наступні роки бойові дії набули характеру окопної війни, де основні зіткнення відбувалися за окремі висоти та укріплені позиції, які неодноразово переходили з рук у руки. Важливу роль почала відігравати авіація США, яка здійснювала масовані бомбардування території Північної Кореї, використовуючи як звичайні бомби, так і напалм, що призводило до масштабних руйнувань інфраструктури та значних втрат серед цивільного населення. Паралельно з цим у Пханмунджомі розпочалися мирні переговори, які тривали роками через суперечки щодо кордонів, полонених і політичного майбутнього регіону.

Внутрішньополітична ситуація у США також ускладнювала хід війни. Генерал Макартур наполягав на розширенні конфлікту, включаючи удари по території Китаю та навіть можливість застосування ядерної зброї, однак президент Гаррі Трумен категорично відмовився від ескалації, побоюючись початку глобальної війни із СРСР. Через цей конфлікт Макартур був звільнений у 1951 році, що стало важливим прикладом підпорядкування військового командування політичній владі.

1952–1953 роки стали періодом виснаження обох сторін, коли фронт залишався майже незмінним, але людські та матеріальні втрати продовжували зростати. Міста були зруйновані, економіка обох Кореї перебувала в кризі, а цивільне населення масово страждало від голоду, бомбардувань і вимушених переселень. Війна фактично перетворилася на конфлікт на виснаження, де вирішальним фактором стала не територія, а ресурсна та політична витривалість сторін.

27 липня 1953 року було підписано перемир’я, яке зупинило бойові дії, але не завершило війну юридично. Було створено Демілітаризовану зону (DMZ), яка стала одним із найбільш укріплених кордонів у світі та й сьогодні розділяє дві Кореї. Конфлікт залишив глибокі демографічні та соціальні наслідки, адже загинуло від 2 до 4 мільйонів людей, а мільйони сімей були розділені назавжди.

Отже, Корейська війна стала одним із найважливіших конфліктів XX століття, який яскраво показав небезпеку глобального протистояння наддержав навіть у межах локальних війн. Вона закріпила поділ світу на два ворогуючі блоки — західний і соціалістичний — та стала першим великим збройним зіткненням епохи Холодної війни. Конфлікт також продемонстрував межі військової сили в умовах ядерної епохи, адже сторони уникали прямого зіткнення СРСР і США, щоб не допустити переростання війни у світову катастрофу. У результаті війна стала прикладом «обмеженого конфлікту», де головною метою було стримування противника, а не його повне знищення.

Водночас наслідки війни були надзвичайно важкими: мільйони загиблих, зруйновані міста, розділені родини та довготривалий поділ Корейського півострова. Після підписання перемир’я у 1953 році країна залишилася розділеною демілітаризованою зоною, яка існує й досі та символізує незавершеність конфлікту. Таким чином, Корейська війна не лише визначила долю двох корейських держав, а й залишила глибокий слід у світовій історії як

приклад тривалого «замороженого конфлікту», що впливає на міжнародну політику й сьогодні.

Література:

1. Hastings M. The Korean War. New York : Simon & Schuster, 1987. 128 p. URL:https://books.google.com.ua/books/about/Korean_War.html?id=wvOMegzEi3AC&redir_esc=y

2. Cumings B. The Korean War: A History. New York : Modern Library, 2011. 288 p. URL: https://ouleft.org/wp-content/uploads/The-Korean-War-A-History.pdf

3. Ковальський П. М. Міжнародна правосуб'єктність ООН під час Корейської війни 1950–1953 рр. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. 2018. № 1 (47). С. 12-17.

СЕКЦІЯ 2.

СУЧАСНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ

ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СВІТВОВА ТА ВІТЧИЗНЯНА ДИПЛОМАТІЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Дипломатія є невід'ємною складовою зовнішньополітичної діяльності будь-якої держави. Дипломатична діяльність держави – це офіційна діяльність її органів (глави держави, МЗС, дипломатичних представництв) та посадових осіб, спрямована на реалізацію зовнішньої політики, захист національних інтересів, прав та інтересів її громадян за кордоном. На сучасному етапі міжнародного розвитку вона стала одним із головних інструментів міждержавної та міжнародної співпраці. Серед основних її форм можна виділити наступні:

- Представництво держави за кордоном на постійній основі через діяльність посольств, місій та консульств.
- Особисті контакти керівників держав з метою вироблення узгоджених позицій щодо розвитку двосторонніх та багатосторонніх контактів і співпраці.
- Підготовка й укладення міжнародних договорів та угод з різних питань міжнародного співробітництва.
- Безпосередня участь представників країни в діяльності міжнародних організацій та установ.
- Дипломатичні конференції, наради, конгреси, які можуть бути двох та багатосторонніми на різних рівнях – від спеціальних уповноважених до глав держав.
- Дипломатичне листування: заяви, листи, ноти, меморандуми, декларації та інше.
- Висвітлення у пресі позиції держави та уряду, міністерства закордонних справ з приводу подій міжнародного життя.
- Публікація офіційних міжнародних актів та документів, які підтверджують відповідні зобов'язання.

Пріоритетність тої чи іншої форми, її змістове наповнення та методи реалізації змінюється під впливом глобальних і регіональних чинників. На сучасну світову дипломатію впливають такі головні чинники:

- глобалізація та взаємозалежність у міжнародних відносинах;
- економізація міжнародних відносин;
- інформаційна та комунікаційна революція;

- посилення геополітичного протистояння між наддержавами;
- перерозподіл сучасного світового порядку та формування конфігурації нового;
- військові конфлікти, загроза третьої світової війни;
- зменшення ефективності діяльності свіових міжнародних організацій.

Результатом дії цих чинників стала, насамперед, поява нових напрямів дипломатії, які охоплюють всі сфери життєдіяльності суспільства – від політики та економіки до культури, науки, освіти, спорту та гастрономії. Це сприяє розширенню кола учасників дипломатичного процесу, залучення до нього не тільки професійних дипломатів, а й широкого кола фахівців різних сфер. Подальшого розвитку та актуалізації набувають різноманітні форми публічної дипломатії.

Водночас, на тлі візуального розширення учасників дипломатичного співробітництва можна констатувати, що незмінним залишається домінування сучасних наддержав, які зберігають свій потужний вплив на світову та регіональну дипломатію, втручаючись у перебіг переговорів і процес вироблення умов розв'язання міжнародних проблем. Людство переживає процес руйнування старої моделі міжнародного порядку та становлення нової з новими «центрами сили», що автоматично загострює взаємостосунки між реальними та потенційними наддержавами й їхнє прагнення зберегти, або здобути собі відповідне «місце під сонцем».

Потужною тенденцією розвитку сучасної дипломатіє є її цифровізація як наслідок активного використання новітніх технологій і соціальних мереж для комунікації. Потужний вплив має й наявність штучного інтелекту, який все частіше використовується в процесі вироблення дипломатичних стратегій як окремих країн, так і на глобальному рівні.

Останнім часом загострюється проблема регіональної та світової безпеки, яка стосується не тільки військового аспекту – загроза третьої світової війни й можливого потенційного застосування ядерної зброї. Безпекові проблеми охоплюють значно ширші питання, включаючи гібридні війни, кіберзагрози та тероризм. У таких умовах дипломатія має швидко реагувати на різноманітні загрозливі прояви й завжди бути готовою до їхнього дипломатичного розв'язання.

Суттєвий вплив на форми міждержавної та глобальної взаємодії мають кліматичні проблеми. З огляду на це, все частіше предметом переговорів між державами, міжнародними економічними корпораціями стають глобальні кліматичні й як наслідок екологічні виклики й пошук балансу між глобальними зобов'язаннями та національними інтересами.

Ще однією сучасною тенденцією розвитку світової дипломатії є поглиблення її гуманітарного виміру. Питання дотримання прав людини тою чи іншою країною є предметом пильної уваги світових міжнародних організацій та демократичних держав. Випадки порушення прав людини можуть на сьогодні стати причиною запровадження санкційної політики проти конкретної держави, обмеження її участі в міжнародних організаціях, культурних форумах і

спортивних заходах. Актуалізація гуманітарного виміру дипломатії відбувається й на тлі поширення пандемій та міграційних криз.

Отже, під впливом різноманітних чинників світова дипломатія стала багатовимірним і комплексним процесом, який має враховувати як національні інтереси окремих держав, так і глобальні виклики, здійснювати постійний пошук нових форматів співпраці й намагатися запобігти розширенню військових конфліктів. Майбутнє дипломатії й безпечне існування людства залежить від здатності адаптуватися до нових викликів і формувати партнерства на основі спільних цінностей.

Українська дипломатія є невід'ємною складовою світової дипломатії й тому всі сучасні тенденції світового розвитку впливають й на неї. Вітчизняні дипломати мають адекватно реагувати на глобальні виклики й працювати в напрямку їхнього послаблення. Водночас, російсько-українська війна вимагає пріоритетності розв'язання саме національних потреб. В контексті цього ключовими напрямами української дипломатії є:

- Поширення правдивої інформації щодо причин, цілей та перебігу війни, заподіяння російській пропаганді;
- сприяння організації зусиль світового співтовариства на підтримку та допомогу Україні в війні;
- мобілізація міжнародної допомоги – міжнародні гарантії національної безпеки та відновлення територіальної цілісності,
- вступ України до ЄС і НАТО,
- захист прав та інтересів українських громадян і бізнесу в усьому світі.

СТОЯН Тетяна Андріївна,
доктор історичних наук, професор,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)

КОНФЛІКТОГЕННІСТЬ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ЇЇ ВРЕГУЛЮВАННІ:ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми зумовлена як загостренням сучасної суспільно-політичної ситуації у світі, так і необхідністю наукового осмислення трансформацій міжнародної системи в умовах зростання її конфліктогенності. Повномасштабна війна росії проти України, ескалація регіональних конфліктів, посилення геополітичної конкуренції та криза міжнародно-правових механізмів свідчать про суттєве підвищення рівня нестабільності глобального порядку. У науковому вимірі це актуалізує потребу уточнення змісту поняття «конфліктогенність міжнародних відносин» та переосмислення ролі дипломатії як інструменту її регулювання [1, с. 6–8; 2, с. 1–3].

Метою дослідження є визначення сутності конфліктогенності сучасних міжнародних відносин та з'ясування ролі дипломатії у її врегулюванні в

теоретичному і прикладному вимірах. Методологічну основу становлять системний, порівняльний та історико-політичний підходи, а також положення ключових теоретичних шкіл, передусім неореалістичної парадигми (політичного реалізму) та сучасних концепцій трансформації міжнародного порядку.

У теоретичному вимірі конфліктогенність міжнародних відносин пов'язується з анархічною природою міжнародної системи, що зумовлює конкуренцію держав за безпеку, ресурси та вплив. Представники неореалістичної парадигми наголошують, що відсутність ефективного наднаціонального регулятора об'єктивно породжує конфліктні ситуації, тоді як політика стримування та баланс сил залишаються базовими механізмами підтримання відносної стабільності [3, с. 50–52]. Водночас сучасні дослідження міжнародного порядку акцентують на його структурній трансформації, що проявляється у послабленні ліберальних інституцій та зростанні ролі силових і позаінституційних факторів впливу [4, с. 15–18].

Сучасна конфліктогенність характеризується багатовимірністю та поєднанням традиційних і нетрадиційних форм протистояння. Як зазначає Л. Фрідман, війна в Україні демонструє новий тип стратегічної взаємодії, у якій військові дії інтегруються з інформаційними, економічними та дипломатичними інструментами впливу, формуючи комплексний характер конфлікту [2, с. 67–70]. Це свідчить про якісну зміну природи сучасних конфліктів і ускладнення механізмів їх врегулювання.

У цих умовах дипломатія зберігає статус ключового інструменту управління конфліктністю, проте її зміст і функціональне наповнення зазнають суттєвої трансформації. Поряд із традиційною міждержавною дипломатією зростає роль багатосторонніх форматів, неформальних переговорних механізмів, а також публічної та цифрової дипломатії. Важливим є посилення аналітичного компоненту дипломатичної діяльності. Зокрема, аналітики RAND Corporation (дослідницька організація США) підкреслюють необхідність комплексного поєднання дипломатичних, військових та економічних інструментів з метою запобігання затяжним конфліктам і зниження рівня їх ескалації [5, с. 10–12].

Прикладний вимір проблеми особливо виразно проявляється у російсько-українській війні, яка стала одним із ключових чинників трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Вона продемонструвала обмеженість традиційних механізмів колективної безпеки та водночас засвідчила зростання ролі дипломатії у формуванні міжнародної коаліції підтримки, координації санкційної політики та політичної ізоляції держави-агресора [2, с. 120–124].

Водночас сучасна конфліктогенність має виразний регіональний вимір, що проявляється у специфіці конфліктів у різних частинах світу — зокрема в Європі, на Близькому Сході та в Індо-Тихоокеанському регіоні. Це зумовлює необхідність адаптації дипломатичних стратегій до конкретних політичних, історичних і безпекових умов, а також підвищує значення гнучких форматів міжнародної взаємодії.

Таким чином, конфліктогенність є системною характеристикою сучасних міжнародних відносин, що посилюється в умовах трансформації світового порядку. Дипломатія у цих умовах виступає не лише засобом врегулювання

конфліктів, але й інструментом управління глобальною нестабільністю, що визначає її ключову роль у забезпеченні міжнародної безпеки.

Література:

1. Коппель О. А. Трансформація міжнародних відносин в умовах глобальної нестабільності. *Міжнародні відносини*. 2022. № 1. С. 6–15.

2. Freedman L. *Ukraine and the Art of Strategy*. Oxford : Oxford University Press, 2023. 192 p.

3. Walt S. M. The Realist Case for Restraint. *Foreign Affairs*. 2023. Vol. 102, No. 2. P. 48–60.

4. Kagan R. *The Price of Hegemony: America and the World Order Crisis*. New York : Alfred A. Knopf, 2024. 432 p.

5. Charap S., Priebe M. *Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict*. Santa Monica : RAND Corporation, 2023. 20 p.

ШИНКАРУК Василь Дмитрович,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

ДИПЛОМАТІЯ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: РЕГУЛЮВАННЯ ІММІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах посилення міжнародної мобільності населення проблема регулювання імміграційних процесів набуває особливої актуальності. Дипломатія відіграє ключову роль у формуванні узгодженої політики між державами щодо управління міграційними потоками, захисту прав мігрантів та забезпечення національної безпеки. Зростання кількості вимушених переселенців, трудових мігрантів і шукачів притулку потребує ефективних дипломатичних механізмів координації, укладання двосторонніх і багатосторонніх угод, а також гармонізації міграційного законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

Особливої значущості ця тема набуває в умовах збройних конфліктів, гуманітарних криз та економічної нестабільності, які суттєво впливають на масштаби та характер імміграції. Для України питання дипломатичного врегулювання імміграційних процесів є надзвичайно важливим у контексті війни, масового переміщення населення та інтеграції до європейського простору. Ефективна дипломатія сприяє не лише мінімізації ризиків нелегальної міграції, але створенню умов для соціальної адаптації мігрантів, зміцнення міжнародного співробітництва та забезпечення сталого розвитку держави.

Дипломатія у системі міжнародних відносин виступає одним із ключових інструментів регулювання імміграційних процесів, забезпечуючи координацію дій держав у сфері міграційної політики. Вона сприяє встановленню правових, політичних та інституційних механізмів, що дозволяють державам ефективно реагувати на виклики, пов’язані з переміщенням населення, зокрема трудовою міграцією, вимушеним переселенням і наданням притулку. N. Temur (2024) досліджено роль міграційної дипломатії в контексті нової політики Європейського Союзу і підкреслено зростання значення дипломатичних

механізмів у регулюванні імміграційних процесів та взаємозалежність держав у сфері міграційного управління [2].

Важливим напрямом дипломатичної діяльності є укладання двосторонніх і багатосторонніх угод, які регламентують умови в'їзду, перебування та працевлаштування іноземців. Такі домовленості сприяють легалізації міграційних потоків, зменшенню рівня нелегальної міграції та захисту прав громадян за кордоном. Водночас дипломатичні канали забезпечують вирішення спірних питань, пов'язаних із депортацією та консульським захистом.

Особливе місце у регулюванні імміграційних процесів займає співпраця держав у рамках міжнародних організацій. Участь у глобальних і регіональних структурах дозволяє виробляти спільні підходи до управління міграцією, узгоджувати стандарти захисту прав мігрантів та формувати ефективні механізми реагування на кризові ситуації. Така взаємодія підсилює роль дипломатії як засобу досягнення балансу між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями.

Дипломатія також відіграє значну роль у формуванні іміджу держави як надійного партнера у сфері міграційної політики. Через переговори, участь у міжнародних форумах та публічну дипломатію держави демонструють свою відкритість, відповідальність і готовність дотримуватися міжнародних норм, що, у свою чергу, впливає на рівень довіри з боку інших країн та сприяє розширенню співпраці. Однією з актуальних праць останніх років, що висвітлює роль дипломатії у формуванні іміджу держави в контексті міграційної політики, є праця A. Gamlen (2019) «Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions», в якій проаналізовано, як держави використовують дипломатичні інструменти, включаючи публічну та міграційну дипломатію, для зміцнення міжнародного іміджу, побудови довіри та розвитку співпраці з іншими країнами, а також зі своїми діаспорами [1].

Окремої уваги потребує гуманітарний вимір дипломатії у контексті імміграції. Дипломатичні представництва забезпечують захист прав і свобод мігрантів, надають консульську допомогу, сприяють евакуації громадян у кризових ситуаціях та взаємодіють з міжнародними організаціями для надання гуманітарної підтримки. Таким чином, дипломатія виступає інструментом забезпечення людської безпеки та дотримання прав людини.

Економічний аспект дипломатії також тісно пов'язаний із регулюванням імміграційних процесів. Держави за допомогою дипломатичних механізмів формують політику залучення іноземної робочої сили, стимулюють обмін фахівцями та сприяють розвитку міжнародного ринку праці, що дозволяє оптимізувати використання трудових ресурсів, підтримувати економічне зростання та зміцнювати міжнародні економічні зв'язки.

Крім того, дипломатія сприяє запобіганню конфліктам, пов'язаним із міграційними процесами, шляхом проведення переговорів та врегулювання спірних питань. Вона забезпечує платформу для діалогу між країнами походження, транзиту та призначення мігрантів, що дозволяє враховувати інтереси всіх сторін і формувати комплексні підходи до управління імміграцією.

Таким чином, дипломатія виступає невід'ємною складовою ефективного функціонування системи міжнародних відносин у сфері міграції та відіграє визначальну роль у регулюванні імміграційних процесів, забезпечуючи узгодженість дій держав, формування правових механізмів і розвиток міжнародного співробітництва.

Література:

1. Gamlen, A. (2019). Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions. Oxford University Press.

2. Temur, N. S. (2024). The impact of EU's new pact on migration diplomacy. Journal of International Relations Studies, 4(2), 53–63. https://doi.org/10.62425/jirs.1578838

БІЛАН Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГЕОПОЛІТИЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ЯК ЧИННИК СВІТОВОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ

Сучасний Близький Схід є найбільш конфліктогенним регіоном у світі, однак він фактично залишається ядром глобальної геополітики через концентрацію основних світових запасів нафти та газу. Міжнародні відносини тут формуються через боротьбу за контроль над енергоресурсами та маршрутами їх транспортування. Світові лідери, передусім Сполучені Штати Америки, Європейський Союз та Китай, намагаються посилити свій вплив на трансформацію регіону, розглядаючи країни Близького Сходу як важливих партнерів в енергетичній галузі.

Сьогодні геополітична напруга навколо Ірану знову повертає світ до питання, яке впродовж останніх десятиліть неодноразово визначало траєкторію розвитку міжнародних відносин, – наскільки стабільною може бути світова економічна система в умовах постійних конфліктів на Близькому Сході, що стало тригером для системних процесів**,** які вже накопичилися у світі: високі державні борги, структурне уповільнення економічного зростання, геополітична конфронтація та трансформація міжнародних ринків. Оскільки Іран –це не лише політичний гравець, а й одна з ключових країн енергетичної архітектури світу, яка за різними оцінками володіє приблизно 10% світових запасів нафти і близько 17% запасів природного газу та контролює значну частину акваторії Ормузької протоки – вузького морського коридору, через який проходить приблизно **п'ята** частина світового експорту нафти, робить його одним із стратегічних центрів енергетичного балансу планети, адже ескалація конфлікту в цьому регіоні миттєво впливає на енергетичні ринки.

Світова економіка вже переживала подібні турбулентні періоди, зокрема різке скорочення поставок нафти під час нафтових криз 1970-х рр. призвело до глобальної інфляції, економічної рецесії та перегляду енергетичної політики більшості держав світу. Сьогодні ризики мають інший характер, але механізми

впливу залишаються подібними, у разі масштабної ескалації конфлікту навколо Ірану зросте ціна на нафту та газ, що неминуче потягне за собою інфляційний ефект, подорожчання транспорту, виробництва та логістики, що призведе до загального підвищення цін на товари й послуги.

Відтак, світ дедалі більше входить у період, який можна назвати епохою геополітичної нестабільності, коли навіть локальні конфлікти здатні мати глобальні наслідки, і сучасні події навколо Ірану є лише частиною глибокої трансформації світового порядку, коли від здатності держав і міжнародних інституцій залежить встановлення нового балансу глобальної безпеки.

Канцлер Німеччини Фрідріх Мерц зазначив, що наслідки війни в Ірані можуть зрівнятися з ефектом пандемії Covid або повномасштабної війни росії проти України. Скорочення постачань нафти й газу вже призвело до зростання цін на пальне, авіаквитки та промислові товари, а ланцюгові наслідки для виробництва, сільського господарства та фінансової системи лише набирають обертів, що може змінити основні напрями розвитку міжнародних відносин цілих поколінь.

Окреслюючи сучасні світові ризики, виконавчий директор Міжнародного енергетичного агентства Фатіх Біроль, назвав ситуацію навколо Ірану – найбільшою загрозою глобальній енергетичній безпеці в історії, адже на відміну від попередніх криз – шоку після нафтового ембарго ОПЕК у 1973 р. та газового потрясіння після вторгнення росії в Україну у 2022 р. – вона однаково зачіпає всі види енергопостачання – від сирої нафти й природного газу до перероблених продуктів на кшталт авіаційного пального та дизелю.

Світ зараз зіштовхнувся зі сценарієм, який тривалий час обговорювали теоретично, але рідко вважали реально і практично можливим, – фактичним перекриттям найкритичнішого енергетичного вузького місця у світі – Ормузької протоки.

Надійність енергопостачання в Європі рідко ставили під сумнів. Посадовці вказували на диверсифіковані джерела континенту за межами Перської затоки – США, Норвегію, Азербайджан і Алжир. На їх думку найбільший ризик полягав у тому, що конфлікт триватиме довго, адже тоді це справді стане серйозною проблемою. Тепер, коли війна заходить у затяжну фазу, одна з найбільших тривог полягає в тому, що азійські країни, які до цього покривали за рахунок Перської затоки близько 80 % своїх потреб у газі й нафті, починають перебивати ціни на ці продукти, змагаючись за запаси, що скорочуються. В свою чергу це змусило трейдерів із гнучкішими контрактами переорієнтуватися на Азію, щоб скористатися вищою нормою прибутку, і відвернуло їх від Європи.

Оскільки паливо є найбільшою статтею витрат у польоті літака, авіаперевезення особливо вразливі до енергетичного шоку, і тому уже зараз єврокомісар з енергетики Дан Йоргенсен порадив урядам ЄС обмежити використання транспорту, щоб компенсувати втрату критично важливих поставок дизелю та авіаційного пального із затоки. Відтоді, як на Іран упали перші бомби, ціна авіаційного пального в Європі більш ніж подвоїлася, досягнувши рекордних значень понад 1700 $ за метричну тонну. Не зважаючи на те, що за останній тиждень вона трохи знизилася, європейські авіакомпанії були

змушені підняти ціни. Зокрема, Lufthansa Group обговорює тимчасове виведення з експлуатації від 20 до 40 літаків через кризу з авіаційним пальним, як повідомляють німецькі медіа, що зменшить пасажиромісткість групи на 2,5–5 %.

Відтак, на тлі війни США та Ізраїлю проти Ірану та блокування Ормузької протоки Європейські країни посилюють підготовку до можливої енергетичної кризи, а Європейська Комісія розглядає низку заходів для зменшення її наслідків, серед яких регулювання температури в будівлях, обмеження швидкості на дорогах, заохочення дистанційної роботи, нормування палива та розвиток високошвидкісних залізниць нічних перевезень замість авіаперельотів.

Європейські експерти зазначають, що хоча безпосереднього ризику для постачання наразі немає, ціни на нафту марки Brent уже зросли, спричинивши подорожчання газу в Європі приблизно на 70% та нафти – на 60%. За оцінками ЄС, з початку конфлікту 28 лютого 2026 р. витрати блоку на імпорт викопного палива зросли на 14 мільярдів євро.

Зокрема, в Італії компанія Air BP Italia попередила чотири аеропорти про можливі обмеження постачання авіаційного палива через дефіцит. Пріоритет надаватимуть рейсам медичного та державного значення, а також міжнародним перельотам тривалістю понад три години. У Словенії запровадили обмеження на заправку приватних автомобілів – до 50 літрів на день, для підприємств і фермерів – до 200 літрів.

Отже, геополітична нестабільність на Близькому Сході у 2026 р. стала основним чинником наймасштабнішої в історії світової енергетичної кризи. Військові дії, зокрема, ескалація конфлікту за участю США, Ізраїлю та Ірану з 28 лютого 2026 р., призвели до серйозних перебоїв у постачанні викопного палива, спричинивши стрибок цін та структурні зміни на світовому ринку енергоносіїв. Якщо, до війни країни Перської затоки планували розширювати виробництво, щоб забезпечити потреби в енергоресурсах населення, що зростає, то тепер Саудівська Аравія, ОАЕ, Іран, Катар та інші країни регіону будуть змушені витрачати гроші не на розширення, а на відновлення колишніх обсягів випуску нафти, газу та нафтопродуктів. Споживачам теж доведеться переорієнтуватися не на енергоресурси, що подорожчали, а на альтернативні інвестиції в атомну, сонячну та вітрову енергію. Наслідки війни в Ірані та закриття Ормузької протоки матимуть не лише економічні, а й соціальні наслідки в світі, адже вона позначилася на світовій безпеці та надійності, що буде закладено у міжнародні відносини на довгий час уперед, якщо не назавжди.

Література:

1. Кисляк Р. Як події на Близькому Сході визначать майбутнє економіки України, Європи і світу. URL: https://slawa.tv/92053217/yak-podi-na-blizkomu-shodi-viznachat-majbutn-ekonomiki-ukrani-vropi-i-svitu

2. Кущ О. Глобальна криза. Чому ринки у неї не вірять і що буде, коли повірять. URL: https://zn.ua/ukr/macroeconomics/hlobalna-kriza-chomu-rinki-u-neji-ne-virjat-i-shcho-bude-koli-povirjat.html

3. Олексієнко Д. Світова енергетична криза насувається: що робити Україні. URL: https://minfin.com.ua/ua/2026/03/16/170085546/

4. Удар по транспорту і промисловості та ризик стагфляції. Війна в Ірані загострила конкуренцію Європи та Азії за енергоресурси. Які наслідки для ЄС? Розбір Politico. URL: https://forbes.ua/svit/udar-po-transportu-promislovosti-ta-rizik-stagflyatsii-viyna-v-irani-zagostrila-

konkurentsiyu-evropi-ta-azii-za-energoresursi-yaki-naslidki-dlya-es-rozbir-politico-01042026-37657

ЗЕМЗЮЛІНА Наталка Іванівна,
доктор історичних наук, професор,
Черкаський національний університет імені
Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН: РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Початок XXI ст. ознаменувався докорінною трансформацією міжнародного середовища, у якому традиційні інструменти дипломатії дедалі частіше поступаються місцем новим формам інформаційного впливу. Глобалізація, цифровізація, розвиток соціальних мереж, штучного інтелекту та інформаційно-комунікаційних технологій істотно змінили характер міжнародних відносин, перетворивши інформацію на один із ключових ресурсів політичної влади. Подібні трансформації міжнародного середовища пов'язують із переходом від традиційної дипломатії до мережевої моделі міжнародних комунікацій, у якій інформація, цифрові технології та довіра стають ключовими чинниками міжнародного впливу [1].

Особливої актуальності ця проблема набула після початку широкомасштабної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році. Війна продемонструвала, що поряд із бойовими діями не менш інтенсивно розгортається боротьба за міжнародну громадську думку, підтримку союзників, формування політичних коаліцій та захист демократичних цінностей. Інформаційний простір перетворився на окремий театр воєнних дій, де Перемога дедалі більше залежить від здатності держави забезпечувати власну інформаційну присутність, оперативно реагувати на дезінформацію, формувати переконливі міжнародні наративи та підтримувати довіру міжнародної спільноти.

Концепція публічної дипломатії сьогодні суттєво виходить за межі класичного розуміння інформаційної політики. Вона інтегрує механізми стратегічних комунікацій, культурної дипломатії, цифрової дипломатії, освітніх програм, міжнародного мовлення, роботи із соціальними мережами, діяльності громадянського суспільства, міжнародного академічного співробітництва та міжнародних гуманітарних ініціатив. Саме комплексне використання цих інструментів формує сучасну архітектуру «м'якої сили» держави. У сучасних умовах ця концепція отримала подальший розвиток у вигляді моделей smart power, стратегічних комунікацій та цифрової дипломатії, що дедалі більше інтегруються в діяльність демократичних держав. На думку Джозефа Ная, у XXI столітті успішна зовнішня політика дедалі більше залежить від здатності держави формувати довіру та привабливість власної моделі розвитку, оскільки саме вони визначають ефективність «розумної сили» [2].

Після 2022 року міжнародна спільнота дедалі частіше використовує поняття Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) - «іноземні інформаційні маніпуляції та втручання», яке було розроблене Європейською службою зовнішніх дій для позначення системних інформаційних кампаній, спрямованих на підрив демократичних процесів, міжнародної довіри та суспільної стійкості. На відміну від традиційного поняття «дезінформація», концепція FIMI охоплює весь комплекс координованих інформаційних операцій державних і недержавних суб'єктів. Концепція FIMI стала основою нової політики Європейського Союзу щодо протидії координованим інформаційним операціям іноземних держав. У щорічних звітах Європейської служби зовнішніх дій наголошується, що інформаційні маніпуляції більше не розглядаються як окремі випадки дезінформації, а як складова комплексних гібридних операцій, спрямованих на підрив демократичної стійкості, міжнародної довіри та суспільної згуртованості [3].

У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз взаємозв'язку між публічною дипломатією та інформаційними війнами. З одного боку, держави дедалі активніше використовують інформаційний простір як інструмент реалізації власних геополітичних інтересів. З іншого – саме публічна дипломатія дозволяє формувати довгострокову міжнародну довіру, яка є набагато стійкішою за короткочасні пропагандистські кампанії. Як слушно зазначає Джоанна Шостек, небезпека полягає в тому, що в умовах інформаційної війни сама публічна дипломатія нерідко починає сприйматися крізь призму військового протистояння, що може підірвати її головний ресурс - довіру міжнародної аудиторії [4]. Показовим прикладом стала міжнародна інформаційна кампанія України після 24 лютого 2022 року. Уже в перші тижні війни українська дипломатія забезпечила безпрецедентний рівень міжнародної політичної мобілізації, що знайшло відображення у швидкому запровадженні кількох пакетів санкцій ЄС проти Росії, рішеннях окремих держав щодо військової допомоги Україні та статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу у червні 2022 року. Значну роль у цьому відіграла саме ефективна міжнародна комунікація української влади [5].

Фактично публічна дипломатія стала одним із ключових елементів системи національного спротиву. Вона забезпечувала міжнародну підтримку України, сприяла формуванню глобальної антиросійської коаліції, мобілізувала гуманітарні та фінансові ресурси, а також формувала новий міжнародний образ України як демократичної європейської держави, що захищає не лише власний суверенітет, а й фундаментальні принципи міжнародного права.

Особливістю української моделі стало поєднання традиційних дипломатичних механізмів із цифровими технологіями, стратегічними комунікаціями, громадською дипломатією, культурними проєктами та міжнародними волонтерськими ініціативами. Вперше за історію сучасної дипломатії всі ці компоненти були інтегровані в єдину багаторівневу систему міжнародної комунікації.

Одним із найуспішніших прикладів інноваційної публічної дипломатії стала створена у 2022 році фандрейзингова платформа UNITED24. На відміну від

традиційних міжнародних гуманітарних фондів, UNITED24 поєднала фінансову допомогу, міжнародну комунікацію, публічну дипломатію та бренд України в єдиному цифровому середовищі. До її діяльності були залучені відомі міжнародні діячі культури, науки, спорту та бізнесу, серед яких Марк Гемілл, Барбра Стрейзанд, Андрій Шевченко, Еліна Світоліна, Тімоті Снайдер, Imagine Dragons, Річард Бренсон та багато інших. Подібну функцію виконувала й міжнародна інформаційна кампанія Grain from Ukraine, що поєднала гуманітарну дипломатію, міжнародну продовольчу безпеку та просування позитивного міжнародного іміджу України як відповідального глобального партнера. Таким чином, гуманітарні ініціативи стали важливою складовою сучасної публічної дипломатії України.

Проведений аналіз засвідчив, що інформаційні війни є не тимчасовим явищем, а постійним елементом сучасної системи міжнародних відносин. Вони інтегруються у військові, політичні, економічні та гуманітарні процеси, суттєво впливаючи на прийняття міжнародних рішень, функціонування демократичних інститутів і формування громадської думки. За цих умов боротьба за інформаційний простір дедалі більше перетворюється на боротьбу за міжнародну довіру, репутацію та здатність держави впливати на глобальний порядок денний.

Література:

1. Bjola, C., & Holmes, M. (Eds.). (2015). Digital Diplomacy: Theory and Practice. Routledge; Cull, N. J. (2019). Public Diplomacy: Foundations for Global Engagement in the Digital Age. Polity Press; Melissen, J. (Ed.). (2005). The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations. Palgrave Macmillan.

2. Nye, J. S. Jr. (2011). "Public Diplomacy and Soft Power." The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 616(1), 94–109. URL: https://doi.org/10.1177/0002716207311699

3. European External Action Service - FIMI Reports 2023, 2024

4. Szostek, J. (2024). "Public diplomacy in wartime: reflections from Ukraine." International Journal of Communication.

5. Bjola, C., & Fjällhed, A. (2025). "Public Diplomacy in the Crossfire: Decoding Ukraine's 'Strategic Self' During Wartime." International Affairs, 101(6), 2059–2083.

ЗІНЧЕНКО Алла Григорівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(*м. Київ, Україна*)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ РЕПУТАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ

Традиційне теоретичне осмислення публічної дипломатії тривалий час базувалося на концепції «м’якої сили» (Soft Power) Дж. Ная, відповідно до якої міжнародна привабливість держави формується крізь призму її культурного надбання, політичних цінностей та зовнішньополітичного курсу. Проте з

початком повномасштабної російсько-української війни та поглибленням глобальних геополітичних криз цей підхід зазнав суттєвої реконцептуалізації.

У межах теорії репутаційної безпеки (Reputational Security) Н. Калл обґрунтовує трансформацію публічної дипломатії з інструменту генерування зовнішньої привабливості у стратегічний механізм захисту національних інтересів та легітимізації державної суб'єктності [1]. Дослідник інтерпретує репутаційну безпеку як стан захищеності актора, релевантність якого визначається рівнями його впізнаваності, розуміння та довіри з боку глобальних аудиторій. Згідно з його висновками, ігнорування іміджевого чинника до 2014 року мало деструктивні наслідки для України, тоді як масштабна мобілізація комунікаційних ресурсів у 2022 році продемонструвала спроможність публічної дипломатії функціонувати як дієвий безпековий інструмент та ефективний механізм протидії медіадиструкціям (media disruption) [1].

У такій системі координат функціонал публічної дипломатії набуває ознак «превентивної оборони»: сформований високий рівень репутаційного імунітету нівелює ворожі спроби дискредитації, оскільки системна інституційна довіра з боку міжнародної спільноти блокує сприйняття дезінформаційних наративів. Подібну позицію поділяє О. Константинюк, наголошуючи, що в умовах трансформації глобального порядку та інтенсифікації гібридних конфліктів публічну дипломатію слід розглядати як повноцінний безпековий інструмент [2]. За її твердженням, в епоху, коли фейкові новини та когнітивні операції втрачають тривалу стратегічну ефективність, саме системна практика публічної дипломатії виступає водночас засобом мінімізації деструктивного впливу акторів-суперників та інструментом консолідації відносин із союзниками [2, с. 62].

Теоретико-прикладне розширення зазначеного підходу представлене у працях П. Сухорольського та І. Сухорольської, які доводять, що результативність публічної дипломатії прямо залежить від релевантності її інструментарію поточному історичному рівню репутаційної безпеки країни. Модель авторів показує специфіку гібридної війни через одночасну взаємодію трьох суб'єктів: організатор комунікації (спрямований на максимізацію власної репутаційної безпеки), іноземна громадськість та протидіюча третя сторона, яка застосовує асиметричні технології дискредитації [3, с. 286]. Запропонована авторами матриця включає сім взаємопов'язаних рівнів репутаційної безпеки, де кожному етапу імплановано специфічне завдання публічної дипломатії:

- маловідомість (Obscurity), що передбачає первинне інтенсивне підвищення медіаприсутності актора;
- видимість (Visibility), орієнтована на конструювання цілісного позитивного іміджу;
- життєздатність (Viability), спрямована на демонстрацію інституційної стійкості та суверенної суб'єктності;
- чітка ідентичність (Distinct Identity), яка активізує інструменти культурної дипломатії для концептуальної сепарації від геополітичного контексту суміжних держав;

• залученість (Involvement), що реалізується через актуалізацію експертної дипломатії та залучення аналітичних центрів (think tanks);

• спільні цінності (Common Values), де ключовим вектором стає адвокація глобального порядку денного;

• солідарність (Solidarity), за якої зусилля замикаються на коаліційному менеджменті та нівелюванні спроб супротивника спровокувати внутрішні розколи всередині альянсів [3, с. 286].

Отже, міжнародна репутація в умовах війни переходить із гуманітарного дискурсу в безпековий. Саме рівень репутаційної безпеки держави безпосередньо детермінує обсяги залучення військово-технічної допомоги, жорсткість міжнародних санкцій та консолідацію проукраїнської коаліції.

Тобто, в умовах воєнного стану репутація держави трансформується з класичного ресурсу «м'якої сили» у стратегічний компонент оборонного потенціалу, від якого безпосередньо залежать обсяги військово-технічної допомоги, жорсткість санкційного тиску на агресора та збереження коаліції партнерів.

Література:

1. Nicholas J. Cull (2023). The war for Ukraine: reputational security and media disruption. Branding and Public Diplomacy 19(2):195-199. DOI:10.1057/s41254-022-00281-3

2. Konstantynyuk, S. (2024). Between soft and hard power: The essence of public diplomacy as a security tool. Ante Portas – Security Studies, 21(1), 49–65. https://doi.org/10.33674/1202417

3. Sukhorolskyia P., Sukhorolskaa I. (2024) The public diplomacy of Ukraine in wartime: a path to reputational security. Eastern Journal of European Studies 15(Special Issue):268-291. DOI:10.47743/ejes-2024-SI13

ШИНКАРУК Наталія Василівна,
кандидат юридичних наук,
Секретаріат Кабінету Міністрів України (м. Київ. Україна)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження публічної дипломатії як інструменту формування міжнародного іміджу держави зумовлена зростанням ролі інформаційно-комунікаційних та іміджевих чинників у системі міжнародних відносин. У сучасному світі сприйняття держави міжнародною спільнотою значною мірою впливає на її політичні, економічні та безпекові можливості. Позитивний імідж сприяє залученню інвестицій, розвитку туризму, розширенню міжнародного співробітництва та зміцненню довіри до держави як надійного партнера. У цьому контексті публічна дипломатія виступає ефективним механізмом комунікації з іноземною аудиторією, що дозволяє формувати сприятливе сприйняття нашої держави за кордоном.

Крім того, актуальність теми зростає в умовах інформаційного суспільства та цифровізації, коли конкуренція між державами переходить у площину боротьби за увагу та прихильність глобальної аудиторії. Використання

соціальних мереж, міжнародних медіа та культурних ініціатив дає змогу державам оперативно реагувати на виклики, протидіяти дезінформації та просувати власні національні інтереси. Особливо це важливо для країн, що стикаються із зовнішніми загрозами, оскільки ефективна публічна дипломатія допомагає зміцнювати міжнародну підтримку та формувати об'єктивне уявлення про державу на світовій арені.

Актуальність публічної дипломатії як інструменту формування міжнародного іміджу нашої держави особливо зростає в умовах війни, коли інформаційний простір стає важливим полем боротьби поряд із військовими діями. Ефективна комунікація з міжнародною спільнотою дозволяє Україні доносити правдиву інформацію про події, протидіяти дезінформації та формувати образ держави як стійкої, демократичної та такої, що відстоює загальнолюдські цінності. Публічна дипломатія сприяє консолідації міжнародної підтримки, залученню політичної, економічної та гуманітарної допомоги, а також зміцненню довіри до України як надійного партнера на світовій арені.

Публічна дипломатія як інструмент формування міжнародного іміджу держави характеризується орієнтацією на широку іноземну аудиторію, а не лише на офіційні урядові структури. Вона спрямована на встановлення прямого діалогу з громадянами інших країн, громадськими організаціями, освітніми та культурними інституціями. Такий підхід дозволяє формувати більш глибоке та емоційно забарвлене сприйняття держави, що виходить за межі традиційної дипломатії. E. Gilboa (2024) розглянуто трансформацію публічної дипломатії в умовах переходу від глобального миру до періоду загострених міжнародних конфліктів і підкреслено, що сучасна публічна дипломатія відіграє ключову роль у формуванні міжнародного іміджу держав, особливо в умовах інформаційного протистояння, де важливими стають швидкість комунікації, достовірність інформації та здатність впливати на громадську думку [1].

Однією з ключових особливостей публічної дипломатії є використання «м'якої сили» як основного інструменту впливу. Замість примусу або економічного тиску держава застосовує культурні, освітні, інформаційні та ціннісні ресурси для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей, що сприяє формуванню позитивного іміджу на основі довіри, симпатії та взаєморозуміння між народами.

Важливою рисою публічної дипломатії є її інтегрованість із культурною та освітньою політикою держави. Проведення міжнародних культурних заходів, обмін студентами, популяризація національної культури, мови і традицій виступають ефективними каналами формування привабливого образу країни. Такі заходи сприяють поглибленню міжкультурного діалогу та взаємному пізнанню.

Публічна дипломатія також характеризується багаторівневістю та участю різних акторів. Окрім державних органів, до її реалізації залучаються неурядові організації, бізнес-структури, наукові установи, діячі культури та лідери громадської думки. Така мережевість дозволяє забезпечити більш комплексний і достовірний образ держави на міжнародній арені. Науковцями Н. Маркушина,

М. Парфененок (2023) обгрунтовано, що сучасна публічна дипломатія виходить за межі діяльності держав і включає транснаціональні корпорації як важливих акторів. Зокрема, підкреслено, що бізнес-структури, співпрацюючи з державою, беруть участь у просуванні національного бренду та формуванні позитивного іміджу країни за кордоном, що підтверджує мережевий і багаторівневий характер публічної дипломатії [2].

Суттєвою особливістю є довгостроковий характер впливу публічної дипломатії. Формування позитивного іміджу держави не відбувається миттєво, а потребує системної та послідовної роботи. Результати проявляються поступово через зміцнення довіри, розвиток партнерських відносин і зростання міжнародного авторитету країни.

У довгостроковій перспективі ефективна реалізація публічної дипломатії забезпечує підвищення авторитету держави на світовій арені, розширення її зовнішньополітичних можливостей і посилення конкурентоспроможності. Саме тому вона є невід'ємною складовою сучасної зовнішньої політики, що відіграє ключову роль у формуванні привабливого та стійкого міжнародного іміджу держави.

Література:

1. Gilboa, E. (2024). Public diplomacy from global peace to global conflict. Place Branding and Public Diplomacy, 20(S1), 21-24.

2. Маркушина Н. Ю., Парфененок М. Л. (2023). Публічна дипломатія транснаціональних корпорацій на прикладі Швеції. Соціально-політичні науки, 13(1), 145-154.

MATVIIENKO Iryna,
PhD in Philosophy Sciences, Associate Professor,
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

CRITICAL THINKING AS THE FOUNDATION OF EFFECTIVE DIPLOMACY IN A GLOBALIZED WORLD

Recent events at the beginning of 2026 indicate that diplomacy and its nature influence globalization processes occurring in various parts of the globe, and that it shapes the state of international relations, which are directly linked to integration processes. The events we are currently witnessing present ever-new challenges to humanity, including various military conflicts and threats to the security of not only small countries but also global players on the world stage. At the same time, diplomacy today faces new challenges: disinformation, information wars, cultural differences, and the speed at which ill-considered decisions are made without a strategic vision for the future. That is why critical thinking is becoming a key tool for analyzing information, assessing risks, and building effective strategies for international cooperation, both at the level of government agencies and embassies and within countries.

The 21st century is marked by diplomacy operating amid rapid global changes driven by the development of information technology, increased international interdependence, and a growing number of transnational challenges.

In this sense, the effectiveness of diplomatic activity depends to a large extent not only on knowledge of international law, legislation, or political realities, but also on the ability of diplomats to think critically. Critical thinking is the key competency that enables one to assess situations accurately, analyze information, and make informed decisions. The term "critical thinking" itself is defined as the ability to analyze, evaluate, and interpret information based on logic and evidence, logical principles, the ability to establish cause-and-effect relationships, as well as to form well-founded judgments, draw informed conclusions, and see the big picture of various diplomatic situations.

In diplomacy, this skill takes on particular significance, as diplomats encounter a vast amount of contradictory, often manipulative information on a daily basis. The ability to distinguish facts from interpretations, recognize biases, and assess the reliability of sources is a necessary prerequisite for shaping effective foreign policy. Globalization processes have significantly complicated international and diplomatic relations. The growing role of international organizations, non-state actors, and digital platforms poses new challenges for traditional diplomacy. In particular, information wars and the spread of disinformation are becoming key tools of influence on the international stage. It is precisely under such conditions that critical thinking enables diplomats not only to counter manipulation but also to develop their own communication strategies and determine the best course of action, which must, above all, be based on objective analysis.

Another important aspect of applying critical thinking in diplomacy is the negotiation process. Effective negotiations require not only the ability to persuade, but also the ability to analyze the positions of the parties, identify hidden interests, and predict the possible consequences of decisions. Critical thinking helps avoid cognitive biases, such as confirmation bias or the anchoring effect, which can negatively impact decision-making. Thanks to this, diplomats are able to develop more flexible and effective strategies for engagement. Furthermore, critical thinking plays a vital role in building trust among participants in international relations. Well-reasoned arguments, a logical stance, and the capacity for self-criticism contribute to enhancing a state's authority on the international stage. Conversely, the absence of a critical approach can lead to erroneous decisions, the escalation of conflicts, and the loss of diplomatic opportunities and relationships.

Equally important is the issue of training future diplomats. Modern education must place special emphasis on developing critical thinking skills, particularly through case studies, discussions, negotiation simulations, and an interdisciplinary approach. Cultivating these competencies will enable the training of professionals capable of acting effectively in conditions of uncertainty and information overload.

Thus, critical thinking is an integral component of effective diplomacy in a globalized world. It ensures the capacity for in-depth analysis, informed decision-making, and constructive interaction between states. In today's world, it is the development of this competency that will determine the success of diplomatic activities and the stability of international relations in the future.

References:

1. Facione, P. A. *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction*. – Millbrae, CA: The California Academic Press, 1990.

2. Paul, R., Elder, L. *Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life*. – Boston: Pearson Education, 2014.

3. Kahneman, D. *Thinking, Fast and Slow*. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.

4. Nye, J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. – New York: Public Affairs, 2004.

5. Berridge, G. R. *Diplomacy: Theory and Practice*. – London: Palgrave Macmillan, 2015.

6. Melissen, J. (ed.). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. – New York: Palgrave Macmillan, 2005.

7. Brookfield, S. D. *Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions*. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012.

ГАЛЬЧЕНКО Світлана Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна).

КОНЦЕПЦІЯ ПОСТМІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ДЖЕЙМСА РОЗЕНАУ: ОСНОВНІ ПРАЦІ ТА КЛЮЧОВІ ІДЕЇ ДОСЛІДНИКА

Перші роздуми про трансформацію світової політики в умовах зростаючої взаємозалежності держав, економік та громадянських структур були окреслені Джеймсом Розенау у його монографії «Внутрішні джерела зовнішньої політики» ще у 1967 році [1]. Справді новаторськими були публікації кінця 1960 – початку 1970-х років, такі як: «Есе про конвергенцію національних та міжнародних систем», 1969 [2], «Зовнішня політика як адаптивна поведінка: деякі попередні зауваження до теоретичної моделі», 1970 [3], «Адаптація досліджень зовнішньої політики: тематичне дослідження проекту, що суперечить тематичному вивченню», 1973 [4].

Ключовою працею Джеймса Розенау, яка принесла йому справжню славу, вважається монографія, опублікована в 1990 році «Турбулентність у світовій політиці» [5]. Саме тут він вводить концепт турбулентності у міжнародних відносинах, підкреслюючи швидкість, непередбачуваність та складність глобальних процесів. Науковець показує, що традиційні міждержавні підходи втрачають здатність пояснювати політичну динаміку сучасного світу.

Її логічним продовженням стала книга **«Уздовж внутрішньо-зовнішнього кордону: дослідження управління в турбулентному світі» [6], яка вийшла у 1997 році.** У ній досліджується розмивання меж між внутрішньою та зовнішньою політикою, явище, яке Розенау назвав «інтермесційна політика» / «intermestic politics».

Intermestic – це поєднання слів «міжнародний» та «внутрішній», яке сьогодні використовується в політології та міжнародних відносинах для опису того, як глобальні події впливають на місцеву політику і навпаки. В монографії

Джеймс Розенау підкреслює, що глобальні і локальні процеси взаємопов'язані і впливають один на одного, наводячи конкретні приклади.

Ідеї Розенау стали основою для розвитку сучасної глобалістики, теорії мережевого управління та концепцій глобальної безпеки. Вони дозволяють дослідникам і практикам більш гнучко реагувати на кризові ситуації, прогнозувати ризики та розуміти взаємозалежності сучасного світу. Під його керівництвом виховано покоління науковців, які продовжують розвиток ідей постміжнародної політики, поширюючи її на прикладні дослідження, включно з аналізом сучасних конфліктів та глобальних криз [7].

Джеймс Розенау інтегрував методи соціології, економіки, теорії складних систем, що дозволило аналізувати політичні процеси з нових перспектив. Його концепція створила новий аналітичний інструментарій, який дозволяє оцінювати міжнародні процеси не лише через призму класичних моделей, а як динамічну мережу взаємозалежних акторів. Завдяки постміжнародному підходу дослідники почали враховувати не лише держави, а й транснаціональні корпорації, міжнародні організації, неурядові структури та окремих громадян як повноправних учасників глобальної політики. Використання концепту турбулентності дало змогу вивчати політичні процеси як динамічні та складні системи, де традиційні лінійні моделі прогнозування виявляються недостатніми.

Таким чином, Джеймс Натан Розенау (1924-2011) був одним із провідних американських політичних науковців, відомих своїм міждисциплінарним підходом до аналізу міжнародних процесів. Народившись у США, він здобув освіту у сфері політичної науки, історії та соціології, що надало йому широке розуміння соціально-політичних систем. Протягом життя Розенау обіймав академічні посади в низці провідних університетів, де активно займався науковими дослідженнями та викладанням. Інтелектуальний шлях Джеймса Розенау характеризувався прагненням поєднати теоретичний аналіз з емпіричними спостереженнями. Він вважав, що міжнародні відносини не можна досліджувати лише через призму держав, сил та інтересів – важливо враховувати поведінку недержавних акторів, внутрішні політичні процеси, економічні й культурні взаємозв'язки. Це прагнення зробило його одним із піонерів підходу, що пізніше отримав назву постміжнародної політики.

Джеймс Розенау не лише сформулював нову парадигму міжнародних відносин, а й визначив методологічні підходи, що дозволяють сучасним дослідникам оцінювати складні взаємозв'язки у глобальному політичному середовищі. Його ідеї залишаються надзвичайно актуальними для розуміння сучасних процесів турбулентності, включаючи кризові ситуації XXI століття, зокрема російсько-українську війну.

Література:

1. Rosenau J. Domestic Sources of Foreign Policy. Glencoe: Free Press, 1967, 340 p.

2. Rosenau J. Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems. Glencoe: Free Press, 1969, 352 p.

3. Rosenau J. Foreign Policy as Adaptive Behavior: Some Preliminary Notes for a Theoretical Model. Comparative Politics, 1970, 2(3), 365-387 [URL]: https://doi.org/10.2307/421308.

4. Rosenau J. The Adaptation of Foreign Policy Research: A Case Study of an Anti-Case Study Project, *International Studies Quarterly,* 1973, 17(1), 119-144.

5. Rosenau J.N. Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity, Princeton: Princeton University Press, 1990, 480 p.
6. Rosenau J.N. Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, 467 p.
7. Smith S. Rosenau's Contribution [Review of The Scientific Study of Foreign Policy; The Study of Global Interdependence; The Study of Political Adaptation, by J. N. Rosenau & J. N. Rosenau]. Review of International Studies, 1983, 9(2), 137-146.

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ КАНТІВСЬКОЇ ІДЕЇ ВІЧНОГО МИРУ В УМОВАХ КРИЗИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Сучасна архітектура глобальної безпеки переживає найглибшу деструкцію з часів завершення Другої світової війни. Ерозія міжнародних інститутів, неефективність механізмів стримування та повернення до політики «права сили» замість «сили права» змушують інтелектуальну спільноту звертатися до витоків політичної філософії. У цьому контексті трактат Іммануїла Канта «До вічного миру» (1795) перестає сприйматися як кабінетна утопія XVIII століття, набуваючи ознак актуальної дорожньої карти для подолання системної кризи міжнародного права.

Філософський фундамент кантівського проєкту базувався на ідеї, що мир не є природним станом людства (яким є стан війни або постійної загрози її спалаху), а тому він має бути встановлений і закріплений юридично. Сьогоднішня криза підтверджує цю тезу: відсутність дієвих правових санкцій за порушення суверенітету повертає світ до «природного стану» за Гоббсом, де панує хаос. Ревіталізація ідей Канта сьогодні можлива через переосмислення його основних «остаточних статей», адаптованих до реалій XXI століття.

По-перше, Кант наголошував на республіканському устрої як запоруці стабільності. Він стверджував, що держави з внутрішнім поділом влади та підзвітністю уряду громадянам менш схильні до розв'язання воєн, оскільки саме громадяни несуть на собі весь тягар конфлікту. У сучасних умовах ми бачимо чітку кореляцію: криза міжнародного права провокується переважно автократичними режимами, де рішення про агресію приймається вузьким колом осіб без суспільного контролю. Отже, демократизація суб'єктів міжнародного права є не просто внутрішньою справою держав, а питанням глобальної безпеки.

По-друге, ідея федералізму вільних держав набуває нового звучання на тлі неефективності ООН. Кант не виступав за «світову державу», яка могла б перетворитися на глобальний деспотизм, а пропонував союз народів. Нинішня криза свідчить про необхідність переходу від формального членства всіх держав до союзу, заснованого на жорсткому дотриманні правових норм. Ревіталізація цієї ідеї передбачає створення безпекових альянсів, де право вето не може

заблокувати правосуддя, а порушник базових принципів автоматично виключається з правового поля.

Криза сучасного правопорядку зумовлена паралічем інституцій, спроможних примусити агресора до виконання рішень міжнародних судів. Кантівська ідея пропонує вихід через етизацію права. Право не може бути лише технічним інструментом дипломатії; воно має базуватися на категоричному імперативі: діяти так, щоб правила однієї держави могли стати принципом загального міжнародного законодавства. Це вимагає відмови від «подвійних стандартів», які тривалий час підточували авторитет міжнародних організацій.

Особливу увагу слід приділити кантівським «попереднім статтям», які є критично важливими для сучасності. Зокрема, заборона на «підступні методи» ведення війни (шпигунство, використання терору, підрив довіри) сьогодні трансформується у вимогу регулювання кіберпростору та протидії гібридним загрозам. Без відновлення мінімальної довіри та дотримання правил навіть під час конфлікту повернення до стабільного правопорядку є неможливим. Кант попереджав: якщо війна ведеться на винищення, то «вічний мир» настане лише на «гігантському цвинтарі людства».

Ревіталізація кантівської ідеї – це не повернення до ідеалізму, а перехід до раціонального прагматизму. Стає очевидним, що світ, де ігноруються правові норми, є занадто дорогим і небезпечним. Міжнародне право має еволюціонувати від «права держав» (яке часто захищає режими) до «права людства», де мир є не просто тимчасовою відсутністю бойових дій, а юридично гарантованою неможливістю війни як інструменту політики.

На завершення варто зазначити, що Кант розглядав вічний мир не як статичний стан, а як постійний процес наближення до ідеалу. Сучасна криза є тим самим викликом, який має змусити міжнародну спільноту оновити «суспільний договір» на глобальному рівні. Тільки через реанімацію кантівських принципів – пріоритету права над силою та міжнародної федерації відповідальних держав – людство зможе подолати хаос і закласти фундамент для нового, більш стійкого світоустрою.

ГУРКОВСЬКА Світлана Сергіївна,
кандидат технічних наук, доцент,
Технічний університет «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
(м. Запоріжжя, Україна)

БЕЗПЕКА ВЕБ-РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ ЯК СКЛАДОВА ДИПЛОМАТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ

У сучасному міжнародному контексті безпека веб-ресурсів державних установ трансформувалася з суто технічного завдання у фундаментальну складову дипломатичної стійкості та національного суверенітету. Офіційні цифрові платформи, зокрема портал Ukraine.ua [1] та сайти дипломатичних представництв, виступають ключовими інструментами «м'якої сили», що

дозволяють державі формувати свій позитивний імідж, здійснювати інтерактивну комунікацію з іноземними аудиторіями та оперативно просувати зовнішньополітичні наративи. Надійність функціонування цих систем безпосередньо корелює з рівнем суспільної довіри та міжнародним авторитетом країни, оскільки будь-які перебої в роботі державних сервісів сприймаються як показник вразливості всього державного апарату.

Вразливість урядової веб-інфраструктури до деструктивних кібервпливів, таких як DDoS-атаки чи фішингові кампанії, створює суттєві ризики для міжнародної стабільності. Несанкціонований доступ до державних ресурсів відкриває шлях для маніпуляцій офіційними даними, поширення дезінформації та витоку конфіденційної інформації, що стосується стратегічних переговорів чи національної безпеки. У межах міжнародного права, зокрема за положеннями «Tallinn Manual 2.0» [2], атаки на цифрову інфраструктуру дипломатичних установ розглядаються як порушення державного суверенітету та зазіхання на дипломатичний імунітет, що вимагає скоординованої міжнародної відповіді та притягнення зловмисників до відповідальності.

Сучасна парадигма кіберзахисту базується на принципі кіберстійкості, що визнає неможливість гарантування абсолютного захисту і фокусується на здатності системи до вчасної детекції загроз, ефективного реагування та швидкого відновлення функцій після інцидентів. Україна, завдяки унікальному досвіду протидії масштабній кіберагресії, позиціонує себе як провідного актора в цій сфері, чия експертиза є затребуваною серед країн НАТО та ЄС. Високі позиції в Національному індексі кібербезпеки (NCSI) та активне залучення до багатосторонніх ініціатив, таких як Талліннський механізм чи членство в CCDCOE, зміцнюють дипломатичні позиції держави та підтверджують її статус надійного цифрового партнера.

Реалізація Стратегії кібербезпеки України 3.0 [3] спрямована на досягнення цифрового суверенітету через впровадження міжнародних стандартів безпеки (зокрема ISO 27001 [4]) та розвиток проактивної кібероборони. Це передбачає не лише технічну модернізацію ресурсів, а й підвищення цифрової грамотності дипломатичного персоналу та посилення державно-приватного партнерства для захисту критичної інфраструктури. У підсумку, інтеграція безпекових протоколів у дипломатичну діяльність стає гарантом стабільності міждержавних комунікацій та здатності країни ефективно відстоювати власні інтереси в глобальному цифровому просторі.

Література:

1. Стратегія кібербезпеки України 3.0: курс на кіберстійкість, цифровий суверенітет та проактивну кібероборону : [інформаційне повідомлення] / Рада національної безпеки і оборони України. 2026. 12 черв. URL: https://www.rnbo.gov.ua/

2. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations : [online] / edited by Michael N. Schmitt. National Security Archive, 2013. URL: https://nsarchive.gwu.edu/news/cyber-vault/2019-04-24/tallinn-manual-20-international-law-applicable-cyber-operations

3. Ukraine.ua – офіційний портал про Україну для міжнародної аудиторії : [вебсайт] / Міністерство закордонних справ України. URL: https://ukraine.ua

4. ISO/IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection — Information security management systems — Requirements : [International standard] / International Organization for Standardization. URL: https://www.iso.org/standard/27001

ШИНКАРУК Олександра Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ. Україна)

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження ролі інформаційної та комунікаційної дипломатії у забезпеченні національних інтересів держави зумовлена зростанням значення комунікацій у системі міжнародних відносин. У сучасному світі інформація стала важливим стратегічним ресурсом, що впливає на прийняття політичних рішень, формування громадської думки та міжнародного іміджу держави. Ефективна інформаційна та комунікаційна дипломатія дозволяє державам доносити власну позицію до світової спільноти, зміцнювати довіру та відстоювати свої інтереси на міжнародній арені.

Особливої актуальності ця тема набуває в умовах зростання інформаційних загроз, гібридних конфліктів та поширення дезінформації. У таких умовах держави змушені активно використовувати комунікаційні інструменти для захисту свого інформаційного суверенітету, формування позитивного міжнародного іміджу та мобілізації міжнародної підтримки. Інформаційна та комунікаційна дипломатія стає невід'ємною складовою зовнішньої політики, сприяючи підвищенню ефективності реалізації національних інтересів і забезпеченню безпеки держави.

Для України роль інформаційної та комунікаційної дипломатії в умовах війни є необхідністю ефективного захисту національних інтересів у глобальному інформаційному просторі, оскільки в умовах збройної агресії інформація стає одним із ключових інструментів впливу, що визначає рівень міжнародної підтримки, формування громадської думки та політичних рішень інших держав. Інформаційна та комунікаційна дипломатія дозволяє Україні оперативно доносити правдиву інформацію про події, протидіяти дезінформації та зміцнювати власний міжнародний імідж як держави, що бореться за суверенітет і демократичні цінності.

Важливою особливістю є здатність інформаційної дипломатії впливати на формування громадської думки за кордоном. Через медіа, соціальні мережі та міжнародні комунікаційні платформи держава може доносити свої цінності, політичні позиції та стратегічні інтереси, що дозволяє формувати позитивне сприйняття країни та підтримку її зовнішньополітичного курсу.

Ще однією особливістю є використання цифрових технологій як основного інструменту комунікації. Соціальні мережі, офіційні онлайн-платформи та

мультимедійні ресурси забезпечують швидке та широке поширення інформації, що підвищує ефективність дипломатичної діяльності та дозволяє державі діяти в режимі реального часу в умовах інформаційної конкуренції. Науковцями C. Bjola, & M. Holmes (2015) обгрунтовано роль цифрових технологій у сучасній дипломатії, зокрема використання соціальних мереж, онлайн-комунікаційних платформ і цифрових стратегій для оперативного реагування держав у глобальному інформаційному середовищі та формування міжнародного іміджу [1].

У сучасних умовах гібридних конфліктів держави стикаються з маніпуляціями та фейковими повідомленнями, що можуть підривати їхній авторитет, тому інформаційна та комунікаційна дипломатія виконує функцію протидії дезінформації та інформаційним загрозам. Своєчасне спростування неправдивої інформації та просування достовірних даних є важливим елементом захисту національних інтересів.

Суттєвою особливістю є міжвідомча та міжсекторальна взаємодія у реалізації інформаційної дипломатії. До цього процесу залучаються державні органи, дипломатичні установи, медіа, аналітичні центри та експертне середовище. Така координація забезпечує цілісність інформаційної політики та підвищує її ефективність.

Важливим аспектом є формування міжнародного іміджу держави як інструменту впливу на політичні та економічні процеси. Позитивний імідж сприяє залученню інвестицій, розвитку міжнародного співробітництва та зміцненню позицій держави у світовій політиці. Таким чином, інформаційна дипломатія стає складовою економічної та безпекової стратегії.

V. Yemets (2024) підкреслено, що сучасна дипломатія значною мірою ґрунтується на впливі на громадську думку через медіа та цифрові платформи, де держава просуває власні наративи та політичні позиції. Особливу увагу приділено інтеграції державних і недержавних акторів у процес комунікації, що посилює ефективність формування позитивного образу країни на міжнародній арені[2].

Інформаційна та комунікаційна дипломатія характеризується адаптивністю до швидких змін глобального інформаційного середовища. Вона постійно трансформується відповідно до нових технологій, викликів та форматів комунікації, що дозволяє державі залишатися конкурентоспроможною у міжнародному інформаційному просторі та ефективно захищати свої національні інтереси.

Таким чином, значення інформаційної та комунікаційної дипломатії постійно зростає в умовах інформаційних загроз і гібридних конфліктів. Вона стає невід’ємною складовою зовнішньої політики, що забезпечує захист інформаційного суверенітету, протидію дезінформації та формування позитивного міжнародного іміджу держави, сприяючи реалізації її національних інтересів у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Bjola, C., & Holmes, M. (Eds.). (2015). Digital diplomacy: Theory and practice (pp. 1-238). Routledge.

2. Yemets, V. (2024). Rola dyplomacji medialnej w kształtowaniu międzynarodowego wizerunku państwa. Language. Culture. Politics. International Journal, 1(1), 133-145.

АСАТУРОВ Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
МАРТИНОВ Андрій Юрійович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО УКРАЇНИ І БОСНІЇ ТА ГЕРЦОГОВИНИ У 1995-2026 РР.

Постановка проблеми. Розпад Югославії та Радянського Союзу підвив риску під історією першої «холодної війни». Вагомим результатом «холодної війни» був успіх процесу європейської інтеграції. Гарантії безпеки від США забезпечили Західній Європі сприятливі умови для практичної реалізації свободи руху капіталів, робочої сили, товарів і послуг в форматі Європейського Союзу. Внаслідок цього Європейський Союз перетворився на зразок реформ і критерій визначення ефективності демократичної трансформації. Понад тридцять років Європейський Союз підтримує європейську інтеграцію країн Західних Балкан. Членами Європейського Союзу стали тільки колишні найбільш розвинені югославські республіки Словенія і Хорватія. Боснія та Герцеговина була найменш розвиненою югославською республікою.

Україна здобула незалежність як розвинена аграрно-індустріальна держава. Впродовж 2004-2014 років Україна визначилась із безальтернативністю європейської інтеграції. Росія спробувала силою повернути Україну в свою сферу впливу. Росія декларує намір стати «полюсом сили». Сербія декларує намір стати членом Європейського Союзу. Це не заважає націоналістичній частині сербського суспільства сподіватись на створення «Великої Сербії». Європейський Союз диференціював свою політику щодо Західних Балкан і України. Специфіка цієї політики є предметом цієї статті.

Метою дослідження є порівняння політики Європейського Союзу щодо України і Боснії та Герцеговини. **Методи дослідження** ґрунтується на структурно-функціональному методі, системному методі, ретроспективному методі, компаративному та описовому методах. Структурно-функціональний метод дав можливість висвітлити асиметричність інституційних структур Європейського Союзу та України і Боснії-Герцеговини та виявити дисфункцію наявних політичних інститутів в країнах-кандидатах на вступ в Європейський Союз. Системний метод був використаний для розуміння проблем інституційного будівництва державних структур в Боснії-Герцеговині та Україні. Ретроспективний метод допоміг враховувати історичний бекграунд

розвитку України і Боснії та Герцеговини. Описовий метод дав можливість описати ці тенденції у загальному наративі.

Результати дослідження. Війна лютого 1992-грудня 1995 рр. в Боснії та Герцеговині мала типологічно різні риси. По-перше, це була війна сербів за відновлення «Великої Сербії» на націоналістичних засадах та війна боснійських мусульман за власну державність і боснійських хорватів за приєднання до Хорватії. За цими ознаками це була громадянська війна на уламках колишньої Югославії.

По-друге, імпліцитно боснійська війна була «цивілізаційною», адже воювали православні серби, католики хорвати і мусульмани босняки. Цей факт мотивував С. Гантінгтона розробити концепцію «зіткнення цивілізацій» (Huntington S., p.24).

Структури «Югославської народної армії» на території Боснії та Герцеговини складалися переважно із сербів. Серби також контролювали склади зброї. Цей фактор визначив перевагу боснійських сербів на першому етапі війни та дозволив швидко захопити значні території Боснії та Герцеговини. 14 вересня 1992 р. була прийнята Конституція Республіки Сербської. В лютому 1993 р. США домоглися часткової нейтралізації військової асиметрії на користь боснійських сербів. Було створено федерацію боснійських мусульман і хорватів. Ситуацію на полі бою змінили тільки бомбування силами НАТО позицій боснійських сербів.

Дейтонський мирний договір (грудень 1995) «заморозив» гарячу фазу конфлікту. Договір визначив політичний устрій Боснії та Герцеговини. Верховну владу над структурами влади Федерації отримав Верховний представник Європейського Союзу. У Президії представлені боснійські мусульмани, серби і хорвати. Президія обирається на чотири роки, а один із її представників кожні вісім місяців міняється на посаді президента Боснії та Герцеговини. Нагляд за законами і конституцією здійснює Верховний представник. Адміністративний устрій є оригінальним. Федерація боснійських мусульман і хорватів та Республіка Сербська складаються з 10 кантонів (79 громад, з яких 57 сербських) (Malcolm N., p.120). В 1999 р. було створено автономний округ Брчко. Місто географічно ділить на окремі частини територію Республіки Сербської. Це є географічною страховкою від зазіхань Сербії на Республіку Сербську. У країні конституційно визнані три офіційні мови: боснійська, сербська, хорватська.

У 2005 р. було створено армію Боснію та Герцеговини чисельністю 16 тис. вояків, яка формується за етнічною пропорцією: боснійські мусульмани 45,9%, серби 33,6%, хорвати 19,8%, решта 0,7% (переважно турки, албанці, роми). В 2016 р. міжнародна неурядова організація «Репортери без кордонів» визнала рейтинг свободи слова в Боснії на 65 місці в світі (The EU and Bosnia and Herzegovina, p.3).

В 2017-2018 рр. російські спеціальні служби намагались «стимулювати» боснійських сербів до відокремлення від Боснії та Герцеговини. Росія була проти вступу 1 серпня 2021 р. на посаду Верховного представника в Боснії та Герцеговині німця Крістіана Шмідта. Спроби «розморозити» боснійський конфлікт були під впливом конфлікту у Косово. Белград намагався повернути до

«Великої Сербії» боснійських сербів і сербів Косово. Неврегульованість обох цих проблем залишає Європейський Союз гарантом «замороження» боснійського конфлікту. З метою нейтралізації конфліктного потенціалу Західних Балкан Євросоюз намагається інтегрувати до свого складу Албанію, Боснію та Герцеговину, Косово, Республіку Північна Македонія, Чорногорію.

Ще складнішим був процес еволюції політики Європейського Союзу щодо України. Впродовж 1990-х років пріоритетом політики Європейського Союзу була Росія. Незважаючи на дві війни Кремля проти Чечні, стратегія Європейського Союзу щодо Росії ґрунтувалась на хибній тезі. Європейці вважали, якщо з Росією більше торгувати, тоді війна втрачає смисл. Росія негативно реагувала на розбудову відносин України та Європейського Союзу. Путінський режим вважав Україну ключовою державою для відновлення «російської величі». «Помаранчева революція» та особливо «Революція Гідності» вирвали Україну із російської сфери впливу.

Російська війна проти України навесні 2014 р. розпочалася з окупації Криму та спроби відволікти увагу початком «гібридної війни» на Донбасі. Кремль не зміг втримати цей тип війни в певних межах. 24 лютого 2022 р. війна перейшла в стадію масштабної конвенційної війни. На кожному з цих етапів Європейський Союз враховував досвід новітньої історії відносин з Україною. Компаративна періодизація розвитку політики Європейського Союзу щодо України та Боснії дає підстави фіксувати асинхронність. В 1994 р. Україна уклала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом. Боснія та Герцеговина вийшла із війни тільки наприкінці 1995 р. Західні Балкани пережили новий шок від війни 1998-1999 рр. у Косово. На початку XXI століття Європейський Союз приступив до підтримки системних реформ в країнах Західних Балкан. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» забезпечили розворот України до європейської інтеграції. Наслідком цього стала пряма російська агресія.

Висновки та перспективи досліджень. Україна і Боснія та Герцеговина мають різний історичний досвід перебування в складі імперій та специфічні проблеми формування нормативно-інституційного базису для вступу в Європейський Союз. Приклад Боснії та Герцеговини довів обмежений потенціал Європейського Союзу у вирішенні завдання європеїзації та досягнення стандартів членства в Європейському Союзу. В умовах російсько-української війни Європейський Союз успішно вирішує задачу підтримки стійкості України. Європейський Союз не має реалістичної стратегії перемоги над Росією. Це стимулювало в 2023 р. перехід російсько-української війни у війну на виснаження.

На період після війни Європейський Союз пропонує Україні декілька сценаріїв. Перший сценарій пов’язаний із умовним членством в Європейському Союзі тільки у військово-політичній сфері, але без права голосу у владних структурах Європейського Союзу. Альтернативний сценарій повноцінного вступу України в Європейський Союз може бути реалізований тільки після глибоких структурних реформ в Європейському Союзі та Україні. Подальші дослідження можуть бути пов’язані із вивченням кожного із названих сценаріїв.

Література:

1. Huntington S. (1993). The Clash of Civilization? Foreign Affairs. Summer 1993. Volume 92, number 3, pp.22-49. [in English]
2. Malcolm N. (1996). *Bosnia: A Short History*. London: Palgrave Press. 400 p. [in English]
3. The EU and Bosnia *and Herzegovina*. (2025). URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2025/documents/Bosnia%20and%20Herzegovina%20country%20fiche%20FINAL%202025.pdf [in English]

ХВІСТ Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
Природокористування України (м. Київ, Україна)

ВИДАТНІ ДИПЛОМАТИ ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ: РОЛЬ У ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Становлення незалежних держав Центральної Азії (ЦА) після 1991 року супроводжувалося необхідністю інституційного оформлення їхньої зовнішньої політики. Ключову роль у цьому процесі відіграли дипломати «першої хвилі», чия діяльність сформувала вектори регіональної стабільності та глобальної інтеграції. У контексті сучасних геополітичних викликів, аналіз їхньої спадщини є необхідним для розуміння природи сучасного дипломатичного стилю держав регіону.

Сучасна архітектура міжнародних відносин у Центральній Азії значною мірою сформована прагматичною та багатовекторною дипломатією, що базується на спадщині видатних державних діячів регіону. Постаті, що визначали курс Казахстану, Узбекистану та інших держав регіону, змогли інтегрувати Центральну Азію у глобальний порядок денний.

Становлення незалежних держав Центральної Азії (ЦА) після 1991 року супроводжувалося необхідністю інституційного оформлення їхньої зовнішньої політики. Ключову роль у цьому процесі відіграли дипломати «першої хвилі», чия діяльність сформувала вектори регіональної стабільності та глобальної інтеграції. У контексті сучасних геополітичних викликів аналіз їхньої спадщини є необхідним для розуміння природи сучасного дипломатичного стилю держав регіону.

Ключовим архітектором зовнішньої політики Казахстану став Касим-Жомарт Токаєв (Казахстан). Його діяльність як Міністра закордонних справ, заступника Генерального секретаря ООН та Президента стала прикладом стратегічного балансування. Токаєв зробив вагомий внесок у зміцнення механізмів СНД та ШОС, водночас просуваючи ідеї ядерного роззброєння. Його дипломатичний хист дозволив Казахстану виступити ефективним медіатором у рамках Астанинського процесу та зміцнити позиції держави в межах ОБСЄ. У контексті регіональної безпеки, дипломатія Токаєва була спрямована на балансування між інтересами великих держав — РФ, Китаю та США і зрештою закріпила концепцію «багатовекторності».

В Узбекистані роль особистості в історії дипломатії найяскравіше проявилася у діяльності першого Президента Іслама Карімова та його спадкоємців, які трансформували ізоляціоністський підхід до активного регіонального лідерства. Дипломатичні зусилля Ташкента були зосереджені на вирішенні прикордонних конфліктів та забезпеченні стабільності у Ферганській долині, що стало передумовою для успішної реалізації проєктів регіональної інтеграції, зокрема в рамках організації «Центральна Азія — 5».

Значною мірою на політику Узбекистану вплинула дипломатична спадщина Абдулазіза Камілова. Його робота на чолі МЗС дозволила країні трансформувати підхід до регіональної співпраці, зробивши «Центральну Азію — пріоритетом». Камілов був архітектором діалогу з Афганістаном, що довело здатність регіону самостійно формувати безпековий порядок денний.

Важливим є внесок киргизького дипломата Рози Отунбаєвої. Її діяльність як Міністра закордонних справ та представника ООН стала символом прагнення до демократичних стандартів та налагодження активної співпраці з європейськими інституціями. Отунбаєва продемонструвала ефективність «м'якої сили» у вирішенні внутрішньополітичних криз та зміцненні іміджу Киргизстану на міжнародній арені.

У Таджикистані ключову роль у формуванні зовнішньополітичного курсу відіграв Хамрохон Заріфі. Його багаторічна робота сприяла стабілізації відносин з сусідніми державами та залученню країни до активного діалогу з країнами Заходу та Сходу у межах ініціатив регіональної безпеки.

Варто відзначити також роль дипломатів Туркменістану, зокрема Бориса Шихмурадова, який стояв у витоків політики «постійного нейтралітету». Ця доктрина, схвалена резолюцією ГА ООН, стала унікальним інструментом забезпечення суверенітету держави в умовах складної кон'юнктури.

Діяльність центральноазійських дипломатів демонструє перехід від «старих» радянських методів до сучасної економічної дипломатії. Пріоритетним напрямом стало залучення інвестицій, розвиток транспортних коридорів та забезпечення водної безпеки. Як зазначають експерти, успіх дипломатів регіону полягає у вмінні конвертувати географічну ізольованість у стратегічну перевагу — роль «містків» між Сходом та Заходом.

Отже, видатні дипломати Центральної Азії не лише сформували національні зовнішньополітичні доктрини та виступали провідниками національних інтересів й стратегами, які сформували сучасну архітектуру регіональної безпеки, а й перетворили регіон на самостійний суб'єкт глобальної політики. Їхній досвід доводить, що навіть за умов обмежених ресурсів, професійна дипломатія дозволяє державам ЦА виступати суб'єктами глобальної політики, просуваючи ідеї співпраці та миротворчості. Врахування їхніх фахових напрацювань є важливим для України в процесі розробки власної дипломатичної стратегії з державами даного регіону.

Література:

1. Алієв А. Дипломатія нових незалежних держав Центральної Азії: становлення та еволюція. Київ: Наукова думка, 2023. 150 с.

2. Карім Е. Регіональна інтеграція в Центральній Азії: роль політичних лідерів та дипломатів. Астана: Видавництво університету, 2024. 200 с.

3. Токаєв К.-Ж. Під стягом незалежності: спогади дипломата. Алмати: Рауан, 2022. 350 с.
4. Хасанов Н. Зовнішня політика Узбекистану: від ідеології до прагматизму. Ташкент: Шарк, 2023. 220 с.
5. Central Asia in Global Politics: A Reader / ed. by J. Smith. London: Routledge, 2024. 400 p.
6. UN Diplomatic Archives: Reports on Central Asian regional stability initiatives (1995–2025). URL: https://archives.un.org

ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

НОВА АРХІТЕКТУРА БЕЗПЕКИ В АЗІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У XXI ст.

Початок XXI ст. ознаменувався зміщенням центру тяжіння світової політики та економіки до Азії. Проте стара архітектура безпеки, що базувалася на домінуванні США та пасивному нейтралітеті регіональних гравців, більше не відповідає реаліям. Зростання мілітаризації, територіальні суперечки та формування нових «мережевих» альянсів змушує дипломатію еволюціонувати від класичних форумів до вузькопрофільних гнучких форматів.

Довгий час АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії) була головним дипломатичним майданчиком. Проте сучасні виклики виявили слабкість її інструментарію. «Азійський шлях» стає неефективним у вирішенні гострих конфліктів (М'янма, Південно-Китайське море). Великі держави (Китай, США) все частіше ігнорують багатосторонні форуми АСЕАН на користь двостороннього тиску або закритих клубів. Дипломатичний інструментарій зміщується від «дискусійних клубів» до функціонального співробітництва у сфері кібербезпеки та боротьби з тероризмом.

Динаміка військових витрат в Азійському регіоні демонструє найвищі темпи зростання у світі, що свідчить про глибоку трансформацію регіональної безпекової парадигми. Мілітаризація Азії є однією з ключових тенденцій глобальної безпеки, що характеризується стрімким зростанням оборонних бюджетів та модернізацією озброєнь. Станом на 2026 р. Азія та Океанія акумулюють понад 21% світового військового бюджету (для порівняння – у 2022 р. цей показник складав 17%). Військовий бюджет Китаю офіційно становить $225 млрд, однак за оцінками експертів реальні витрати сягають $340–380 млрд. Китай володіє найбільшим флотом у світі, що налічує **350+ кораблів**. Планується розширення ядерного арсеналу з 350 до **1,000+ боєголовок** до 2030 р. Активна розробка протисупутникових технологій та функціонування станції Tiangong.

Японія здійснює наймасштабніше переозброєння з часів Другої світової війни. Військовий бюджет країни у 2026 р. сягнув 58 млрд дол., зафіксувавши зростання понад 40% за останні 5 років.

Індія стабільно входить у ТОП-5 світових лідерів із бюджетом у 109 млрд дол. (на 2026 р.), фокусуючись на стримуванні Китаю та технологічній модернізації. Вона є лідером серед держав Південної Азії, активно розвиває військовий потенціал та проводить гуманітарні операції, розширюючи свій вплив через механізми IORA та BIMSTEC.

Хоча США залишаються лідером за абсолютними витратами (1.025 трлн дол. у 2025 р.), сукупне зростання бюджетів країн Азії випереджає середньосвітові показники. Глобальні витрати у 2025 році зросли на 2,5% у реальному вираженні, досягнувши піку у 2,63 трлн дол., де основним драйвером виступає саме азійська гонка озброєнь.

Найбільшою трансформацією XXI ст. став перехід від масштабних організацій до малих, гнучких груп. Яскравим прикладом є QUAD (США, Японія, Австралія, Індія): формат «дипломатії цінностей» та м'якої сили, що фокусується на технологіях, безпеці та інфраструктурі, створюючи альтернативу китайському впливу. AUKUS (*Австралія, Велика Британія і США)* – радикальний перехід від дипломатії до прямої військово-технічної інтеграції, що змінює баланс сил. ШОС (Шанхайська організація співробітництва) постає своєрідним контр-інструментом, що просуває «азійську безпеку без зовнішніх гравців», де домінує Пекін. Сучасна дипломатія в Азії нагадує не піраміду, а «павутину» взаємопов'язаних угод.

У XXI ст. дипломатичні інструменти інтегруються з нетрадиційними методами впливу. Можемо говорити про економічний примус як певну форму дипломатії. Використання торговельних обмежень та інвестиційних проектів (наприклад, «Один пояс, один шлях») як інструментів «м'якої» безпеки. Питання 5G, напівпровідників та штучного інтелекту стали ключовими пунктами дипломатичних переговорів. Безпека тепер вимірюється не лише кількістю ракет, а й стійкістю ланцюгів постачання. Використання берегової охорони та наукових експедицій для легітимізації територіальних претензій вимагає нових форматів «кризової комунікації».

Нова архітектура безпеки характеризується зростанням ролі «середніх потуг», які використовують багатовекторну дипломатію. Вони не обирають одну сторону, а створюють власні мережі безпеки (наприклад, стратегічне партнерство Індія-В'єтнам або Японія-Філіппіни). Це створює «буфер безпеки», який запобігає прямому зіткненню наддержав.

Трансформація дипломатичних інструментів в Азії свідчить про перехід до гібридної моделі безпеки, де:

- жорсткі воєнні союзи співіснують з гнучкими економічними партнерствами;
- багатостороння дипломатія стає більш прагматичною та сегментованою;
- стабільність регіону залежатиме не від єдиної організації (на кшталт ОБСЄ в Європі), а від здатності різних форматів (QUAD, АСЕАН, ШОС) знаходити точки дотику.

Нова архітектура безпеки в Азії є «неформальною» за духом, але «технологічною» та «мілітаризованою» за змістом. Дипломатія XXI ст. в цьому

регіоні – це мистецтво управління ризиками в умовах постійної конкуренції, а не пошук вічного миру.

ЗЕМЗЮЛІН Єгор Артурович,
аспірант, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Гуманітарна дипломатія є важливим інструментом сучасних міжнародних відносин, оскільки вона спрямована не лише на узгодження позицій між державами, а насамперед на захист людини в умовах криз. Її значення зростає в ситуаціях, коли політична дипломатія блокується конфліктом інтересів, а потреби цивільного населення залишаються невідкладними. У таких умовах гуманітарна дипломатія поєднує переговори, право, комунікацію, моральну відповідальність і практичну допомогу.

У широкому розумінні гуманітарну дипломатію можна визначити як систему дій, спрямованих на переконання осіб, які ухвалюють рішення, та лідерів громадської думки діяти в інтересах вразливих людей із повагою до гуманітарних принципів. Вона охоплює адвокацію, переговори, укладання домовленостей, мобілізацію ресурсів і пояснення гуманітарних потреб міжнародній спільноті. Її головним критерієм є не політичний успіх, а зменшення людського страждання та захист гідності постраждалих [1].

На відміну від класичної дипломатії, гуманітарна дипломатія діє через ширше коло суб'єктів. До неї залучені держави, структури ООН, Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, неурядові організації, волонтерські мережі, місцеві громади, медіа та приватні донори. Така багаторівнева природа дає змогу діяти там, де офіційні канали обмежені, але водночас потребує довіри, координації та чіткого дотримання принципів нейтральності, неупередженості та незалежності.

Однією з ключових функцій гуманітарної дипломатії є забезпечення гуманітарного доступу. У збройних конфліктах, окупованих територіях або зонах стихійного лиха допомога залежить не лише від наявності ресурсів, а й від можливості домовитися з тими, хто контролює територію, транспортні маршрути чи безпекове середовище. Саме переговори можуть створити умови для евакуації цивільних, доставки їжі, води, ліків, медичного обладнання та роботи гуманітарних коридорів. Особливе значення має принцип нейтральності. Гуманітарний актор не повинен ставати стороною політичного або воєнного протистояння, адже саме нейтральність часто відкриває можливість діалогу з різними учасниками конфлікту. Водночас вона не означає байдужості до порушень міжнародного гуманітарного права. Це радше спосіб зберегти доступ до жертв і можливість впливати на сторони конфлікту навіть тоді, коли публічна політична комунікація є неможливою [2, с. 1215].

Глобальні проблеми сучасності мають комплексний характер. Війни, кліматичні зміни, голод, бідність, міграція, епідемії та порушення прав людини посилюють одне одного. Збройний конфлікт руйнує медичну інфраструктуру, провокує продовольчу нестабільність і переміщення населення. Кліматичні зміни загострюють конкуренцію за воду й землю, поглиблюють соціальну нерівність і створюють нові гуманітарні ризики. Тому гуманітарна дипломатія працює не лише як реакція на кризу, а й як механізм стримування її подальших наслідків.

Важливою сферою її застосування є захист міжнародного гуманітарного права. Гуманітарна дипломатія нагадує державам і недержавним збройним акторам про обов'язок не атакувати цивільних, медичні заклади, гуманітарний персонал, об'єкти критичної інфраструктури та забезпечувати належне поводження з військовополоненими. Її ефективність залежить не лише від юридичних норм, а й від здатності переконати сторони, що дотримання гуманітарних правил є умовою міжнародної легітимності та довгострокової стабільності.

Гуманітарна дипломатія також мобілізує міжнародну солідарність. Масштабні кризи потребують фінансових, технічних і людських ресурсів, однак самого факту існування потреб недостатньо. Необхідно пояснити масштаби проблеми, сформувати довіру до механізмів допомоги, переконати донорів і показати, що підтримка має реальні результати. Саме тому гуманітарна дипломатія перетворює статистику на зрозумілий моральний і політичний аргумент.

За оцінками ООН, у 2025 році сотні мільйонів людей у світі потребували гуманітарної допомоги та захисту, а ключовими причинами залишалися конфлікти, кліматичні шоки, економічна нестабільність і погіршення доступу до базових послуг. Це означає, що гуманітарні кризи вже не можна розглядати як локальні винятки. Вони стали системним викликом міжнародному порядку, а тому потребують постійної дипломатичної роботи з попередження, координації та підтримки постраждалих суспільств [3].

Окремим напрямом є локалізація гуманітарної дії. Міжнародні організації мають ресурси й політичну вагу, але місцеві громади краще розуміють реальні потреби, культурний контекст і неформальні механізми довіри. Тому гуманітарна дипломатія має не лише говорити від імені постраждалих людей, а й створювати умови, за яких вони самі можуть бути почутими у процесі ухвалення рішень. Такий підхід робить допомогу точнішою і менш залежною від зовнішніх уявлень про кризу.

Водночас гуманітарна дипломатія має низку обмежень. Вона не може замінити політичне врегулювання конфліктів, економічні реформи або довгострокову політику розвитку. Її завдання полягає в тому, щоб зменшити людські наслідки криз, підтримати простір для переговорів і не допустити дегуманізації міжнародної політики. Серед головних ризиків залишаються політизація допомоги, залежність від інтересів донорів, нерівність у висвітленні різних криз і загрози безпеці гуманітарних працівників.

Для України гуманітарна дипломатія має особливе значення у зв'язку з повномасштабною війною, масовим переміщенням населення, потребою у звільненні полонених, поверненні депортованих дітей, захисті цивільних і відновленні критичної інфраструктури. Український досвід демонструє, що гуманітарний вимір війни не є другорядним. Саме через гуманітарні питання світ часто бачить реальні наслідки агресії для конкретних людей, родин і громад.

Отже, гуманітарна дипломатія є важливим інструментом вирішення глобальних проблем, оскільки вона працює на перетині права, етики, політики, комунікації та практичної допомоги. Вона забезпечує гуманітарний доступ, захищає цивільне населення, мобілізує ресурси, підтримує міжнародне гуманітарне право, посилює голос постраждалих людей і сприяє формуванню солідарності між суспільствами. У світі тривалих і взаємопов'язаних криз вона стає однією з умов збереження людяності в міжнародних відносинах. [4, с. 80]

Література:

1. Humanitarian Diplomacy Policy. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2009. URL: https://www.ifrc.org/sites/default/files/Humanitarian-Diplomacy-Policy_EN.pdf.

2. Régnier P. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. International Review of the Red Cross. 2011. Vol. 93. No. 884. P. 1211–1237. URL: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-884-reginier.pdf.

3. Global Humanitarian Overview 2025. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. 2024. URL: https://www.unocha.org/publications/report/world/global-humanitarian-overview-2025-enarfres.

4. Harroff-Tavel M. The humanitarian diplomacy of the International Committee of the Red Cross. International Review of the Red Cross. 2006. Vol. 88. No. 861. P. 73–89. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/external/doc/en/assets/files/other/humanitarian-diplomacy-icrc.pdf.

ЗЕМЗЮЛІН Іван Артурович
аспірант, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ТА КОМУНІКАЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА НАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Інформаційна та комунікаційна дипломатія не є альтернативою народній дипломатії. Їх доцільно розглядати як її операційні рівні. Інформаційна дипломатія відповідає за зміст: факти, докази, перевірку інформації, пояснення подій і протидію маніпуляціям. Комунікаційна дипломатія відповідає за спосіб донесення цього змісту: вибір каналів, мови, формату, аудиторій і механізмів зворотного зв'язку. Народна дипломатія переводить повідомлення у сталі людські зв'язки, довіру, солідарність, адвокацію та конкретні дії. Інакше кажучи, інформаційна дипломатія відповідає на питання «що є правдою і як це довести?», комунікаційна дипломатія, «як, кому і якою мовою це пояснити?», а народна дипломатія,

«хто перетворить це повідомлення на довготривалі зв’язки між суспільствами?».

Терміни «інформаційна дипломатія» та «комунікаційна дипломатія» не мають повністю уніфікованих визначень, тому тут вони використовуються як робочі аналітичні категорії. Інформаційну дипломатію можна розуміти як системне використання перевіреної інформації, доказів, пояснювальних наративів, публічного документування та механізмів інформаційної доброчесності для формування зовнішнього сприйняття держави. [1,3]

Комунікаційна дипломатія зосереджується на організації взаємодії. Вона охоплює вибір каналів, сегментацію аудиторій, адаптацію мови, координацію між державними й недержавними суб’єктами та побудову діалогу. Вона поєднує публічну дипломатію, стратегічні комунікації, цифрову дипломатію і роботу з іноземними суспільствами. [1, 4]

Народна дипломатія, або дипломатія між людьми, означає транскордонні взаємодії між громадянами, громадами, діаспорами, університетами, митцями, неурядовими організаціями та іншими суспільними суб’єктами. [2,2] Держава може підтримувати такі процеси, але не може повністю контролювати людські зв’язки, що виникають у їх межах.

В останні роки інформаційна та комунікаційна дипломатія розвиваються під впливом цифровізації, дезінформації, воєн, платформної залежності та появи генеративного штучного інтелекту. Дипломатія дедалі частіше відбувається не лише через офіційні заяви чи міжнародні інституції, а й через соціальні мережі, цифрові платформи, мультимовні сайти, відео, месенджери, онлайн-кампанії та інфлюенсерів. Це змінило саму логіку дипломатичної взаємодії. Важливим стало не тільки те, що держава повідомляє, а й те, як це повідомлення циркулює, хто його підхоплює, кому воно здається достовірним і чи здатне воно викликати дію. Тому інформаційна дипломатія дедалі більше пов’язується з перевіркою фактів, документуванням порушень, підтримкою незалежних медіа та захистом інформаційної доброчесності.

Водночас зростає роль недержавних учасників. Громадяни, діаспора, волонтери, університети, митці, журналісти, експерти, бізнес і технологічні платформи стають повноцінними учасниками зовнішньої комунікації. Саме вони часто мають вищий рівень довіри в конкретних спільнотах і можуть перетворювати офіційні повідомлення на живі людські зв’язки.

Окремим викликом став штучний інтелект. Він може допомагати з перекладами, адаптацією повідомлень і аналізом аудиторій, але також посилює ризики синтетичних фейків, автоматизованої дезінформації, маніпуляцій голосом, відео та зображеннями.

Інформаційна та комунікаційна дипломатія виконують кілька ключових функцій. Пояснювальна функція перекладає складну зовнішньополітичну позицію у зрозумілий зміст. Захисна функція протидіє дезінформації та маніпуляціям. Репутаційна функція формує образ країни як надійного і ціннісно зрозумілого партнера. Мобілізаційна функція

перетворює увагу на підтримку, пожертви, адвокацію чи політичний тиск. Мережева функція формує спільноти підтримки, а кризова забезпечує швидку й узгоджену комунікацію в умовах невизначеності. [3,109]

Ключовими суб'єктами інформаційної дипломатії є держава, аналітичні центри, незалежні медіа, фактчекери та експертні спільноти. Суб'єктами комунікаційної дипломатії є Міністерство закордонних справ, посольства, урядові комунікатори, медіа, бізнес, креативний сектор і цифрові платформи. В той час як для народної дипломатії це громадяни, громади, діаспора, митці, студенти, університети, неурядові організації, волонтери та міста-побратими.

Сучасна дипломатія ефективна тоді, коли держава не монополізує комунікацію. Її завдання полягає в координації, поясненні та забезпеченні достовірності. Громадянське суспільство, діаспора й незалежні суб'єкти легітимізують і масштабують повідомлення, бо часто мають більшу довіру в конкретних аудиторіях, ніж офіційні інституції.

Український досвід є показовим, оскільки після початку повномасштабної війни Україна створила екосистему, у якій інформаційна, комунікаційна та народна дипломатія працюють як єдиний ланцюг. Платформи на кшталт «Україна.уа», «Юнайтед24», «Медіацентр Україна» та сторінки про воєнну дипломатію демонструють перехід від простого інформування світу до залучення людей до дії.

У цій моделі офіційні ресурси дають факти, пояснення й доказову базу. Комунікаційні кампанії адаптують ці змісти до різних аудиторій, мов і каналів. За допомогою інструментів народної дипломатії повідомлення перетворюються на реальні пожертви, адвокацію, культурні події, політичний тиск, партнерства і довготривалу солідарність. Український кейс показує, що міжнародна підтримка формується не лише через офіційні заяви держави. Вона виникає тоді, коли факт, моральний аргумент, зрозуміла комунікація та людський зв'язок працюють разом.

Ефективність інформаційної, комунікаційної та народної дипломатії не можна оцінювати лише за кількістю переглядів, підписників або поширень. Такі показники можуть створювати ілюзію успіху, але не завжди свідчать про довіру чи реальний вплив. Значно важливішими є розуміння повідомлення, зміна ставлення, сталість зв'язків і готовність аудиторій до дії. Доцільно оцінювати чотири рівні: продукти діяльності, сприйняття, результати та вплив. Продукти діяльності охоплюють кількість матеріалів, мовні версії та присутність у каналах. [4,6] Сприйняття включає розуміння, довіру, зміну знань і тональність реакцій. Результати вимірюються участю, адвокацією, пожертвами, медійним відтворенням і партнерствами. Вплив проявляється у сталих коаліціях, політичній підтримці, міжнародній допомозі та стійкості до маніпуляцій.

Основні ризики цієї сфери пов'язані з розмиттям межі між легітимним поясненням політики і пропагандою, залежністю від цифрових платформ, гонитвою за швидкістю та охопленням, загрозами приватності й

використанням штучного інтелекту для маніпуляцій. У воєнних або поляризованих контекстах ці ризики особливо посилюються.

Етичний мінімум має включати прозоре маркування контенту, створеного штучним інтелектом, процедури виправлення помилок, мінімізацію збору даних, захист приватності, публічні стандарти роботи з інфлюенсерами, підтримку незалежних медіа та розвиток медіаграмотності. Без цього інформаційна і комунікаційна дипломатія ризикують втратити головний ресурс, тобто довіру.

Отже, інформаційна дипломатія, комунікаційна дипломатія і народна дипломатія утворюють єдину систему. Інформаційна дипломатія забезпечує правдивість, докази і пояснення. Комунікаційна дипломатія перетворює ці змісти на зрозумілу, адаптовану і діалогічну взаємодію з різними аудиторіями. Народна дипломатія надає цим процесам людського виміру, бо саме через громадян, діаспору, культуру, освіту, волонтерство і горизонтальні мережі повідомлення стають довірою та дією. Для України така модель є не другорядним комунікаційним інструментом, а важливою умовою міжнародної підтримки, репутаційної стійкості та здатності протидіяти інформаційним атакам.

Література:

1. Manor, I. From digital diplomacy to AI-driven diplomacies? Mapping the potential impact of AI on Diplomacy. Communication and the Public. 2026. 13 p. URL: https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/20570473261438571

2. Ayhan, K. J. A typology of people-to-people diplomacy. USC Center on Public Diplomacy. 2020

3. Buhmann, A., Sommerfeldt, E. J. Drivers and barriers in public diplomacy evaluation: Understanding attitudes, norms, and control. International Communication Gazette. 2021. 83(2). p. 105–125.

4. Міністерство закордонних справ України. Стратегії МЗС: Комунікаційна стратегія МЗС; Стратегія публічної дипломатії МЗС України 2021–2025. 2021. 15 с.

АРТАМОНОВА Олександра Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна****,*
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА СПОСОБИ ПРОТИДІЇ

У сучасних умовах класичні моделі ведення війни, що базувалися переважно на військовій силі, поступаються місцем асиметричним та гібридним формам протистояння. Однією з ключових характеристик таких конфліктів є

перенесення боротьби в інформаційний простір, який перетворюється на самостійне поле геополітичного впливу. Хоча використання інформації як інструменту впливу має давню історію, сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та когнітивної науки надав цьому явищу безпрецедентного масштабу.

Гібридна війна визначається як інтегроване використання військових і невійськових засобів – політичних, економічних, дипломатичних, інформаційних та кібернетичних – для досягнення стратегічних цілей у «сірій зоні» між війною і миром. У цих умовах дезінформація та пропаганда набувають статусу системних інструментів впливу, спрямованих на маніпулювання суспільною свідомістю, формування бажаних наративів та вплив на політичну поведінку держав і суспільств.

Особливої актуальності ця проблема набула після початку російської агресії проти України у 2014 році та її повномасштабної ескалації у 2022 році. Інформаційний компонент став невід'ємною складовою війни, де військові дії супроводжуються масштабними інформаційними операціями, спрямованими як на внутрішню аудиторію, так і на міжнародну спільноту.Дезінформація у цьому контексті розглядається як свідомо створена та поширювана неправдива або маніпулятивна інформація з метою досягнення політичних, військових чи економічних цілей. Місінформація не передбачає умислу, тоді як малінформація використовує правдиві дані у шкідливому або маніпулятивному контексті. Пропаганда, у свою чергу, має більш системний та інституційний характер і часто поєднує як правдиві, так і викривлені елементи інформації [2].

Сучасні цифрові технології значно посилили ефективність інформаційних впливів. Соціальні мережі, алгоритмічні платформи, бот-мережі та штучний інтелект забезпечують швидке поширення контенту, формування інформаційних «бульбашок» та ехо-камер. Особливу загрозу становлять технології deepfake, що дозволяють створювати високореалістичні фальсифіковані аудіо- та відеоматеріали, підриваючи довіру до інформаційних джерел [1].

Наслідками поширення дезінформації є підрив довіри до державних інститутів, медіа та демократичних процедур, зростання соціальної поляризації, посилення внутрішніх конфліктів і зниження рівня суспільної згуртованості. У довгостроковій перспективі це формує стан інформаційної нестабільності, який може бути використаний для політичного та військового тиску. Особливо яскраво ці процеси проявляються у російсько-українській війні, де інформаційні кампанії включають історичний ревізіонізм, створення маніпулятивних наративів, дискредитацію державного керівництва України та спроби підриву міжнародної підтримки.Важливим елементом протидії дезінформації є міжнародна співпраця**,** яка набуває системного характеру. Сьогодні

формуються багаторівневі механізми взаємодії між державами, міжнародними організаціями та приватним сектором. Ключову роль відіграють інституції Європейського Союзу та НАТО, які розробляють спільні підходи до виявлення, аналізу та нейтралізації інформаційних загроз [5].

Зокрема, в рамках ЄС реалізуються механізми стратегічної комунікації та протидії дезінформації, створюються спеціалізовані структури моніторингу інформаційних загроз, а також впроваджуються нормативні акти, спрямовані на регулювання цифрового простору [4]. Важливим інструментом є співпраця з платформами соціальних мереж щодо маркування та обмеження шкідливого контенту.

НАТО розглядає інформаційну безпеку як складову колективної оборони, розвиваючи центри передового досвіду у сфері стратегічних комунікацій та кіберзахисту. Окреме значення має підтримка України через обмін розвідданими, аналітичними матеріалами та технологіями виявлення інформаційних атак.

Водночас активно розвивається міжнародна мережа фактчекінгових організацій, академічних центрів та неурядових ініціатив, які здійснюють моніторинг дезінформаційних кампаній у глобальному інформаційному просторі. Така кооперація дозволяє оперативно реагувати на інформаційні загрози та підвищувати рівень стійкості демократичних суспільств [3]. Разом із тим, міжнародна співпраця стикається з низкою викликів, зокрема різницею в правових підходах держав, питаннями свободи слова, складністю атрибуції інформаційних атак та швидкою еволюцією технологій штучного інтелекту.

Отже, ефективна протидія дезінформації в умовах гібридної війни можлива лише за умови поєднання національних і міжнародних зусиль. Саме глобальна координація, обмін інформацією та спільна розробка механізмів реагування формують основу сучасної системи інформаційної безпеки.

Література:

1. Борисенко Є. Інформаційна війна крізь призму комунікативної теорії: спроба аналізу. Філософська думка. 2023. № 4. С. 21-38.

2. Варга Т. М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни росії проти України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 526-531. URL: https://surl.l/imqkgr.

3. Colomina C., Sanchez Margalet H., The impact of disintormation on democratic processes and human rights in the world. Study. Policy Department for External Rela-tions, Directorate General for External Policies of the Union, European Parliament, 2021. URL: https://surl.li/twadfa.

4. Bayer J. et al. Disinformation and propaganda: impact on the functioning of the rule of law and democratic processes in the EU and its Member States - 2021 update: Study. Brussels : European Par-liament, Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union, 2021. URL: https://surl.li/cuoolt.

5. Ковальова Т. В., Токар Ю. В., Колодич Ю. В. Протидія інформаційним загрозам в умовах російсько української війни: роль ГО «Детектор медіа». Обрії друкарства. 2024. № 1(15). С. 162-163. URL: https://surl.li/wxnheo.

СТЕПАНЕНКО Дар'я Олександрівна,
студентка, спеціальність «Дипломатія та міжнародне півробітництво»,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ: КРИЗА РЕЖИМУ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ, НЕКОНВЕНЦІЙНИЙ ШАНТАЖ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АЛЬЯНСИ

Сучасна система міжнародних відносин зазнає безпрецедентної руйнації традиційних механізмів контролю над озброєннями. Ключовим викликом для дипломатії стало використання ядерного шантажу як неконвенційного інструменту зовнішньої політики. Як зазначають аналітики Carnegie Endowment, протягом 2022–2026 років ядерна риторика держав-ревізіоністів перетворилася з інструменту стратегічного стримування на засіб примусу та прикриття конвенційної агресії [1]. Такий підхід має на меті залякування міжнародної спільноти та паралізацію механізмів колективної відсічі. Якщо ядерний шантаж виявиться ефективним засобом досягнення політичних цілей, це неминуче призведе до нормалізації подібної поведінки на глобальному рівні [2].

Наслідком такої політики є глибока інституційна криза Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ). Договір втрачає свою легітимність в очах неядерних держав, оскільки негативні гарантії безпеки більше не діють. Ситуація ускладнюється деструктивними кроками окремих акторів, зокрема залученням КНДР до російсько-української війни, що легітимізує порушення режиму нерозповсюдження та нівелює концепцію денуклеаризації [3, с. 2]. У відповідь на кризу довіри до міжнародного права неядерні держави дедалі частіше розглядають стратегію «ядерного хеджингу» — розвитку цивільних ядерних технологій до рівня, який дозволяє у найкоротші терміни створити ядерний арсенал.

За умов неефективності глобальних інститутів (зокрема Ради Безпеки ООН), архітектура безпеки трансформується через створення нових регіональних безпекових альянсів. Формати на кшталт AUKUS (Австралія, Велика Британія, США) демонструють перехід від глобального підходу до регіонального стримування. Передача технологій атомних субмарин неядерній державі свідчить про зміну пріоритетів: регіональна безпека та стримування в Індо-Тихоокеанському регіоні сьогодні важать більше, ніж суворе дотримання консервативних норм МАГАТЕ [4, с. 14].

Отже, глобальна архітектура ядерної безпеки еволюціонує від універсальних договорів епохи біполярності до гнучких мінілатеральних альянсів. Для подолання кризи ДНЯЗ сучасна дипломатія має розробити нові жорсткі механізми реагування на ядерний шантаж, інакше світ зіткнеться з неконтрольованою хвилею ядерного розповсюдження та неминучим зниженням порогу застосування ядерної зброї.

Література:

1. Assessing Nuclear “Threats” in the Twenty-First Century. *Carnegie Endowment for International Peace*, 2026. URL: https://carnegieendowment.org/research/2026/01/assessing-nuclear-threats-in-the-twenty-first-century

2. Dickinson P. Bowing to Putin's nuclear blackmail will make nuclear war more likely. *Atlantic Council*, 2024. URL: https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/bowing-to-putins-nuclear-blackmail-will-make-nuclear-war-more-likely/

3. How North Korea’s Entry into the Russo-Ukrainian War Further Undermines the International Nuclear Order. *The Swedish Institute of International Affairs (UI)*, 2025. 11 p.

4. Putin and Lukashenko’s Nuclear Blackmail: Current Threats to the International Security System. *Foreign Policy Council “Ukrainian Prism”*, 2025. 24 p.

ХМАРА Іван Вячеславович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Міжнародна безпека - це стан відносин між державами та міжнародними акторами, при якому мінімізовані загрози війни, насильства та інших криз. Вона забезпечує захист суверенітету держав, територіальної цілісності та прав людини. Основні складові міжнародної безпеки включають: воєнну безпеку (захист від агресії та військових загроз); політичну безпеку (стабільність міжнародних відносин і дипломатія); економічну безпеку (стійкість економічних систем та доступ до ресурсів); соціально-гуманітарну безпеку (захист населення від криз, міграцій та тероризму).

Важливу роль відіграють міжнародні організації, союзи та договори, які регулюють поведінку держав і сприяють мирному співіснуванню.

Міжнародна безпека також включає попередження конфліктів і контроль за розповсюдженням зброї. Таким чином, вона є комплексною системою заходів для підтримки стабільності у світі.

Регіональні конфлікти можуть мати значний вплив на глобальну безпеку, навіть якщо відбуваються в окремих країнах. Вони здатні дестабілізувати сусідні регіони, спричиняючи міграційні кризи та поширення озброєного насильства. Такі конфлікти можуть стимулювати тероризм і організовану злочинність, що виходить за межі локальних територій. Економічні наслідки регіональних конфліктів, наприклад порушення постачання ресурсів, впливають на світові ринки. Міжнародні організації та держави змушені втручатися у миротворчі або гуманітарні операції, що потребує значних ресурсів. Отже, навіть локальні конфлікти створюють загрозу для стабільності та безпеки на глобальному рівні.

Одним із типів регіональних конфліктів є етнічні конфлікти, які виникають через протиріччя між різними етнічними групами, суперечки за права, автономію або домінування на певній території. Прикладом є конфлікти на Балканах у 1990-х роках. Другий тип – релігійні конфлікти – пов'язані з протиріччями між релігійними групами, різними віруваннями або їхньою політичною експансією. Вони часто супроводжуються насильством та соціальною поляризацією. Прикладом є протистояння між сунітами та шиїтами в Іраку. Третім типом є територіальні конфлікти – зумовлені суперечками за контроль над певною територією або кордонами держав. Прикладом є конфлікти за спірні землі чи морські райони. Прикладом є війна за Крим між Україною та Росією. Четвертий тип – економічні конфлікти – виникають через боротьбу за ресурси, контроль над ринками або доступ до стратегічних матеріалів. Вони можуть бути як внутрішніми, так і міждержавними. Прикладом є суперечки за нафтові ресурси в Перській Затоці.

Держави відіграють ключову роль у попередженні конфліктів через дипломатію, переговори та укладення міжнародних угод. Вони можуть виступати посередниками або гарантами мирних домовленостей. Міжнародні організації (ООН, регіональні союзи) координують миротворчі операції та гуманітарну допомогу. Важливим інструментом є санкції, моніторингові місії та превентивна дипломатія. Спільні дії держав і організацій знижують ризик ескалації насильства. Ефективність залежить від політичної волі та міжнародної співпраці.

Регіональні конфлікти руйнують інфраструктуру та знижують економічну активність. Вони спричиняють падіння інвестицій, безробіття та порушення торгівлі. Значно погіршується гуманітарна ситуація: зростає кількість біженців і внутрішньо переміщених осіб. Населення стикається з дефіцитом продовольства, медичної допомоги та житла. Конфлікти також створюють довгострокові соціальні травми. У підсумку відновлення регіонів потребує великих міжнародних ресурсів.

Таким чином, регіональні конфлікти залишаються однією з головних загроз сучасній міжнародній безпеці. Хоча вони виникають у межах окремих регіонів, їх наслідки швидко виходять на глобальний рівень через міграцію, економічні потрясіння та поширення насильства. Основними причинами конфліктів є територіальні суперечки, етнічні та релігійні протиріччя, боротьба за ресурси й політична нестабільність. Важливу роль у запобіганні та врегулюванні конфліктів відіграють держави та міжнародні організації через дипломатію, миротворчі місії та санкційні механізми. Ефективне реагування потребує поєднання політичних, економічних і гуманітарних інструментів. Сучасні умови вимагають посилення міжнародної співпраці та систем раннього попередження криз. Зменшення регіональних дисбалансів і підтримка сталого розвитку також сприяють довгостроковій стабільності. Отже, комплексний і скоординований підхід є ключем до зміцнення міжнародної безпеки у світі.

ЧУЛАКОВА Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

САНКЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ПРАВО ВЕТО: ПОШУК РІШЕНЬ ПОЗА РАДОЮ БЕЗПЕКИ ООН

28 березня 2024 р. Рада Безпеки голосувала за рішення, яке здавалося суто технічним. Ішлося про те, щоб ще на рік продовжити роботу групи експертів, що стежила за виконанням санкцій щодо КНДР. Тринадцять держав проєкт підтримали, Китай утримався, а Росія наклала вето [4]. Так група, яка майже п'ятнадцять років збирала докази обходу обмежень, перестала існувати. Сучасна санкційна дипломатія сперечається вже не лише про те, кого карати. Не менш гостро стоїть питання, хто взагалі матиме змогу бачити, як ці покарання виконуються.

Право вето задумували як гарантію того, що великі держави діятимуть узгоджено. Вийшло інакше, бо найчастіше воно зупиняє саме ті рішення, що зачіпають інтереси постійного члена чи його союзників. За підрахунками аналітиків Security Council Report, станом на травень 2022 р. Росія від 2000 р. заблокувала 27 проєктів резолюцій, серед них три щодо України [2]. Санкцій ООН проти держави-агресора за такого порядку годі й чекати.

Тож відповідь почали шукати поза Радою. У квітні 2022 р. Генеральна Асамблея без голосування ухвалила резолюцію 76/262. Відтепер після кожного вето вона не пізніше ніж через десять робочих днів скликає засідання, і першою слово отримує держава, яка рішення заблокувала [3]. Нічого обов'язкового ця процедура не створює. Проте вето вже не можна застосувати непомітно: за нього доводиться публічно звітувати перед усіма членами ООН. На подібній логіці тримається і механізм «Єднання заради миру». На думку О. Кресіна, резолюція 377 (V) дала Асамблеї нові практичні можливості, хоча її рішення й далі мають рекомендаційний характер, а держави сприймають їх як авторитетну позицію самої Організації [1].

Ще цікавіший приклад того, як дипломати обходять вето, дає резолюція 2231 (2015) щодо Ірану. Її автори наперед урахували можливість блокування і повернули його дію у протилежний бік. Пільги для Ірану зберігалися б лише тоді, коли Рада ухвалить окреме рішення про це, тож голос «проти» вже не рятував порушника від старих обмежень. Цей механізм 28 серпня 2025 р. запустили три європейські учасниці угоди – Велика Британія, Німеччина й Франція, і через місяць, 27 вересня, санкції ООН поновилися [5]. Втім, Москва, Пекін і Тегеран із цим не погоджуються, отже, навіть найретельніше продумана процедура не знімає суперечки про легітимність.

Таким чином, для України ці процеси мають цілком практичний вимір. Обмеження проти Росії тримаються на коаліції держав, що діє поза Радою Безпеки, а резолюції Генеральної Асамблеї дають цій коаліції політичну опору. Що більше держав голосує на підтримку України, то важче Москві подавати санкції як забаганку Заходу. Санкційна дипломатія для нашої держави сьогодні полягає не лише в переговорах про нові пакети. Не менше важить і постійна робота з голосами в ООН, а також участь у створенні процедур, які не дадуть одному постійному членові паралізувати реакцію міжнародної спільноти.

Література:

1. Кресін О. Правові засади механізму «Єднання заради миру» та його використання в умовах війни Російської Федерації проти України. Право України. 2024. DOI: https://doi.org/10.33498/louu-2024-01-013

2. Томпсон Ш. К., Ландгрен К., Ромита П. Організація Об'єднаних Націй в ретроспективі: виклики для права вето в Раді Безпеки ООН. Just Security. 2022. URL: https://www.justsecurity.org/81424/the-united-nations-in-hindsight-challenging-the-power-of-the-security-council-veto-ua

3. United Nations General Assembly. Standing mandate for a General Assembly debate when a veto is cast in the Security Council : resolution 76/262 on 26 April 2022. UN Doc. A/RES/76/262. URL: https://undocs.org/A/RES/76/262

4. DPRK (North Korea): Vote on Panel of Experts Mandate. Security Council Report. 2024. March. URL: https://www.securitycouncilreport.org/whatsinblue/2024/03/dprk-north-korea-vote-on-panel-of-experts-mandate-renewal.php

5. Iran's Nuclear Program and 2025 UN Sanctions Reimposition. Washington, DC : Congressional Research Service, 2026. URL: https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11583

ЛИЧМАНЮК Владислав Іванович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ

Сучасний світ дедалі частіше стикається з гуманітарними кризами, спричиненими воєнними конфліктами, природними катастрофами, епідеміями та іншими глобальними викликами. У таких умовах особливого значення набуває дипломатія міжнародної допомоги, яка виступає важливим механізмом координації зусиль держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства для подолання наслідків кризових ситуацій і забезпечення захисту постраждалого населення.

Дипломатія міжнародної допомоги є складовою гуманітарної дипломатії та охоплює процеси ведення переговорів, налагодження співпраці між суб’єктами

міжнародних відносин, залучення фінансових, матеріальних і людських ресурсів для надання підтримки країнам та регіонам, які постраждали від криз. Її основною метою є забезпечення швидкого та ефективного доступу до гуманітарної допомоги, а також створення умов для довгострокового відновлення постраждалих територій.

В умовах зростання кількості міжнародних конфліктів роль дипломатії міжнародної допомоги значно посилилася. Особливо актуальним це питання стало у зв'язку з російсько-українською війною, яка спричинила масштабну гуманітарну кризу та вимагала консолідації міжнародної спільноти. Завдяки дипломатичним зусиллям Україна змогла залучити значні обсяги фінансової, гуманітарної та військово-технічної підтримки від міжнародних партнерів. Водночас дипломатичні механізми сприяли координації діяльності урядів, міжнародних організацій та благодійних фондів у наданні допомоги постраждалим громадянам.

Важливими суб'єктами дипломатії міжнародної допомоги є Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний комітет Червоного Хреста, Всесвітня продовольча програма, Європейський Союз. Їхня діяльність спрямована на забезпечення населення продовольством, медикаментами, житлом, доступом до освіти та інших базових потреб. Водночас ефективність міжнародної допомоги значною мірою залежить від політичної волі держав, рівня міжнародної співпраці та дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Ефективність дипломатії міжнародної допомоги визначається також рівнем взаємодії між державними та недержавними акторами. У сучасному світі гуманітарні кризи мають комплексний характер, тому їх подолання потребує спільних дій урядів, міжнародних організацій, благодійних фондів, волонтерських рухів та представників бізнесу. Саме дипломатичні інструменти дозволяють забезпечити координацію між різними учасниками гуманітарних операцій та сприяти більш оперативному реагуванню на надзвичайні ситуації.

Важливим напрямом дипломатії міжнародної допомоги є мобілізація міжнародних ресурсів. Через дипломатичні канали держави можуть привертати увагу світової спільноти до гуманітарних проблем, організовувати міжнародні конференції донорів та залучати фінансову підтримку для подолання наслідків криз. Такі заходи сприяють не лише наданню невідкладної допомоги, а й реалізації програм відновлення інфраструктури, охорони здоров'я, освіти та соціального захисту населення.

Особливу роль у сучасних умовах відіграють цифрові технології, які суттєво розширюють можливості міжнародної допомоги. Використання цифрових платформ та інформаційних систем дозволяє оперативно оцінювати потреби постраждалих регіонів, координувати доставку гуманітарних вантажів та забезпечувати прозорість використання ресурсів. Крім того, цифрові засоби комунікації сприяють більш ефективній взаємодії між міжнародними партнерами та пришвидшують процес ухвалення рішень.

Одним із ключових викликів сучасності є політизація гуманітарної допомоги та використання її як інструменту зовнішньої політики. У деяких випадках надання допомоги може залежати від політичних інтересів окремих

держав, що суперечить принципам нейтральності та неупередженості гуманітарної діяльності. Такі тенденції можуть ускладнювати доступ до постраждалого населення та знижувати ефективність міжнародних гуманітарних операцій. Саме тому міжнародні організації наголошують на необхідності дотримання принципів гуманності, нейтральності, незалежності та неупередженості під час реалізації програм допомоги.

Важливим завданням міжнародної дипломатії є не лише реагування на вже існуючі гуманітарні кризи, але й їх попередження. Розвиток превентивної дипломатії, раннє виявлення потенційних загроз та налагодження міжнародного діалогу дозволяють мінімізувати негативні наслідки конфліктів і катастроф. У цьому контексті міжнародна допомога стає не лише засобом подолання криз, а й інструментом підтримання миру, безпеки та стабільного розвитку.

Досвід України демонструє, що дипломатія міжнародної допомоги здатна відігравати вирішальну роль у подоланні наслідків масштабних гуманітарних криз. Успішне залучення підтримки міжнародних партнерів стало можливим завдяки активній роботі дипломатичних установ, міжнародних організацій та громадянського суспільства. Це підтверджує, що в умовах сучасних глобальних викликів ефективна дипломатія є одним із ключових чинників забезпечення гуманітарної безпеки.

Отже, дипломатія є важливим інструментом реагування на гуманітарні кризи та підтримання міжнародної стабільності. Її ефективність визначається здатністю держав і міжнародних організацій координувати свої дії, оперативно реагувати на виклики та забезпечувати захист прав і потреб постраждалого населення. У сучасних умовах розвиток механізмів міжнародної допомоги та гуманітарної дипломатії залишається одним із пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва, а їхнє значення буде лише зростати в умовах нових глобальних викликів і загроз.

Література:

1. International Review of the Red Cross – The Emerging Concept of Humanitarian Diplomacy. URL: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-884-reginier.pdf

2. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) URL: https://www.unocha.org/we-coordinate

3. Humanitarian Diplomacy: Modern Concepts and Approaches. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10037391/

ТУРАНСЬКА Валерія Олександрівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ХВІСТ Вікторія Олексіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Міграційні процеси в сучасному світі набули безпрецедентного масштабу та складності, перетворившись з другорядного соціально-економічного явища на один із ключових чинників формування світового порядку [1]. Станом на 2024 рік кількість міжнародних мігрантів у світі досягла рекордних показників, а збройні конфлікти в Газі, Судані, Ємені та Україні сукупно змусили десятки мільйонів людей залишити свої домівки. Ці процеси безпосередньо впливають на міждержавну взаємодію, трансформують традиційні уявлення про суверенітет, територію та кордони, а також породжують нові форми політичного тиску та співробітництва.

Однією з найсуттєвіших тенденцій останніх років стала дедалі помітніша геополітизація міграції. Якщо раніше це явище аналізувалося переважно крізь призму гуманітарних викликів, то нині міграційні потоки дедалі частіше розглядаються як інструмент стратегічного впливу та предмет безпекових дискусій. На думку науковців, зовнішній вимір міграції кидає виклик класичним геополітичним концепціям суверенітету, оскільки сучасні міграційні ланцюги не визнають державних кордонів і створюють мережі взаємозалежності, що не піддаються просторовій локалізації [1].

Важливим виявом цієї тенденції стала політика окремих держав із використання мігрантів як важеля тиску на міжнародній арені. Криза на білорусько-польському кордоні 2021 року засвідчила, що міграційні потоки можуть бути штучно спрямовані для дестабілізації ситуації в сусідніх країнах, що змусило Європейський Союз запровадити спеціальні механізми протидії так званій інструменталізації міграції [2]. Подібну динаміку можна спостерігати також у відносинах ЄС із Туреччиною: після підписання міграційної угоди 2016 року Анкара неодноразово погрожувала «відкрити кордони» для біженців, використовуючи міграційну загрозу як засіб тиску на Брюссель з метою отримання додаткового фінансування та політичних поступок. Ця угода, хоча й сприяла тимчасовому зменшенню потоків нелегальних мігрантів, закріпила асиметричну модель відносин, у якій Туреччина отримала стратегічний важіль впливу на ЄС.

Поряд із державним рівнем не менш значущим є вплив міграційних процесів на міжнародні відносини через діяльність транснаціональних діаспор. Сучасні держави-донори міграції, такі як Китай, Індія та Туреччина, що претендують на статус великих держав, усе частіше розглядають свої діаспори не лише як економічний актив, а як інструмент зовнішньої політики - засіб сприяння торгівлі та інвестиціям, інструмент «м'якої сили» та дипломатичний ресурс, здатний транслювати політичний вплив у приймаючих країнах [3]. Механізми цього впливу охоплюють фінансові перекази, лобістську діяльність, культурну дипломатію та формування сприятливого іміджу країни походження. Особливо показовим є приклад України, де діаспорні спільноти після повномасштабного вторгнення 2022 року стали важливим ресурсом підтримки держави на міжнародній арені.

Дослідження української діаспори в Німеччині виокремлює три моделі транснаціональної підтримки: активне залучення (поєднання інтеграції в Німеччині з регулярною допомогою Україні через фінансові перекази, волонтерство, культурну дипломатію та адвокацію інтересів України), очікувальну позицію (відкладення повернення до стабілізації ситуації при збереженні зв'язків) та локальну інтеграцію з мінімальними зв'язками [4]. Грошові перекази від українських мігрантів, які ще до війни сягали 9,7% ВВП України, набули критичного значення для підтримки економічної стабільності країни. Водночас майже 4,3 мільйона українців станом на 2025 рік перебували під тимчасовим захистом у Європі, що породжує довгострокові демографічні виклики для післявоєнної відбудови [5].

Реакцією міжнародного співтовариства на зростаючу складність міграційних процесів стало формування нових інституційних механізмів глобального рівня. Глобальний договір про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію, ухвалений Генеральною асамблеєю ООН 2018 року, закріпив 23 цілі, включаючи порятунок життів мігрантів, забезпечення доступних шляхів регульованої міграції, боротьбу з контрабандистами та сприяння інтеграції. Ця угода стала першою універсальною спробою комплексного врегулювання всіх аспектів міжнародної міграції, охоплюючи всі категорії мігрантів [6]. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш наголосив: "Договір має величезний потенціал. Він дозволяє нам перейти від режиму реагування до режиму активної участі". Водночас, відмова США від підписання договору засвідчила, що консенсус щодо глобального управління міграцією залишається крихким [6].

На регіональному рівні найбільш динамічно розвивається міграційний вимір зовнішньої політики Європейського Союзу. Механізм Global Europe (2025) з бюджетом 200 млрд євро (що на 75% більше від попереднього) інтегрує міграцію як центральний компонент зовнішньої стратегії ЄС, передбачаючи жорстку умовність у питаннях реадмісії: стаття 12 пропозиції запроваджує механізм призупинення фінансування у разі виявлення серйозних недоліків у співпраці щодо повернення [2]. Це свідчить про фундаментальний зсув від підходу, орієнтованого на розвиток, до геополітичного прагматизму, коли міграційна співпраця стає головним критерієм оцінки партнерських відносин.

Література:

1. Ceccorulli M. Geopolitics and migration: the European Union's misstep // European Politics and Society. 2025. P. 1–12. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23745118.2025.2583071

2. ISPI. Conditional Ties: Migration, Leverage and the EU's Global Europe Instrument. 2025. URL: https://www.ispionline.it/en/publication/conditional-ties-migration-leverage-and-the-eus-global-europe-instrument-214667

3. Ziyatova O. The role of migration processes in implementing the "soft power" policy of states // ACTA NUUz. 2025. Vol. 1, No. 1.6.1. P. 69–71. URL: https://journals.nuu.uz/index.php/actanuuz/article/view/8270

4. Panchenko T. Ukrainian diaspora in Germany: strategies of support during the war and prospects for engagement in Ukraine's recovery. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології». 2026. URL: https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/29324

5. DIIS. Forced displacement from Ukraine: The potential role of migration in Ukraine's future reconstruction. – Copenhagen, 2026. URL: https://www.diis.dk/en/research/forced-displacement-from-ukraine-the-potential-role-of-migration-in-ukraines-future-reconstruction
6. Губар О. Країни ООН погодили глобальний договір про міграцію. DW. 2018. URL: https://www.dw.com/uk/kraini-oon-pogodili-persij-v-istorii-globalnij-dogovir-pro-migraciu/a-44671486

КРАВЧЕНКО Ірина Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МИРОТВОРЧІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ»: КАНАДСЬКИЙ ДОСВІД У МІЖНАРОДНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Сучасна дипломатія дедалі більше виходить за межі традиційних силових підходів, акцентуючи увагу на інструментах «м'якої сили», що передбачають вплив через авторитет, довіру, міжнародну легітимність та здатність формувати позитивний імідж держави. У цьому контексті особливий інтерес становить досвід Канади, яка у другій половині XX ст. сформувала репутацію одного з провідних миротворців світу та активного учасника багатосторонньої дипломатії.

Концепція «м'якої сили», сформульована Джозефом Наємом наприкінці 1980-х років (праці «Bound to Lead», 1990; «Soft Power», 2004), визначає здатність держави досягати результатів через привабливість, а не примус. Джозеф Най чітко окреслив три джерела «м'якої сили»: 1) політичні цінності (демократія, верховенство права, права людини), 2) культура (як масова, так і елітарна), 3) зовнішня політика, яка сприймається як легітимна і морально обґрунтована. Важливо, що ефективність цієї сили залежить не від декларування, а від практичного втілення – саме тут канадський досвід є показовим.

Канада почала формувати свою «м'яку силу» через конкретні дипломатичні дії ще у 1950-х рр. Під час Суецької кризи міністр закордонних справ Лестер Б. Пірсон запропонував механізм міжнародного врегулювання конфлікту через створення нейтральної миротворчої місії під егідою Організація Об'єднаних Націй. Це рішення дозволило уникнути прямого зіткнення великих держав (США та СРСР) і водночас закріпило за Канадою репутацію держави, здатної пропонувати ефективні дипломатичні інновації. Сам факт отримання Нобелівської премії миру Лестером Пірсоном став важливим елементом символічного капіталу Канади.

У 1960–1970-х рр. Канада системно використовувала дипломатичні інструменти для зміцнення довіри в міжнародних відносинах. Наприклад, у межах операції на Кіпрі (UNFICYP) канадські представники виконували не лише технічні функції, а й активно брали участь у переговорах між грецькою та турецькою сторонами, сприяючи зниженню напруженості. Подібно, під час криз у відносинах між Індією та Пакистаном канадські дипломати працювали в рамках ООН як посередники, підтримуючи канали комунікації між сторонами. Ці приклади демонструють застосування «м'якої сили» через довіру до нейтрального актора.

Важливим кейсом є участь Канади у Гельсінському процесі, що завершився підписанням Заключного акту НБСЄ у 1975 р. Канада виступала активним прихильником включення до документа положень про права людини та гуманітарне співробітництво. У довгостроковій перспективі це сприяло трансформації політичних режимів у Східній Європі та зміцненню міжнародних норм. Тут «м'яка сила» проявилася через формування правил гри, а не через тиск.

У 1980–1990-х рр. Канада розширила використання «м'якої сили» через участь у процесах державотворення та демократизації. Зокрема, у Намібії (місія UNTAG, 1989–1990) канадські представники долучалися до організації виборів і спостереження за політичним переходом до незалежності. Це підсилювало образ Канади як держави, що підтримує демократичні трансформації без нав'язування власної моделі.

Окремим напрямом стала гуманітарна дипломатія. Канада була одним із ініціаторів Оттавського процесу, що завершився підписанням у 1997 р. Конвенції про заборону протипіхотних мін (Оттавська конвенція). Цей кейс є класичним прикладом «м'якої сили»: держава, не маючи вирішального військового впливу, змогла мобілізувати міжнародну коаліцію держав і неурядових організацій навколо гуманітарної проблеми та сформувати нову норму міжнародного права.

Також варто відзначити роль Канади у просуванні концепції «людської безпеки» у 1990-х рр. (міністр закордонних справ Ллойд Ексворті). Ідея полягала у зміщенні акценту з безпеки держави на безпеку людини (захист від бідності, насильства, порушень прав людини). Ця концепція стала основою для багатьох міжнародних програм і ініціатив, посилюючи вплив Канади як ідейного лідера.

Додатковим ресурсом «м'якої сили» Канади є її внутрішня політика мультикультуралізму, офіційно закріплена у 1971 р. Вона сприяла формуванню іміджу відкритого, толерантного суспільства, що підвищує привабливість країни на міжнародній арені. Паралельно Канада активно використовує інструменти освітньої та культурної дипломатії, зокрема через міжнародні обміни та підтримку франкомовної спільноти у світі.

У XXI ст. Канада продовжує застосовувати «м'яку силу», поєднуючи її з іншими інструментами. Наприклад, активна підтримка міжнародних організацій, участь у кліматичних ініціативах та санкційна політика супроводжуються дипломатичними зусиллями щодо формування коаліцій і міжнародної підтримки. У контексті російсько-української війни Канада використовує не лише матеріальну допомогу, а й дипломатичні механізми – просування санкцій,

підтримку України на міжнародних майданчиках, роботу з громадською думкою.

Отже, канадський досвід демонструє, що «м'яка сила» є не абстрактною концепцією, а практичним інструментом, який реалізується через конкретні дії: посередництво, формування міжнародних норм, гуманітарні ініціативи та підтримку багатосторонності. Саме системність і послідовність цих дій дозволили Канаді зайняти впливову позицію у міжнародних відносинах без опори на силові методи.

Література:

1. Chapnick A. The Middle Power Project: Canada and the Founding of the United Nations. Vancouver : UBC Press, 2005. 224 p. URL: https://www.academia.edu/874897/The_middle_power
2. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : PublicAffairs, 2004. 192 p. URL: https://www.academia.edu/37597511/Soft_Power_The_Means_To_Success_In_World_Politics_Joseph_S_Nye
3. Peace Diplomacy Institute. The Need to Revive Canadian Peacekeeping Missions. 2020. URL: https://peacediplomacy.org/2020/03/27/the-need-to-revive-canadian-peacekeeping-missions/
4. The Canadian Encyclopedia. Canada and Peacekeeping. 2025. URL: https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/peacekeeping
5. Veterans Affairs Canada. Canada and International Peacekeeping. Ottawa, 2025. URL: https://www.veterans.gc.ca/en/remembrance/military-history/peacekeeping

ГУЦОЛ Наталія Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ БЕЗПЕКОВИХ ПАТНЕРСТВ У ДИПЛОМАТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ США ЩОДО СТРИМУВАННЯ КНР

Сучасна система міжнародних відносин перебуває в періоді глибокої турбулентності. Її ключовим каталізатором є загострення стратегічного суперництва між США та КНР. Вашингтон, усвідомивши, що політика «залучення Китаю на міжнародну арену» є вичерпаною та невигідною для США, почав шукати нові механізми впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні. Пекін нарощував свою могутність, що не влаштовувало США – вони не могли допустити появи гегемона в цьому регіоні, який може їх переважати в майбутньому та диктувати свою політику. На цьому ґрунті і розпочалось стратегічне напруження. Традиційних двосторонніх договорів виявилося

недостатньо, аби ефективно стримувати зростання потужності Пекіна, тому США вдались до тактики мінілатералізму – створення гнучких безпекових об'єднань, найпотужнішими з яких на сьогодні є формати QUAD та AUKUS [2].

Мінілатералізм не є новим форматом для Індо-Тихоокеанського регіону. Індія ще з 1990-х рр. бере активну участь в межах такої співпраці [2]. У 2007 р. за ініціативою Японії було створено «QUAD» – неформальний стратегічний форум, до складу якого входять Індія, США, Австралія та Японія. Метою такої співпраці є обговорення і вирішення безпекових та економічних питань в регіоні. Спочатку формат не набув бажаного прогресу, проте після зростання геополітичних амбіцій Китаю та посилення його впливу в регіоні, співпраця в межах формування різко активізувалась.

Сьогодні QUAD функціонує як концептуальний «безпековий ромб», що об'єднує найбільші морські демократії регіону. Хоча формат залишається неформальним клубом, він виступає головним провідником американсько-японської доктрини «вільного і відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» [1].

QUAD фокусується не стільки на прямій військовій конфронтації, скільки на «м'якому» геоекономічному та інфраструктурному стримуванні КНР, виступаючи потужною демократичною альтернативою китайській ініціативі «Один пояс, один шлях». Учасники формату зосереджують увагу на забезпеченні свободи судноплавства, захисті статус-кво морських кордонів (зокрема в Південно-Китайському морі), а також створенні незалежних ланцюгів постачання критичних технологій. Попри те, що Пекін часто характеризує QUAD як спробу створення «азійського НАТО», на даному етапі цей формат діє переважно асиметричними, невійськовими методами.

Подальший розвиток безпекової ситуації засвідчив, що для стримування активної мілітаризації Китаю недостатньо суто дипломатичних заяв, тому 15 вересня 2021 р. Вашингтон ініціював створення нового, вузькоспрямованого мінілатерального формату – AUKUS, до якого увійшли Австралія, Велика Британія, США [3]. Хоч основною метою залишилось стримування Китаю, на відміну від QUAD, цей пакт мав відверто військово-технологічний характер.

Першим рішучим кроком для досягнення мети в межах цього об'єднання стає розробка атомних підводних човнів для ВМС Австралії [3]. Ця програма докорінно змінює баланс сил в Індо-Тихоокеанському регіоні. Переозброєння австралійського флоту дозволяє союзникам США ефективніше патрулювати Південно-Китайське море та швидко реагувати на потенційні загрози навколо Тайваню. Окрім субмарин, AUKUS передбачає глибоку інтеграцію оборонних індустрій трьох країн: спільну розробку гіперзвукової зброї, систем радіоелектронної боротьби та впровадження штучного інтелекту у військову сферу.

Відповідно, у сучасній стратегії США ці два об'єднання не конкурують, а виконують взаємодоповнюючі функції. Реакція Пекіна на формування такої багаторівневої архітектури безпеки є очікувано гострою. Дипломатія КНР розглядає обидва формати як прояв мислення епохи Холодної війни та спробу Вашингтона зберегти свою регіональну гегемонію шляхом блокового протистояння [3]. Це, у свою чергу, лише прискорює поляризацію регіону та

стимулює Пекін до поглиблення альтернативного партнерства, зокрема активізації взаємодії з РФ на тлі російсько-української війни.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що в умовах загострення стратегічного суперництва між США та КНР традиційні дипломатичні інструменти виявилися недостатньо гнучкими. Усвідомлення цього призвело до формування Вашингтоном нової архітектури безпеки в Індо-Тихоокеанському регіоні, заснованої на принципах мінілатералізму.

У цій архітектурі новітні формати QUAD та AUKUS відіграють ключові ролі, утворюючи двоконтурну систему стримування Китаю. QUAD забезпечує «м'який» контур: він формує широкий дипломатичний, геоекономічний та інфраструктурний фасад, який гуртує навколо США регіональні демократії. Натомість AUKUS виступає «жорстким» контуром цієї політики, гарантуючи союзникам технологічну, розвідувальну та військову перевагу. Синергія цих двох партнерств визначатиме розвиток відносин між США та Китаєм у середньостроковій перспективі, остаточно закріплюючи перехід міжнародної системи до нової, більш комплексної форми біполярності.

Література:

1. Борділовська О. «Безпековий ромб»: перспективи Quad. *UkrLine*. 2024. URL: https://ukrline.info/2024/10/19/bezpekovyy-romb-perspektyvy-quad/ (дата звернення: 17.04.2026).

2. Івасечко О., Данчук Г. Мінілатералізм як сучасний тренд міжнародних відносин (на прикладі сучасних інтеграційних об'єднань в індо-тихоокеанському регіоні). *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Вип. 52, С. 344–351. URL: https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/52_2024/45.pdf (дата звернення: 17.04.2026).

3. Орлик В. В. Щодо створення регіонального оборонного альянсу AUKUS. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/aukus.pdf (дата звернення: 17.04.2026).

МАНЗА Ян Едуардович ,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ «ДВОСТОРОННІЙ ШЛЯХ» ДО ЄС: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ

Питання інтеграції Швейцарії до європейських структур є предметом суперечок з 1960-х років. У 1960 році Швейцарія стала співзасновницею ЄАВТ - альтернативного об'єднання для країн, що не бажали або не могли приєднатися до ЄЕС. Однак поступово більшість членів ЄАВТ обрали шлях до ЄС.

Ключовою подією стало відхилення на референдумі 1992 року угоди про

Європейську економічну зону (ЄЕЗ): 50,3% швейцарців проголосували «проти». Причиною стало небажання обмежувати національний суверенітет заради участі у формуванні, але не прийнятті рішень ЄС. Після цього Федеральна рада обрала курс на двосторонні секторальні угоди.

Швейцарський «двосторонній шлях» (Swiss Königsweg - «шлях швейцарського короля») реалізується через два основні пакети угод:

• «Bilaterals I» (1999, набрали чинності 2002 р.) - 7 угод, об'єднаних «принципом гільйотини»: угода про вільне пересування осіб, технічні бар'єри в торгівлі, державні закупівлі, сільське господарство, авіацію, наземний транспорт та науково-дослідну співпрацю. Якщо одна угода розривається - всі інші автоматично припиняють дію протягом 6 місяців.

• «Bilaterals II» (2004 р.) - 9 угод, включаючи участь у Шенгенській зоні та Дублінському регламенті, захист довкілля, статистичні дані, пенсійне забезпечення тощо. На відміну від першого пакету, ці угоди не пов'язані «принципом гільйотини».

Загалом Швейцарія та ЄС уклали близько 20 рамкових і понад 110 вторинних угод. Формула швейцарської моделі:

Швейцарська модель = Галузеві угоди + Часткове наближення правових норм

Угода про вільне пересування осіб (AFMP) - центральний і найбільш резонансний елемент двосторонніх відносин. Вона надає громадянам обох сторін рівні права на проживання та працю за умови наявності трудового договору або фінансової незалежності. Угода спровокувала триваючу дискусію у швейцарському суспільстві: у 2014 році народне голосування «Проти масової імміграції» поставило під загрозу весь пакет «Bilaterals I», однак у 2020 році ініціатива «За помірну імміграцію» була відхилена більшістю 61,71%.

З 2008 року ЄС наполягав на укладенні єдиної Інституційної рамкової угоди (IFA), яка б систематизувала двосторонні відносини та передбачала динамічну адаптацію швейцарського законодавства до змін в acquis ЄС. Переговори, що тривали з 2014 року, завершилися невдачею: 26 травня 2021 року Швейцарія вийшла з переговорів через три ключові суперечності: захист традиційно високих зарплат від «відряджених працівників» з ЄС; правила виплати соціального страхування в кантонах; питання про прийняття директиви ЄС про права громадян (2004/38/ЕС).

Наслідком стало пониження статусу Швейцарії в дослідницькій програмі Horizon Europe та заморожування низки угод. Обидві сторони наразі не мають чіткого «плану Б», що свідчить про структурну кризу «двостороннього шляху».

Перевагами швейцарської моделі є: збереження законодавчої автономії (Швейцарія не передає наднаціональним органам законодавчих повноважень, за винятком авіаційного транспорту); автономія в зовнішній торгівлі (відсутність митного союзу з ЄС дозволяє укладати власні угоди про вільну торгівлю, зокрема, з Китаєм та Японією); гнучкість (секторальний підхід дозволяє брати участь лише в тих сферах, де це відповідає національним інтересам); економічна ефективність (ЄС є ключовим торговим партнером Швейцарії: 56% товарообігу, щоденний обсяг торгівлі сягає 1 млрд франків).

Разом із тим, існують певні обмеження: **а**симетрія у прийнятті рішень: Швейцарія de facto адаптує законодавство до acquis ЄС, не маючи права голосу при його прийнятті; «принцип гільйотини»: жорстка взаємозалежність угод обмежує гнучкість переговорних позицій; відсутність митного союзу: митний контроль на кордоні зберігається, хоча завдяки цифровим технологіям він став майже «невидимим»; нереплікованість моделі: ЄС після Брекзиту більш критично ставиться до «вибіркового підходу» і навряд чи погодиться на аналогічну модель для інших країн.

Отже, швейцарська модель часткової інтеграції з ЄС є унікальним феноменом, що виник унаслідок специфічного поєднання нейтралітету, прямої демократії та високого рівня економічного розвитку країни. Ключовою формулою цієї моделі є «Галузеві угоди + Часткове наближення правових норм», що забезпечує доступ до єдиного ринку ЄС зі збереженням законодавчої автономії та зовнішньоторговельного суверенітету. Криза 2021 року (провал переговорів щодо IFA) свідчить про те, що «стара» швейцарська модель себе вичерпала, а нова ще не сформована. Це обмежує можливості її прямого запозичення іншими країнами. Для України, яка прагне до членства в ЄС, швейцарська модель є не готовим рецептом, а джерелом натхнення та конкретних інструментів: доступ до комітології, цифровий митний кордон, угода про вільне пересування та концепція «відряджених працівників». Головний урок від Швейцарії: шукати гнучкість у реалізації фундаментальних принципів ЄС, формувати конструктивний внесок у спільні інтереси.

Література:

1. Шинкарук К. Швейцарська модель часткової інтеграції з Європейським Союзом: що може запозичити Україна? / Центр «Нова Європа», Міжнародний фонд «Відродження». Київ, 2021.

2. Vahl M., Grolimund N. Integration without Membership. Switzerland's Bilateral Agreements with the European Union. Brussels: CEPS, 2006.

3. Schwok R. "Switzerland-EU Relations: The Bilateral Way in a Fragilized Position.". European Foreign Affairs Review. 2020. Vol. 25, No. 2. P. 159–176.

4. The Federal Department of Foreign Affairs of Switzerland, Europe Division. URL: https://www.eda.admin.ch

5. European Commission. Foreign Trade Policy, Switzerland. URL: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/ countries/switzerland/

СЕРЕМОВА Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Етнодемографічні процеси в європейських країнах пострадянського простору є складним явищем, що виникло внаслідок поєднання історичних, політичних, економічних та соціальних чинників.

До цього регіону належать Україна, Білорусь, Молдова, країни Балтії — Литва, Латвія та Естонія — а також європейські території Росії. Після розпаду Радянського Союзу ці країни опинилися перед новими викликами щодо чисельності населення, його етнічної структури, міграційних процесів та соціальної інтеграції національних меншин.

Одним із найважливіших явищ є демографічний спад і старіння населення. У більшості пострадянських країн після 1991 року спостерігається негативний природний приріст: кількість померлих перевищує кількість народжених. Це особливо характерно для України, Латвії та Литви. Причини цього явища комплексні: економічна криза та падіння рівня життя в 1990-х роках, зниження якості медичного обслуговування, зростання смертності від серцево-судинних захворювань, алкоголізму та інфекційних хвороб. Старіння населення є прямим наслідком низької народжуваності та збільшення частки літніх людей. Наприклад, у Латвії частка населення старше 65 років становить понад 20%, що ставить країну перед викликом забезпечення соціального та медичного захисту людей похилого віку.

Міграційні процеси стали ще одним ключовим чинником змін етнодемографічного складу. Після розпаду СРСР значна частина працездатного населення, особливо молоді, виїжджала за кордон у пошуках кращих економічних умов. Україна, Молдова, Латвія та Естонія стали країнами-експортерами трудових мігрантів. Ця міграція призвела до зменшення кількості населення, особливо серед активного та працездатного прошарку, що спричинило дефіцит робочої сили та пришвидшило старіння населення. Паралельно спостерігається міграція з сільських регіонів до міст, що змінило етнодемографічний ландшафт внутрішньо: більші міста стали мультиетнічними центрами, а села — територіями з переважанням корінного населення та скороченою молоддю.

Зміни етнічної структури населення також є помітними. У країнах Балтії після 1991 року значно зменшилася чисельність російськомовного населення. Наприклад, у Латвії частка етнічних росіян знизилася з близько 34% до приблизно 25% за кілька десятиліть. В Естонії аналогічна тенденція: етнічні росіяни зменшилися в частці населення, що вплинуло на соціально-політичну інтеграцію, мовну політику та питання громадянства. В Україні етнічний склад більш стабільний, але конфлікти на сході та анексія Криму змінили демографічну структуру у цих регіонах, що вплинуло на етнодемографічний баланс. У Молдові чисельність болгар, гагаузів та угорців залишається значущою, проте вони піддаються асиміляції та міграційним ризикам.

Політичні фактори відіграють особливу роль. Зміна державних кордонів, політика натуралізації та легалізації етнічних меншин, мовна та культурна

політика вплинули на чисельність і права етнічних груп. У країнах Балтії процес інтеграції російськомовних громадян супроводжувався складними політичними дискусіями щодо громадянства та мови, що частково вплинуло на міграційні процеси. В Україні війна на Донбасі та анексія Криму призвели до масового внутрішнього переміщення населення і зміни етнодемографічної ситуації у цих регіонах.

Ще однією особливістю є урбанізація та внутрішня міграція. Молодь переїжджає в великі міста у пошуках роботи, освіти та кращих умов життя. Це спричинило концентрацію етнічних груп у міських центрах і скорочення чисельності населення сільських територій. Міські райони стають більш етнічно змішаними, тоді як сільські зони часто зберігають традиційну етнічну структуру.

Соціально-економічні чинники також визначають етнодемографічні процеси. Низький рівень життя, безробіття, економічна нестабільність спонукають молодь до еміграції та впливають на народжуваність. У країнах, де економіка нестійка, етнічні меншини стикаються з підвищеним ризиком соціальної маргіналізації та асиміляції.

Таким чином, етнодемографічні процеси в європейських країнах пострадянського простору характеризуються демографічним спадом, старінням населення, міграцією, змінами етнічної структури, урбанізацією та політичним впливом. Ці процеси мають значний вплив на соціальну стабільність, культурну самобутність та економічний розвиток регіону. Для вирішення проблем необхідні комплексні заходи: стимулювання народжуваності, розвиток соціальної політики, інтеграція національних меншин, підтримка внутрішньої міграції та розвиток економічних можливостей у регіонах.

ВАЛЯЄВА Тая Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БАГАТОСТОРОННЯ ДИПЛОМАТІЯ ДАНІЇ В АРКТИЦІ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СПІВПРАЦІ

Арктичний регіон у сучасній системі міжнародних відносин формується як простір багаторівневої взаємодії держав, у межах якого поєднуються міжнародно-правові механізми та інституційні формати співробітництва. Правовою базою для регулювання діяльності в регіоні є норми міжнародного морського права, які регламентують межі територіального моря, виключних економічних зон і континентального шельфу [1, с. 26–27]. У цих процесах беруть

участь прибережні арктичні держави – Данія, США, Канада, Норвегія та Російська Федерація (РФ). Вони взаємодіють через процедури Комісії ООН з меж континентального шельфу та регіональні інституції. За цих умов багатостороння дипломатія забезпечує узгодження позицій щодо використання морських просторів і ресурсів.

Інституційний вимір арктичної політики представлений діяльністю Арктичної ради, створеної у 1996 р. на основі Оттавської декларації. Секретаріат Ради розташований у місті Тромсе (Норвегія). До її складу входять Данія, США, Канада, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Ісландія та РФ. Арктична рада координує співробітництво у сферах довкілля та сталого розвитку через систему робочих груп, що здійснюють моніторинг кліматичних змін, стану морських екосистем та підготовку аналітичних матеріалів [2, с. 307–310]. Данія бере участь у діяльності Ради разом із Гренландією та Фарерськими островами.

На практиці багатостороння дипломатія реалізується через систему спеціалізованих міждержавних угод. Так, Угода про пошук і рятування (2011) чітко розмежовує зони відповідальності арктичних держав, тоді як Угода щодо реагування на забруднення нафтою (2013) фіксує механізми координації під час екологічних інцидентів. Участь у цих договірних режимах дозволяє Данії гарантувати контроль над прилеглими до Гренландії акваторіями, що демонструє суто прикладний вимір регіональної співпраці.

Ще одним напрямом є делімітація морських просторів на основі міжнародного права. Данія подала до Комісії ООН науково обґрунтовану заявку на розширення меж континентального шельфу вздовж хребта Ломоносова, яка перетинається з аналогічними претензіями Канади та РФ [1, с. 28–29]. Саме в таких ситуаціях симбіоз дипломатичних зусиль та наукової експертизи забезпечує мирне вирішення суперечок у правовому полі.

Для сучасного етапу характерна глибока трансформація багатосторонньої співпраці. Починаючи з 2022 р., взаємодію з РФ було фактично заморожено внаслідок призупинення проєктів Арктичної ради. Зупинка робочих груп (AMAP, CAFF і PAME), відповідальних за екологічний моніторинг та обмін даними [3], знизила ефективність інституційних механізмів. Як наслідок, учасники були змушені перейти до роботи у скорочених форматах без залучення РФ.

Отже, багатостороння арктична дипломатія Данії спирається на три основні інструменти: механізми Арктичної ради, спеціалізовані угоди та міжнародне морське право. Успішна реалізація цього курсу вимагає постійного балансування інтересів держав-учасниць, опори на наукові дані та гнучкої адаптації до мінливого геополітичного середовища.

Література:

1. Павко Я. Міжнародно-правовий режим Арктики та основні тенденції його розвитку. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2. С. 26–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_7

2. Exner-Pirot H. The Arctic in international affairs // The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics. – 2020. – P. 307–318. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-20557-7_20

3. Heininen L., Barnes J., Exner-Pirot H. War and Peace in the Arctic. Arctic Yearbook 2025. URL: https://arcticyearbook.com (дата звернення: 30.03.2026)

ЦЮКАЛО Анастасія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ТУРЕЧЧИНА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ МІСТ УКРАЇНИ ДО АЗІЙСЬКОГО РЕГІОНУ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Дипломатичні відносини між Україною та Туреччиною офіційно беруть початок 3 лютого 1992 р., невдовзі після того, як у грудні 1991 р. Туреччина визнала становлення української незалежності. Історично цей крок став продовженням традиції, закладеної ще Османською імперією, яка підтримала самостійність УНР у 1918 р.. З 2011 р. двостороннє співробітництво між країнами координує Стратегічна рада високого рівня, що охоплює економічну, торговельну, оборонну та політичну сфери. Підписання Угоди про вільну торгівлю 3 лютого 2022 р. та її ратифікація Туреччиною у серпні 2024 р. стали ключовою інституційною подією. Ця угода передбачає скасування ввізного мита для 93,4% промислових товарів України і за прогнозами аналітиків щорічно даватиме +2,2% до українського ВВП [6]. Важливим є те, що угода корелює з принципами Конвенції Пан-Євро-Мед, що означає, що товар, вироблений з турецької сировини, після її активації вважатиметься українським і матиме безмитний доступ до ринків країн-учасниць конвенції, перетворюючи Туреччину на «логістичний вузол» між Україною та азійськими ринками [6].

Безпековий вимір українсько-турецьких відносин є багатошаровим і в умовах повномасштабної війни набув критичного значення. Турецьку позицію щодо російсько-української війни можна охарактеризувати як «динамічний нейтралітет»: Анкара не приєдналася до міжнародних санкцій проти Росії, однак послідовно підтримує територіальну цілісність України та бере активну участь у «Кримській платформі» [1]. Принципово важливим кроком стало закриття протоків Босфор і Дарданелли для військових кораблів воюючих держав на підставі статті 19 Конвенції Монтре 1936 р., проголошене Туреччиною вже 28 лютого 2022 р. [2]. Це рішення унеможливило переміщення додаткових бойових кораблів Чорноморського флоту Росії до Чорного моря і стало суттєвим внеском у забезпечення морської безпеки України. Ще одним виявом дипломатичної ролі Анкари стало посередництво у підписанні зернової угоди 22 липня 2022 р., завдяки якій Україна змогла експортувати понад 30 млн тонн продовольства через розблоковані порти Одеса, Чорноморськ і Південний [3].

Центральне місце у безпековому вимірі партнерства займає оборонно-промислове співробітництво, уособленням якого насамперед є компанія «Baykar Technologies». У грудні 2022 р. Верховна Рада України ратифікувала угоду про співпрацю у сфері високих технологій, що передбачає будівництво виробничого підприємства Baykar на Київщині. З лютого 2024 р. розпочалось зведення заводу площею понад 30 тис. кв. м [5]. Передбачається, що потужність підприємства повинна забезпечити виготовлення близько 120 безпілотників на рік, штат становитиме близько 500 фахівців, а загальний обсяг інвестицій компанії в три проекти в Україні – 100 млн дол. США. Будівництво заводу є частиною виконання Меморандуму між Туреччиною та Україною, підписаного 8 березня 2024 р. у Стамбулі та розрахованого на п’ять років.

Безпековий та стратегічний потенціал партнерства підкріплюється інституційною й економічною присутністю турецьких організацій в Україні. Прикладом є Onur Group, яка веде свою діяльність в Україні з 2004 р. та спеціалізується на будівництві й ремонті автошляхів і мостів. За цей час компанія звела понад 6 тис. кілометрів доріг, а загальний обсяг інвестицій перевищив 650 млн дол. США [7]. Виторг групи за 2024 р. становив 8,9 млрд грн. Окрім цього компанія входить до переліку найбільших приватних підприємств України за версією Forbes і провадить свою діяльність у 12 галузях – від відновлюваної енергетики (12 сонячних електростанцій загальною потужністю 149 МВт) до деревообробки. У 2024 р. за відновлення Ірпінського мосту головний координатор компанії в Україні Емре Караахметоглу отримав орден «За заслуги» ІІІ ступеня від Президента України, що підкреслює внесок Onur Group у відбудову держави [8]. Інституційним містком між бізнес-спільнотами двох країн є TUID (Türkiye-Ukrayna İş İnsanları Derneği) – Міжнародна спілка бізнесменів України та Туреччини, заснована 24 березня 2009 р. Спілка займається координацією підприємницької діяльності у будівництві, телекомунікаціях, машинобудуванні, банківській справі, металургії та агросекторі [8], зберігаючи ділову активність і підтримуючи інвесторські зв’язки навіть в умовах воєнного часу.

Безпековий вимір партнерства нерозривно пов’язаний із транзитно-логістичним. Серединний коридор (Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут) забезпечує контейнерні перевезення в обхід Росії. За 2021-2024 рр. обсяги вантажопотоку через нього зросли приблизно з 0,6 до 4,5 млн тонн [4]. Також у квітні 2022 р. Туреччина приєдналась до чотиристоронньої декларації Казахстану, Азербайджану та Грузії щодо розвитку маршруту, а для залізничного сполучення збудувала тунель під протокою Босфор – Marmaray. Участь України у Серединному коридорі відкриває можливість повернення на ринки Центральної Азії та суттєвого зменшення логістичної залежності від заблокованих маршрутів.

Таким чином, Туреччина виконує для України роль стратегічного «мосту» у кількох взаємопов’язаних вимірах: дипломатичному (посередництво у переговорах, зернова ініціатива, Кримська платформа), безпековому (закриття чорноморських проток за Конвенцією Монтре, постачання і локалізоване виробництво БПЛА Baykar), інфраструктурно-інвестиційному (Onur Group,

TUID) та транзитно-логістичному (Серединний коридор). Подальший розвиток відносин базується на повній реалізації Угоди про вільну торгівлю, яка має вивести економічні відносини на новий рівень. Пріоритетними напрямами також є інтеграція України до Серединного коридору та участь турецького бізнесу у відновленні інфраструктури України.

Література:

1. РБК-Україна / Партнер чи союзник? Яку роль обрала Туреччина у війні Росії проти України. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/partner-chi-soyuznik-ku-rol-obrala-turechchina-1679586731.html
2. Юридична газета. Застосування Конвенції Монтре за умов російсько-української війни. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zastosuvannya-konvenciyi-montre-za-umov-rosiyskoukrayinskoyi-viyni.html
3. BBC News Україна / Зернова угода: Туреччина, ООН та РФ підписали домовленості у Стамбулі. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news-62264230
4. Civil Diplomat / Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут як Новий Шовковий шлях: роль України у формуванні транзитних можливостей. URL: https://civildiplomat.com/analytic/transkaspijskij-mizhnarodnij-transportnij-marshrut-yak-novij-shovkovij-shlyax-rol-ukraini-u-formuvanni-tranzitnix-mozhlivostej
5. Militarnyi / Reuters. Baykar Set to Complete Drone Factory in Ukraine by August 2025. URL: https://militarnyi.com/en/news/baykar-set-to-complete-drone-factory-in-ukraine-by-august-2025
6. Forbes / Туреччина затвердила угоду про зону вільної торгівлі з Україною. URL: https://forbes.ua/news/turechchina-zatverdila-ugodu-pro-zonu-vilnoi-torgivli-z-ukrainoyu-02082024-22798
7. Forbes Ukraine. Onur Group Ukraine: профіль компанії. URL: https://forbes.ua/profile/onur-group-ukraine-561
8. TUID — Türkiye-Ukrayna İş İnsanları Derneği. Про нас. URL: https://tuid.org.ua/ua

ГОРОВИЙ Вадим Олександрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Азіатсько–Тихоокеанський регіон є одним із ключових центрів сучасної системи міжнародних відносин. Він охоплює значну частину світу – від Східної та Південно-Східної Азії до узбережжя Тихого океану, включаючи такі держави, як Китай, Японія, Південна Корея, країни ASEAN, а також США, які активно залучені до регіональних процесів. У XXI столітті саме цей регіон став одним із головних центрів економічного, політичного та військово-стратегічного впливу.

Регіон забезпечує значну частину світового ВВП і міжнародної торгівлі. Швидкий економічний розвиток Китайської Народної Республіки забезпечив державі статус «фабрики світу», що на момент другого десятиліття XXI ст. забезпечило Китаю статус однієї з провідних економік світу. Японія та Південна Корея є лідерами у сфері високих технологій, наприклад виробництво складних електронних пристроїв. Тайвань є провідним виробником напівпровідників а компанія TSMC є, фактично, монополістом у сфері виробництва чипів [1, 2, 3].

Важливу роль у регіоні відіграють міжнародні організації та інтеграційні об'єднання. Зокрема, Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) сприяє розвитку економічного співробітництва, лібералізації торгівлі та інвестицій. Також важливим є об'єднання Association of South East Asian Nations (ASEAN), яке забезпечує регіональну стабільність, сталий розвиток економік, зниження рівню бідності тощо. Дані організації виступають як важливий координаційний орган політики, економіки та соціального розвитку країн регіону [4, 5].

Азіатсько–Тихоокеанський регіон характеризується наявністю низки конфліктних зон і територіальних суперечок. Однією з найгостріших проблем залишається конфлікт між Корейською Народною Демократичною Республікою та Республікою Корея, відносини між якими залишаються напруженими ще з 1950-Х років, як наслідок Корейської війни. Південна та Північна Корея мають серйозну підтримку з боку США та КНР відповідно, що перетворює регіональний конфлікт на протистояння серйозних міжнародних акторів [6].

Важливим є конфлікт між Тайванем (Республіка Китай) та КНР. Обидві країни позиціонують себе, як легітимного представника усього Китаю. Не дивлячись на розрядку у відносинах між обома урядами, що спостерігалася на початку XXI ст., відносини все ще залишаються гострими та напруженими. Не дивлячись на офіційне не визнання Тайваню як легітимний уряд Китаю, або як незалежну країну, США розмістили певну кількість військ на острові для тренування та підтримки, що створює додаткову напруженість. Крім цього, важливо відзначити територіальні суперечки між Японією, Тайванем та КНР за острів Сенкаку (кит: Дяоюйдао) [7, 8].

Окрім політичних і економічних аспектів, регіон стикається з низкою глобальних викликів. Важливим викликом залишаються стихійні лиха, такі як тайфуни та землетруси, від яких особливо потерпає Японія. Серйозним викликом залишається різкий розрив у економічному та соціальному розвитку між державами. Країни Індокитаю мають нижчий рівень розвитку, хоча мають статус забезпечених країн. Також серйозним викликом залишається Громадянська війна у М'янмі, яка триває з 1948 року та характеризується низькою інтенсивністю боїв та низьким рівнем стабільності, що значно знизився після військового перевороту у 2021 році. Не менш важливою темою для Індокитаю залишаються наслідки правління «червоних кхмерів» у Камбоджі за якого країна втратила 3 мільйони чоловік населення [9, 10, 11, 12].

Отже, Азіатсько–Тихоокеанський регіон є важливою економічною складовою світової економіки, адже саме тут знаходяться гіганти світового високотехнологічного та суцільного виробництва. Регіон характеризується

високим рівнем напруженості між основними державами – Японією, Північною та Південною Кореєю, Китаєм, Тайванем та США.

Не зважаючи на загальні високі економічні показники, регіон потерпає від локальної не стабільності, наприклад у М'янмі, та різким розривом у розвитку між країнами. Також, регіон потерпає від стихійних лих та глобального потепління. Регіон має великий потенціал, про що свідчить швидкий розвиток країн Індокитаю, особливо В'єтнаму, якому вдалося скоротити рівень бідності 37% у 2002 до 1,8% у 2018.

Література:

1. Stefan Al. Mass-Producing the World's Factory. 2015. URL: https://metropolitiques.eu/Mass-Producing-the-World-s-Factory.html
2. Stefon Walters. TSMC Has a Monopoly on Making AI Chips. Here's Why This Stock Could Be the Safest Bet in the $700 Billion Capex Boom. URL: https://finance.yahoo.com/markets/stocks/articles/tsmc-monopoly-making-ai-chips-002000189.html
3. Armando Herrera. From Assembly Lines to Innovation Powerhouse: How Asia Transformed Its Technological Futures. Institute of Advanced Studies. Mexico City. URL: https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=150133
4. Achievements and Benefits. URL: https://www.apec.org/who-we-are/what-is-apec/achievements-and-benefits
5. ASEAN Aims. URL: https://asean.org/what-we-do/
6. Korean War. URL: https://www.britannica.com/event/Korean-War
7. Taiwan summary. URL: https://www.britannica.com/summary/Taiwan
8. Afridi Ahmed. THE SENKAKU/DIAOYU ISLANDS DISPUTE BETWEEN JAPAN AND CHINA. URL: https://orcasia.org/the-senkakudiaoyu-islands-dispute-between-japan-and-china
9. Asia's 2025 in extreme weather and natural disasters, from deadly earthquakes to typhons. URL: https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/3336736/asias-2025-extreme-weather-and-natural-disasters-deadly-earthquakes-typhoons

БУГАЙОВА Анна Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА В КООРДИНАТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Глобалізація як багатовимірний процес, що охоплює економічну, політичну, соціальну та культурну сфери, стала одним із ключових чинників трансформації сучасного світу. Для країн Латинської Америки вона виступає не лише інструментом інтеграції у світову економіку, а й потужним фактором впливу на внутрішні процеси — від економічної політики до соціальної структури суспільства. Упродовж останніх десятиліть регіон дедалі активніше включається

у глобальні виробничі та фінансові мережі, що визначає нові можливості розвитку, водночас породжуючи низку структурних викликів.

Економічний вимір глобалізації в Латинській Америці проявляється передусім через лібералізацію торгівлі, залучення іноземних інвестицій та участь у міжнародних економічних об'єднаннях. Зокрема, Мексика завдяки участі в угоді USMCA (колишня NAFTA) стала одним із ключових виробничих хабів для північноамериканського ринку. Бразилія та Аргентина, у межах МЕРКОСУР, активно розвивають аграрний експорт, зокрема сої та м'яса. Водночас залежність від експорту сировини, як у Венесуелі (нафта) чи Чилі (мідь), посилює вразливість економік до коливань світових цін, що безпосередньо впливає на бюджетну стабільність і соціальні програми.

Соціальний аспект глобалізації проявляється у трансформації ринку праці, урбанізації та зростанні соціальної нерівності. У Бразилії та Колумбії глобалізація сприяла формуванню нових секторів економіки та розширенню середнього класу, однак водночас зберігається значний розрив між багатими та бідними. У Чилі, попри високий рівень економічного розвитку, у 2019 р. відбулися масові протести, спричинені саме нерівністю доступу до соціальних послуг, що частково є наслідком неоліберальної моделі розвитку в умовах глобалізації.

Політичний вплив глобалізації виявляється у зміні ролі держави та посиленні залежності від міжнародних фінансових інституцій, що наочно ілюструє приклад Аргентини. Буенос-Айрес неодноразово змушений був звертатися до МВФ, що супроводжувалося впровадженням жорстких економічних реформ. У Венесуелі, навпаки, спроба протистояти глобальним економічним процесам і надмірна залежність від нафтового експорту призвели до глибокої економічної та політичної кризи. У низці країн регіону, зокрема в Болівії та Перу, глобалізаційні виклики сприяли посиленню політичної поляризації та зростанню популістських рухів. Культурний вимір глобалізації проявляється у поширенні глобальних стандартів споживання, цифрових технологій та інформаційних потоків. У Мексиці та Бразилії активно розвивається цифрова економіка, зростає вплив соціальних мереж на політичні процеси. Водночас у таких країнах, як Перу чи Болівія, спостерігається прагнення зберегти культурну ідентичність, зокрема через підтримку мов і традицій корінних народів. Вплив глобалізації на внутрішні процеси в країнах Латинської Америки є неоднозначним. Вона відкриває доступ до інвестицій, технологій і нових ринків, сприяючи економічному зростанню та модернізації. Водночас глобалізаційні процеси поглиблюють структурні дисбаланси, посилюють соціальну нерівність і формують залежність від зовнішніх чинників.

Таким чином глобалізація виступає складним і суперечливим фактором розвитку Латинської Америки. На прикладі Бразилії, Мексики, Аргентини, Чилі та Венесуели можна простежити, що вона одночасно є джерелом можливостей і викликів, які визначають характер внутрішніх трансформацій у регіоні. У сучасних умовах ключовим завданням для держав Латинської Америки є формування збалансованої політики, яка дозволить максимально використати

переваги глобалізації, мінімізуючи її негативні наслідки для соціально-економічного та політичного розвитку.

МАРКЕВИЧ Маргарита Петрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ЛАНОВЮК Людмила Петрівна****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИРІШЕННЯ КРИЗ У ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Політико-дипломатичний інструментарій вирішення криз передбачає комплексний аналіз механізмів, які держави регіону та міжнародні організації використовують для стабілізації ситуації в умовах конфліктів. Варто розмежовувати внутрішньополітичні (Венесуела, Нікарагуа), територіальні суперечки (Ессекібо) та кризи, спричинені діяльністю транснаціональної злочинності.

Доктрина Естради (сформульована у 1930 р. мексиканським міністром закордонних справ Хенаро Естрадою) є одним із фундаментальних принципів латиноамериканської дипломатії. Її вплив на вибір інструментарію полягає в радикальній відмові від практики «визнання» або «невизнання» іноземних урядів, що виникли в результаті переворотів чи революцій. Так, замість публічного засудження або розриву відносин, що вважається втручанням у внутрішні справи, держави використовують неформальні канали зв'язку. Зокрема, надають перевагу конфіденційним переговорам та консультативним місіям. Згідно логіки такої стратегії зберігається дипломатична присутність, що дозволяє залишатися посередником навіть у найгостріших фазах кризи.

Латиноамериканські країни традиційно скептично ставляться до односторонніх економічних санкцій, вважаючи їх формою примусу, що порушує суверенітет. Дієвим інструментом вважається політичний діалог у межах регіональних блоків (наприклад, CELAC). Замість покарання пропонується так зване «залучення», яке спонукатиме сторону конфлікту до компромісу без втрати нею «обличчя». Оскільки пряме втручання міжнародних організацій іноді сприймається як загроза суверенітету, перевага надається гнучким форматам. Як приклад можу бути створення малих груп нейтральних держав-посередників. Це мінімізує відчуття зовнішнього диктату, оскільки медіатори діють як рівноправні партнери, а не як «судді». Попри вплив доктрини Естради, сучасний регіональний інструментарій намагається балансувати між суверенітетом і захистом прав людини. Суверенітет не є абсолютним, якщо відбувається системне порушення конституційного ладу, проте будь-які кроки мають бути

максимально легітимізовані через колективні рішення, а не волю однієї держави (наприклад, США). Доктрина Естради робить латиноамериканський інструментарій більш гнучким та неконфронтаційним. Вона змушує дипломатів шукати шляхи до порозуміння навіть з легітимно сумнівними режимами, аби уникнути повної дестабілізації регіону.

CELAC, MERCOSUR, CARICOM часто виступають майданчиками для «тихої дипломатії» та медіації – процесу конфіденційного обговорення проблем, що дозволяє уникати публічної конфронтації. Ці організації складають основу багатошарової регіональної архітектури Латинської Америки та Карибського басейну. CELAC (Спільнота держав Латинської Америки та Карибського басейну) є унікальною тим, що до неї входять усі 33 країни регіону, але не входять США та Канада. CELAC виступає як «форум останньої надії», де можуть розмовляти лідери з протилежними ідеологіями (наприклад, Куба та Чилі). Організація часто використовується для вироблення єдиної позиції регіону перед переговорами з великими гравцями (ЄС, Китай). Яскравим прикладом є оголошення регіону «Зоною миру» у 2014 р., що стало дипломатичним фундаментом для зниження мілітаристської риторики.

Хоча MERCOSUR — це передусім митний союз (Бразилія, Аргентина, Парагвай, Уругвай), він має потужний політичний вимір через «Протокол Ушуая». Це головний інструмент медіації. Країни-учасниці зобов’язані дотримуватися демократичного ладу. Якщо в одній із країн стається загроза перевороту, інші члени негайно вмикають механізми політичних консультацій. MERCOSUR був ключовим у стримуванні політичної напруги в Парагваї (1996, 2012) та Болівії. Призупинення членства (як у випадку з Венесуелою) використовується як крайній дипломатичний сигнал, що змушує країну повертатися до діалогу.

CARICOM (Карибське співтовариство) об'єднує переважно острівні держави, які мають спільну історію та специфічні загрози. Через невеликий розмір країн, CARICOM діє як єдиний блок. Це дозволяє їм здійснювати медіацію в кризах, що стосуються Карибського басейну (наприклад, Гаїті). CARICOM часто залучає «групи видатних осіб») — досвідчених екс-прем'єр-міністрів, які їдуть до зони конфлікту для проведення непублічних переговорів. CARICOM відіграє критичну роль у стримуванні територіальних претензій Венесуели до Гайани, використовуючи дипломатичні заяви та залучення міжнародного права.

У Латинській Америці публічне засудження часто сприймається як імперіалістичний тиск або втручання. Тому ці майданчики дозволяють державам не почуватися приниженими, бо переговори йдуть за зачиненими дверима. Регіональні проблеми вирішуються «всередині сім'ї» без прямого втручання Вашингтона чи Пекіна. Дипломатичні консультації в межах цих блоків дають можливість емоціям вщухнути, запобігаючи переростанню політичної кризи у збройну.

Міграційні кризи в Латинській Америці останнього десятиліття (зокрема, вихід понад 7,7 млн осіб із Венесуели та потоки з Центральної Америки) переросли можливості класичних двосторонніх угод. Це змусило регіон перейти

до багатостороннього мережевого дипломатичного інструментарію. Лос-Анджелеська декларація про міграцію та захист (2022 р.) стала символом цього нового курсу. Головний зсув у дипломатії полягає у відмові від ідеї, що міграція — це проблема лише країни-джерела або країни-призначення. Декларація закріплює, що стабілізація міграційних потоків вимагає фінансової та політичної підтримки країн транзиту (таких як Колумбія, Еквадор, Коста-Рика).

Латинська Америка історично виробила унікальну культуру мирного вирішення суперечок, де перевага надається багатосторонньому діалогу над силовим втручанням. Однак сучасні кризи (криза демократичних інститутів, вплив наркокартелів) вимагають модернізації класичного дипломатичного арсеналу та посилення координації між регіональними лідерами (Бразилія, Мексика, Аргентина).

МЕЛЬНИК Богдан Віталійович
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,***
доктор політичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КРИЗИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

Південний Кавказ уже тривалий час слугує показовим прикладом спроможності міжнародної спільноти врегульовувати територіальні конфлікти, захищати цивільне населення та розбудовувати тривкий мир. Протягом останніх п’яти років регіон пройшов через низку драматичних подій: два військові наступи Азербайджану (2020, 2023 рр.), колапс де-факто Республіки Нагірний Карабах, примусове переміщення понад 100 тисяч етнічних вірмен, тривалі переговори щодо делімітації кордонів і підписання мирної угоди між Вірменією та Азербайджаном у серпні 2025 року.

Вірмено-Азербайджанський конфлікт навколо Нагірного Карабаху є одним із найдавніших невирішених суперечок на пострадянському просторі. Як показав Л. Броерс, тривалість цього конфлікту зумовлена не якоюсь окремою взаємною претензією, а взаємопов’язаним комплексом внутрішньополітичних, стратегічних та системних чинників, включно із радикалізованими національними наративами, інтересами виживання політичних режимів та балансом сил зовнішніх акторів, який підтримується суперництвом обох сторін [1, p. 4]. Протягом трьох десятиліть Мінська група ОБСЄ, співголовами якої були Росія, Франція та Сполучені Штати, слугувала основним багатостороннім інституційним рамковим форматом для врегулювання конфлікту, але вона так і не привела до вирішення конфлікту. Протягом десятиліть ЄС офіційно залишав

вирішення цього тривалого конфлікту на розсуд трьох основних посередників Мінської групи ОБСЄ, а на високому політичному рівні втрутився для сприяння прямим переговорам лише після Другої карабаської війни 2020 року та подальших бойових дій між Вірменією та Азербайджаном.

Геополітична роздробленість оголила структурну слабкість Мінської групи. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року співпраця між трьома співголовами стала неможливою. Формат, в якому Росія, США та Франція тривалий час працювали як одна команда, застряг через геополітичну конфронтацію між Росією та Заходом, хоча це не створило вакууму в сфері миротворчості, оскільки Європейський Союз активізував свої зусилля з метою примирення Вірменії та Азербайджану. Паралельна втрата Росією авторитету як гаранта безпеки, що проявилася в її нездатності захистити Лачинський коридор, тихому виведенні своїх миротворців у 2024 році та зростаючому розчаруванні Вірменії в ОДКБ усунула Москву як життєздатного посередника. Ні Баку, ні Єреван більше не довіряють Москві як нейтральному посереднику, а вплив Росії на Південному Кавказі постійно зменшується з 2022 року, значною мірою через війну в Україні.

Після капітуляції де-факто влади Нагірного Карабаху була підписана угода, яка мала на меті відновити дипломатичні відносини між двома державами вперше за понад 30 років, вимагаючи від обох сторін визнання територіальної цілісності одна одної та відмови від майбутніх територіальних претензій. Проте така угода залишила низку критичних питань невирішеними. Доля переміщених осіб, статус культурної та релігійної спадщини, а також судові позови, що розглядаються міжнародними судами, були або відкладені, або вирішені неповністю. У квітні 2024 року прикордонна комісія Вірменії погодилася повернути Азербайджану чотири покинуті села - крок, який не користувався популярністю всередині країни, але дозволив зменшити безпосереднє напруження та просунути технічні переговори.

Угода, підписана в серпні 2025 року за посередництва Вашингтона, зобов'язує обидві сторони назавжди припинити бойові дії, встановити повноцінні дипломатичні відносини та поважати суверенітет і територіальну цілісність одна одної. Вона також передбачає розпуск Мінської групи ОБСЄ, створеної в 1992 році для посередництва у вирішенні конфлікту, визнаючи її обмежений успіх у досягненні тривалого врегулювання. Як зазначає Міжнародна кризова група, з обох боків залишається значна політична недовіра, а угода залишає відкритими питання, які можуть знову розпалити напруженість, якщо їх не вирішити [2, с. 1].

Світ перейшов від однополярного моменту після холодної війни до того, що зараз можна охарактеризувати як «складну багатополярність», в якій жодна окрема держава чи інституція не має достатнього авторитету, щоб виступати надійним гарантом домовлених угод [3, с. 1654]. Невдача Мінської групи, спочатку вагання, а потім дедалі активніша роль ЄС та врешті-решт укладення угоди за посередництва США - все це відображає різні реакції на цей структурний вакуум. Аналіз політики ЄС на Південному Кавказі, проведений Інститутом Клінгендаеля у 2023 році, містить висновок, що посилення

геополітичних амбіцій ЄС - зокрема розгортання Місії Європейського Союзу в Вірменії (EUMA) створило певний конкурентний тиск на Росію, Туреччину та Іран, але також продемонструвало, що невійськовий актор, який має економічний та нормативний вплив, може відігравати значну стабілізуючу роль [4, с. 3]. Хоча здатність ЄС забезпечити остаточне врегулювання була обмеженою: Азербайджан відмовився визнати неупередженість EUMA, і остаточна угода була укладена в Вашингтоні, а не в Брюсселі.

На Південному Кавказі мир, що настав у серпні 2025 року, був досягнутий не завдяки терплячому багатосторонньому підходу, який представляла Мінська група, а завдяки двосторонньому прориву, спричиненому діями великої держави, що діяла у своїх власних стратегічних інтересах. Водночас значення цієї угоди не варто перебільшувати, оскільки вона не усунула всіх першопричин конфлікту, а радше зафіксувала новий баланс сил у регіоні.

Література:

1. Broers, L. (2019). Armenia and Azerbaijan: Anatomy of a Rivalry. Edinburgh University Press. URL: https://edinburghuniversitypress.com/book-armenia-and-azerbaijan.html

2. International Crisis Group. (2025). Armenia and Azerbaijan: The Hard Road to a Lasting Peace (ICG Brief No. 98). URL: https://www.crisisgroup.org/brf/europe-central-asia/caucasus/armenian-azerbaijani-conflict/98-armenia-and-azerbaijan-hard-road-lasting-peace

3. Peters, M. A. (2022). The emerging multipolar world order: A preliminary analysis. Educational Philosophy and Theory, 55(14), 1653–1663. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00131857.2022.2151896

4. Van der Togt, T., Zweers, W., & Immenkamp, B. (2023). The EU in the South Caucasus: Navigating a Geopolitical Labyrinth in Turmoil. Clingendael Institute. URL: https://www.clingendael.org/pub/2023/the-eu-in-the-south-caucasus/

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

КАПЕЛЮШНИЙ Валерій Петрович,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)
ЧУБАТА Марина Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

СУТНІСТЬ СУЧАСНОГО РОСІЙСЬКОГО ТА БІЛЬШОВИЦЬКОГО МІФУ «ПРО ГРОМАДЯНСЬКУ ВІЙНУ В УКРАЇНІ»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Ідеологи «русского мира» для фальсифікації історичного минулого використовували різні міфи, зокрема «Про єдину давньоруську народність», «Про возз'єднання України з росією», «Про тріумфальну ходу радянської влади», «Про громадянську війну в Україні» та багато інших. Що стосується останнього з названих міфів, то на ньому варто зосередитись більш ґрунтовно.

Після 2005 р., щоб очорнити українське національне державотворення та ідеї Помаранчевої революції, як гриби після благодатного дощу появляються «сенсаційні» публікації та опуси О. Бузини, А. Дикого, В. Корнілова, В. Лучка, Ю. Мірошниченка, С. Удовіка, О. Широкорада та ін., причому досить чітко в них проглядаються сепаратистські ідеї. Так, Ю. Мірошниченко та С. Удовік, аналізуючи події в Україні кінця 1917 – початку 1918 р., зазначають, що «сучасні українські історики трактують зазначені події як війну Росії проти України, але юридично для цього немає ніяких підстав», а також наголошують, що «ці події можна однозначно кваліфікувати як громадянську війну у межах Російської імперії»[1, с.200–201], яка, на їх думку, почалася у грудні 1917 р. – «громадянська війна між двома соціалістичними урядами на Україні – УНР і Радянської України за підтримки РНК» [1, с.197–198], причому однозначно вважають, що її «розв'язали радикальні українські націонал-шовіністи» [1, с.223]. Слід зазначити, що ці автори плутаються у своїх аргументах щодо «початку» та «першопричин» громадянської війни, бо є в них щодо цього й інша версія: «Початок цієї громадянської війни поклав VII пленум УЦР. … 30 жовтня 1917 р. на пленумі явочним порядком були «затверджені» кордони УНР» [1, с.119]. Російський дослідник А. Дикий вважає, що ця «братовбивча Громадянська війна викликана пропагандою українських сепаратистів» [2, с.47],

а щодо війни, то, на його переконання, «більшовики завоювали Україну не штиками і кулеметами, не матроськими загонами і червоногвардійськими загонами, як стверджують сепаратисти, перекручуючи історію і замовчуючи факти…, а шляхом агітації і пропаганди більшовизму серед самого українського корінного населення» [2, с.155], «Україна насправді не була завойована великоросами, а освоєна пропагандою більшовицьких ідей» [2, с.265].

В тому, що нібито саме українці розв'язали громадянську війну, переконує читачів і Д. Яневський у своїй книзі за 2009 р. та в її перевиданні за 2017 р., звинувачуючи «національно-соціалістичне керівництво самозваної УЦР» в проголошенні УНР та констатуючи, що «ціна питання – державна зрада і спровокована в тому числі їхніми діями громадянська війна» [3, с.159], а в новій своїй книзі за 2010 р. однозначно трактує ІІІ Універсал як «оголошення громадянської війни» [4, с.173]. Майже в унісон із зазначеними вище звучать думки О. Широкорада: «20 листопада 1917 р. ми справедливо можемо назвати днем початку Другої Руїни. На Україні почалась війна всіх проти всіх» [5, с.68]. Він переконаний, що «радянські історики перебрехали сутність Громадянської війни як в цілому, так і окремо на Україні, подавши її у вигляді боротьби українського пролетаріату і найбіднішого селянства проти буржуазії, поміщиків і куркулів. А тепер історики-самостійники намагаються нав'язати принципово іншу і ще більш далеку від істини схему. Нібито, український народ боровся за незалежність проти москалів. … На 90% це була внутрішня громадянська війна, всіх проти всіх, тобто чергова Руїна» [5, с.75]. А вже через рік у своїй новій книзі О. Широкорад, до речі подібно до ситуації з Д. Яневським, ще більше «відточує» свої погляди на громадянську війну: «Центральна Рада оголосила війну радянській владі. … До 20 листопада 1917 р. в Росії ще не було громадянської війни. … Так що, об'єктивно кажучи, саме Центральна Рада стала зачинщиком громадянської війни на території колишньої Російської імперії» [6, с.309]. Коментарі, як кажуть, зайві. Правда, хотілося б побажати цьому знатоку «таємної історії України», щоб у своїх майбутніх опусах, крім нікчемно-хворобливої подачі аналітичного матеріалу, бодай прізвища представників української еліти не перекручувались, бо Голубинський – це, насправді, Голубович, а Тютюнін – Тютюнник, Чехновський – це Чехівський [6, с.310, с.312, с.314] і т.п.

Щодо справжніх «ініціаторів» «громадянської війни» тоді і в 2014 р., то цей аспект проблеми досить ґрунтовно висвітлив у своїх публікаціях професор П. Захарченко. Зокрема, вчений акцентує увагу на тому, що не Центральна Рада втягла суспільство у вир громадянської війни, а, навпаки, це більшовицька росія розв'язала війну проти УНР і «саме для того, щоб завуалювати факт збройної інтервенції та нелегітимності своєї присутності в Україні й був уведений до обігу термін «громадянська війна» [7, с.113]. Дослідник обстоює цю думку і в інших своїх працях [8, с.3–9], а в одній з недавно опублікованих здійснює порівняння щодо розв'язання росією війни проти України у 1917 р. та через 100 років, тобто в умовах сьогодення, наголошуючи, що «Гібридну війну, що розгорнув кремль проти України» знову «намагаються подати як громадянську» [8, с.70], а в 1917 – на поч.1918 р. «паралельне існування в Україні київського

національного і харківського радянського владних центрів, на думку П. Захарченка, надало можливість російським більшовикам видавати подальшу агресію зі свого боку як внутрішній конфлікт між двома утвореннями, що представляють український народ, але, мовляв, бачать різну політичну стратегію її розвитку» [8, с.71] і, нарешті, констатує, що «елементи гібридної війни було взято на озброєння Л. Троцьким ще 100 років тому. Про те, що «нас там нет», він заявив 17(30) січня 1918 р.» [8, с.74]. Заслуговує уваги також точка зору В. Верстюка, який наголошує, що українці не лише не були ініціаторами розв'язання громадянської війни, а, навпаки, оголосивши у січні 1918 р. незалежність УНР, «саме в такий спосіб українці намагалися залишити на скрижалях всесвітньої історії свій власний рядок, дистанціюватися від громадянської війни, яка розгоралась в Росії» [10, с.448–449]. Вважаємо, що в цій дискусії найближчою до істини є думка академіка В. Смолія, який переконаний, що «частина української політичної еліти, що була винесена на скрижалі влади революційною хвилею, продемонструвала брак політичного й управлінського досвіду, а спроба втілення у життя певною частиною суспільства соціалістичних ідей, на жаль, виявилася невдалим експериментом, що на довгий час втягнув Україну в жорстке протиборство російських червоного й білого рухів» [11, с.4].

Переконані, що скоро ці міфи кануть в Лєту, бо за нами Правда і Перемога.

Література:

1. Мірошниченко Ю. Р., Удовік С. Л. Русь – Україна: Становлення державності. В 2-х тт. Т.2. К.: Ваклер, 2011. 772 с.
2. Дикий А. Неизвращенная история Украины-Руси (от начала 19-го до середины 20-го века). М.: Самотека, 2008. 528 с.
3. Яневський Д. Загублена історія втраченої держави. Харків: Фоліо, 2009. 252 с.
4. Яневський Д. Проект «Україна», або Таємниця Михайла Грушевського. Харків: Фоліо, 2010. 316 с.
5. Широкорад А. Утерянные земли России. Отколовшиеся республики. М.: Вече, 2007. 496 с.
6. Широкорад А. Б. Тайная история Украины. М.: Вече, 2008. 432 с.
7. Захарченко П. П. Третій Універсал Української Центральної Ради як акт проголошення державної незалежності України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: економіка і право.* 2013. Вип. 23. С.112–118.
8. Захарченко П. П. До питання про правову природу ІІІ Універсалу Центральної Ради. *Актуальні проблеми національного законодавства.* Кіровоград, 2013. Вип. 32. С.3–9.
9. Захарченко П. П. Зовнішньополітична діяльність Центральної Ради Української Народної Республіки на мирних переговорах у Бресті (1917–1918 рр.). *Право України*. 2017. №11. С.70–77.
10. Верстюк В. Ф. Українські проекти в Російській імперії. Нариси в трьох томах. Т.1. К.: Наукова думка, 2004. С.448–449.
11. Перша світова війна 1914–1918 рр. і Україна. Українські землі у центрі цивілізаційної кризи. К.: Кліо, 2015. 61 с.

ЛИСЕНКО Олександр Євгенович,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

МІЖ ДИПЛОМАТІЄЮ І ПОЛІТИКАНСТВОМ: АДМІНІСТРАЦІЯ Д. ТРАМПА І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

Друга каденція Д. Трампа у всій повноті оприявнила політичні тенденції в США, які донедавна перебували у латентному стані й фіксувалися переважно добре посвяченими у внутрішню політичну кухню Вашингтона. Та згадані тенденції формувалися давно і перебували дещо в затінку на загал демократичних меседжів, що лунали з Білого дому. Однак за лаштунками правоконсервативний політикум, який репрезентувала значна частина республіканців, лаштувався до своєрідного реваншу. Щойно Демократичну партію спіткала кадрова криза, її супротивники перехопили ініціативу і без розвідки та розкачування взялися втілювати лінію, генеровану групою МАГА. Підтримана значною частиною американського електорату, вона вже незабаром після обрання президентом Д. Трампа спричинила справжній шок у багатьох столицях світу. Чимало людей, які цікавляться політичним життям, пов'язують її спрямування зі специфічними рисами особистості президента США. Але більш обізнані зі станом справ аналітики схильні трактувати її природу значно глибше, як таку, що відображає економічні та політичні інтереси, очікування і волю впливових гравців (як закулісних, так і публічних). Стосовно Трампа, то його погано збалансована і продумана словесна еквілібристика нічого по суті не змінює, адже на ділі не його імпровізовані ескапади, а практичні кроки нової адміністрації безпомилково вказують на те, який внутрішньо- і зовнішньополітичний курс обрали сильні світу цього, об'єднані під знаменами паравого крила Республіканської партії.

Полишаючи осторонь внутрішні проблеми США, зупинимося на міжнародному сегменті, оскільки він безпосередньо та опосередковано стосується війни РФ проти України та долі кожного з нас і багатьох людей у світі.

Геополітичним мейнстрімом для Вашингтона однозначно слугує суперництво з Китаєм. Технологічний кидок Піднебесної, доволі вдала економічна експансія, оволодіння логістичними плацдармами по всій земній кулі і просування китайських товарів у масштабах, неспівставних з можливостями інших країн, нарощування військово-промислового потенціалу, зовнішня кредитна політика та інші інструменти забезпечили Пекіну постійно зростаючий вплив у різних світових регіонах. Лідерство США у високих технологіях лише до певної міри амортизує загалом тривожні виклики з боку КНР. У зв'язку з цим «китайський чинник» значною мірою визначає заходи адміністрації Трампа у різних сферах міжнародного життя.

Повномасштабне вторгнення рашистських військ в Україну рельєфно оприявнило низку антагонізмів і складних геополітичних вузлів, сприйнятих Д.Трампом як «гордієвих». Прагнення рубати їх без будь-якої дипломатичної підготовки ілюструє не просто прогалини у загальній та політичній культурі

американського президента, а просто нікудишнє знання історії міжнародних відносин, закономірностей багатовимірних суспільно-політичних процесів, погане розуміння внутрішніх мехінізмів економічних, соціальних, етнокультурних явищ. Звідси – хвалькуваті обіцянки позакінчувати усі війни чи не за кілька днів, хворобливо-нарцисистське прагнення здобути лаври Нобелівського лауреата як неповнорного «миротворця» та авантюрні, незмодельовані зовнішньополітичні акції.

До останніх можна віднести «тарифний сплеск», майже істеричний тиск на європейську спільноту з приводу Гренландії, ставлення до НАТО зокрема та до європейської спільноти держав загалом.

Окремо слід сказати про американсько-російські відносини в інтерпретації нинішнього господаря Овального кабінету. Декларуючи «дружні відносини» з Путіним, Трамп висловлював упевненість у тому, що йому вдасться легко і в стислі терміни припинити війну, яка, нібито, не почалася, коли би президентом у той час був він, а не Д. Байден. Діляцькі, вульгарно-спрощені підходи до врегулювання надзвичайно складних геополітичних проблем швидко показали свою повну неспрможність, то ж американський лідер вдався до однобічного тиску на Київ, аби вирішити всі питання за рахунок жертви агресивної війни, а не держави-агресора. Україні нав’язуються кабальні економічні угоди, виставляються необгрунтовані рахунки за витрачені на неї сотні мільярди доларів, а тверда позиція щодо територіальних поступок Росії сприймається як небажання припинити воєнне протистояння.

«Дипломатія зиску» характеризує і відносини з Москвою. Вашингтон зацікавлений не у країні–«бензоколонці» (тут вона постає швидше як конкурент), а у невичерпному ресурсі стратегічно важливих мінералів, а також своєрідному балансі щодо Китаю. Не випадково перемовини з Кремлем ведуть не державний сескретар М. Рубіо, а С. Віткоф і Д. Кушнер, що проштовхують насамперед економічні інтереси сім’ї Трампа та наближеної до неї бізнесової групи.

У лютому 2022 року здалося, що правителі РФ висадили в повітря ялтинську систему міжнародної безпеки. Однак з моменту зміни адміністрації Білого дому руйнівний заряд, активований Трампом і компанією, виявився набагато масштабнішим, ніж путінський. Нігілізація міжнародного права, основних засад міжнародного життя, і насамперед принципів мирного співіснування і територіальної цілісності, спричинила сейсмічні зрушення геополітичного характеру з непередбачуваними наслідками.

Експерти констатують, що американське керівництво перетворило дипломатичні контакти на бізнес-майданчик з жорсткими правилами гри. Замість класичних переговорів відбуваються торги, де інструментом стало поняття «остаточна пропозиція» та напозір тверді ультиматуми. Анатомія такого політичного блефу вбачається у формуванні дедлайну з метою досягнення максимального результату. Промовистим прикладом такої тактики стали перемовини з Іраном після ракетних атак на нього. Подібна політика транзакцій окреслює контури нової реальності, у якій відсутні непорушні угоди і принципи, а будь-які «червоні лінії» можуть відсуватися чи зовсім зникати, коли це приносить зиск.

До речі навіть у таборі колишніх прихильників Трампа з'являється усе більше людей, які різко негативно оцінюють нинішні зовнішньополітичні акції Вашингтон. Так скандально відомий журналіст Такер Карлсон і його брат Баклі, який був спічрайтером Трампа, під час подкасту *The Tucker Carlson Show* розкритикували його нинішню політику, хоча підтримували його під час попередньої каденції. Такер назвав риторику Трампа щодо Ірану «огидною на всіх рівнях» і заявив, що несе особисту відповідальність за його повернення до влади[1].

Разом з тим політика Вашингтона оголила низку важливих проблем, що потребують невідкладних рішень від багатьох урядів.

По-перше, це стосується ситуації з фінансуванням у рамках НАТО, де основний тягар несуть Сполучені Штати. Американський уряд цілком справедливо вважає, що інтереси європейської безпеки мають відображатися у збільшенні витрат тамтешніх членів Альянсу. Російська загроза продемонструвала такі потреби у всій очевидній повноті.

По-друге, санкційна політика щодо Росії також позначена непослідовністю і несистемністю. Якщо одні країни Європи цілковито відмовляються від російських вуглеводневих енергоносіїв, то деякі (Словаччина, Угорщина) не бажають іти на такий солідарний крок.

По-третє, Вашингтон підштовхує європейські столиці до «освоєння» заморожених російських коштів. Хоча професор Лоуренс Трайб з Гарвардської школи права вказує на те, що рішення США використовувати надзвичайні доходи Росії виглядає радше як політична тактика, спрямована на тиск на ЄС, аби він швидко прийняв аналогічне положення в рамках свого acquis, ніж як справжні дії на підтримку України.

По-четверте, найвиразніше окреслені у давоській доповіді канадського прем'єр-міністра Марка Карні проблеми, пов'язані з тривалим перебуванням окремих держав та цілих регіонів під протекцією США, засвідчили всі вади і ризики такої конфігурації відносин у сучасному нестабільному світі. Звідси – доволі обгрунтована і перспективна модель суверенізації так званих «середніх держав», що передбачає значне розширення можливостей для маневру й убезпечення від непередбачуваних рішень і ходів держав-гегемонів[2].

Висновки.

Нинішня адміністрація Білого дому прагне не просто зберегти свою роль «світового поліціянта», а насамперед глобальні економічні і політичні важелі впливу, які забезпечують підпори цього статусу. Саме контроль над критичною масою енергоносіїв і стратегічних матеріалів, а також світовими логістичними маршрутами Вашингтон вважає головним засобом досгнення такої мети.

Інструменти підтримання статусу глобального гегемона мало змінилися з часом. Відмінними рисами сучасного курсу керівництва США є те, що воно відкрито говорить про речі, які раніше не виходили за межі Овального кабінету.

---

[1] *Патріоти України*. 21 квітня 2026. URL: https://patrioty.org.ua/politic/ia-ne-navmysno-taker-karlson-poprosyv-vybachennia-v-amerykantsiv-shcho-ahituvav-za-trampa-video-593764.html?utm_source=copilot.com

[2] Виступ Д. Карні у Давосі 20 січня 2026 року. *Youtube.* Січень 2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=3g3HTMVWagM

Те, що Д.Трамп застосовує риторику, яка суперечить головним рекомендаціям підручників з дипломатії та ділового етикету, не має вводити в оману. Його риторика може видаватися непослідовною і суперечливою, спонтанною і надміру емоційною, провокативною і недалекоглядною, але вона лише приховує справжні наміри і тверду лінію на посилення його одноосібної влади у своїй країні та державний егоїзм Сполучених Штатів. Та особливо тривожним є те, що за ним стоїть група надзвичайно впливових дієвців з МАГА.

Трампові словесні ескапади і практичні дії породили сейсмічну політичну активність у всьому світі та запустили процеси переформатування системи міжнародної безпеки. Дотеперішня конфігурація безпекових інструментів переглядається в бік посилення власних спроможностей окремих держав і груп держав – як членів НАТО, так і в інших регіонах світу.

Дії Трампа показали, як одна країна спроможна виконувати практично одночасно дві антагоністичні функції: вживати заходів до ліквідації загроз міжнародній безпеці в одних регіонах і дестабілізувати ситуацію – в інших.

Викладене вище у всій повноті демонструє кризу ліберальних політичних практик, підваження демократичних цінностей і примату міжнародного права, а також небезпеку, пов’язану зі спробами реалізації ідей та концепцій впливових правоконсервативних спільнот. Разом з авторитарними і диктаторськими реживами, що сповідують агресивну експансіоністську лінію поведінки та підтримують тероризм, вказані чинники підривають основи міжнародної безпеки, розхитують і без того нестійкий світ, ставлять під сумнів перспективи мирного співіснування і засад справедливості у міжнародних відносинах сучасності і найближчого майбутнього.

***TSYGANENKO** Liliia,*
***Doctor of History, Professor, independent researcher** (Germany)*

ORAL HISTORY AS A TOOL OF PUBLIC DIPLOMACY: UKRAINIAN VOICES IN THE EUROPEAN PUBLIC SPHERE

Over the past decades, oral history has become one of the most visible ways to document the experiences of Ukrainians living through war and major social change. In European countries, where Ukraine’s presence has grown since 2014 and especially after 2022, oral testimonies are now used not only in research and cultural projects but also in broader public communication.

Today, Ukraine’s public diplomacy relies on many channels of engagement with European societies, and oral history is gradually finding its place within this system. It helps expand the context in which Ukraine is perceived, showing the complexity and depth of personal stories behind political events. At the same time, the use of oral testimonies in diplomatic and public settings remains understudied. We still lack a clear description of how these narratives influence audiences, how they are received, and what risks or limitations this approach may involve.

Studying oral history as a tool of public diplomacy makes it possible to see how individual stories become part of international communication and how they shape the image of Ukraine in Europe. This perspective makes the topic relevant for the humanities. In this context, we understand oral history as a method of recording individual experience through interviews and personal narratives. This makes it possible to analyze subjective emotions, everyday practices, and personal interpretations, offering a broader understanding of social processes.

Public diplomacy involves the work of state and non-state institutions with external audiences, aiming to shape a positive image of the country and strengthen international connections. Cultural diplomacy complements this process. In the European context, both fields increasingly rely on human stories as a way to explain complex political and social developments.

As a research method, oral history gains additional meaning in the sphere of public diplomacy, where it becomes a tool of international communication. Its presence in the European public space creates new ways of perceiving Ukraine and turns personal testimonies into part of a wider diplomatic and cultural dialogue.

Ukraine's public diplomacy began to take shape earlier, but its active and systematic development accelerated after 2014, when the Revolution of Dignity and the start of Russian aggression made international support critically important. During this period, the first large-scale initiatives appeared, designed to engage European societies through cultural projects, media, and civic movements.

A key institutional step was the creation of the Department of Public Diplomacy within the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine in 2015. Its main task is to coordinate cultural, image building, and information projects abroad. From that moment on, diplomatic work began to systematically include cultural formats, cooperation with the diaspora, and the promotion of the Ukrainian narrative in the European public sphere.

After 2022, the role of oral history in Ukraine's public diplomacy grew significantly. For example, the Ukrainian Institute of National Memory has collected thousands of interviews with participants of the Revolution of Dignity and hundreds of interviews about the Russian Ukrainian war. These materials are available in open access and are used in international research and cultural projects [1]. They are regularly translated into English and included in exhibitions, lectures, and educational programs across EU countries.

In 2023, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine launched the project "Historical Residencies", which illustrates how modern Ukrainian diplomacy is evolving in its work with historical memory as a tool of international communication [2]. The Ministry presents these residencies as a way to integrate historical narratives into diplomatic activity and to strengthen Ukraine's presence in the European intellectual and cultural space.

In the European academic environment, new projects have also emerged that work with Ukrainian oral testimonies. One example is the initiative "Voices of Resistance and Hope", which contains more than one hundred interviews grouped into seventeen thematic sections. The collection was translated into English and is used in international research on protest movements and solidarity [3]. The project "Denkraum Ukraine" (Regensburg, Germany) began in 2022 as a response from German cultural

institutions to the full-scale invasion and the need to create a space for deeper reflection on Ukraine within the European intellectual sphere [4]. Its goal is to integrate Ukrainian narratives into German and broader European public discourse, showing how diplomacy can evolve when it relies on knowledge, culture, and historical memory.

Oral history appears in the European public space in different formats. Each type of case shows its own logic of working with Ukrainian voices and offers different ways to include personal interviews in public diplomacy. One of the most visible formats is the narrative of direct wartime experience – stories of people who lived through the first days of the invasion, occupation, or forced evacuation.

In Mstyslav Chernov's film "20 Days in Mariupol", these testimonies are presented without commentary or explanation. This creates a sense of direct presence and allows European viewers to see the events not as an abstract conflict but as a lived reality. The film received the 2024 Academy Award for Best Documentary Feature and was also shown at other European festivals and on major broadcasters such as BBC, ARTE, and ZDF.

The public presentation of Ukrainian oral testimonies in Europe comes with several ethical and methodological challenges. In the context of war, these challenges become especially visible, because many testimonies contain traumatic experiences, and their dissemination has not only an informational but also a political dimension.

One of the key ethical questions is how to work with trauma. Another challenge concerns representation. In the public sphere, there is always a risk that some voices will be presented as "typical", while others will remain unheard. Methodologically, this requires a careful and critical approach to selecting materials.

A further important aspect is the politicization of memory. In the context of war, any personal story inevitably gains political meaning, and it is essential to use such materials responsibly. Authenticity and interpretation also pose significant challenges. Oral testimonies always contain a degree of subjectivity. Respondents may misremember details, interpret events through their own experience, or adjust their story to what they believe the interviewer expects.

Finally, long term storage and access are crucial. Oral history archives created by Ukrainian and European institutions vary in openness, technical support, and stability. Some of them are quite vulnerable. This creates a risk of losing materials or limiting access to them in the future, which is an important methodological concern. These aspects determine the quality of work with oral history and the ability to fulfill a diplomatic function without losing ethical responsibility.

In conclusion, oral history has become one of the key elements of contemporary Ukrainian public diplomacy. It allows Ukraine to speak to Europe not only through political arguments but also through human stories that build trust, empathy, and understanding. Through these voices, Ukraine shapes its place in the European public sphere as a country with its own experience, its own memory, and its own voice. Oral history does not replace traditional diplomatic tools, but it expands them by bringing human experience into international communication.

Literature:

1. https://sources-ukraine.huri.share.library.harvard.edu/items/show/96?utm_source=copilot.com

2. https://mfa.gov.ua/events/istorichni-rezidenciyi-20-ukrayinskij-faktor-v-istoriyi-slavetnih-peremog
3.https://www.lvivcenter.org/en/discussions/presentation-voices-of-euromaidan-2/?utm_source=copilot.com
4. https://www.denkraum-ukraine.de/

КАЛАКУРА Олег Ярославович,
доктор політичних наук, професор,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

КРИМ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ ТА ДИПЛОМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Політика, особливо її зовнішня складова, невіддільна від дипломатії, яка виступає головним інструментом досягнення стратегічних цілей і національних інтересів держави, акцентуючи увагу на переговори, компроміси та міжнародне співробітництво. Тимчасова окупація Російською Федерацією Автономної республіки Крим в 2014 р. не лише започаткувала неоімперіалістичну війну проти України, але й змінила місце і роль півострова у міжнародній політиці, стала ключовим об'єктом діалогу в політичному та інформаційному просторі. Українська держава поставила проблему захисту і відновлення територіальної цілісності в основу своєї дипломатичної діяльності. На її пропозицію Генеральна Асамблея ООН ухвалила низку резолюцій, які засуджують окупацію РФ півострова та Севастополя, спробу їх анексії. Міжнародне співтовариство, жодна цивілізована країна не визнали Крим частиною РФ, міжнародні правозахисні організації постійно моніторять та фіксують численні факти порушення прав людини окупаційною владою. Під впливом української дипломатії Держдепартамент США 25 липня 2018 р. ухвалив та оприлюднив Кримську декларацію, яка стверджувала, що США разом із союзниками, партнерами і міжнародною спільнотою відкидають спробу Росії анексувати Крим та зобов’язуються зберігати цю політику до відновлення територіальної цілісності України. Водночас недостатньо чітка та неодностайна оцінка дій агресора стала підставою для путінського авторитарного режиму розпочати повномасштабну війну проти України як складову стратегії відновлення російсько-радянської імперії і посилення свого впливу в Європі та світі. На жаль події розвиваються в межах запропонованої західними політиками формули: «Росія не повинна перемогти, Україна не має програти» [1, с. 227].

Мета пропонованого дискурсу привернути увагу до важливості системного аналізу ситуації на окупованому півострові, опрацювання ефективних механізмів реалізації заходів щодо його звільнення та політичної, правової, економічної та соціокультурної реінтеграції після припинення війни і відновлення контролю України. Ці питання залишаються в полі підвищеного зацікавлення істориків, політологів, етнологів, правників [1, 2].

Україна виступила організатором Кримської платформи, ініціювала міжнародний консультаційно-координаційний формат, спрямований на деокупацію Криму та захист прав людини на півострові. Вона об'єднує зусилля держав, міжнародних організацій та експертів для повернення питання Криму до міжнародного порядку денного. У Четвертому Парламентському саміті Міжнародної Кримської платформи взяли участь майже 70 парламентських лідерів та представників міжнародних організацій (24 листопада 2025 р., Стокгольм). У зверненні до учасників саміту Президент України Володимир Зеленський наголосив, що тривалий мир у Європі був можливим завдяки непорушним принципам міжнародного права та дотриманню статутних принципів ООН, основою збереження миру були повага до людського життя, неприпустимість зміни кордонів силою та відмова від концепції сфер впливу.

В наявних планах деокупації Криму важливе місце відводиться питанням міжетнічної взаємодії, відновленню прав українського і кримськотатарського народів, очищенню інформаційного, освітнього та культурного простору від нашарувань ідеології рашизму та пут «русского міра». Визнання Верховною Радою України кримськотатарського народу корінним народом України, депортації кримських татар 1944 року геноцидом, ухвалення Закону «Про корінні народи» надало додаткові можливості кримським татарам, стало етапним на шляху формування політики деокупації Криму. Кримськотатарський народ отримав додаткові гарантії збереження та розвитку його етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності. У 2026 р. за Меджлісом закріплено правовий статус представницького органу кримськотатарського народу. Він, як і більшість кримських татар, наполягає на відновленні територіальної цілісності України та праві кримськотатарського народу на самовизначення у формі національно-територіальної автономії Криму у складі незалежної Української держави [1, с. 2]. Меджліс активно співпрацює з міжнародною спільнотою, доводить свою позицію, яка полягає у категорично неприйнятті спроб визнання Криму російською територією – ні де-факто, ні де-юре і з чийого б боку вони не робилися. Над популяризацією позиції кримських татар працює Кримськотатарський ресурсний центр, КримSOS, Кримська правозахисна група, інші громадські організації.

Єдність з воюючою Україною на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) демонструють партизанське об’єднання «Атеш» та громадський рух «Жовта стрічка». Через систематичні етнічно і політично вмотивовані переслідування, фізичний та психологічний тиск, знищення незалежних ЗМІ, дискримінацію за релігійними ознаками, порушення права на власність та права на використання рідної мови, русифікацію та асиміляцію, знищення культурної спадщини, масове переміщення на територію Криму громадян Росії з метою зміни демографічного та етнічного складу населення Кримського півострова, близько 50 тисяч кримських татар були вимушені залишити малу Батьківщину. Кримські татари на материковій Україні та за кордоном протидіють російській пропаганді та дезінформації, доносять правду до світового співтовариства про стан прав людини в тимчасово окупованому Криму, вимагають продовження політичного та дипломатичного тиску на агресора, збереження й посилення санкцій проти

РФ. Важливо й надалі наполягати на збереженні широкої підтримки Україні у відсічі російській агресії – військовій та економічній допомозі, наданні правового захисту жертвам російських репресій, системної роботи з підтримки зв’язків із українцями на ТОТ.

Меджліс є активним учасником постійного форуму ООН з питань корінних народів, де обговорюється критичне становище кримськотатарського народу в окупованому Криму, трагічні наслідки російсько-української війни для корінного кримськотатарського народу. Україна використовує усі можливі міжнародні майданчики для інформування про ситуацію в окупованому Криму і мілітаризацію регіону, про переслідування українських активістів, незаконну мобілізацію, звуження простору для громадянської діяльності, тяжке становище політв’язнів, які продовжують зазнавати переслідувань та знущань і в місцях позбавлення волі. Важливу роль відіграє тут і культурна дипломатія, активність представників кримськотатарської творчої інтелігенції, мистецьких колективів, художників які доводять світові, що Крим – невід'ємна частина України.

Безумовно, головною передумовою запобігання політики асиміляції корінних народів, українців Криму, а відтак підтримки національно-культурного відродження є припинення бойових дій зі сторони агресора, деокупація та відновлення України у визначених Конституцією та визнаних міжнародною спільнотою кордонах, повернення в український соціокультурний та інформаційний простір громадян, котрі зазнали негативних впливів ідеології та практики «русского міра» і так званої «велікой русской культури». Необхідно усвідомлювати, що мешканцям ТОТ, насамперед АРК, які пов'язують своє майбутнє з Україною, доведеться долати руйнівні наслідки геноцидної політики РФ з тим, щоб реалізувати свої права на відродження, збереження і розвиток рідної мови та культури.

Отже, Крим залишається в епіцентрі політичного протистояння і дипломатичного діалогу, спрямованого на деокупацію загарбаних територій, об'єднання зусиль України та міжнародних партнерів у боротьбі за припинення кровопролиття та її територіальну цілісність. Повернення Криму – єдиний шлях до успіху будь-якого реалістичного мирного плану, відновлення світової безпеки, формування нової системи міжнародних відносин.

Література:

1. Горюнова, Є. О. (2024). Український Крим в умовах російської окупації: політика, економіка, соціум. Київ.

2. Гоманюк, М., & Сулейманов, І. (2025). Кримськотатарська громада материкової України: стан та виклики.

MURADOV Ibrahim,
PhD, Lecturer Department of Political Science,
University of British Columbia Visiting Scholar,
Petrach Program, George Washington University (м. Вашингтон, США)

SHAPING STRUCTURAL CONSTRAINTS: UKRAINE'S INTERNATIONAL AGENCY UNDER RUSSIAN AGGRESSION

Russia justified its 2022 full-scale invasion of Ukraine through the stated goal of "demilitarization," aiming to weaken Ukraine's sovereignty and security capacity. However, the war has produced a paradoxical outcome. Rather than being demilitarized, Ukraine has undergone an unprecedented process of militarization, significantly expanding both its capabilities and its influence within the international system. This raises an important question for International Relations theory: how can a non-great power, under conditions of structural constraint and external aggression, not only resist but also shape international outcomes?

This paper examines Ukraine's wartime militarization as a mechanism of sovereignty-building and the expansion of international agency. It situates the analysis within the broader debate between structural constraint and state agency. Structural realism conceptualizes the international system as anarchic and expects states, especially non-great powers, to conform to systemic pressures, adapt to stronger actors, or face its survival [5]. From this perspective, Ukraine's position at the outset of the war appeared structurally determined. Facing a materially superior Russia, Ukraine was widely expected to collapse or be forced into political concessions.

However, this expectation does not align with the empirical trajectory of the war. To address this gap, the paper draws on John M. Hobson's concept of state's international agential power, which emphasizes "the ability of the state–society complex and the state as a unit-force entity … to determine or shape the international realm free of international structural constraints; and at the extreme, to buck or mitigate international structural constraints and the logic of international competition" [2, p. 8]. This framework allows for a reconceptualization of state behavior, moving beyond the assumption that non-great powers are merely passive or reactive actors.

Empirically, the paper traces Ukraine's transformation across three interconnected phases: dependence, innovation, and embeddedness. In the initial phase of the war in 2022, Ukraine's survival depended heavily on Western military assistance. Facing severe shortages of ammunition and equipment, Ukrainian officials acknowledged that continued resistance relied on external support. Large-scale aid, including advanced systems such as HIMARS, Patriot air defense, and other modern platforms, formed the foundation of Ukraine's defense capacity.

However, battlefield pressures quickly exposed the limits of reliance on external supply. Constraints such as delays in deliveries, ammunition shortages, and the intensity of combat created strong incentives for adaptation. In response, Ukraine developed a range of innovative military solutions. These included naval drones such as MAGURA V5 and Sea Baby, which played a key role in challenging Russian dominance in the Black Sea; long-range drones such as Palianytsia, FP-1, Beaver, and

extended-range Neptune or P-5 Flamingo missiles, enabling deep strikes into Russian-controlled territory; and low-cost interceptor drones such as STING interceptor drones, which provided a sustainable response to mass aerial threats [3]. The integration of artificial intelligence into drone warfare further enhanced operational effectiveness, significantly increasing strike accuracy and resilience under electronic warfare conditions.

These innovations were not developed in isolation but emerged through interaction with international partners. This leads to the second major transformation: Ukraine's increasing embeddedness in transnational defense networks. In Europe, Ukraine became integrated into defense-industrial cooperation through joint ventures, co-production agreements, and supply-chain integration with companies such as Rheinmetall and other European actors. In the North American context, Ukraine functioned as a "wartime innovation laboratory," contributing to the development and adaptation of advanced military technologies. More recently, Ukraine has expanded its cooperation to the Gulf region, leveraging its battlefield experience to position itself as a provider of security expertise, particularly in the field of counter-drone warfare [1].

Together, these developments illustrate a shift from dependence to agency. Ukraine has evolved from a recipient of security assistance into a co-developer and, increasingly, an exporter of security solutions [4]. This transformation demonstrates that militarization under conditions of external threat can function not only as a defensive response but also as a mechanism of sovereignty-building contributing to the international agential power of state to shape the internation realm free of structural constraints.

Theoretically, this case challenges core assumptions of structural realism. While the international system imposes constraints, it does not fully determine state behavior. Ukraine's experience shows that agency can emerge within constraint, particularly when militarization is combined with innovation and international embeddedness. In this sense, Ukraine exemplifies Hobson's concept of international agential power, demonstrating that even non-great powers can shape the international realm rather than merely adapt to it.

Reference list:

1. Beznosiuk, Maksym, and William Dixon. 2026. "Drone Diplomacy: Ukraine Is Now Key Security Partner in Europe and the Gulf." *Atlantic Council*.

2. Hobson, John M. *The State and International Relations*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

3. Ionan, Valeriya. 2026. "What Ukraine's Wartime Tech Ecosystem Can Teach the Rest of the World." *Atlantic Council*.

4. O'Brien, Phillips Payson. 2026. "Ukraine Has Finally Given Up on Trump." *The Atlantic*.

5. Waltz, Kenneth. *Theory of International Politics*. – New York: McGraw-Hill, 1979.

ПИЛИПЕНКО Олександр Євгенійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових технологій (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах інтеграції України до Європейського Союзу велику роль відіграє публічна дипломатія - інструмент «м'якої сили», що полягає у взаємодії держави безпосередньо з іноземною громадськістю для формування позитивного іміджу, довіри та просування національних інтересів. Вона є критично важливою у сучасних міжнародних відносинах для культурного обміну, цифрової комунікації, підтримки державної стратегії та формування дружньої громадської думки за кордоном. Публічна дипломатія є невід'ємною частиною стратегічних комунікацій держави.

Публічна дипломатія – це система заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для реалізації зовнішньополітичних цілей. Інструменти публічної дипломатії дають змогу значно розширити охоплення аудиторії, будувати нові партнерства, залучати представників сфер, що перебувають за межами сфери впливу офіційних органів влади (неурядових організацій, бізнесу, аналітичних центрів, освітніх установ, молоді, лідерів суспільної думки та окремих громадян). Імідж та репутація країни формуються не тільки інструментами публічної дипломатії .

Публічна дипломатія є лише складовою стратегічних комунікацій держави, а процес формування позитивного іміджу України у світі потребує тісної координації з усіма дотичними інституціями, як державними, так і недержавними. Функція публічної дипломатії – встановлення діалогу «держава-людина» з урахуванням різноманіття національної та глобальної аудиторії, а також сприяння міжособистісним контактам «людина-людина», що особливо актуально в епоху широкого використання цифрових інструментів та соціальних мереж. Публічна дипломатія є також інструментом зміцнення національної стійкості та протидії гібридним загрозам, дезінформації та фейкам.

Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ було ухвалено наказом МЗС 24.03.2021 р. Нею було встановлено чіткі цілі та завдання на 2021-2025 рр. та визначено 7 головних напрямів публічної дипломатії: культурна, економічна, цифрова, науково-освітня, спортивна, експертна та кулінарна. Департамент публічної дипломатії та комунікацій є одним з інституційних інструментів МЗС України для реалізації публічної дипломатії, яка містить системну комунікацію з різними міжнародними аудиторіями через культурні, експертні, економічні, кулінарні, цифрові, науково-освітні та спортивні канали та разом з комунікаційною стратегією спрямована на досягнення стратегічних цілей [1].

У Стратегії інформаційної безпеки, затвердженій Указом Президента України № 685/2021 зазначено, що публічна дипломатія є важливим

компонентом для забезпечення інформаційної стійкості держави і входить до частини стратегічних комунікацій держави [2].

Через повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. роль публічної дипломатії набула нового значення. Усі інституції, пов'язані з напрямом публічної дипломатії, посилили активність і зосередилися на приверненні уваги до порушень територіальної цілісності та прав людини й акумулюванні міжнародної підтримки України, застосуванні санкційної політики щодо росії [3]. Для активізування роботи з країнами-членами ЄС 29.03.2023 р. Український інститут відкрив своє перше закордонне представництво в Берліні. Головна мета представництва – популяризація української культури та мистецтва, а також поглиблення знань німецької аудиторії про Україну. Це особливо важливо в умовах зростання інтересу до України після повномасштабного вторгнення. Важливою частиною роботи представництва є протидія стереотипам і російським наративам про Україну, які раніше домінували в Німеччині, а також сприяння розвитку міжурядових і міжкультурних відносин в європейському культурному просторі.

Другим закордонним представництвом став офіс Українського інституту у Франції. До його офіційного відкриття 09.11.2023 р. було реалізовано волонтерську ініціативу «Українська весна», під час якої організували 96 культурних заходів із залученням понад 40 000 відвідувачів [4, с. 57]. Такі інститути допомагають формувати імідж України не лише через мистецтво та культуру, але й через освітні програми, наукові обміни та економічні ініціативи.

Інструменти культурної, цифрової та експертної дипломатії, серед іншого, використовують для просування теми протидії російській агресії (зокрема питань деокупації, порушення прав людини, дезінформації тощо) для політиків, держслужбовців, експертів і науковців іноземних країн, у рамках міжнародних організацій тощо. Публічна дипломатія МЗС орієнтована на сучасні підходи, що пріоритезують діалог, міжкультурні зв'язки, людські контакти та взаємодію з іноземними аудиторіями.

Література:

1. Комунікаційна стратегія МЗС України (2021-2025 рр.). URL: https://www. https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/communication-strategy.pdf

2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021 #Text

3. Стратегія Українського інституту на 2020-2024 роки. *Український інститут:* сайт. 2020. URL: https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/strategy- ukrainian-institute-3.pdf

4. Хоменська І. В. (2024) Інституційна компонента публічної дипломатії. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 3 (167). С. 54-61. URL: https://ird.gov.ua/sep/sep20243(167)/sep20243(167)_054_

СЄКУНОВА Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент (Німеччина)

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІД КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДО НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ

Сучасна система міжнародних відносин перебуває у стані фундаментальної реконфігурації, викликаної руйнацією постбіполярного безпекового порядку внаслідок повномасштабної російської агресії проти України. Ця криза змусила європейські держави переглянути базові доктрини своєї зовнішньої політики. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження дипломатичних стратегій України, яка веде екзистенційну війну за виживання та суверенітет, та Федеративної Республіки Німеччина (ФРН) – економічного лідера Європейського Союзу, що здійснює історичний розворот своєї зовнішньої та оборонної політики (*Zeitenwende*). Синхронізація та взаємодія дипломатичних зусиль Києва та Берліна є визначальним чинником формування нової архітектури безпеки на європейському континенті.

Особливого значення набуває трансформація та пріоритети української дипломатії в умовах війни, яка з 2022 року функціонує в екстремальному режимі воєнного стану, що зумовило її перехід від класичного представництва до проактивної, прагматичної та примусової дипломатії. Основними стратегічними векторами діяльності Міністерства закордонних справ України сьогодні є:

1. Мобілізація військово-технічної та фінансової допомоги ключове завдання, якої полягає у забезпеченні безперервного постачання сучасного озброєння, систем ППО, боєприпасів та фінансової підтримки для стабілізації макроекономічних показників держави. Українська дипломатія успішно використовує формат «Рамштайн» та двосторонні треки для подолання «червоних ліній» у постачанні зброї [1].

2. Особливого значення набуває на сьогодні інституціоналізація євроатлантичної та європейської інтеграції. Після отримання статусу кандидата та початку офіційних переговорів про вступ до ЄС, пріоритетом стало виконання вимог Єврокомісії та адаптація законодавства. Паралельно ведеться робота щодо отримання чіткого алгоритму та політичного запрошення до НАТО, що розглядається як єдина надійна гарантія безпеки у довгостроковій перспективі.

3. Дипломатичне просування Формули миру проявляється в тому, що Україна активно працює над глобалізацією підтримки свого бачення завершення війни, залучаючи до Глобальних самітів миру не лише традиційних західних партнерів, а й держави Глобального Півдня (Індію, Саудівську Аравію, країни Африки та Латинської Америки), з метою ізоляції агресора на міжнародній арені.

4. Міжнародно-правова відповідальність агресора, зокрема на сьогодні дипломатичні зусилля також спрямовані на створення Спеціального міжнародного трибуналу за злочин агресії проти України, розробку юридичних механізмів конфіскації заморожених суверенних активів РФ для відбудови України, а також взаємодію з Міжнародним кримінальним судом.

Еволюція зовнішньої політики Німеччини відбулась після історичної промови канцлера Німеччини Олафа Шольца у Бундестазі, виголошеної у лютому 2022 року у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну. З'явилась нова концепція «Zeitenwende», зокрема німецький термін «Zeitenwende» (у перекладі з німецької – «зміна епох» або «поворотний момент») означає кінець звичного світоустрою і початок нової реальності. Саме це слово стало символом докорінних змін у зовнішній політиці Німеччини.

Німецька дипломатія тривалий час базувалася на принципах *Ostpolitik* (східної політики), «зміни через торгівлю» (*Wandel durch Handel*) та глибокої інтеграції в російські енергетичні проєкти. Повномасштабна війна зруйнувала ці ілюзії, змусивши Берлін проголосити концепцію *Zeitenwende* («зміна епох») [4]. Сучасні пріоритети дипломатії ФРН включають:

- Посилення ролі Німеччини як гаранта європейської безпеки – це передбачає модернізацію Бундесверу через спеціальний фонд у 100 мільярдів євро, постійне розміщення німецької бригади в Литві для зміцнення східного флангу НАТО та відмову від історичної стриманості щодо постачання зброї в зони конфлікту. Наразі ФРН стала другим за обсягами донором військової допомоги Україні у світі [3].
- Деризкінг (від англ. de-risking – зниження ризиків) та стратегічна автономія – це означає, що дипломатія ФРН спрямована на подолання критичних залежностей від автократичних режимів. Це включає не лише повну відмову від російських енергоносіїв, а й переосмислення економічних відносин із Китаєм через диверсифікацію ринків збуту та ланцюжків постачання критичної сировини [5].
- Реформа та геополітичне розширення ЄС передбачає, що Берлін підтримує інтеграцію України, Молдови та країн Західних Балкан до ЄС, проте пов'язує це із внутрішньою реформою самого Союзу. Зокрема, німецька дипломатія послідовно виступає за перехід від принципу одностайності до голосування кваліфікованою більшістю у сферах зовнішньої та податкової політики ЄС.
- Кліматична та ціннісна дипломатія Німеччини є складовою відповідно до Національної стратегії безпеки ФРН, захист клімату та просування прав людини залишаються інтегральною частиною зовнішньої політики, оскільки кліматичні зміни розглядаються як мультиплікатор безпекових загроз у світі [5].

Попри певні початкові розбіжності та різну швидкість ухвалення рішень, сьогодні дипломатична співпраця України та Німеччини демонструє найвищий рівень взаємодії за всю історію двосторонніх відносин. Про це свідчать двосторонні безпекові угоди, зокрема підписання у 2024 році Угоди про співробітництво у сфері безпеки між Україною та ФРН зафіксувало довгострокові зобов'язання Берліна щодо підтримки Києва, що стало дипломатичним проривом і зразком для інших держав [1].

Однією із важливих угод є «Патронат над відбудовою», оскільки Німеччина взяла на себе лідерство у процесах відновлення України, що підтверджується проведенням масштабних Міжнародних конференцій з питань відновлення України (URC). Німецька дипломатія стимулює залучення приватного капіталу

через надання державних інвестиційних гарантій для компаній, що працюють в Україні [2].

Домовленості між Україною та Німеччиною щодо енергетичної трансформації та «зеленого» переходу передбачають спільний пріоритет на перспективу. Україна розглядається Берліном як майбутній хаб відновлюваної енергетики, що допоможе Німеччині досягти кліматичної нейтральності, а Україні глибше інтегруватися в європейський ринок.

Аналіз стратегічних пріоритетів доводить, що українська та німецька дипломатія пройшли шлях від кризового реагування до стратегічного партнерства нового типу. Для України дипломатична підтримка Німеччини є критично важливою для перемоги у війні та успішної модернізації. Для Німеччини успіх України є запорукою збереження ліберального світового порядку та стабільності в Європі. Подальша співпраця двох держав має фокусуватися на перетворенні тимчасових інструментів підтримки на постійні інститути нової загальноєвропейської системи безпеки, де Україна займе чільне місце як щит євроатлантичної спільноти.

Література:

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина від 16 лютого 2024 року. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: president.gov.ua
2. Joint Declaration on a Strategic Partnership between Germany and Ukraine (April 14, 2026). *Die Bundesregierung*. URL: bundesregierung.de
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Основні положення Стратегії національної безпеки Німеччини: аналітична записка. 2023. URL: niss.gov.ua
4. Scholz O. Policy Statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany, to the German Bundestag («Zeitenwende»). *Die Bundesregierung*. 2022. URL: bundesregierung.de
5. Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany: National Security Strategy. Berlin: Federal Foreign Office, 2023. 76 p.

ШЕВЦОВА Євгенія Сергіївна,
доктор філософії з історії та археології, старший викладач,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Лубни, Україна)

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України зумовила глибоке переосмислення засад організації публічної влади, передусім на місцевому рівні. У таких умовах територіальні громади дедалі більше утверджуються як активні суб'єкти публічного управління, спроможні забезпечувати реалізацію демократичних принципів, ефективне врядування та розвиток регіонів відповідно до стандартів Європейського союзу, що визначає актуальність дослідження їх ролі в інтеграційних процесах України.

Наукове осмислення проблематики територіальних громад та місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції відображене у працях вітчизняних дослідників. Зокрема, О. Чернеженко [7] обґрунтовує

конституційні засади функціонування місцевого самоврядування в Україні у порівнянні з державами ЄС, акцентуючи на імплементації європейських стандартів; Ю. Узун [6] аналізує вплив концепції «Європа регіонів» на процеси децентралізації; І. Тимченко [4] досліджує розвиток територіальних громад у транскордонному просторі; В. Мельничук [2] висвітлює регіональні особливості реформування місцевого самоврядування в контексті децентралізації та європейської інтеграції України. Окреслені праці в сукупності формують теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого вивчення означеної проблематики.

У контексті наближення України до європейських стандартів публічного управління особливого значення набуває Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Україною 15 липня 1997 р., яка на сьогодні є невід'ємною складовою національного законодавства та ключовим нормативно-ціннісним орієнтиром функціонування системи місцевого самоврядування [1].

У контексті європейської інтеграції України імплементація положень Європейської хартії місцевого самоврядування виступає не лише виконанням міжнародно-правових зобов'язань перед Радою Європи, а й важливим інструментом адаптації національної системи публічного управління до європейських стандартів демократичного врядування. Хоча Хартія формально не належить до права Європейського Союзу, її принципи, зокрема, субсидіарність, автономія територіальних громад, фінансова самостійність і відповідальність місцевої влади, корелюють із базовими цінностями ЄС та формують інституційну основу для ефективної участі України в європейських інтеграційних процесах.

Реальна імплементація положень Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні набула системного характеру у зв'язку з інституціоналізацією курсу на європейську інтеграцію, чітко окресленого після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р. [5]. Попри те, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС безпосередньо не містить конкретизації реформ у сфері місцевого самоврядування чи децентралізації, її зміст відображає ширшу парадигму цінностей і принципів, у межах яких такі трансформації стають необхідними та логічно обґрунтованими. Йдеться, зокрема, про утвердження демократичних стандартів, верховенства права, належного врядування, забезпечення прав і свобод людини, інституційної спроможності держави та її інтеграції до європейського політико-правового простору.

Логічним продовженням євроінтеграційного курсу України стало започаткування реформи децентралізації, у межах якої було запроваджено інститут спроможних територіальних громад; її нормативною основою виступила Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена у 2014 р. [3]. Передача повноважень і фінансових ресурсів на нижчу ланку публічної влади забезпечила формування спроможних громад як самостійних суб'єктів, здатних приймати управлінські рішення та реалізовувати політики розвитку. Унаслідок цього громади вийшли за межі функції адміністративних одиниць і набули ознак

акторів багаторівневого врядування, що відповідає європейській моделі організації влади.

Територіальні громади відіграють визначальну роль у наближенні України до Європейського Союзу, оскільки саме на локальному рівні відбувається практичне впровадження європейських стандартів публічного управління. Їхній внесок полягає передусім у утвердженні принципів належного врядування – забезпеченні прозорості бюджетних процесів, розвитку відкритих даних, впровадженні електронних послуг та розширенні участі громадян у прийнятті управлінських рішень. Водночас стратегічне планування розвитку територій дедалі більше ґрунтується на європейських підходах, зокрема принципах сталого розвитку, інклюзивності та підвищення конкурентоспроможності регіонів. У цьому контексті територіальні громади виступають як базовий рівень інституційної адаптації, на якому європейські норми і практики набувають реального змісту та забезпечують поступове входження України до спільного європейського простору.

Отже, трансформація територіальних громад в Україні відбулася у контексті євроінтеграційного курсу та децентралізаційної реформи, що забезпечило їх перехід від адміністративних одиниць до спроможних суб'єктів публічного управління. Імплементація положень Європейської хартії місцевого самоврядування та впровадження принципів належного врядування сприяли інституційному зміцненню громад і розширенню їх функціональних можливостей. У результаті саме на рівні територіальних громад відбувається практична реалізація європейських стандартів управління, що визначає їх як ключовий рівень забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні.

Література:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування : Хартія Ради Європи від 15 жовт. 1985 р. № 994_036 ; ратифікована Україною 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

2. Мельничук В. Регіональні особливості реформування місцевого самоврядування в процесі децентралізації та європейської інтеграції України: дис. … д-ра філософії: 052 «Політологія». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 257 с.

3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квіт. 2014 р. № 333-р // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text

4. Тимченко І. Територіальна громада у транскордонному просторі: чинники, закономірності, пріоритети розвитку: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2019. 444 с.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 черв. 2014 р. № 984_011; ратифікована Законом України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII. Верховна Рада України. Законодавство України: офіц. вебпортал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

6. Узун Ю. Чинник концепції «Європа регіонів» в процесах децентралізації в Україні. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки. 2018. Т. 23, № 2 (31). С. 162–179.

7. Чернеженко О. Конституційні основи місцевого самоврядування в державах-учасницях Європейського Союзу і в Україні: дис. … д-ра юрид. наук. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019. 521 с.

РЯЗАНЦЕВ Ілля Георгійович,
аспірант, Чорноморського національного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНИ ДЛЯ РЕАГУВАННЯ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ

Дипломатичні механізми реагування України на кризу 2022–2025 років формувалися під впливом повномасштабної війни, яка трансформувала дипломатію в ключовий інструмент забезпечення державної стійкості. Україна одночасно застосовувала кілька взаємопов'язаних підходів: міжнародну мобілізацію підтримки, санкційний тиск, нові переговорні формати та формування глобального порядку денного щодо війни.

Багатостороння дипломатія важливу роль відіграла через міжнародні організації. Україна активно використовувала майданчики ООН, ЄС і НАТО для легітимації власної позиції та ізоляції Росії. У 2022 році була запущена рамкова програма ООН із координації допомоги та відновлення України, що засвідчило тісну взаємодію з міжнародними інституціями. Водночас обмеженість механізмів ООН, зокрема через право вето Росії в Радбезі, стимулювала пошук альтернативних форматів впливу [1, с. 105].

Санкційна дипломатія стала одним із ключових інструментів. Разом із партнерами Україна домоглася безпрецедентних економічних санкцій проти Росії, включаючи фінансові обмеження, енергетичні санкції та експортний контроль технологій. Київ системно працював над розширенням санкційних пакетів, координацією замороження активів та залученням союзників до довгострокового санкційного тиску [3, с. 81].

Окремим напрямом зовнішньої політики України стала концепція «дипломатії розриву». У 2022 році країна припинила дипломатичні відносини з Російською Федерацією, а також з низкою держав, які відкрито підтримували агресивні дії. У подальші роки цей підхід використовувався вибірково стосовно окремих країн. Такий крок переважно мав символічно-політичний характер і слугував інструментом для консолідації міжнародних коаліцій.

Паралельно розвивалася ініціатива «формули миру», представлена у 2022 році. Вона включає десять пунктів, зокрема відновлення територіальної цілісності, гарантії ядерної безпеки, а також продовольчу й енергетичну безпеку. У 2023 році відбулися міжнародні зустрічі в Копенгагені, Джидді та на Мальті за участю держав Європи та Глобального Півдня, що засвідчило інтернаціоналізацію української дипломатичної ініціативи. Особливого значення набула регіональна та міжрегіональна дипломатія: Україна активізувала контакти з країнами Африки, що отримало назву *українсько-африканський ренесанс*. Починаючи з 2022 року, було відкрито нові посольства,

активізовано міжпарламентську співпрацю та економічні контакти, що дозволило Україні розширити географію підтримки . Це стало відповіддю на конкуренцію з боку Росії за вплив у країнах Глобального Півдня [3, с.82].

Європейська інтеграція стала стратегічним й водночас антикризовим інструментом. У 2022 році Україна отримала статус кандидата в ЄС, а у 2024 році розпочала переговори про вступ. У 2025 році переговорний процес тривав у складних умовах політичних розбіжностей між державами-членами, однак залишався ключовим елементом зовнішньої політики та стабілізації.

Водночас дипломатія України у кризових умовах включала й елементи переговорного процесу з противником, хоча вони були обмеженими та складними. Протягом 2022–2025 років відбувалися різні спроби мирних переговорів, однак вони часто блокувалися через ультимативні вимоги Росії, що фактично унеможливлювало досягнення компромісу . У 2025 році з'являлися альтернативні мирні ініціативи за участю зовнішніх акторів, однак вони викликали занепокоєння України щодо можливого виключення її з процесу або нав'язування невигідних умов [2, с. 59-60].

Важливою особливістю української дипломатії є її здатність до адаптації. Якщо у 2022–2023 роках основний фокус був спрямований на залучення військової та фінансової допомоги, то у 2024–2025 роках дипломатія почала еволюціонувати в більш багатогранний механізм, який охоплює безпекові гарантії, економічну відбудову та інтеграцію в міжнародні організації. Експерти зазначають, що дипломатія 2024 року спиралася на міцну основу, сформовану протягом початкових років війни.

Важливим елементом була публічна та комунікаційна дипломатія. Активне використання міжнародних медіа, виступи керівництва держави та участь у глобальних форумах сприяли формуванню міжнародної коаліції підтримки України та підтриманню політичної уваги до війни [3, с. 79].

Отже, за період 2022–2025 років Україна створила багаторівневу систему дипломатичних механізмів реагування на кризові виклики. Вона об'єднує багатосторонню взаємодію, санкційний тиск, регіональні ініціативи, інтеграційні процеси та публічну дипломатію. Ця система вирізняється високим рівнем адаптивності й здатністю оперативно трансформуватися відповідно до змін у міжнародному середовищі та безпековій ситуації.

Література:

1. Войтюк О., Литвинчук О., Шевчук А. Роль дипломатичної стратегії України в умовах глобальних трансформацій: пошук ефективних інструментів взаємодії. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. № 2(33). С.101–112. DOI: https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).101-112

2. Коваль В. В., Семененко О. М. Дипломатичні стратегії та можливі сценарії завершення війни: сучасний стан та перспективи. *Military Strategy and Technology*. 2025. № 3(3). С.50–63. DOI: https://doi.org/10.63978/3083-6476.2025.3.3.04

3. Тодоров І., Тодорова Н. Трансформація дипломатії України в умовах широкомасштабної російської агресії. *Геополітика України: історія і сучасність.* 2025. № 2(35). С.77–88. DOI: https://doi.org/10.24144/2078-1431.2025.2(35).77-88

***КИРИЛЕНКО Володимир Євгенійович*,**
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ У 2012–2014 РР.: ДІЯЛЬНІСТЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ VII СКЛИКАННЯ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ

Парламентська дипломатія є важливою складовою сучасної зовнішньої політики держави, що реалізується через міжпарламентську взаємодію, участь у міжнародних організаціях та формування міжнародного іміджу країни. У контексті європейської інтеграції України її значення суттєво зростає, оскільки саме парламент забезпечує нормативно-правове оформлення зовнішньополітичного курсу та адаптацію національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Період діяльності Верховної Ради України VII скликання (2012–2014 рр.) характеризується складними політичними трансформаціями, пов’язаними з реалізацією євроінтеграційного курсу, подіями Революції Гідності та початком російської агресії. У цих умовах парламентська дипломатія набула особливого значення, оскільки парламент виступив не лише законодавчим органом, а й активним суб’єктом міжнародних відносин.

Одним із ключових напрямів парламентської дипломатії у зазначений період була взаємодія з інституціями Європейського Союзу та Ради Європи. Верховна Рада України брала участь у діяльності Парламентської асамблеї Ради Європи, міжпарламентських делегаціях, а також підтримувала постійні контакти з Європейським парламентом. Така співпраця сприяла формуванню політичної підтримки євроінтеграційного курсу України та зміцненню її позицій на міжнародній арені [1].

Важливим напрямом діяльності Верховної Ради України VII скликання стало забезпечення законодавчих передумов для підписання та реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Парламент відігравав ключову роль у процесі гармонізації національного законодавства до європейських стандартів, зокрема у сферах прав людини, судочинства, економічного регулювання та виборчого процесу.

Кульмінаційним моментом реалізації євроінтеграційного курсу стало ухвалення Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, який закріпив стратегічний напрям зовнішньої політики України та створив правові основи для подальшої інтеграції до європейського простору [2]. Синхронна ратифікація цього документа Верховною Радою України та Європейським парламентом стала яскравим прикладом ефективної парламентської дипломатії.

Водночас у листопаді 2013 року відмова уряду від підписання Угоди про асоціацію спричинила масштабну політичну кризу, що переросла у Революцію Гідності. У цей період парламентська дипломатія набула нових функцій, пов’язаних із кризовою комунікацією та інформуванням міжнародної спільноти

про події в Україні. Народні депутати активно взаємодіяли з іноземними партнерами, міжнародними організаціями та дипломатичними представництвами з метою донесення позиції українського суспільства та залучення міжнародної підтримки.

Після зміни політичної влади у лютому 2014 року Верховна Рада України VII скликання стала ключовим органом у забезпеченні стабілізації державного управління. Парламент оперативно ухвалював рішення, спрямовані на відновлення легітимності влади, забезпечення прав і свобод громадян та повернення до європейського вектору розвитку [3].

Особливого значення парламентська дипломатія набула у зв'язку з початком російської агресії проти України. У березні 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII, який визначив правовий статус окупованих територій та став важливим елементом міжнародно-правової позиції України [4]. Цей закон мав також значення у контексті міжнародної комунікації, оскільки чітко окреслював позицію України щодо незаконності окупації.

Крім того, Верховна Рада України ухвалювала численні звернення до міжнародних організацій, парламентів іноземних держав та урядів із закликами щодо засудження дій Російської Федерації, підтримки територіальної цілісності України та застосування міжнародно-правових механізмів реагування. Така діяльність сприяла формуванню міжнародної коаліції на підтримку України та посиленню санкційного тиску на державу-агресора [5].

Таким чином, у 2012–2014 роках парламентська дипломатія України зазнала суттєвої трансформації, перетворившись на один із ключових інструментів зовнішньої політики держави. Верховна Рада України VII скликання продемонструвала здатність ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики, забезпечуючи підтримку євроінтеграційного курсу та зміцнення міжнародних позицій України.

Отже, діяльність Верховної Ради України у зазначений період засвідчила зростання ролі парламенту як суб'єкта міжнародних відносин. Парламентська дипломатія стала важливим механізмом реалізації національних інтересів, що дозволив забезпечити безперервність євроінтеграційного курсу України навіть в умовах політичної кризи та зовнішньої агресії.

Література:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18

3. Постанова Верховної Ради України від 13.03.2014 № 874-VII. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-18

4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18

5. Про Звернення Верховної Ради України до держав – гарантів безпеки України відповідно до Будапештського меморандуму: Постанова Верховної Ради України від

28.02.2014 № 831-VII. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-18

ІВАЩУК Максим Володимирович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ВНЕСОК ВЕРХОВНОЇ РАДИ VIII СКЛИКАННЯ У РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО БРЕНДИНГУ

Публічна дипломатія в умовах глобалізації та інформаційного суспільства перетворилася на ключовий інструмент реалізації зовнішньополітичних інтересів держави. Для України, особливо після подій Революції Гідності та в умовах воєнної агресії Російської Федерації, питання формування позитивного міжнародного іміджу та ефективної комунікації із міжнародними партнерами набуло стратегічного значення. У цьому контексті важливу роль відіграла Верховна Рада України VIII скликання, діяльність якої суттєво вплинула на інституціоналізацію публічної дипломатії та розвиток державного брендингу.

В українському контексті публічна дипломатія та державний брендинг тісно взаємопов'язані, адже публічна дипломатія виступає інструментом реалізації державного бренду, тоді як брендинг визначає зміст і напрям комунікаційної політики держави. Після 2014 року Україна опинилася перед необхідністю не лише реформування внутрішньої політичної системи, а й активного просування власної позиції на міжнародній арені. У цих умовах парламент здійснював діяльність у кількох ключових напрямах, де ключовим було законодавче забезпечення зовнішньополітичного курсу України, а також підтримка ініціатив у сфері культурної та інформаційної політики.

Парламентська дипломатія стала одним із найефективніших інструментів впливу Верховної Ради на міжнародну аудиторію. Активна участь українських депутатів у діяльності міжнародних організацій, таких як Парламентська асамблея Ради Європи та НАТО сприяла донесенню української позиції щодо агресії РФ, мобілізації міжнародної підтримки та формуванню образу України як демократичної та реформаторської держави. У цьому контексті парламент восьмого скликання забезпечив нормативно-правову базу для інституційних змін у сфері публічної дипломатії та культурної політики. Одним із ключових кроків також стало сприяння створенню спеціалізованих інституцій, покликаних системно займатися просуванням України за кордоном. Центральне місце серед них посідав Український інститут.

Український інститут було створено у 2017 році як державну установу при Міністерстві закордонних справ України [1]. Його заснування стало результатом усвідомлення необхідності переходу до стратегії культурної дипломатії. Основною місією Українського інституту стало формування позитивного міжнародного іміджу України через культурні, освітні та наукові проєкти.

Інститут працював над просуванням українського мистецтва, літератури, музики, кіно, а також над розвитком академічних і експертних обмінів. Важливим аспектом його діяльності була також протидія дезінформації та руйнування стереотипів про Україну.

Роль парламенту у цьому процесі полягала не лише у формальному схваленні відповідних рішень, а й у ширшому політичному курсі на європейську інтеграцію. Ключовим етапом на шляху європейської інтеграції України стало ухвалення Закону України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16 вересня 2014 року [2]. Саме цей нормативно-правовий акт закріпив стратегічний курс держави на зближення з Європейським Союзом на рівні національного законодавства.

Верховна Рада України VIII скликання забезпечила практичну реалізацію положень угоди та її імплементацію. Процедура ухвалення рішення мала символічний характер, оскільки голосування відбувалося синхронно з Європейським Парламентом, що підкреслювало узгодженість і спільність європейського вектору розвитку України та ЄС. Закон був підтриманий конституційною більшістю народних депутатів, що свідчило про наявність широкого політичного консенсусу щодо євроінтеграційного курсу. Ратифікація надала Угоді про асоціацію між Україною та ЄС статус обов'язкового до виконання документа в правовій системі України та започаткувала масштабний процес гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Таким чином, діяльність Верховної Ради восьмого скликання стала визначальною для становлення сучасної системи державного брендингу України. Через підтримку інституцій, таких як Український інститут, було закладено основу для системного просування національного наративу у світі. Це, у свою чергу, сприяло зміцненню міжнародного авторитету України, розвитку культурної дипломатії та формуванню стійкого позитивного образу держави в глобальному інформаційному просторі.

Внесок парламенту у розвиток державного брендингу проявився також у формуванні нових наративів про Україну як демократичну, європейську та відкриту державу. Важливим внеском була ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, оскільки це стало юридичним закріпленням стратегічного вибору України на користь ЄС та імплементацією європейських стандартів.

Література:

1. Розпорядження Про утворення державної установи «Український інститут»: від 21 червня 2017 р. № 430-р URL: https://web.archive.org/web/20220331225533/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2017-%D1%80#Text

2. Закон України Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : прийнятий 16 вересня 2014 р. № 1678-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text

ФЕЧКО Іван Іванович,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ЧИЛІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Російська агресія проти України, що розпочалася у 2014 р. з окупації Криму та війни на Донбасі, а з 24 лютого 2022 р. набула форми повномасштабного вторгнення, суттєво змінила роль українських громад за кордоном. У багатьох країнах світу українська діаспора стала не лише носієм культурної пам'яті та ідентичності, але й важливим суб'єктом публічної дипломатії України. Українські громади почали активно організовувати мітинги, благодійні збори, інформаційні кампанії, культурні події, взаємодіяти з місцевими політиками, медіа, громадськими організаціями та релігійними структурами.

Важливого значення ця діяльність набула й в Латинській Америці – регіоні, де українська тема традиційно була менш присутньою в суспільному дискурсі, а російська інформаційна та дипломатична активність протягом тривалого часу залишалася помітною. Для України важливим завданням стало пояснення власної позиції не лише урядам, а й ширшим аудиторіям суспільств країн регіону. У цьому контексті українська діаспора виконує функцію "людського мосту" між Україною та державою проживання: вона персоніфікує український досвід, адаптує українські меседжі до місцевого контексту та допомагає протидіяти російським наративам.

Однією з ключових держав Латинської Америки, як за регіональним впливом, так і за рівнем підтримки України є Чилі. Українська спільнота в Чилі є чисельно невеликою та значно меншою, ніж у сусідніх Бразилії та Аргентині, в яких великі українські спільноти мають розгалужену мережу церковних, освітніх і культурних інституцій. Українська громада в Чилі переважно зосереджена в столиці м. Сантьяго та його околицях, а її інституційний розвиток тривалий час залишався обмеженим. Проте саме в умовах повномасштабної війни ця громада продемонструвала здатність до самоорганізації, мобілізації ресурсів і виконання функцій публічної дипломатії.

Метою дослідження є визначення основних трансформацій ролі української діаспори в Чилі в умовах російсько-української війни та аналіз її значення як інструменту публічної дипломатії України.

Українська міграція до Чилі не була масовою. Перші організовані прояви української присутності пов'язані з повоєнною хвилею переміщених осіб після Другої світової війни. У 1949 р. у Чилі сформувалася українська громада, що проводила культурну та громадську діяльність, а також було утворено греко-католицьку парафію. Водночас уже в 1950-х рр. більшість цих українців переїхала до Аргентини або Канади, унаслідок чого активне громадське життя фактично занепало [1]. Відтак, за оцінками Михайла Данилишина, станом на 1979 р. діаспора в Чилі була не значною та слабкоорганізованою [2, с. 17].

Новий етап української міграції до Чилі розпочався після розпаду СРСР у 1990-х рр. Ця хвиля була переважно індивідуальною: українці прибували до Чилі з економічних, професійних або особистих причин, часто через змішані шлюби чи приватні життєві траєкторії. Тому сучасна українська громада в Чилі не мала такого рівня історичної тяглості й організованості, як українські громади в Аргентині чи Бразилії. Її структура поєднувала новітніх мігрантів, змішані українсько-чилійські родини, окремих нащадків попередніх хвиль міграції, а після 2022 р. – також невелику кількість українців, які вимушено виїхали з України через війну.

До 2014 р. українська громада в Чилі залишалася малопомітною в публічному просторі країни. Через нечисельність та слабку організаційну оформленість українська присутність часто розчинялася в ширшому східноєвропейському або пострадянському контексті. У цих умовах Росія намагалася використовувати слабкість української інституційної присутності, зокрема через культурні заходи «російських співвітчизників» та російські інформаційні майданчики [3]. Початок російської агресії проти України у 2014 р. став важливим рубежем: українці в Чилі почали чіткіше відмежовувати себе від російського культурного простору, а українська ідентичність набула більш виразного політичного та громадянського змісту.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. стало переломним моментом для української громади в Чилі. Якщо раніше її діяльність мала переважно культурний, приватний або епізодичний характер, то після 2022 р. вона набула значно більш публічного, волонтерського й комунікативного виміру. Війна перетворила українців у Чилі на безпосередніх представників українського досвіду для чилійського суспільства.

Однією з ключових трансформацій стало інституційне оформлення громади. У 2022 р. представники української спільноти офіційно зареєстрували громадську організацію «Українсько-чилійська культурна корпорація “Мальва”» – Corporación Cultural Ucraniano-Chilena MALVA. Її метою стало просування української культури, мови й традицій у Чилі, а також організація культурних і благодійних заходів [4]. У співпраці зі спільнотою “Українці в Чилі” та за підтримки Посольства України в Сантьяго MALVA стала одним із головних осередків українських ініціатив у країні.

Особливо активною громада була в перші місяці повномасштабної війни, коли діаспора проводила 2-3 благодійні заходи щомісяця. У цей період українці в Чилі проводили благодійні заходи, акції солідарності, культурні події, збори коштів і кампанії інформування про ситуацію в Україні. Важливо, що ці ініціативи були спрямовані не лише на українців, а й на чилійську аудиторію. Це означало перехід від внутрішньої діаспорної самоорганізації до зовнішньої комунікації – тобто до функції публічної дипломатії.

Показовою стала виставка “Mi casa Ucrania”(“Мій дім – Україна”), організована в Сантьяго у 2022 р. Її метою було представити українську культуру через образ дому, традиційного побуту, жіночих образів, мистецтва й воєнного досвіду. Виставка поєднала культурний і гуманітарний виміри: вона знайомила чилійців з Україною не лише як із країною, що стала жертвою агресії, а як із

самобутньою культурою, народом і суспільством, яке бореться за власне існування. Водночас кошти від заходу спрямовувалися на допомогу Україні [5]. Саме такі події демонструють, як діаспорна культура в умовах війни перетворюється на інструмент адвокації.

Трансформація ролі української громади в Чилі проявилась в декількох основних напрямах. Першим напрямом стала гуманітарна мобілізація. Українська громада в Чилі долучалася до зборів коштів, поширення інформації про потреби України, підтримки благодійних ініціатив і комунікації з чилійськими організаціями. Через географічну віддаленість Чилі від України та відсутність великих логістичних можливостей гуманітарна допомога не могла мати таких масштабів, як у Європі чи країнах із чисельними українськими громадами. Однак її значення полягало не лише в обсягах, а й у символічному та комунікативному ефекті: кожна благодійна акція робила українську тему видимою для чилійців.

Другим напрямом стала інформаційна діяльність. У Латинській Америці російські наративи часто апелюють до антизахідних настроїв, критики США та уявлень про війну як "геополітичне протистояння" між Росією і Заходом. Українська громада в Чилі, комунікуючи на місцях іспанською мовою, має змогу пояснювати війну з української перспективи: як агресію однієї держави проти іншої, як порушення міжнародного права, як колоніальну війну Росії проти української ідентичності та державності. Це особливо важливо в умовах присутності російських інформаційних ресурсів в іспаномовному просторі, розширення яких РФ активно намагається досягти з моменту повномасштабного вторгнення.

Третім напрямом стала культурна дипломатія. Після 2022 р. українська культура в Чилі почала сприйматися не лише як фольклор або елемент етнічної спадщини, а як складова політичного й морального спротиву. Виставки, концерти, благодійні ярмарки, презентації українських книг, заходи до Дня Незалежності України чи роковин повномасштабного вторгнення стали формами нагадування про Україну в чилійському публічному просторі. Вони виконували подвійну функцію: підтримували ідентичність українців у Чилі та формували в чилійців позитивне, людське й культурно наповнене сприйняття України.

Четвертим напрямом стала взаємодія з дипломатичними установами, представниками української влади та міжнародною українською діаспорою. Посольство України в Сантьяго відіграло роль інституційного центру, навколо якого гуртувалися частина культурних, інформаційних і гуманітарних ініціатив. У березні 2026 р. під час робочого візиту до Чилі для участі в інавгурації Президента Хосе Антоніо Каста Міністр закордонних справ України провів зустріч з українською громадою країни [6]. Водночас контакти представників громади з Світовим конгресом українців (зокрема зустріч Оксани Тунської, президентки корпорації MALVA разом з віце-президентом Світового конгресу українців у Латинській Америці Віторіо Соротюком з керівництвом МЗС Чилі у 2022 р.) та українськими організаціями інших країн Латинської Америки

засвідчили поступове включення чилійської української спільноти до ширшої мережі світового українства [7].

П’ятим напрямом стала громадсько-політична адвокація. Діяльність української громади та посольства відбувалася на тлі загалом прихильної позиції Чилі щодо України. Чилійське керівництво засудило російську агресію, Чилі підтримувало відповідні резолюції в міжнародних організаціях, а президент Габріель Борич узяв участь у Саміті миру щодо України у Швейцарії у 2024 р. Важливим проявом політичної підтримки стало також формування груп дружби з Україною в обох палатах чилійського парламенту та ухвалення Сенатом Чилі резолюції на підтримку України й Формули миру Президента Володимира Зеленського. Українська громада в цьому контексті не була єдиним чинником підтримки України, однак виконувала роль суспільного підсилювача української теми. Представники діаспори сприяли організації адвокаційних візитів українського громадянського суспільства, зокрема аналітичних центрів до Чилі.

Публічна дипломатія передбачає вплив не лише на уряди, а й на суспільства інших держав. У цьому сенсі українська діаспора в Чилі стала одним із природних інструментів публічної дипломатії України. Її перевага полягає в тому, що вона говорить із чилійською аудиторією не мовою офіційних дипломатичних заяв, а мовою особистих історій, культурних зв’язків, емоційної солідарності та безпосереднього досвіду. Саме персоніфікація українського досвіду є одним із головних ресурсів малої діаспори.

Важливо також, що чилійський контекст має власну чутливість до тем прав людини, політичних репресій, пам’яті про насильство та авторитаризм. Тому українська громада може вибудовувати комунікацію не лише навколо геополітики, а й навколо універсальних тем: захисту цивільних, засудження воєнних злочинів, повернення депортованих дітей, гуманітарного розмінування, відповідальності за агресію, права народу на свободу. Така рамка дозволяє Україні говорити з Чилі мовою цінностей, близьких для значної частини чилійського суспільства.

Окреме значення має протидія російській дезінформації. Поява або активізація російських медійних ресурсів в іспаномовному просторі, зокрема незаконна ретрансляція RT en Español у Чилі, яка супроводжувалася звинуваченнями у корупції та була припинена вже у 2026 р., демонструє, що інформаційна боротьба залишається актуальною [8]. У таких умовах українська громада може виконувати роль локального джерела довіри: пояснювати українську позицію, поширювати перевірену інформацію, реагувати на спотворення фактів і допомагати чилійським журналістам, активістам та освітянам краще розуміти український контекст.

Попри важливу роль української громади в Чилі, її можливості залишаються обмеженими. Передусім ідеться про малу чисельність, слабку ресурсну базу та залежність багатьох ініціатив від особистої мотивації окремих активістів. На відміну від більших українських громад Південної Америки, чилійська спільнота не має розгалуженої мережі історичних інституцій, шкіл, церков, молодіжних структур чи сталих фінансових механізмів.

Другою проблемою є географічна віддаленість Чилі від України. Вона ускладнює гуманітарну логістику, особисті контакти, приїзд українських культурних діячів, організацію масштабних подій і підтримку новоприбулих українців. Третьою проблемою є конкуренція української теми з іншими питаннями чилійського суспільного порядку денного: внутрішньою політикою, соціально-економічними проблемами, міграцією з інших країн Латинської Америки та регіональними кризами.

Найважливішим викликом є недостатня інституціоналізація. Досвід 2022–2024 рр. показав, що навіть мала громада може бути дуже активною і помітною в умовах кризи, однак така активність часто тримається на кількох координаторах і волонтерах. Якщо ці люди з особистих, сімейних чи професійних причин відходять від активної участі, інтенсивність діяльності швидко знижується. Станом на 2026 р. можна спостерігати послаблення активності основних публічних сторінок української громади в Instagram і Facebook, що свідчить про потребу системнішої підтримки з боку української держави, а також подальшої інституціоналізації української присутності в Чилі.

Отже, попри те, що українська діаспора в Чилі є малочисельною та менш інституціоналізованою порівняно з українськими громадами Аргентини та Бразилії, її значення в умовах російсько-української війни не можна оцінювати лише кількісними показниками. Після 2022 р. українська громада в Чилі пройшла важливу трансформацію: від переважно культурної та приватної форми існування до активного суб'єкта публічної дипломатії, гуманітарної солідарності та інформаційної адвокації.

Ключовими проявами цієї трансформації стали створення Українсько-чилійської культурної корпорації MALVA, активізація спільноти "Українці в Чилі", проведення культурних і благодійних заходів, взаємодія з Посольством України в Сантьяго, участь у ширших мережах світового українства та комунікація з чилійським суспільством і медіа. Через ці дії українська громада сприяла посиленню видимості України в Чилі, протидії російським наративам і формуванню солідарності чилійців з українським народом.

Література:

1. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. С. 120.
2. Danylyszyn M. Los ucranios en la República Argentina = Українці в Аргентині. Buenos Aires : Imprenta Dorrego, 1979. 392 с.
3. Парнікоза І. Українські сліди в Сантьяго та Чилі // Expedicia.org. 11 трав. 2021. URL: https://expedicia.org/ukrainski-slidi-v-santyago-ta-chili
4. Corporación Cultural Malva. Twitter/X. URL: https://x.com/culturamalva
5. Українці в Чилі. У Сантьяго відбулася виставка «Мій дім – Україна» // День. 31 лип. 2022. URL: https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/ukrayintsi-v-chyli
6. Міністр закордонних справ України вперше за останні 20 років з робочим візитом відвідав Республіку Чилі // Посольство України в Республіці Чилі. 15 берез. 2026. URL: https://chile.mfa.gov.ua/news/ministr-zakordonnih-sprav-ukrayini-vpershe-za-ostanni-20-rokiv-z-robochim-vizitom-vidvidav-respubliku-chili
7. Vitorio Sorotiuk thanked the Chilean government for the support for Ukraine // Ukrainian World Congress. 15 Sept. 2022. URL: https://www.ukrainianworldcongress.org/vitorio-sorotiuk-thanked-the-chilean-government-for-the-support-for-ukraine

8. Canal chileno cancela emisiones de señal rusa RT y cumple sanción de siete días // Swissinfo. 18 abril 2026. URL: https://www.swissinfo.ch/spa/canal-chileno-cancela-emisiones-de-se%C3%B1al-rusa-rt-y-cumple-sanci%C3%B3n-de-siete-d%C3%ADas/91276483

ЛИЧМАНЮК Владислав Іванович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЮРИДИЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПРИТЯГНЕННЯ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Позов проти Російської Федерації до Міжнародного суду ООН Україна подала 26 лютого 2022 року, на третій день повномасштабного вторгнення. Тоді багатьом цей крок здавався радше символічним. Однак саме з нього почалася робота, яка згодом охопила кілька міжнародних судів, Генеральну Асамблею ООН, Раду Європи та десятки двосторонніх переговорів. Таку роботу, на нашу думку, доречно називати юридичною дипломатією, коли аргументи міжнародного права стають основною мовою спілкування з партнерами, а судові й договірні процедури перетворюються на засіб здобуття міжнародної підтримки.

Дипломатія завжди спиралася на право. Проте здебільшого воно залишалося тлом для політичних домовленостей. У випадку України все склалося інакше, бо держава, на яку напав постійний член Ради Безпеки, не може чекати рішення цього органу. Їй доводиться шукати інші майданчики й переконувати партнерів, що саме там відповідальність агресора вдасться закріпити юридично. Ю. Руснак і Ю. Стужук звертають увагу, що послідовна правова оцінка агресії стала для України своєрідною запорукою міжнародної підтримки [1]. Іншими словами, чітка правова позиція тут працює як політичний ресурс.

Найпомітнішим прикладом стала справа за Конвенцією про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. У провадження на боці України вступили 32 держави, і для Міжнародного суду ООН це рекордна кількість [2]. Зібрати стільки заяв про вступ без копіткої роботи посольств у столицях неможливо, тож цей результат значною мірою дипломатичний. Втім, справа показала і межі такого підходу. У 2024 році Суд погодився розглядати лише вузьке питання про те, чи вчиняла геноцид сама Україна. А в грудні 2025 року визнав прийнятними зустрічні вимоги Росії [2]. Судовий майданчик відкритий для обох сторін, і агресор теж охоче користується ним для власної пропаганди.

Ще складніший вибір довелося зробити, коли йшлося про Спеціальний трибунал щодо злочину агресії. Модель, засновану на рекомендації Генеральної Асамблеї ООН, підтримало б, найімовірніше, недостатньо держав. Тому Україна погодилася на трибунал у межах Ради Європи. Угоду про його створення підписали 25 червня 2025 року, а 15 травня 2026 року 36 держав і Європейський Союз схвалили Розширену часткову угоду про управління ним [3]. Експерти Інституту Ассера не приховують, що така модель має вади, зокрема щодо імунітетів чинних посадовців [4]. Проте вона дозволила перейти від заяв до реальної установи. К. Дж. Геллер, аналізуючи можливі варіанти, попереджав про ризик сприйняття подібного органу як «правосуддя Заходу» [5]. Звідси випливає цілком практичне завдання для українських дипломатів. Потрібно залучати до трибуналу держави Африки, Азії та Латинської Америки, для яких непорушність кордонів важить не менше, ніж для Європи.

Компенсаційний напрям розвивається за схожою логікою, хоча з власними особливостями. Конвенцію про Міжнародну комісію з розгляду претензій для України ухвалили в Гаазі 16 грудня 2025 року, і того ж дня її підписали 34 держави та ЄС [6]. Для набрання чинності потрібно 25 ратифікацій. Тут і змінюється характер роботи. Уряди партнерів свою згоду вже дали, тепер слово за парламентами, бюджетними комітетами, виборцями. Посольствам доводиться переносити зусилля з міністерств закордонних справ до парламентських комісій, і від цієї кропіткої роботи залежить, чи отримають потерпілі реальні виплати.

Є ще одна обставина, яку часто не помічають. Заяви урядів, голосування в ООН, спільні комюніке фіксують не лише політичну позицію, вони мають і правову вагу, адже через них держави підтверджують чинність норм або, навпаки, їх розхитують. О. Кортен і В. Кутруліс, дослідивши реакцію держав на вторгнення 2022 року, дійшли висновку: заборону застосування сили вона не послабила, а радше підтвердила [7]. Виходить, що кожна дипломатична нота на підтримку України водночас працює на збереження самої норми. Водночас А. Войціховський і О. Бакумов слушно наголошують на глибших вадах системи колективної безпеки, які агресія лише оголила [8]. Сподіватися тільки на наявні інституції не доводиться.

Найбільшим супротивником юридичної дипломатії залишається час. Судові процеси тривають роками, ратифікації просуваються повільно, а увага партнерів неминуче розсіюється. До цього додається тиск на користь швидкого припинення вогню, за якого питання відповідальності легко відкласти «на потім». За оцінками українських посадовців, перед трибуналом можуть постати 20–25 осіб з вищого керівництва РФ [9]. Але без готовності інших держав затримувати обвинувачених ці провадження ризикують залишитися заочними.

Досвід 2022–2026 років свідчить, що в українській зовнішній політиці сформувався окремий напрям, де право і дипломатія вже не існують окремо. Його подальший розвиток, як видається, потребує трьох кроків. Насамперед питання відповідальності мають залишатися обов'язковою частиною будь-яких мирних переговорів. Не менш важливо розширювати коло держав, що підтримують трибунал і компенсаційну комісію, за межами Європи. І нарешті, українська дипломатична служба потребує фахівців, які однаково впевнено

почуваються і за столом переговорів, і в залі міжнародного суду. Без цього навіть найкращі правові механізми залишаться на папері.

Література:

1. Руснак Ю. І., Стужук Ю. П. Міжнародно-правовий вимір збройної агресії РФ проти України як запорука міжнародної підтримки. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 7. С. 511–515. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/120

2. Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation: 32 States intervening). International Court of Justice. URL: https://www.icj-cij.org/case/182

3. Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine. Council of Europe. URL: https://www.coe.int/en/web/special-tribunal-ukraine

4. Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України. Юридична оцінка та рекомендації щодо політики / Г. Глевіцкайте та ін. ; Інститут Т. М. С. Ассера. 2025. URL: https://www.asser.nl/media/798151/aggression-report-ukr-21082025.pdf

5. Heller K. J. Options for Prosecuting Russian Aggression Against Ukraine: A Critical Analysis. Journal of Genocide Research. 2024. Vol. 26, No. 1. P. 1–24. DOI: https://doi.org/10.1080/14623528.2022.2095094

6. Pearsall P. W. The International Compensation Mechanism for Ukraine: Update on the Convention Establishing an International Claims Commission and the Register of Damage for Ukraine. Just Security. 2026. URL: https://www.justsecurity.org/138292/international-compensation-mechanism-ukraine-update/

7. Corten O., Koutroulis V. The 2022 Russian Intervention in Ukraine: What is its Impact on the Interpretation of Jus Contra Bellum? Leiden Journal of International Law. 2023. Vol. 36, No. 4. P. 997–1022. DOI: https://doi.org/10.1017/S0922156523000249

8. Войціховський А. В., Бакумов О. С. Збройна агресія Російської Федерації проти України як загроза системі колективної безпеки. Право і безпека. 2023. № 1 (88). С. 134–145. DOI: https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.12

9. Мерещук В. Відповідальність для Путіна: кого і коли судитиме Спецтрибунал щодо злочину агресії. LB.ua. 2025. URL: https://lb.ua/pravo/2025/06/29/684220_vidpovidalnist_putina_i.html

ЯКИМЕНКО Катерина Олексіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС ЩОДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ ТА ЄС: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ

Переговорний процес щодо Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом став одним із найскладніших та найважливіших етапів у новітній історії української дипломатії, перетворившись із суто технічного

діалогу про митні тарифи на масштабну трансформацію всієї державної моделі. Цей шлях, що офіційно розпочався у березні 2007 р., охопив 21 раунд переговорів і завершився лише після драматичних подій Революції Гідності, ставши каталізатором остаточного цивілізаційного розриву України з пострадянським вектором розвитку. Головна складність процесу полягала в тому, що Україна стала першою державою «Східного партнерства», для якої готувалася угода «нового покоління», що включала Погбилену та всеосяжну зону вільної торгівлі, яка фактично означала часткову інтеграцію у внутрішній ринок ЄС без формального членства.

Найбільшим внутрішнім інституційним викликом стала необхідність адаптації національного законодавства до величезного масиву норм Європейського Союзу, відомого як acquis communautaire. Це вимагало реформування понад 30 різних галузей – від захисту інтелектуальної власності до екологічних стандартів. Яскравим прикладом такої трансформації стало впровадження системи безпечності харчових продуктів НАССР. Для українського агросектору це означало повну перебудову логістики: зокрема, молочна галузь була змушена відмовитися від збору сировини у приватних домогосподарств, де неможливо було гарантувати європейський рівень гігієни, на користь великих автоматизованих ферм. Ті підприємства, що змогли інвестувати у модернізацію, як-от «Люстдорф» чи великі м'ясопереробні холдинги, отримали доступ до світових ринків, тоді як інертні гравці опинилися на межі банкрутства, що створювало значне лобістське напруження під час переговорів. [3].

Паралельно з технічними аспектами, процес постійно гальмувався через гострі політичні перешкоди, пов'язані з порушенням демократичних стандартів в Україні. ЄС чітко дотримувався принципу «більше за більше», де економічні преференції прямо залежали від успіху реформ у сфері правосуддя [1]. Критичною точкою стало застосування «вибіркового правосуддя» у 2011–2012 рр., зокрема кримінальне переслідування лідерів опозиції Юлії Тимошенко та Юрія Луценка. Це призвело до того, що після парафування тексту Угоди у 2012 р. процес був фактично заморожений. Європейські лідери, включаючи Ангелу Меркель, прямо заявляли, що доля документа на понад тисячу сторінок залежить від долі кількох політичних в'язнів. Це створило унікальну ситуацію, коли стратегічний розвиток цілої країни опинився у заручниках внутрішньополітичної боротьби, демонструючи пріоритетність цінностей верховенства права над торговельними вигодами для європейської сторони.

Зовнішній фактор також відігравав дестабілізуючу роль, оскільки Російська Федерація чинила безпрецедентний геополітичний тиск, намагаючись втягнути Україну до Митного союзу. Москва активно використовувала інструменти гібридного впливу, кульмінацією яких стала масштабна «торговельна війна» у серпні 2013 р. Тоді російська митниця без офіційних пояснень внесла всіх українських експортерів до категорії «ризикових», що призвело до повної зупинки вантажів на кордоні та мільярдних збитків для українського бізнесу. Цей економічний шантаж був прямим сигналом Кремля про те, що в разі підписання Угоди з ЄС український експорт до Росії буде повністю знищено. Такий тиск

став одним із ключових чинників, що змусили уряд Миколи Азарова за кілька днів до саміту у Вільнюсі оголосити про призупинення підготовки до підписання Угоди, що спровокувало масові протести всередині країни.

Важливим компонентом переговорів була економічна складова, зокрема створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Це передбачало гармонізацію стандартів та відкриття ринків [2]. Наприклад, заводи «Південмаш» чи «Крюківський вагонобудівний завод» мали виробничі цикли, тісно пов'язані з пострадянськими ГОСТами та колією 1520 мм. Перехід на європейські технічні регламенти вимагав би повної заміни обладнання, що, за твердженнями тодішнього уряду, коштувало б країні близько 160 мільярдів євро. Хоча ця цифра була значно завищеною для маніпуляції громадською думкою, вона відображала реальний страх промислових еліт перед прямою конкуренцією з німецькими чи французькими виробниками. Відсутність чіткої державної стратегії комунікації дозволяла поширювати міфи про «неминуче банкрутство» економіки, що підсилювало соціальну напругу на Сході та Півдні України.

Окремої уваги заслуговує питання комунікації та сприйняття угоди в українському суспільстві. Брак інформації сприяв поширенню міфів про «неминуче банкрутство». Кульмінацією стали події листопада 2013 р., коли уряд Миколи Азарова за кілька днів до саміту у Вільнюсі офіційно призупинив процес підготовки до підписання. Це спричинило масові протести – Євромайдан, який продемонстрував цивілізаційний вибір народу.

Завершальний етап переговорів показав, що Угода про асоціацію була значно більшим, ніж міжнародним договором; вона стала символом боротьби за право на власну ідентичність. Брак чесної комунікації з боку влади та спроби балансувати між Брюсселем і Москвою зрештою призвели до соціального вибуху. Події листопада 2013 р., коли народ вийшов на Євромайдан, продемонстрували, що суспільство готове платити високу ціну за європейський вибір. Угода, остаточно підписана у 2014 р., стала фундаментом для докорінних реформ, що тривають і досі. Вона довела, що незважаючи на технічну складність, економічні ризики та зовнішню агресію, європейська інтеграція залишається єдиним життєздатним механізмом модернізації української держави, що дозволив Україні згодом отримати статус кандидата на членство в ЄС.

Література:

1. Дорош Л. О., Івасечко О. Я., Турчин Я. Б. Зовнішня політика України : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 148 с.

2. Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Рєзніков В. В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 296 с.

3. Угода про асоціацію Україна – ЄС: перспективи та механізми імплементації : аналіт. доп. Київ : Фонд Конрада Аденауера, 2015. 84 с.

МАЙДІКОВА Мілана Анатоліївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗДОБУТТІ СТАТУСУ КАНДИДАТА В ЄС

23 червня 2022 р. Європейська рада надала Україні статус країни-кандидата на членство в Європейському Союзі – це стало визначною дипломатичною перемогою, досягнутою в умовах повномасштабної війни. Цей результат не був випадковим: він став наслідком системної, цілеспрямованої та багатовекторної дипломатичної роботи України протягом багатьох років, яка різко активізувалася після російського вторгнення у лютому 2022 р. Українська дипломатія відіграла вирішальну роль у переконанні держав-членів ЄС зробити безпрецедентний крок в умовах активного збройного конфлікту.

Президентська дипломатія та прямі звернення до європейських лідерів. Президент Володимир Зеленський став обличчям дипломатичного наступу України. Через відеозвернення до Європейського парламенту, двосторонні переговори з главами держав і особисте лобіювання серед ключових осіб, що приймають рішення в ЄС, він утримував питання статусу кандидата у верхній частині європейського політичного порядку денного. Його звернення до Європейського парламенту 1 березня 2022 р. – лише через кілька днів після початку повномасштабного вторгнення – задало емоційний і політичний тон усьому подальшому євроінтеграційному просуванню України.

Офіційна заявка України та оцінка Єврокомісії. Україна подала офіційну заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 р. – лише через чотири дні після початку російського вторгнення. МЗС України координувало роботу з Єврокомісією для забезпечення швидкої та ґрунтовної оцінки. Україна надала детальні відповіді на комплексний опитувальник щодо політичної, правової та інституційної готовності, продемонструвавши відданість Копенгагенським критеріям і стандартам ЄС.

Лобіювання серед держав-членів ЄС. Українські дипломати вели інтенсивні переговори зі скептично налаштованими державами-членами ЄС, зокрема з тими, що традиційно обережно ставляться до розширення. Українські посли в Парижі, Берліні, Відні та інших столицях організовували брифінги, зустрічі з парламентаріями та виступи в медіа, щоб сформувати необхідну політичну волю. Особлива увага приділялася Франції та Німеччині, позиції яких спочатку були стриманими, адже їхня підтримка була критично важливою для досягнення консенсусу в Європейській раді.

Публічна дипломатія та залучення громадянського суспільства. Українська дипломатія активно залучала європейське громадянське суспільство, аналітичні центри та медіа. Українські посадовці та громадські діячі пояснювали значення статусу кандидата не лише як нагороду за спротив України, а й як геостратегічну інвестицію в безпеку Європи. Наратив «Україна бореться за європейські цінності» знайшов потужний відгук на континенті й зміцнив політичну підтримку рішення щодо кандидатства.

Реформаторський порядок денний України як дипломатичний аргумент. Українська дипломатія акцентувала увагу на довоєнному реформаційному досвіді країни – антикорупційних зусиллях, судових реформах, децентралізації та гармонізації із законодавством ЄС у рамках Угоди про асоціацію та ПВЗВТ. Це переконало партнерів у ЄС, що Україна не лише вмотивована, а й структурно підготовлена до інтеграційного процесу, розвіявши побоювання щодо верховенства права та якості врядування.

Багатостороння дипломатична координація. Україна координувала свої дії з країнами, які нещодавно завершили або перебували в процесі вступу до ЄС, спираючись на їхній досвід і формуючи коаліції підтримки. Країни Балтії, Польща та Словаччина стали особливо активними прихильниками, і українська дипломатія плекала ці партнерства як механізм посилення свого впливу в інституціях ЄС.

Висновки. Здобуття Україною статусу кандидата в ЄС у червні 2022 року є знаковою подією в історії європейської інтеграції та української дипломатії. Воно продемонструвало, що дипломатична майстерність, послідовні меседжі, багатосторонні зусилля та переконливий наратив здатні привести до трансформаційних результатів навіть в найважчих умовах. Українській дипломатії вдалося переосмислити євроінтеграційні прагнення України — перетворити їх із далекосяжної мрії на нагальний стратегічний пріоритет для всієї Європи. Цей досвід підкреслює вирішальне значення фахової, проактивної та ціннісно орієнтованої дипломатії у відстоюванні національних інтересів на міжнародній арені.

Література:

1. Європейська рада. (2022, 23 червня). Висновки Європейської ради, 23–24 червня 2022 р. URL: https://www.consilium.europa.eu/uk/press/press-releases/2022/06/24/european-council-conclusions-23-24-june-2022/

2. Єврокомісія. (2022). Висновок Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/ukraine-report-2022_en

3. Гаран, О., Яковлєв, М. (2022). Як Україна здобула статус кандидата в ЄС. Центр Вілсона. URL: https://www.wilsoncenter.org/

4. Шаповалова, Н. (2022). Заявка України на членство в ЄС: дипломатичний рубіж у воєнний час. Центр Європейської політики. URL: https://www.epc.eu/

5. Солоненко, І. (2022). Євроінтеграція України: дипломатія як стратегічний інструмент. Chatham House. URL: https://www.chathamhouse.org/

6. Зеленський, В. (2022, 1 березня). Звернення до Європейського парламенту [Відео]. URL: https://www.europarl.europa.eu/

МИКОЛАЄНКО Софія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ ЗУСИЛЛЯ УКРАЇНИ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА НАТО В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна Росії проти України суттєво змінила пріоритети зовнішньої політики держави. Європейська та євроатлантична інтеграція стала не лише довгостроковою метою, а життєвою необхідністю для забезпечення безпеки, політичної стабільності та розвитку країни. В умовах війни дипломатія набуває особливої інтенсивності та орієнтованості на результат, що вимагає швидких та практичних рішень для зміцнення міжнародної підтримки та позицій України у європейських та світових структурах.

Ця ситуація не є унікальною в історії. Наприклад, після Другої світової війни багато західноєвропейських країн прискорили співпрацю, що пізніше призвело до створення Європейських Спільнот і, зрештою, Європейського Союзу. Подібним чином Україна використовує кризову ситуацію для прискорення інтеграції.

Після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році Україна прискорила процес інтеграції до ЄС. Отримання статусу кандидата в червні 2022 року стало історичним досягненням української дипломатії. Відтоді Україна активно реалізує ключові реформи, зокрема у сфері судочинства, антикорупційної політики та зміцнення демократичних інституцій.

Навіть під час війни Україна продовжує гармонізувати своє законодавство та політики з європейськими стандартами. Це нагадує досвід країн Центральної та Східної Європи, таких як Польща та Балтійські держави, які у 1990-х роках проводили масштабні реформи попри політичні та економічні труднощі для вступу до ЄС.

Україна також активно бере участь у європейських програмах у сферах енергетики, транспорту та цифрового розвитку. Дипломатія спрямована на підтримку санкцій проти Росії та залучення фінансової та гуманітарної допомоги. Україна виступає не лише як реципієнт підтримки, а й як активний учасник міжнародних рішень.Інтеграція до НАТО є однією з ключових стратегічних цілей України. В умовах війни потреба у гарантіях безпеки стала особливо нагальною. Україна активно співпрацює з Альянсом через спільні навчання, військову допомогу та політичний діалог.

Історичні приклади свідчать, що розширення НАТО часто було пов’язане з безпековими викликами. Наприклад, Польща, Чехія та Угорщина приєдналися

до НАТО у 1999 році після політичної трансформації та з огляду на регіональні загрози. Україна зараз йде подібним шляхом, але в умовах активної війни.

Україна адаптує свою оборонну систему до стандартів НАТО та вже відіграє важливу роль у європейській безпеці. Хоча повноправного членства поки що немає, рівень співпраці дуже високий. Дипломатичні зусилля спрямовані на отримання чітких гарантій безпеки та підтримки від держав-членів Альянсу.Сучасна українська дипломатія характеризується високою динамічністю та гнучкістю. Вона поєднує традиційні дипломатичні інструменти з сучасними підходами, такими як публічна дипломатія, медіа-комунікації та міжнародна адвокація.

Важливу роль відіграють політичне керівництво та дипломатичні представництва за кордоном. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та урядами інших країн, формуючи сильні партнерства. Публічна дипломатія також відіграє важливу роль, оскільки Україна намагається впливати на світову громадську думку та зберігати міжнародну увагу.

Важливим напрямом є також правова дипломатія — зусилля щодо притягнення Росії до відповідальності через міжнародні суди та механізми санкцій. Це відображає ширшу історичну практику, наприклад після Другої світової війни, коли міжнародне право використовували для притягнення до відповідальності за воєнні злочини.

Попри значні досягнення, Україна стикається з серйозними викликами. Серед внутрішніх проблем — потреба у продовженні реформ, боротьбі з корупцією та забезпеченні ефективного управління. Військові умови ускладнюють ці завдання, але одночасно роблять їх надзвичайно важливими.До зовнішніх викликів належить обережність деяких держав-членів ЄС та НАТО щодо подальшого розширення. Історично процеси інтеграції завжди були поступовими та складними: наприклад, розширення ЄС у 2004 році вимагало кількох років підготовки та проведення реформ від країн-кандидатів.

Ще одним викликом є невизначеність щодо тривалості війни, що впливає на політичну та економічну стабільність. Проте Україна демонструє стійкість та рішучість у досягненні стратегічних цілей. Дипломатичні зусилля України під час війни є активними та ефективними. Країна досягла важливого прогресу у напрямі інтеграції до ЄС та значно поглибила співпрацю з НАТО.

Історичний досвід показує, що кризи часто прискорюють процеси інтеграції, і Україна є наочним прикладом цього. Європейська та євроатлантична інтеграція є не лише політичним вибором, а й необхідною умовою безпеки та розвитку країни. Подальший успіх буде залежати від ефективної дипломатії, успішних реформ та постійної підтримки міжнародних партнерів. Україна демонструє здатність адаптуватися до складних умов і залишатися активним учасником міжнародних відносин, що зміцнює її позиції на шляху до повноправного членства в європейських та євроатлантичних структурах.

Література:

1. Klimkin, P., &Umland, A. (2020). *owtoProgressUkraine'sWesternIntegrationas a PreludetoAccessiontothe EU and NATO.*

2. EuropeanCommission. (2022). *OpiniononUkraine'sApplication for MembershipoftheEuropeanUnion*.
3. EuropeanCommission. (2023). *Ukraine 2023 Report*.
4. NATO. (2022). *NATO StrategicConcept*.
5. NATO. (2023). *VilniusSummitCommuniqué*

БОЖКО Ірина Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС АНЕКСІЇ КРИМУ: МІЖНАРОДНА РЕАКЦІЯ ТА СТРАТЕГІЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ

Анексія Криму Російською Федерацією в березні 2014 року стала не лише грубим порушенням міжнародного права, а й найбільшим викликом для української дипломатії з часів проголошення незалежності. Зіткнувшись із військовою агресією та незаконною анексією частини своєї території, Україна була змушена швидко вибудувати нову систему захисту національних інтересів на міжнародній арені. Головними цілями цієї дипломатичної стратегії стали: невизнання анексії на всіх рівнях, міжнародна ізоляція Росії, збереження теми Криму в глобальному порядку денному та захист прав кримськотатарського народу й інших мешканців півострова. Важливо зазначити, що від початку Україна обрала виключно політико-дипломатичний та юридичний шлях, усвідомлюючи неможливість військового вирішення питання на той момент.

Міжнародна реакція на анексію була переважно негативною та рішучою, хоча й не одностайною у практичних діях. Переважна більшість держав світу засудила дії Кремля, підтвердивши повагу до суверенітету й територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах. Жодна велика держава не визнала так зване «входження» Криму до складу Росії. Найбільш показовою стала реакція Організації Об'єднаних Націй. 27 березня 2014 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію 68/262 «Про територіальну цілісність України», яку підтримали 100 держав, 11 проголосували проти, 58 утрималися [1]. Цей документ став першим вагомим дипломатичним успіхом України, адже він зафіксував позицію міжнародного співтовариства щодо невизнання анексії. Надалі Україна ініціювала щорічні резолюції, зокрема щодо мілітаризації Криму та порушень прав людини на півострові, які хоч і не мають обов'язкової юридичної сили, але є потужними політичними інструментами тиску на Росію.

Серед ключових партнерів України в протидії анексії виокремилися Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. США стали одним із перших,

хто запровадив санкції проти Росії, й дотепер залишаються найпослідовнішим прихильником територіальної цілісності України. Знаковою подією стало оприлюднення 25 липня 2018 року Кримської декларації Державним департаментом США. Кримська Декларація закріплює, що США "знову підтверджують свою політику щодо відмови визнання вимог Кремля із встановлення суверенітету над територією, захопленою силою всупереч міжнародному праву".У цьому Держдепартамент порівняв Кримську Декларацією із Декларацією Веллеса, що у 1940 році засудила окупацію Радянським союзом країн Балтії і закріпила невизнання анексії [6].У березні 2014 року Євросоюз уперше запровадив персональні санкції за дії, що підривають суверенітет і територіальну цілісність України. Протягом 2014-2019 років санкційний список неодноразово доповнювався. Якщо на початку в ньому фігурувала лише 21 особа, то станом на сьогодні режим персональних санкцій ЄС поширено на 177 фізичних осіб та 48 організацій. Він полягає у замороженні активів та обмеженні права на в'їзд і пересування територією держав-членів ЄС. У червні 2014 року з метою припинення торгівлі, туристичної та інвестиційної співпраці з окупованим Росією Кримом ЄС запровадив «кримський» пакет економічних санкцій, яким обмежив імпорт товарів, вироблених в Криму, заборонив інвестиції в інфраструктуру Криму, експорт технологій тощо. Зазначений пакет санкцій протягом останніх років також неодноразово розширювався, а дія його продовжувалася [5]. Ці санкційні механізми, хоча й не зупинили агресію, стали важливим інструментом стримування та забезпечили політичну ціну для Росії за її дії.

Однією з найбільш драматичних сторінок української дипломатії став Будапештський меморандум 1994 року. Підписаний Україною, Росією, США та Великою Британією, цей документ мав надати Україні гарантії безпеки в обмін на відмову від третього у світі ядерного арсеналу.Порушення територіальної цілісності України з боку РФ у Криму та воєнні дії на Сході країни виявили докорінну розбіжність у міжнародно-правовій позиції України і РФ щодо Меморандуму. РФ розглядає концепцію «негативних гарантій» у Меморандумі лише як «обов'язок не застосовувати і не загрожувати застосуванням ядерної зброї проти неядерних держав» (Заява МЗС РФ від 01.04.2014). Спроби подолати цю розбіжність позицій у РБ ООН на основі Глави VII Статуту ООН (Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії) успіху не мали [2].У відповідь український МЗС неодноразово наголошував, що Будапештський меморандум виявився «пам'ятником короткозорості у прийнятті стратегічних рішень у сфері безпеки», а єдиною реальною гарантією безпеки було визначено повноправне членство в НАТО [7]. Цей досвід суттєво вплинув на подальшу зовнішньополітичну стратегію України, змусивши її більше покладатися на розбудову власних оборонних спроможностей та активнішу співпрацю з Альянсом.

Кульмінацією дипломатичних зусиль України стало створення у 2021 році Кримської платформи – дипломатичної ініціативи, започаткованої Україною. Мета - за допомогою міжнародних організацій і лідерів країн світу домагатися деокупації Криму[3].Заснування Платформи було закріплено в Стратегії

деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затвердженій Указом Президента України №117/2021. Участь у п'ятому саміті Кримської платформи у вересні 2025 року взяли участь представники 54 країн та 7 міжнародних організацій, охоплюючи всі континенти та регіони світу, що свідчить про стійкість цього формату та збереження теми Криму в глобальному порядку денному, попри спроби Росії її «нормалізувати»[4]. Кримська платформа стала яскравим прикладом проактивної дипломатії, яка перетворює проблему з внутрішньої на міжнародну, залучаючи широку коаліцію партнерів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що дипломатія України під час і після анексії Криму пройшла шлях від шокової реакції до створення складних багаторівневих механізмів захисту національних інтересів. Головними здобутками стали: послідовна політика невизнання анексії, підкріплена резолюціями ООН; запровадження та підтримка міжнародних санкцій проти Росії; активне використання міжнародних судових інстанцій (зокрема, справи Україна проти Росії в Міжнародному суді ООН та ЄСПЛ); а також інституціоналізація питання Криму через Кримську платформу. Попри те, що анексія залишається незворотною у фактичному вимірі на сьогодні, дипломатична стратегія України створила міцну міжнародно-правову основу для її майбутньої деокупації. Як зазначають експерти Українського незалежного центру політичних досліджень, тривала міжнародна ізоляція Криму як окупованої території та невизнання його приєднання до РФ залишаються критично важливими умовами для відновлення територіальної цілісності України в майбутньому.

Література:

1. 10 років тому була ухвалена перша резолюція ГА ООН щодо Криму. База даних: «Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим». URL: https://ppu.gov.ua/press-center/10-rokiv-tomu-bula-ukhvalena-persha-rezoliutsiia-ha-oon-shchodo-krymu/
2. Будапештський меморандум 1994. База даних: «Верховна Рада України». URL: https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%83%D0%B4%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%88%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC_1994
3. Кримська платформа: що це таке і чи допоможе Україні повернути Крим. // База даних: «BBC News Україна». URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-57974995
4. Підсумки П'ятого саміту Кримської платформи. База даних: «Кримська платформа». URL: https://crimea-platform.org/news/pidsumky-p-iatoho-samitu-krymskoi-platformy/
5. Санкції ЄС і США. // База даних: «Кримська платформа». URL: https://crimea-platform.org/news/sankciyi-yes-i-ssha/
6. США оприлюднили декларацію про невизнання анексії Криму. База даних: «BBC News Україна». URL:https://www.bbc.com/ukrainian/news-44961008
7. Тетяна Ворожко. "Пам'ятник короткозорості": Три уроки Будапештського меморандуму. База даних: «Голос Америки». URL: https://www.holosameryky.com/a/budapest-memorandum/7888201.html

КРИТОВИЧ Дар'я Андріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Закону України «Про дипломатичну службу» поняття «дипломатична служба» ототожнюється з державною службою особливого характеру, діяльність якої ґрунтується на професійному виконанні обов'язків посадових осіб, що займаються реалізацією зовнішньої політики України, захистом її національних інтересів у сфері міжнародних відносин та забезпеченням прав і інтересів громадян і юридичних осіб за кордоном. Перш за все, завданнями дипломатичної служби є формування засобів та методів суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності, розвиток економічних, культурних, гуманітарних, наукових зв'язків з іншими країнами, а також сприяння утвердженню міжнародного авторитету та конструювання позитивного іміджу України, як надійного і передбачуваного партнера.

Зрозуміло, що військова анексія Південно-Східних територій Української держави у 2014 році внесла свої корективи у зовнішньополітичний курс, а з моменту повномасштабного вторгнення Росії, діяльність дипломатичних служб трансформувалась з політики "стримування та євроінтеграції" на забезпечення фізичного виживання країни та перемоги у війні. У зв'язку введенням в Україні правового режиму воєнного стану, протидією збройній агресії рф та подоланням глобальних викликів у світі система органів дипломатичної службизосереджена на виконанні більш ширшого переліку завдань. Вони охоплюють питання реалізації плану відновлення територіальної цілісності України, зміцнення міжнародної коаліції на підтримку України, формування одностайної зовнішньополітичної думки щодо засудження дій країни-агресора, посилення санкційного тиску, замороження активів та їх спрямування на відновлення постраждалих територій України.

Надзвичайно важливими є завдання щодо залучення зовнішньої фінансової, оборонної та гуманітарної допомоги для задоволення нагальних потреб населення та держави в цілому. Необхідно забезпечити ефективну роботу дипломатичних представництв щодо евакуації громадян, захисту їх прав за

кордоном, інформування міжнародної спільноти про реальний стан загроз в Україні. Потребує подальшого вдосконалення система комунікації для протидії пропаганді та поширенню дезінформації. Окремої увагу необхідно приділити розширенню дипломатичних зусиль для активного просування євроінтеграційних прагнень України, зокрема в контексті ведення переговорів про повноправне членство в ЄС та інтеграцію у НАТО. Актуальними є завдання щодо участі в процесах післявоєнної реконструкції та відновлення тимчасово окупованих територій, що вимагає координації дій з міжнародними партнерами.

Як предмет формування вектору «дипломатії воєнного часу» доцільно буде розглянути українську платформу«Формула миру», що має на меті відновлення територіальної цілісності нашої країни та досягнення всеохоплюючого миру у світі. Затверджена Володимиром Зеленським під час проведення Саміту Групи Двадцяти в ІндонезіїФормула миру включає 10 напрямів, на яких необхідно зосередити увагу: 1) радіаційна та ядерна безпека; 2) продовольча безпека; 3) енергетична безпека; 4) звільнення полонених і депортованих;5) виконання Статуту ООН і відновлення територіальної цілісності України та світового поряд-ку; 6) виведення російських військ та припинення бойових дій; 7) відновлення справедливості;8) екологічна безпека; 9) недопущення ескалації і повторення агресії; 10) підтвердження закінчення війни.

Однак існує побоювання, що навіть повне виведення ворожих військ із території України не може гарантувати сталого миру. Саме тому десятки українських публічних інтелектуалів та громадських діячів розробили Маніфест сталого миру, де окреслили яким має бути світ після перемоги України. Документ охоплює широке коло питань, які показують шлях до завершення війни й сталого миру: роззброєння й ізоляція РФ, зміна світового енергетичного балансу, деколонізація російської історії тощо. Автори представили маніфест у багатьох містах України і на безпековій конференції в Мюнхені. Документ отримав багато позитивних відгуків від західних партнерів, оскільки більшість пропозицій розроблено в рамках міжнародного права.

Література:

1. Приліпко С.М., Васильєва Н.В. Завдання системи органів дипломатичної служби та публічних службовців в умовах воєнного стану: від національної безпеки до відновлення територій. Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, 2025. 7 с.

2. Баштовий Д. В. Українська Формула миру: чи вдасться об’єднати світ навколо ідеї справедливого завершення війни. Громадянська мережа «ОПОРА», 2022 р.

3. Закон України *«Про дипломатичну службу»* № 2728-III від 20.09.2001.

ГРУБА Кароліна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
*Науковий керівник: **АСАТУРОВ Сергій Константинович**, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ЗЛАМ 2022-2025 РР

У даному висловлюванні, я би радше наголосила, що поняття не є виключно публіцистичною формулою, а Щось глибше, а саме фундаментальна трансформація її міжнародно-правового статусу, роль у глобальній системі міжнародних відносин та характер зовнішньополітичної поведінки. Якщо, як ми згадаємо, упродовж значної частини пострадянського періоду Україна часто розглядалася суто крізь призму геополітичного «буферу» між Заходом і Росією, як простір конкуренції великих держав у логіці неореалізму, то вже після повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року відбувся якісний дипломатичний злам, що засвідчив перехід України від статусу об'єкта зовнішнього впливу до активного суб'єкта міжнародної політики, який формує порядок денний, ініціює коаліції, впливає на трансформацію норм міжнародного права та бере участь у переформатуванні архітектури європейської та глобальної безпеки. Насамперед повномасштабна агресія Росії стала каталізатором глибокої трансформації української зовнішньої політики. Йдеться не лише про інтенсифікацію дипломатичних контактів, а радше про зміну парадигми зовнішньополітичної ідентичності. Україна перестала бути так званою «сірою зоною» між інтеграційними блоками та остаточно закріпила свій цивілізаційний і геополітичний вибір. У теоретичному вимірі це означає перехід від позиції периферійного актора світ-системи (згадуючи доречну в цьому випадку логіку Іммануїла Валлерстайна) до актора, який, хоча й не належить до «ядра», проте здатний впливати на центр через механізми коаліційності, нормативного тиску, публічної дипломатії та морально-ціннісної легітимації своїх вимог.

Варто почати з того, що з 2022 року Україна продемонструвала суб'єктність у кількох ключових вимірах. Це, насамперед у військово-політичному, дипломатичному, міжнародно-правовому, економічному, гуманітарному та нормативному. У першому вимірі Україна не лише організувала ефективний спротив агресору, а й змогла перетворити свою оборону на фактор трансформації безпекової політики Заходу. Саме завдяки українському спротиву відбулося стратегічне переосмислення ролі НАТО, відновлення значення колективної оборони, зростання оборонних бюджетів держав-членів, вступ Фінляндії та Швеції до Альянсу. Україна стала ключовим чинником ревіталізації

трансатлантичної єдності та повернення жорсткої геополітики до центру міжнародного порядку. Наголошуючи на дипломатичному вимірі, суб'єктність України проявилася у здатності формувати широку міжнародну коаліцію підтримки. Так званий «формат Рамштайн», який наразі відомий як контактна група з питань оборони України, став безпрецедентним прикладом координації військової допомоги десятків держав. Шляхом того, як Україна не просто отримувала допомогу, а активно лобіювала надання конкретних видів озброєння, аргументувала потреби, вибудовувала стратегічні комунікації з урядами та парламентами інших країн, використовуючи інструменти парламентської дипломатії, цифрової дипломатії та публічної дипломатії, ми можемо провести якраз паралель між Україною до періоду зламу та після. Наприклад, за даними міністерства фінансів, у 2024 році Україна отримала близько 41,7 млрд доларів фінансової допомоги від партнерів. Загалом у 2022-2024 роках Україна отримала від союзників понад 115 млрд доларів до бюджету [1]. Тобто всі неодноразові звернення Президента України до парламентів різних держав також стали прикладом персоналізованої дипломатії нового типу, що поєднує моральний дискурс із геополітичними аргументами.

Не менш важливою ознакою суб'єктності стала саме активна робота України в межах міжнародного права. Адже Україна ініціювала численні провадження проти Російської Федерації у Міжнародному суді ООН, Міжнародному кримінальному суді, Європейському суді з прав людини, використовуючи інструменти міжнародно-правової відповідальності держави-агресора [3, с. 112]. Наприклад ордер МКС на арешт російського керівництва став безпрецедентним кроком у практиці міжнародного кримінального правосуддя. Україна також ініціювала дискусію щодо створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії, що є прикладом нормативної ініціативності, а не пасивного очікування рішень великих держав. Тому розуміємо, що у контексті європейської інтеграції 2022 рік став історичним, оскільки Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, а у 2023 році розпочала переговори про вступ. Це рішення мало символічний, але також й структурний характер, оскільки воно закріпило стратегічний курс України як частини європейського політичного простору.

На сьогоднішній день помітна така тенденція, що Україна перестала бути «сусідом ЄС» у межах політики сусідства і стала потенційним майбутнім членом Союзу, що означає включення у процес правової та інституційної конвергенції з acquis communautaire. У цьому сенсі суб'єктність України проявляється через здатність адаптувати внутрішні реформи до стандартів ЄС навіть в умовах війни, що формує унікальний кейс «інтеграції під час конфлікту». Україна також виступила ініціатором нових міжнародних форматів, зокрема Кримської платформи, яка трансформувалася з регіональної ініціативи у глобальний механізм консолідації підтримки територіальної цілісності. Звідси слід зазначити так звану формулу миру, яка була запропонована Україною і стала певною спробою задати нормативні рамки майбутнього врегулювання конфлікту на основі принципів Статуту ООН, територіальної цілісності, невикористання сили та відновлення міжнародного правопорядку. Сам факт, що саме Україна

пропонує концептуальне бачення миру, а не погоджується на нав'язані «мирні ініціативи», є проявом її суб'єктності. Якщо ж зазначити аспект економічного виміру суб'єктності України, то це стало важливим елементом глобальної продовольчої безпеки. Наведемо приклад як-от «Зернова ініціатива» за посередництва ООН і Туреччини, вона продемонструвала, що Україна здатна впливати на глобальні ринки та запобігати продовольчим кризам у країнах Глобального Півдня. Звідси робимо підсвідоме поняття, що Україна позиціонувала себе не лише як жертву агресії, а як відповідального глобального актора, що усвідомлює свою роль у світовій економіці. Особливої уваги заслуговує трансформація сприйняття України в міжнародній системі. Якщо раніше вона часто розглядалася лише через призму внутрішньої нестабільності, корупційних ризиків чи «пострадянської транзитності», то після 2022 року (але не після 2014, як могло бути) вона стала символом боротьби за принципи міжнародного права. Це змінило її міжнародну репутацію, що є важливим елементом відомої політичної «м'якої сили». Україна перетворилася на морального суб'єкта міжнародної політики, що апелює до універсальних цінностей, або певного культурного коду, зокрема свободи, суверенітету, прав людини. Дипломатичний злам 2022–2025 років також пов'язаний із трансформацією концепції стримування. Україна стала центральним елементом нової стратегії стримування Росії. Хоч і водночас вона не є пасивним інструментом цієї стратегії, а активним учасником її формування. Підписання безпекових угод із провідними державами світу починаючи з 2023–2024 років створило нову модель «мережевих гарантій безпеки», яка виходить за межі класичних союзницьких договорів. Тобто інакшим чином варто зазначити, що дипломатичний злам років довів головне, а саме те, що Україна більше не є територією, про яку домовляються без неї, вона є державою, без якої не ухвалюються ключові рішення щодо європейської безпеки. Україна, завдяки героїчному опору свого народу та Збройних Сил, перетворилася з об'єкта геополітичної гри на активного та впливового актора, який не лише захищає власний суверенітет, але й відстоює фундаментальні принципи демократії та міжнародного права, впливаючи на формування нової геополітичної реальності [2, с. 11-15]. В наших реаліях, сьогоденних умовах війни вона не втратила суб'єктності, а навпаки, загартувала її, перетворивши біль на політичну волю, тоді як опір на стратегічну ініціативу, а боротьбу за виживання – на боротьбу за нові правила міжнародного порядку. Україна не просто захищає свої кордони. В першу чергу вона захищає принципи, на яких тримається сучасний світ. І саме тому з 2022 року її голос перестав бути проханням про підтримку, а став аргументом, який змінює глобальний баланс сил.

Література:

1. Анастасія Зануда. Як змінилася Україна за 3 роки великої війни: 10 цифр - BBC News Україна. [Електронний ресурс]. BBC News Україна. 2025. URL:: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c5y43ggzqglo.

2. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ: Книголав, 2022. 352 с.

3. Татарінова К. В. Роль міжнародних організацій у врегулюванні збройного конфлікту в Україні в умовах повномасштабного вторгнення (2022-2025 рр.) / наук. кер. С. І. Денисенко.

Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 23–24 травня 2025 р. / редкол. : А. М. Куліш, В. В. Миргород, А. Р. Голоха та ін. Суми : Сумський державний університет, 2025. С. 111-115.

ЛИТВИНЕНКО Ірина Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВИМІР

Євроатлантична інтеграція України в умовах війни набула якісно нового змісту, перетворившись із стратегічної мети на життєво необхідний інструмент забезпечення національної безпеки, збереження державності та відновлення територіальної цілісності. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації у 2022 році дипломатичний вимір цієї інтеграції став ключовим напрямом зовнішньої політики України, оскільки саме через дипломатію держава забезпечує військову, фінансову та політичну підтримку з боку західних партнерів, насамперед країн-членів NATO та European Union.

Однією з центральних характеристик сучасного етапу євроатлантичної інтеграції України є її прискорений характер. Якщо раніше процес наближення до стандартів НАТО та ЄС був поступовим і часто гальмувався внутрішніми політичними чинниками, то війна стала каталізатором реформ та інституційних змін. Україна продемонструвала здатність до швидкої адаптації до стандартів Альянсу, особливо у військовій сфері, що знайшло відображення у поглибленні практичної співпраці з НАТО, розширенні форматів взаємодії та посиленні політичного діалогу.

Дипломатичний вимір інтеграції проявляється у кількох ключових напрямах. По-перше, це активна робота на двосторонньому рівні з державами-членами НАТО і ЄС, спрямована на отримання військової допомоги, сучасного озброєння та фінансової підтримки. Українська дипломатія зосереджена на переконанні партнерів у необхідності довгострокової підтримки, підкреслюючи, що безпека України є складовою безпеки всієї Європи. По-друге, важливим аспектом є участь у міжнародних самітах і форумах, де Україна просуває власний порядок денний, зокрема питання членства в НАТО та ЄС, а також отримання гарантій безпеки.

Особливу роль у дипломатичному вимірі відіграє формування міжнародних коаліцій підтримки України. Зокрема, створення форматів на кшталт

«Рамштайн» (Контактної групи з оборони України) стало важливим інструментом координації військової допомоги. Такі механізми дозволяють Україні не лише отримувати ресурси, але й інтегруватися у спільні безпекові структури Заходу, що фактично наближає її до членства в НАТО.

Важливим елементом дипломатичної діяльності є також інформаційна дипломатія та публічна комунікація. Україна активно використовує міжнародні медіа, виступи на глобальних платформах та звернення до парламентів іноземних держав для формування позитивного іміджу та мобілізації підтримки. У цьому контексті значну роль відіграє політичне керівництво держави, зокрема Володимир Зеленський, який став ключовим комунікатором українських інтересів на міжнародній арені.

Попри значні досягнення, дипломатичний вимір євроатлантичної інтеграції України стикається з низкою викликів. Серед них — обережність окремих країн НАТО щодо надання Україні чітких гарантій членства під час війни, побоювання ескалації конфлікту з Росією, а також необхідність продовження внутрішніх реформ, зокрема у сфері верховенства права, боротьби з корупцією та демократичного врядування. У цьому контексті важливою залишається умова відповідності критеріям членства, які висувають як НАТО, так і ЄС.

Водночас війна змінила сприйняття України міжнародними партнерами. Україна більше не розглядається лише як об’єкт політики безпеки, а виступає як активний суб’єкт, що робить внесок у європейську безпеку. Це відкриває нові можливості для інтеграції, зокрема через участь у спільних оборонних ініціативах, розвитку військово-промислового комплексу та обміну досвідом у сфері безпеки.

Перспективи євроатлантичної інтеграції України значною мірою залежать від результатів війни, а також від здатності української дипломатії зберігати високий рівень міжнародної підтримки. У короткостроковій перспективі ключовим завданням є отримання надійних гарантій безпеки, тоді як у довгостроковій — повноправне членство в НАТО та ЄС. Таким чином, дипломатичний вимір залишається визначальним фактором успішної інтеграції України до євроатлантичного простору, поєднуючи зовнішньополітичні зусилля з внутрішніми трансформаціями держави.

ЙОСИПЕНКО Анастасія Анатоліївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович****,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ ЗУСИЛЛЯ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ У 2014–2021 роках

Після незаконної анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією у 2014 році Україна зіткнулася з необхідністю формування комплексної дипломатичної стратегії, спрямованої на відновлення свого суверенітету і територіальної цілісності. У цих умовах саме дипломатичний вимір став ключовим інструментом протидії агресії, адже військовий сценарій на той момент був обмежений як внутрішніми, так і міжнародними чинниками. Україна розпочала активну діяльність на міжнародній арені, спрямовану на мобілізацію підтримки світової спільноти, формування санкційного тиску на Російську Федерацію та закріплення політики невизнання анексії Криму. Водночас дипломатія України була змушена діяти в умовах асиметрії сил, що вимагало особливої уваги до міжнародного права як основного інструменту легітимізації позиції держави.

Одним із основних напрямів дипломатичних зусиль України стало використання механізмів міжнародних організацій, передусім Організації Об'єднаних Націй. Уже у березні 2014 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію 68/262 «Територіальна цілісність України», яка підтвердила невизнання зміни статусу Криму та закликала держави утримуватися від будь-яких дій, що можуть бути витлумачені як його легітимація. Ця резолюція стала фундаментом міжнародної політики невизнання анексії. У наступні роки Україна системно ініціювала ухвалення резолюцій щодо ситуації з правами людини в окупованому Криму, мілітаризації півострова, свободи судноплавства у Чорному та Азовському морях, а також безпеки в регіоні. Важливо, що ці документи не лише політично засуджували дії Росії, а й формували міжнародно-правовий дискурс, який унеможливлює легітимацію окупації у довгостроковій перспективі.

Важливу роль у дипломатичній стратегії України відіграли міжнародні судові інстанції, що стали інструментом юридичної боротьби проти держави-агресора. Україна ініціювала низку позовів проти Російської Федерації у Міжнародному суді ООН, Європейському суді з прав людини та Міжнародному кримінальному суді. Зокрема, позов до Міжнародного суду ООН стосувався порушень Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму. Важливим етапом стало рішення Суду про застосування тимчасових заходів, що зобов'язували Росію утриматися від дискримінаційних практик, зокрема щодо кримських татар. Паралельно Україна системно документувала порушення прав людини в Криму: переслідування представників кримськотатарського народу, обмеження діяльності незалежних медіа, політичні репресії та примусову зміну громадянства. Це створило доказову базу для міжнародного правового реагування та підвищило рівень уваги до кримського питання у світі.

Не менш важливим напрямом стала співпраця з регіональними міжнародними організаціями та стратегічними партнерами. Європейський Союз, Рада Європи, ОБСЄ та інші інституції послідовно підтримували політику невизнання анексії Криму та запроваджували санкції проти Російської Федерації. Санкційна політика охоплювала як економічні обмеження, так і персональні

санкції проти осіб, причетних до окупації. Українська дипломатія активно працювала над збереженням єдності санкційного режиму, попри намагання окремих держав його переглянути або послабити. Водночас важливим досягненням стало формування широкої міжнародної коаліції підтримки України, яка забезпечувала політичний, економічний та гуманітарний тиск на державу-агресора, а також сприяла ізоляції Росії на міжнародній арені.

Кульмінацією дипломатичних зусиль України у досліджуваний період стало започаткування у 2021 році міжнародної ініціативи «Кримська платформа». Цей формат став першим системним багаторівневим механізмом координації міжнародних зусиль щодо деокупації Криму. Установчий саміт «Кримської платформи» у серпні 2021 року об'єднав представників понад 40 держав та міжнародних організацій, що засвідчило високий рівень міжнародної підтримки України. У межах платформи було створено політичний, парламентський та експертний виміри співпраці, що дозволяє забезпечити довгостроковість та системність міжнародної взаємодії. Основними цілями платформи визначено деокупацію Криму, захист прав людини, посилення безпеки в Чорноморському регіоні та подолання наслідків окупації, включаючи екологічні та гуманітарні виклики.

Водночас дипломатичні зусилля України супроводжувалися низкою суттєвих викликів і перешкод. Насамперед йдеться про обмеженість механізмів міжнародного примусу, що унеможливлює швидке виконання рішень міжнародних організацій і судових інстанцій. Важливим фактором залишалася також позиція Російської Федерації як постійного члена Ради Безпеки ООН, що дозволяло їй блокувати ухвалення обов'язкових рішень у сфері міжнародної безпеки. Крім того, Україна стикалася з проблемою так званої «втоми від українського питання» серед окремих держав, що ускладнювало підтримання стабільного рівня міжнародної уваги та санкційного тиску. Внутрішні політичні та економічні виклики також впливали на ефективність зовнішньополітичної діяльності, обмежуючи ресурси держави. Додатковою перешкодою стала активна інформаційна та дипломатична протидія з боку Росії, спрямована на дискредитацію України та просування альтернативних наративів на міжнародній арені.

Загалом у 2014–2021 роках Україна змогла сформувати цілісну дипломатичну стратегію, яка поєднувала політичні, правові та інституційні інструменти. Важливою її особливістю стала орієнтація на довгостроковий результат, що передбачає не лише повернення території, але й відновлення прав людини, безпеки та міжнародного правопорядку. Попри відсутність швидких результатів у вигляді деокупації, ці зусилля заклали міцний фундамент для подальшої боротьби за відновлення територіальної цілісності держави, а також забезпечили сталість міжнародної підтримки України та збереження кримського питання у глобальному порядку денному.

Висновки:

1. Україна у 2014–2021 роках сформувала комплексну та багатовекторну дипломатичну стратегію деокупації Криму, що базується на

принципах міжнародного права, політики невизнання анексії та широкої міжнародної коаліції підтримки.

2. Використання механізмів міжнародних організацій і судових інституцій дозволило Україні не лише закріпити питання Криму в глобальному порядку денному, а й створити системну міжнародно-правову базу відповідальності Російської Федерації.

3. Започаткування «Кримської платформи» стало якісно новим етапом дипломатичних зусиль України, що забезпечило інституціоналізацію міжнародної взаємодії та створило передумови для реалізації довгострокової стратегії деокупації півострова.

Література:

1. United Nations General Assembly. Resolution 68/262 “Territorial integrity of Ukraine”. New York, 2014.

2. Міністерство закордонних справ України. Кримська платформа: офіційні матеріали. URL: https://crimea-platform.org

3. European Council. EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine. URL: https://www.consilium.europa.eu

4. Office of the Prosecutor of the ICC. Report on Preliminary Examination Activities. 2020.

АЛЯТІН Ніколай Святославович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобалізації та загострення міжнародних відносин дипломатія виступає одним із ключових інструментів забезпечення національних інтересів держави. Для України, яка перебуває в умовах повномасштабної війни та постійного зовнішнього тиску, дипломатія набуває особливого значення як ефективний механізм захисту суверенітету, територіальної цілісності та політичної незалежності. Саме через дипломатичні канали держава реалізує свою зовнішню політику, формує міжнародну підтримку та протидіє агресивним діям з боку інших держав.

Однією з найважливіших функцій дипломатії є забезпечення міжнародної підтримки України. Завдяки активній діяльності на міжнародній арені Україна змогла сформувати широку коаліцію держав-партнерів, які надають військову, фінансову та гуманітарну допомогу. Дипломатія сприяє ухваленню важливих політичних рішень на рівні міжнародних організацій, що засуджують агресію та

підтримують Україну. Це, у свою чергу, посилює міжнародну ізоляцію держави - агресора та створює додатковий тиск на неї.

Не менш важливим напрямом є санкційна дипломатія. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами з метою запровадження та посилення санкцій протии агресора. Такі заходи спрямовані на обмеження економічних, фінансових та технологічних можливостей противника, що суттєво впливає на його здатність продовжувати війну. Водночас санкційна політика потребує постійної координації та дипломатичних зусиль, адже її ефективність залежить від єдності міжнародної спільноти.

Важливу роль відіграє також участь України в міжнародних організаціях і форумах. Активна дипломатична присутність у таких структурах, як ООН, Європейський Союз, НАТО та інші, дозволяє Україні впливати на формування міжнародного порядку денного, просувати власні ініціативи та зміцнювати свій авторитет. Через ці механізми держава не лише захищає свої інтереси, а й формує імідж відповідального та надійного партнера.

Окремим аспектом є публічна дипломатія, яка спрямована на формування позитивного образу України у світі та донесення правдивої інформації про події в державі. В умовах інформаційної війни це набуває особливої ваги, адже протидія дезінформації є важливою складовою національної безпеки. Завдяки публічній дипломатії Україна залучає міжнародну підтримку не лише на рівні урядів, а й серед громадянінших держав.

Економічна дипломатія також відіграє значну роль у захисті національних інтересів. Вона передбачає розвиток міжнародної торгівлі, залучення іноземних інвестицій, укладання двосторонніх і багатосторонніх угод. Це сприяє зміцненню економічної стійкості держави, що є важливим фактором її безпеки. У сучасних умовах Україна активно працює над диверсифікацією економічних зв’язків та інтеграцією до європейського економічного простору.

У контексті війни дипломатія виконує також функцію пошуку шляхів мирного врегулювання конфлікту. Попри складність переговорного процесу, дипломатичні канали залишаються важливим інструментом для обговорення гуманітарних питань, обміну полоненими та інших аспектів, що мають критичне значення для суспільства. Водночас дипломатія сприяє формуванню довгострокових гарантій безпеки для України. Разом із тим ефективність дипломатії залежить від багатьох факторів, зокрема від професійності дипломатичного корпусу, узгодженості внутрішньої та зовнішньої політики, а також рівня довіри з боку міжнародних партнерів. Важливим є комплексний підхід, який поєднує дипломатичні, військові, економічні та інформаційні інструменти впливу.

Отже, дипломатія є невід’ємною складовою системи захисту національних інтересів України. Вона забезпечує міжнародну підтримку, сприяє посиленню санкційноготиску, формує позитивний імідж держави та створює умови для економічного розвитку. У сучасних умовах її роль лише зростає, адже саме дипломатія дозволяє Україні ефективно протидіяти зовнішнім загрозам і відстоювати свої позиції на світовій арені.

Література:

1. Парламентська дипломатія – інструмент захисту національних інтересів України [Електронний ресурс]. Офіційний вебпортал Верховна Рада України. 2025. URL: https://www.rada.gov.ua/print/259107.html
2. Грицаєнко Д., Асірян С. Міжнародний договір як джерело права в Україні: загальнотеоретичний аспект. Право та міжнародне право. 2025. № 15. URL: https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1519
3. Ukraine: EU responsetoRussia'sinvasion [Електронний ресурс] // EuropeanCouncil. 2024. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-russia-military-aggression-against-ukraine-archive/
4. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text

КЛОС Назарій,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

UKRAINIAN DIPLOMACY IN TIMES OF TRIAL: THE STRUGGLE FOR EUROPE'S RESOURCE INDEPENDENCE

Russia's unprovoked war of aggression against Ukraine has acted as a brutal catalyst for a historic shift in European energy policy. For decades, Moscow weaponized its vast hydrocarbon resources, cultivating a deep European dependency that it later exploited for geopolitical coercion. Recognizing this existential threat, Ukrainian diplomacy spearheaded a multidimensional campaign aimed not only at securing its own national survival but at forging total resource independence for the European Union. Long before the full-scale invasion of 2022, Ukrainian diplomats and energy officials persistently warned their Western partners about the dangers of this deepening reliance. Projects such as the Nord Stream pipelines were fiercely opposed by Kyiv, which correctly identified them as geopolitical weapons designed to bypass Ukraine, strip it of transit revenues, and leave Europe vulnerable to blackmail. As noted in a 2023 analysis by the Foreign Policy Research Institute, gas wars eventually always affected Europeans, for whom ensuring a continuous supply of hydrocarbons free from political complications became a priority. Despite skepticism from some Western capitals, Ukraine's diplomatic corps maintained that Russian energy was a tool of coercion, a reality starkly demonstrated in late 2021 when Russia deliberately reduced gas transit volumes through Ukraine to artificially inflate European gas prices.

This diplomatic foresight laid the intellectual groundwork for the rapid decoupling that became strictly necessary after February 2022. The most symbolic and practical victory for Ukrainian energy diplomacy occurred in the opening hours of the full-scale invasion. On February 24, 2022, the Ukrainian national energy operator, Ukrenergo, executed a long-planned exercise: it disconnected its electricity grid from

the Russian and Belarusian systems. Driven by intense diplomatic pressure and technical ingenuity, Ukraine and Moldova synchronized their power systems with the Continental European grid (ENTSO-E) within a spectacularly short lapse of time. As highlighted by the Atlantic Council, this temporary emergency measure was transformed into permanent synchronization by late 2023, officially making Ukrenergo a full member of the European Network. This physical and diplomatic decoupling ended the Russian monopoly and allowed Europe to send emergency power to Ukraine when Russia launched massive strikes against Ukrainian power plants, which, according to the Trade and Diplomacy Center, caused a temporary loss of approximately 9 GW of power output in 2024 alone.

Following the invasion, Ukrainian diplomacy also operated on an aggressive offensive to cut off the financial lifeblood of the Russian war machine, successfully lobbying for unprecedented EU embargoes on Russian coal and seaborne oil. Simultaneously, Ukraine offered a practical solution to Europe's looming gas deficit. Possessing the largest underground gas storage facilities in Europe—primarily located in the western part of the country, relatively insulated from frontline combat—Ukrainian diplomacy turned a domestic asset into a shield for European winter security by offering these vast reservoirs to European traders. This collaborative effort effectively neutralized threats to "freeze" Europe, proving that Ukraine was no longer just a transit state, but a proactive guarantor of European energy security.

As the European Union now moves decisively away from Russian fossil fuels, it faces a new geopolitical vulnerability: securing the critical raw materials required for the green energy transition, such as lithium and titanium. Ukrainian diplomacy has aggressively pivoted to present the nation as a strategic, EU-aligned node in this new supply chain. Geological assessments by Forum Energii and Green Deal Ukraina reveal that Ukraine hosts 25 of the 34 materials listed as critical by the EU, possessing immense geological potential and holding roughly 20% of the world's global reserves of titanium-bearing minerals. Through initiatives like the EU's Critical Raw Materials Act, under which the Balakhivka Graphite Project has already been approved as a strategic endeavor, Ukraine is integrating its extractive sectors with European industrial strategies. Ultimately, Ukrainian diplomacy during these times of trial has been defined by remarkable agility. By operating simultaneously on multiple fronts—from grid integration and sanctions advocacy to laying the groundwork for Europe's green transition—Ukraine has fought an existential war for its own sovereignty while acting as the primary catalyst for a fundamentally more secure, resilient, and resource-independent Europe.

Literatura:

1. Foreign Policy Research Institute (FPRI). Synchronized: *The Impact of the War on Ukraine's Energy Landscape.* Foreign Policy Research Institute, 2023.

2. Atlantic Council. *Wartime Ukraine's European energy integration continues.* Atlantic Council, 2023.

3. Forum Energii / Green Deal Ukraina. *Critical raw materials in the energy transition: Assessing Ukraine's potential for EU supply chains.* Forum Energii, 2026.

4. Trade and Diplomacy Center (TDC). Ukraine's Wartime Energy: *Destruction, Governance, and the European Pivot. Trade and Diplomacy Center,* 2026.

5. Newssky. *The energy system of Ukraine was fully synchronized with the European one.* Newssky, 2023.

НОВОХАЦЬКИЙ Тарас Сергійович,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович***,
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ТА ВИКЛИКИ

У сучасних умовах повномасштабної війни питання дипломатії України набуває ключового значення для забезпечення національної безпеки, збереження державності та мобілізації міжнародної підтримки. Дипломатична діяльність виступає одним із основних інструментів протидії агресії, формування коаліцій та зміцнення позицій України на міжнародній арені. Аналіз цієї теми дозволяє глибше зрозуміти механізми міжнародної взаємодії, роль глобальних акторів та ефективність зовнішньополітичної стратегії держави в умовах війни.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році Україна значно активізувала дипломатичні зусилля, спрямовані на отримання політичної, військової, фінансової та гуманітарної допомоги. Було сформовано широку міжнародну коаліцію підтримки, до якої увійшли країни Європейського Союзу, США, Велика Британія, Канада, Японія та інші держави.

Важливим досягненням української дипломатії стало запровадження масштабних санкцій проти Російської Федерації. Санкційна політика охоплює фінансовий сектор, енергетику, військово-промисловий комплекс та окремих посадових осіб, що суттєво впливає на економічний потенціал держави-агресора.

Одним із ключових напрямів є військово-технічна підтримка, яка включає постачання озброєння, навчання військових та обмін розвідувальною інформацією. Це дозволило значно підвищити обороноздатність України та стабілізувати ситуацію на фронті. Україна також активно використовує міжнародні організації як платформу для просування своїх інтересів. Зокрема, діяльність у рамках ООН, Ради Європи та інших інституцій спрямована на засудження агресії, документування воєнних злочинів і притягнення винних до відповідальності.

Водночас дипломатія України стикається з низкою серйозних викликів. Серед них – втома міжнародної спільноти від війни, політичні зміни в країнах-партнерах, обмеженість ресурсів та конкуренція з іншими глобальними кризами. Проблемою залишається і неоднорідність позицій держав щодо рівня підтримки України, особливо серед країн Глобального Півдня, які займають більш нейтральну або стриману позицію. Інформаційна війна та російська пропаганда також створюють додаткові труднощі, впливаючи на громадську думку у світі та ускладнюючи формування єдиного міжнародного фронту підтримки.

Попри це, українська дипломатія демонструє високий рівень адаптивності, гнучкості та ефективності, активно використовуючи нові формати взаємодії, публічну дипломатію та міжнародні комунікації.

Висновки: Дипломатія України в умовах російсько-української війни стала одним із ключових факторів виживання держави та протидії агресії. Вона забезпечила значну міжнародну підтримку та сприяла консолідації демократичного світу. Водночас існуючі виклики потребують подальшого посилення дипломатичних зусиль, розширення партнерств і пошуку нових механізмів впливу на міжнародну спільноту.

Література:

1. UnitedNations. ResolutionsadoptedbytheGeneralAssemblyonUkraine (ES-11/1, ES-11/6). Availableat: URL: https://digitallibrary.un.org/

2. NATO. NATO'sresponsetoRussia'sinvasionofUkraine. Availableat: URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm

3. EuropeanUnion. EU supporttoUkraine. Availableat: URL: https://europa.eu/ukraine

4. KielInstitutefortheWorldEconomy. UkraineSupportTracker. Availableat: URL: https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/

НИЧИПОРУК Богдана Русланівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: ПРОСУВАННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АГРЕСІЮ

У сучасній системі міжнародних відносин дипломатія та міжнародне право є взаємопов'язаними інструментами, які забезпечують підтримання глобального порядку, безпеки та справедливості. Для України, яка зіткнулася з повномасштабною збройною агресією, поєднання дипломатичних зусиль і правових механізмів стало ключовим шляхом до досягнення міжнародної відповідальності агресора та відновлення порушених норм міжнародного права.

Одним із основних напрямів української дипломатії є правова кваліфікація агресії та її визнання міжнародною спільнотою. Україна активно працює з міжнародними організаціями та державами-партнерами з метою закріплення факту порушення фундаментальних принципів міжнародного права, зокрема суверенітету держав, територіальної цілісності та заборони застосування сили. Така діяльність сприяє формуванню консолідованої міжнародної позиції щодо визнання агресії як грубого порушення Статуту ООН та інших базових міжнародно-правових норм.

Важливим елементом є співпраця України з міжнародними судовими інституціями. Держава активно взаємодіє з Міжнародним судом ООН, Міжнародним кримінальним судом та іншими правовими механізмами, що розслідують воєнні злочини, злочини проти людяності та випадки геноциду. Дипломатична підтримка є критично важливою для забезпечення збору доказів, міжнародної легітимності розслідувань та ухвалення рішень, спрямованих на притягнення винних до відповідальності.

Санкцій на політика також має тісний зв'язок із міжнародним правом. Українська дипломатія спрямована на те, щоб санкції проти держави-агресора розглядалися не лише як політичний інструмент, а як правомірна реакція міжнародної спільноти на порушення норм міжнародного права. Це включає розширення санкційних режимів, запобігання їх обходу та забезпечення персональної відповідальності осіб і організацій, причетних до агресії.

Окреме значення має публічна дипломатія, яка сприяє формуванню міжнародної обізнаності про злочини агресора. Україна активно інформує світову спільноту про порушення міжнародного гуманітарного права, що дозволяє мобілізувати громадську думку та посилювати політичний тиск на держави, які можуть впливати на процеси притягнення до відповідальності. В умовах інформаційної війни цей напрям є надзвичайно важливим.

Ще одним важливим аспектом є просування міжнародних правових ініціатив. Українська дипломатія виступає за створення спеціальних трибуналів, слідчих комісій та інших правових інструментів, які дозволяють ефективно розслідувати злочин агресії. Це спрямовано на усунення прогалин у міжнародному праві та забезпечення невідворотності покарання для вищого політичного та військового керівництва держави-агресора.

Ефективність цих процесів значною мірою залежить від рівня міжнародної співпраці та політичної волі держав-партнерів. Саме тому українська дипломатія спрямована на формування широких коаліцій підтримки принципу верховенства права та невідворотності відповідальності за міжнародні злочини.

Таким чином, українська дипломатія відіграє ключову роль у просуванні міжнародного права та забезпеченні відповідальності за агресію. Вона сприяє формуванню правових механізмів, зміцненню міжнародної співпраці та утвердженню принципу справедливості у глобальній системі міжнародних відносин.

Література:

1. United Nations. Charter of the United Nations. URL: https://www.un.org/en/about-us/un-charter

2. United Nations. General Assembly resolution ES-11/1 "Aggression against Ukraine". URL: https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n22/293/36/pdf/n2229336.pdf

3. International Criminal Court. Situation in Ukraine. URL: https://www.icc-cpi.int/ukraine

4. European Union External Action Service. EU sanctions against Russia. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-sanctions-against-russia_en

РУДЕНКО Анна Олексіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК УКРАЇНА ФОРМУЄ МІЖНАРОДНУ ПІДТРИМКУ

Дипломатія під час повномасштабної війни Росії проти України стала критично важливим інструментом збереження державності та мобілізації міжнародної підтримки. В умовах активних бойових дій зовнішня політика України трансформувалася у максимально оперативну та результативну систему, яка поєднує військові, економічні та гуманітарні інструменти. Дипломатичні зусилля були спрямовані на зміцнення відносин із ключовими міжнародними партнерами, створення широкої коаліції держав, готових надавати підтримку, а також на формування глобальної солідарності з українським народом. Війна показала, що сучасна дипломатія не може існувати окремо від безпекових і економічних процесів, а є невід'ємною частиною комплексної стратегії захисту суверенітету.

Одним із основних завдань стало забезпечення безперервного постачання сучасної зброї та військової техніки. Україна активно комунікує з партнерами щодо необхідності надання систем протиповітряної оборони, важкої артилерії, бронетехніки та високоточних ракет. Формуються механізми координації, що дозволяють оптимально розподіляти ресурси та забезпечувати оперативну підготовку військовослужбовців на базі закордонних навчальних програм. Такий підхід не лише підвищує боєздатність українських військ, але й інтегрує їх у європейські та світові безпекові стандарти, що зміцнює позиції країни на міжнародній арені.

Паралельно Україна розширює географію дипломатичних контактів, формуючи широку міжнародну підтримку. Крім країн Заходу, увага приділяється державам Азії, Африки та Латинської Америки, з метою забезпечення підтримки у міжнародних організаціях і посилення голосу України у глобальних питаннях безпеки, продовольчої стабільності та енергетики. Українська дипломатія націлена на демонстрацію глобальних наслідків війни, що дозволяє формувати партнерства з державами, які раніше не були активними учасниками допомоги, та забезпечувати більш комплексну підтримку на міжнародному рівні. Ця робота включає активну участь у багатосторонніх форумах, конференціях та візитах високопосадовців, що допомагає створювати нові канали взаємодії та сприяє залученню додаткових ресурсів.

Санкційна дипломатія стала окремим і ефективним інструментом протидії агресору. Україна активно сприяє запровадженню економічних обмежень проти країни-агресора, включаючи банківський сектор, енергетичну та оборонну промисловість. Такі заходи обмежують фінансові можливості Росії для ведення війни, створюють економічний тиск та демонструють єдність міжнародної спільноти у протидії агресії. Водночас санкції формують сигнал для інших держав про неприпустимість подібних дій і підкреслюють важливість міжнародного права та норм. Важливо, що ефективність санкцій значною мірою залежить від дипломатичної роботи, спрямованої на забезпечення їхнього широкого застосування та підтримки з боку глобальних економічних блоків.

Україна також просуває власні мирні ініціативи, спрямовані на відновлення територіальної цілісності та забезпечення безпеки. Основні положення цих ініціатив включають звільнення територій, гарантії безпеки, захист прав громадян та притягнення винних до відповідальності. Міжнародні саміти, переговори та публічні дипломатичні кампанії дозволяють Україні формувати спільне бачення миру серед світових лідерів, підвищувати рівень довіри до власних позицій та створювати передумови для тривалого та справедливого врегулювання конфлікту. Додатково, дипломатичні зусилля концентруються на підвищенні ролі України у питаннях реформування міжнародної безпеки та протидії новим загрозам, що виникають у світі.

Юридична та інформаційна дипломатія відіграють ключову роль у підтримці міжнародної легітимності України. Активне документування воєнних злочинів, взаємодія з міжнародними судами та організаціями створюють механізми відповідальності агресора. Інформаційна робота спрямована на формування міжнародної громадської думки через медіа, соціальні мережі та виступи українських лідерів, що дозволяє підтримувати високий рівень уваги до подій, протидіяти дезінформації та зміцнювати образ України як демократичної та правової держави, яка захищає свої кордони та цінності. Цей напрямок включає активну роботу з дипломатичними представництвами, аналітичними центрами та громадськими організаціями, що дозволяє донести правдиву інформацію про ситуацію на фронті та гуманітарну кризу.

Особливу роль у зміцненні міжнародної підтримки відіграють громадянське суспільство та волонтерська дипломатія. Громадські організації, волонтерські рухи та активісти беруть участь у зборі гуманітарної допомоги, підтримці військових та біженців, а також у просуванні правдивої інформації за кордоном. Вони створюють мережі контактів з іноземними громадянами, медіа та неурядовими організаціями, що значно підсилює офіційну дипломатію. Волонтерські ініціативи стають важливим каналом впливу, дозволяючи українському суспільству безпосередньо долучатися до міжнародної підтримки та демонструвати солідарність, що сприяє зміцненню іміджу України у світі як активного та відповідального партнера.

Економічна дипломатія забезпечує залучення інвестицій та фінансової допомоги для підтримки економічної стабільності та відновлення інфраструктури. Україна проводить переговори щодо кредитних гарантій, грантів та програм відновлення після завершення бойових дій. Це дозволяє

зберігати внутрішню економічну стабільність та створює передумови для довгострокового розвитку, водночас демонструючи міжнародним партнерам надійність України як стратегічного економічного партнера. Паралельно, дипломатичні зусилля спрямовані на зміцнення міжнародних коаліцій, що готові підтримувати Україну в питаннях безпеки, гуманітарної допомоги та економічного відновлення.

Українська дипломатія постійно стикається з численними викликами, серед яких втома міжнародної спільноти, політичні зміни в країнах-партнерах та конкуренція з іншими глобальними кризами. У таких умовах необхідно постійно оновлювати аргументацію, знаходити нові форми комунікації та розширювати коло союзників. Попри ці складнощі, дипломатія залишається фундаментальним фактором стійкості держави, здатним визначати не лише перебіг війни, а й перспективи післявоєнного відновлення та інтеграції України у світову спільноту.

Таким чином, дипломатія під час війни стала комплексною системою, що об'єднує військову, економічну, санкційну, мирну, юридичну, інформаційну та громадську складові. Вона дозволяє Україні забезпечувати міжнародну підтримку, зміцнювати власну безпеку та посилювати вплив на світові процеси. Завдяки активній роботі державних інституцій у поєднанні з громадянським суспільством і волонтерськими ініціативами Україна змогла сформувати широке міжнародне співтовариство союзників і партнерів, що підтримують її у боротьбі за незалежність та суверенітет, а також створює передумови для довгострокового відновлення та розвитку держави після війни.

Література:

1. CEPA – Wartime Assistance to Ukraine; URL: https://cepa.org/comprehensive-reports/wartime-assistance-to-ukraine-the-successes-failures-and-future-prospects-of-us-and-eu-support-models/
2. European External Action Service – EU support to Ukraine; URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-military-defence-support-ukraine_en
3. Prism UA – Ukraine's Diplomacy in 2024. URL: https://prismua.org/en/scorecards2024/
4. Council of Europe – International Claims Commission for Ukraine. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/-/unprecedented-support-for-new-convention-launching-an-international-claims-commission
5. Ukraine's Peace Formula. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine%27s_Peace_Formula
6. Victory Plan for Ukraine. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Victory_Plan_for_Ukraine
7. Ukrainian Foreign Affairs – дослідження дипломатії України https://uaforeignaffairs.com/web/uploads/articles/files/38/192/%D0%97%D0%A1_34_6_2024_-30-37.pdf
8. UK Parliament Research Briefing (2026). URL: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10308/CBP-10308.pdf?utm_source=chatgpt.com
9. Reuters (2026) – актуальні новини про підтримку України. URL: https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/ukraine-faces-new-russian-offensive-peace-talks-stall-2026-03-25/

РИБАЧУК Діана Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

«ДИПЛОМАТІЯ ЗБРОЇ»: ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ВІД ОБОРОННИХ ЗАСОБІВ ДО СТРАТЕГІЧНИХ СИСТЕМ

Термін «дипломатія зброї» не є офіційно закріпленим у класичній теорії міжнародних відносин, однак активно використовується для опису сучасних процесів. Його суть полягає у використанні військової допомоги як інструменту впливу, підтримки союзників та реалізації зовнішньополітичних інтересів держав. У традиційному розумінні дипломатія асоціюється з переговорами, угодами та політичними домовленостями. Проте в умовах війни вона набуває нових форм. Постачання озброєння стає не лише способом допомоги, а й важливим сигналом політичної підтримки, довіри та готовності до стратегічного партнерства.

У випадку України «дипломатія зброї» проявилася у формуванні широкої міжнародної коаліції держав, які надають військову допомогу. Важливу роль у цьому відіграє формат міжнародних зустрічей у межах Ukraine Defense Contact Group, де узгоджуються обсяги, види та напрями постачання озброєння. Це свідчить про інституціоналізацію військової підтримки та її перехід на системний рівень. Крім того, військова допомога має і стратегічне значення для самих країн-партнерів. Вона дозволяє стримувати агресію, зміцнювати міжнародну безпеку та демонструвати єдність демократичного світу. Таким чином, «дипломатія зброї» стає важливим елементом сучасної системи міжнародних відносин, де військові ресурси використовуються не лише у бойових діях, а й як засіб політичного впливу.

На початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році міжнародна військова допомога Україні мала обережний і переважно оборонний характер. Більшість західних держав не поспішали передавати важке озброєння, побоюючись ескалації конфлікту та прямого зіткнення з Росією. Тому основний акцент робився на засобах, які дозволяли Україні ефективно захищатися, але не вели до різкого загострення ситуації.

Насамперед йшлося про постачання протитанкових ракетних комплексів,

таких як Javelin, а також переносних зенітно-ракетних систем типу Stinger. Саме ці види озброєння відіграли ключову роль у стримуванні наступу російських військ на початковому етапі війни, зокрема під час боїв за Київ. Вони дозволили українським силам знищувати бронетехніку та авіацію противника навіть за умов обмежених ресурсів. Окрім цього, Україна отримувала бронежилети, шоломи, стрілецьку зброю, боєприпаси, засоби зв'язку та розвідки. Важливу роль відігравала і розвідувальна підтримка з боку західних партнерів, яка допомагала оперативно реагувати на дії противника.

Після успішного стримування російського наступу на початковому етапі війни міжнародна підтримка України почала поступово змінюватися. Країни-партнери переконалися, що Україна здатна не лише оборонятися, а й ефективно протистояти агресору. Це стало важливим фактором для ухвалення рішень про передачу більш потужного та наступального озброєння.

Одним із перших кроків у цьому напрямі стало постачання артилерійських систем великого калібру, таких як гаубиці M777. Вони значно підвищили можливості Збройних сил України у веденні контрбатарейної боротьби та ураженні противника на значних відстанях. Паралельно Україна почала отримувати реактивні системи залпового вогню, зокрема HIMARS, які стали одним із символів нового етапу війни. Використання HIMARS дозволило Україні завдавати точкових ударів по складах боєприпасів, командних пунктах і логістичних вузлах противника. Це суттєво ускладнило забезпечення російських військ і вплинуло на хід бойових дій, особливо на південному напрямку.

Наступним важливим кроком стало рішення про передачу Україні сучасних танків західного зразка, таких як Leopard 2 та Challenger 2. Це означало остаточний відхід від обмежень, які раніше стримували партнерів, і перехід до якісно нового рівня підтримки.

Особливе значення мало постачання сучасних систем протиповітряної оборони, зокрема Patriot та NASAMS. Ці комплекси здатні ефективно перехоплювати ракети та безпілотники, що стало критично важливим в умовах масованих ракетних атак Росії по енергетичній та цивільній інфраструктурі України. Окрім систем ППО, Україна отримала сучасні технології розвідки, безпілотні літальні апарати, а також засоби кіберзахисту та супутникового зв'язку. Це дозволило значно підвищити рівень координації військових операцій, точність ударів і швидкість прийняття рішень.

Важливою особливістю цього етапу є те, що допомога стала не лише кількісною, а й якісною. Країни-партнери почали передавати складні системи, які потребують спеціальної підготовки персоналу, технічного обслуговування та інтеграції в існуючу військову інфраструктуру. Це свідчить про зростання рівня довіри до України та готовність до довгострокової співпраці.

На сучасному етапі міжнародна підтримка України досягла рівня стратегічного партнерства. Якщо раніше допомога була спрямована переважно на негайні потреби фронту, то тепер вона орієнтується на довгострокове зміцнення обороноздатності України та зміну балансу сил у регіоні.

Одним із ключових напрямів стало надання далекобійних ракетних систем. Зокрема, Україна отримала крилаті ракети Storm Shadow, які дозволяють уражати стратегічно важливі об'єкти противника на великій відстані. Це суттєво розширило можливості Збройних сил України та підвищило ефективність військових операцій. Ще одним важливим кроком стало рішення про передачу Україні сучасних винищувачів F-16 Fighting Falcon. Це означає перехід до нового рівня ведення війни, де важливу роль відіграє контроль повітряного простору, а також інтеграція України у західні стандарти військової техніки та підготовки.

Окрім безпосереднього постачання озброєння, активно розвивається співпраця у сфері оборонно-промислового комплексу. Йдеться про спільне виробництво зброї, інвестиції в український ОПК та довгострокові безпекові угоди з країнами-партнерами. Це свідчить про те, що підтримка України виходить за межі короткострокової допомоги і перетворюється на системну співпрацю.

Отже, міжнародна підтримка України у формі військової допомоги пройшла складну еволюцію — від обмежених оборонних поставок до надання високотехнологічних і стратегічних систем озброєння. Цей процес відображає не лише зміну характеру війни, але й трансформацію підходів міжнародної спільноти до забезпечення безпеки.

Література:

1. Ткач М., Слободяник С., Макошенець П. Фінансова та військово-технічна допомога Україні від країн-партнерів у 2022–2024 рр. Social Development and Security. 2024.

2. Ганненко Ю. Міжнародна військова допомога Україні. URL: https://znp-cvsd.nuou.org.ua/article/view/321354/312812

3. Івасечко О., Лопушанський П. Військова допомога сша україні у протидії збройній агресії росії у 2014–2023 РР. URL: https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/49_2023/32.pdf

4. Лакішик Д.М. Специфіка допомоги держав заходу україні у війні з російською федерацією. URL: https://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/download/276/249/500

ДЯЧУК Роксолана Дмитрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році наша держава опинилася в умовах воєнного стану, що вимагало активної міжнародної підтримки. У цих умовах ключову роль відіграє дипломатична служба України, яка забезпечує політичну, військову, фінансову та гуманітарну допомогу від міжнародних партнерів.

Передусім дипломатична служба України здійснює координацію зовнішньополітичних зусиль держави через Міністерство закордонних справ, посольства та міжнародні місії. Українські дипломати ведуть переговори з іноземними урядами, міжнародними організаціями та союзниками з метою отримання озброєння, військової техніки, фінансової допомоги та політичної підтримки. Важливим напрямом діяльності стало формування широкої міжнародної коаліції на підтримку України, до якої увійшли країни Європейського Союзу, НАТО, США, Канада, Японія та інші держави.

Одним із ключових механізмів забезпечення військово-політичної підтримки став формат «Рамштайн» – Контактна група з питань оборони України, яка об’єднує десятки держав і координує постачання зброї та боєприпасів. Дипломатична служба України активно працює над участю країни у цих зустрічах та узгодженням конкретних домовленостей щодо військової допомоги. Наприклад, партнери ЄС та НАТО оголошували про багаторічні пакети підтримки та виділення значних фінансових ресурсів для закупівлі озброєння і боєприпасів. Важливу роль також відіграє співпраця з НАТО та Європейським Союзом. Країни НАТО ухвалили рішення про довгострокові механізми військової підтримки України, включно з координацією постачання техніки та підготовкою українських військовослужбовців. Європейський Союз, у свою чергу, започаткував місію з військової підготовки українських військовослужбовців, у межах якої вже навчені десятки тисяч бійців.

Українська дипломатія також активно працює над укладанням двосторонніх безпекових угод із ключовими партнерами, такими як США, Велика Британія, Франція, Німеччина та інші країни. Ці угоди передбачають довгострокову військову та політичну підтримку України, а також механізми консультацій у разі нової агресії. Крім того, дипломатична служба України відіграє важливу роль у формуванні міжнародної громадської думки та протидії російській пропаганді. Дипломати організовують міжнародні конференції, форуми, виступи у міжнародних організаціях, таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи, та пояснюють позицію України щодо війни. Це сприяє посиленню санкцій проти Росії та збереженню міжнародної солідарності з Україною.

В умовах воєнного стану дипломатична служба також забезпечує координацію гуманітарної та фінансової допомоги, залучає інвестиції для відновлення країни та підтримує співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями. Вона сприяє отриманню кредитів, грантів і допомоги для підтримки економіки та соціальної сфери. Водночас сучасна українська

дипломатія стикається з низкою викликів, зокрема необхідністю збереження довгострокової підтримки партнерів, протидією інформаційним кампаніям Росії та адаптацією до змін міжнародної безпекової ситуації. Це вимагає гнучкості, стратегічного планування та постійної комунікації з союзниками.

Отже, дипломатична служба України є одним із ключових інструментів забезпечення міжнародної військово-політичної підтримки в умовах воєнного стану. Завдяки активній дипломатичній діяльності Україна отримує військову допомогу, політичну підтримку та міжнародну солідарність, що є важливим фактором у протидії агресії та збереженні державного суверенітету і територіальної цілісності.

Література:

1. (PDF) Завдання системи органів дипломатичної служби та публічних службовців в умовах воєнного стану: від національної безпеки до відновлення територій
2. 2023-MATRA-I-KVARTAL-6.pdf
3. Дипломатія в умовах війни: досвід України 2023–2024 років | Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини
4. Full article: Diplomacy beyond the state: Ukrainian think tank experts as wartime diplomacy actors

ПІКУЛІНА Марина Дмитрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ ТА ДИВЕРГЕНЦІЯ ПІДХОДІВ США І ЄС ДО ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДИПЛОМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Аналіз динаміки трансатлантичних відносин у період з 2022 по 2026 роки свідчить про глибоку трансформацію дипломатичних стратегій Сполучених Штатів та Європейського Союзу щодо російсько-української війни. Початковий етап повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року став моментом безпрецедентної стратегічної конвергенції, коли обидва центри сили продемонстрували єдність у засудженні агресії, запровадженні масштабних санкцій та наданні військової допомоги. Проте, починаючи з 2024 р. та особливо після приходу до влади другої адміністрації Дональда Трампа у 2025 році, спостерігається чітка лінія стратегічної дивергенції, де Сполучені Штати дедалі більше схиляються до сакційного підходу та прискореного припинення бойових дій, тоді як Європейський Союз вимушений брати на себе роль основного гаранта безпеки України та шукати шляхи до стратегічної автономії [5].

Процес дипломатичного врегулювання у 2025–2026 роках зосередився навколо розробки нових мирних пропозицій. Наприкінці 2025 року світ побачив

два ключові документи: 28-пунктовий план адміністрації Трампа та оновлений 20-пунктовий план, оприлюднений президентом Зеленським. Ці плани демонструють значні поступки порівняно з початковими вимогами України. Наприклад, 20-пунктовий план пропонує заморожування бойових дій по поточній лінії фронту в Донецькій, Луганській, Запорізькій та Херсонській областях на дату підписання угоди, а також встановлення ліміту на чисельність українських збройних сил у 800 тисяч осіб. Європейська позиція в цьому контексті залишається більш жорсткою щодо територіальної цілісності, про що свідчить діяльність «коаліції охочих», яка пропонує надати Україні реальні безпекові гарантії, включаючи можливість розміщення європейських миротворчих контингентів для контролю за припиненням вогню [3].

У 2025 році дипломатична напруженість досягла апогею під час зустрічі в Овальному кабінеті 18 серпня, де адміністрація Трампа здійснила спробу публічного тиску на українське керівництво. У цей же період Вашингтон почав активно просувати ідею прямих переговорів з Москвою, що відобразилося у проведенні саміту в Анкориджі в серпні 2025 року, куди був запрошений Володимир Путін, що фактично поклало край міжнародній ізоляції російського лідера. Такі кроки викликали занепокоєння в Європі, яка опинилася перед ризиком маргіналізації у процесі мирного врегулювання. Відповіддю ЄС стало посилення зусиль щодо створення власної безпекової архітектури, включаючи обговорення створення Європейської ради безпеки та зміцнення європейського стовпа в НАТО [2].

Дипломатичний аспект врегулювання війни на початку 2026 року характеризується станом хиткої рівноваги. США продовжують тиснути на Україну з метою досягнення швидкої угоди, використовуючи при цьому як інструменти залякування, так і обіцянки нових типів озброєнь, таких як ракети до систем Patriot, але без дозволу на удари вглиб території Росії [4]. Європейський Союз, своєю чергою, намагається заповнити вакуум лідерства, надаючи Україні фінансові гарантії у вигляді 90-мільярдного кредиту на 2026–2027 роки та прискорюючи її інтеграцію до спільного ринку [1]. Незважаючи на всі розбіжності, трансатлантична єдність зберігається у питаннях ядерної безпеки та гуманітарної допомоги, що підтверджено спільною заявою G7 від 24 лютого 2026 року, де окрема увага приділена відновленню енергетичної інфраструктури та поверненню депортованих дітей.

Отже, стратегічна конвергенція США та ЄС залишається надійним фундаментом у питаннях стримування Росії від подальшої експансії та забезпечення базової життєздатності української держави. Проте в питанні дипломатичного завершення війни дивергенція стає дедалі очевиднішою. Україна в цій ситуації змушена майстерно маневрувати між вимогами Вашингтона та очікуваннями Брюсселя. Успіх дипломатичного врегулювання у 2026 році залежатиме від того, чи зможе Європа продемонструвати достатню силу для стримування Росії без повної підтримки США, і чи зможуть США переконати Москву в тому, що припинення війни за «мирним планом» є кращим варіантом, ніж продовження війни на виснаження.

Література:

1. Europe is helping Ukraine resist a US push for peace at any price. [Електронний ресурс] CHATHAM HOUSE. 24.02.2026. URL: https://www.chathamhouse.org/2026/02/europe-helping-ukraine-resist-us-push-peace-any-price
2. Navigating the US–EU–Ukraine Triangle: Revitalizing Transatlantic Security Cooperation. [Електронний ресурс] Transatlantic Dialogue Center. 16.03.2026. URL: https://tdcenter.org/2026/03/16/navigating-the-us-eu-ukraine-triangle/
3. Russian Offensive Campaign Assessment, December 24, 2025. [Електронний ресурс] INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR. 24.12.2025. URL: https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-december-24-2025/
4. The Russia–Ukraine War and Transatlantic Relations. [Електронний ресурс] European Center for Populism Studies. 20.01.2026. URL: https://www.populismstudies.org/the-russia-ukraine-war-and-transatlantic-relations/
5. Transatlantic Coordination on Russian Sanctions. [Електронний ресурс] American University Washington, DC. 27.10.2023. URL:https://www.american.edu/sis/centers/transatlantic-policy/policy-briefs/20231027-transatlantic-coordination-on-russian-sanctions.cfm

ЩЕРБИНЕНКО Софія Тарасівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Співпраця України з міжнародними організаціями в умовах воєнного стану стала вирішальним чинником забезпечення стійкості держави, збереження суверенітету та виживання країни під час повномасштабної війни. З початку масштабного вторгнення Росії у 2022 році Україна зіткнулася з надзвичайними викликами у сфері безпеки, гуманітарної допомоги, економіки та політики. У таких умовах активна та системна взаємодія з провідними міжнародними інституціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз, НАТО, Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, відіграла ключову стратегічну роль.

Гуманітарна співпраця стала одним із найпомітніших та найнагальніших напрямів цього партнерства. Під координацією ООН та її спеціалізованих агенцій мільйони українців, які постраждали від бойових дій, отримали необхідну допомогу, зокрема продукти харчування, медикаменти, питну воду, тимчасове житло та психологічну підтримку. Особлива увага приділялася вразливим групам населення, таким як діти, внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку та особи з інвалідністю. Міжнародні гуманітарні місії сприяли стабілізації ситуації на прифронтових і деокупованих територіях, відновленню

базових послуг і забезпеченню доступу до освіти та медичного обслуговування навіть під час активних бойових дій.

Фінансова та макроекономічна підтримка міжнародних партнерів також відіграє життєво важливу роль. Європейський Союз надав масштабну макрофінансову допомогу, спрямовану на підтримку державного бюджету України, збереження макроекономічної стабільності та безперебійну роботу критичної інфраструктури. Кошти були спрямовані на соціальні виплати, пенсії, зарплати працівникам державного сектору та відновлення енергетичної системи. Міжнародний валютний фонд реалізував програми стабілізації, які забезпечують фіскальну дисципліну, зменшують інфляційні ризики та зміцнюють фінансове управління. Тим часом Світовий банк фінансує термінові проєкти з відновлення транспортної, енергетичної, освітньої та медичної інфраструктури та житла, зруйнованого війною. Без такої координації фінансова стабілізація країни була б значно ускладнена.

Співпраця у сфері безпеки та оборони суттєво посилилася в умовах воєнного стану. Країни-члени НАТО надають Україні військово-технічну підтримку, сучасні озброєння, обмін розвідданими та програми навчання для українських військових. Це підвищує сумісність із стандартами Альянсу та прискорює реформування сектору оборони. Посилення оборонних спроможностей України не лише зміцнює національну безпеку, а й сприяє стабільності в ширшому європейському регіоні.

Політична та дипломатична співпраця також підсилює міжнародний авторитет України. У 2022 році Європейський Союз надав Україні статус кандидата, що стало історичним кроком до євроінтеграції. Незважаючи на воєнні умови, Україна продовжує впроваджувати реформи у сфері верховенства права, боротьби з корупцією, незалежності судової системи та демократичного управління. Міжнародні організації контролюють прозорість використання допомоги та підтримують модернізацію інституцій, забезпечуючи підзвітність навіть у воєнний час.

Ще одним важливим аспектом співпраці є міжнародне правосуддя та відповідальність за воєнні злочини. Україна активно взаємодіє з міжнародними юридичними механізмами для документування порушень міжнародного гуманітарного права та воєнних злочинів. Такі зусилля спрямовані на притягнення винних до відповідальності та забезпечення справедливості для постраждалих. Цей правовий напрям посилює глобальні норми та підкреслює, що агресія не може залишатися безкарною. Крім того, міжнародні організації відіграють важливу роль у координації санкційної політики та дипломатичного тиску на державу-агресора. Багатосторонні платформи дозволяють формувати єдині відповіді, економічні обмеження та політичну ізоляцію, демонструючи силу колективних дій. Глобальна солідарність із Україною стала прикладом ефективної міжнародної співпраці в захисті суверенітету та міжнародного права.

Водночас співпраця під час воєнного стану супроводжується певними викликами, серед яких: необхідність прозорого управління міжнародними коштами, координація численних донорів, бюрократичні процедури та політичні розбіжності між державами-партнерами. Проте Україна демонструє зростаючу

інституційну спроможність ефективно та відповідально управляти допомогою. Було посилено цифрове управління та антикорупційні механізми для підтримання довіри між Україною та її міжнародними партнерами.

У перспективі міжнародна співпраця відіграватиме ще більшу роль у післявоєнній відбудові. Уже ведуться дискусії щодо відновлення інфраструктури, модернізації промисловості, впровадження «зеленої» енергетики та поглиблення інтеграції України у європейські та світові ринки. Міжнародні організації готують довгострокові плани відновлення, які акцентують на сталому розвитку, стійкості та модернізації. На завершення, співпраця України з міжнародними організаціями в умовах воєнного стану є комплексною та багатовимірною. Вона охоплює гуманітарну допомогу, фінансову стабілізацію, військову підтримку, політичну підтримку, правову відповідальність та стратегічне планування розвитку. Така співпраця не лише зміцнює здатність України протистояти агресії, а й закладає основу для майбутньої відбудови, демократичної консолідації та євроінтеграції.

Література:

1. Співпраця України з міжнародними організаціями в умовах російської агресії: проблеми, напрями та завдання. URL: https://app.nuoua.od.ua/archive/73_2024/20.pdf

2. Міжнародні договори за участю України в умовах воєнного стану: політико-правовий вимір. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/127.pdf

3. Співпраця України з міжнародними організаціями. URL: https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9168/9218

ЦЕРІНГ Єлизавета Андріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У СУЧАСНИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ

Історична політика – це цілеспрямована діяльність держави, спрямована на формування в суспільстві певного бачення минулого. Вона ніколи не буває повністю нейтральною: держава свідомо обирає події, акценти й інтерпретації, які допомагають зміцнювати національну ідентичність, пояснювати власний політичний курс і впливати на зовнішні відносини. У випадку України та Польщі ця тема набуває особливої ваги, адже їхня спільна історія — це і приклади співпраці, і болісні, криваві конфлікти, відлуння яких відчутне й сьогодні.

Для обох країн історична політика має цілком практичне значення. В Україні вона стала інструментом деколонізації, подолання радянської імперської спадщини та зміцнення національної стійкості в умовах війни. У Польщі – це спосіб утвердити історичну справедливість, дати чітку оцінку тоталітарному

минулому та сформувати цілісну національну ідентичність. Водночас ці процеси розвивалися не ізольовано, а у постійному взаємному контакті, що призводило як до зближення, так і до серйозних суперечностей.

Польська історична політика після 1989 року розвивалася досить послідовно. Її головною метою стало очищення публічного простору від комуністичних наративів і підкреслення ролі Польщі як жертви двох тоталітарних режимів – нацистського та радянського. Важливу роль у цьому процесі відіграє Інститут національної пам'яті, який не лише досліджує минуле, а й активно формує суспільну дискусію. Польське бачення історії, особливо подій Другої світової війни, безпосередньо впливає і на її політичну позицію у відносинах із сусідами, зокрема з Україною.

В Україні історична політика формувалася значно складніше і довгий час залишалася непослідовною. Лише після Революції Гідності 2014 року вона набула чіткішого напрямку. Декомунізація, відкриття архівів спецслужб, переосмислення визвольного руху стали важливими кроками у формуванні нового, україноцентричного погляду на історію. Український інститут національної пам'яті відіграє тут координаційну й просвітницьку роль. В умовах війни ця політика виконує не лише функцію самоусвідомлення, а й потужну мобілізаційну функцію.

Найбільш чутливим і конфліктним питанням у відносинах між Україною та Польщею залишається різне трактування подій Другої світової війни, зокрема діяльності ОУН, УПА та постаті Степана Бандери. Для українців це символи боротьби за незалежність, тоді як у польській пам'яті вони пов'язані з трагічними подіями Волині 1943 року. Така різниця в оцінках («герої» проти «злочинців») ускладнює політичний діалог і час від часу призводить до напруження у відносинах.

Додаткову напругу створює пам'ять про зміну кордонів, депортації та повоєнні події, зокрема операцію «Вісла» 1947 року. Насильницьке переселення людей і втрата «малих батьківщин» залишили глибокий слід у колективній пам'яті обох народів. Хоча на юридичному рівні ці питання давно врегульовані, у суспільній свідомості вони й далі залишаються чутливими та інколи використовуються політиками.

Попри це, після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році контекст відносин суттєво змінився. Спільна загроза змусила Україну і Польщу діяти більш прагматично. Відновлення діалогу щодо ексгумацій, спільні меморіальні ініціативи та масштабна військова підтримка свідчать про готовність шукати компроміси навіть у складних питаннях.

Разом із тим події 2024 року показали, що внутрішні суперечності нікуди не зникли. Криза на кордоні, пов'язана з протестами польських фермерів і блокуванням пунктів пропуску, стала серйозним випробуванням для двосторонніх відносин. Інциденти із зерном і затяжні переговори продемонстрували, наскільки швидко економічні інтереси та суспільна втома можуть впливати на рівень довіри між країнами.

Важливу роль відіграє і зміна суспільних настроїв. Масова міграція українців до Польщі, щоденний контакт і спільний досвід війни поступово

змінюють взаємне сприйняття. Попри втому й певні стереотипи, зберігається відчутний рівень людської солідарності, який стає основою для подальшого діалогу.

Перспективи гармонізації історичної пам’яті пов’язані насамперед із її деполітизацією. Важливо, щоб складні питання обговорювалися фахівцями – істориками, науковцями, спільними комісіями, а не використовувалися у політичній боротьбі. Не менш важливою є взаємна емпатія – здатність розуміти біль іншої сторони без спроб його заперечити.

Історична політика залишається одним із ключових, але водночас нестабільних елементів українсько-польських відносин. Сьогодні вони перебувають на своєрідному роздоріжжі: між спокусою використовувати минуле у політичних цілях і необхідністю будувати міцне партнерство перед спільними загрозами.

Події останніх років показують, що для стабільності цих відносин потрібна інституційна зрілість і готовність до компромісів. Лише відокремивши політику та економіку від історичних суперечок і навчившись працювати з минулим без взаємних звинувачень, Україна та Польща зможуть перетворити складну історію не на перешкоду, а на основу для спільного європейського майбутнього.

Література:

1. Стрільчук, Л. В. (2017). Проблеми історичної пам'яті в сучасних українсько-польських взаєминах.
2. Каліщук, О. М. (2016). КОНФЛІКТОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ’ЯТІ (на прикладі українсько-польських відносин у роки Другої світової війни). *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*, (9), 153-161.
3. Krasivskyy, O. (2025). Polish-Ukrainian Relations in 2014–2022: Military Diplomatic Vector of Cooperation. *East European Historical Bulletin*, (34), 167-180.
4. Звіт Українського інституту національної пам’яті про діяльність з реалізації державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам’яті у 2015 році. *Український інститут національної пам’яті*. URL: https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity/zvit-2015
5. Garczewski, K. (2008). Polityka historyczna we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

ТКАЧЕНКО Анастасія Русланівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
*Науковий керівник: **АСАТУРОВ Сергій Константинович**,*
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЗВОЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну з лютого 2022 року поставило питання долі військовополонених (ВП) в центр міжнародного гуманітарного та

дипломатичного порядку денного. Відповідно до Третьої Женевської конвенції 1949 р., сторони збройного конфлікту зобов'язані гуманно поводитися з ВП, забезпечувати їм доступ представників Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) та інформувати їхні родини [1]. Однак Росія системно ігнорує ці вимоги: МКЧХ досі не має повноцінного доступу до місць утримання українських ВП, а за даними ПАРЄ, близько 95% повернених з полону українських захисників повідомляють про застосування тортур [2]. У цих умовах гуманітарна дипломатія стає основним інструментом захисту та визволення полонених.

Під гуманітарною дипломатією розуміють діяльність державних і недержавних акторів, спрямовану на захист осіб, постраждалих від збройних конфліктів, через переговори, медіацію та залучення міжнародних інститутів. Стосовно визволення ВП вона поєднує декілька рівнів: двосторонні переговори між воюючими сторонами; посередництво нейтральних держав та міжнародних організацій; парламентську та громадську дипломатію. В умовах зневажання Росією норм міжнародного гуманітарного права (МГП) саме мультиканальна гуманітарна дипломатія дозволяє Україні здійснювати обміни та чинити тиск на агресора.

Ключовим елементом інституційної архітектури України є Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими, створений після 24 лютого 2022 р. Штаб відповідає за облік ВП, формування списків для обміну, ведення переговорів та правовий захист полонених. Паралельно Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює дипломатичне лобіювання на міжнародних майданчиках, зокрема через контакти з Катаром - одним із ключових посередників між Україною та Росією. Крім того, Україна сформувала власну Змішану медичну комісію у серпні 2023 р. для перевірки стану здоров'я ВП, хоча Росія відмовилась визнати її склад [3].

Практичним результатом гуманітарної дипломатії стала низка обмінів. Станом на березень 2026 р. між Україною та Росією відбулося 68 обмінів, завдяки яким Україна повернула 5 957 осіб [4]. Серед найбільш резонансних - обмін захисників «Азовсталі» у 2022 р. та масштабний обмін «1000 на 1000» у травні 2025 р. за посередництва Туреччини [4]. Показово, що більшість успішних обмінів відбулися завдяки дипломатичному залученню третіх сторін - Туреччини, ОАЕ, Катару, Саудівської Аравії, - а не через механізми МКЧХ, обмежені відмовою Росії надати повноцінний доступ.

Важливим досягненням на рівні міжнародної парламентської дипломатії стало прийняття ПАРЄ Резолюції 2573 (2024) «Зниклі безвісти, військовополонені та цивільні особи в полоні внаслідок агресії Російської Федерації проти України», схваленої одноголосно 74 голосами 2 жовтня 2024 р. Вперше в практиці ПАРЄ документ зафіксував масові та системні порушення Росією Третьої Женевської конвенції, засудив тортури, страти, сексуальне насильство, а також відмову у доступі МКЧХ до місць утримання українців [5]. Резолюція закликала до запровадження постійного механізму обміну за форматом «всіх на всіх» за участі нейтральних посередників. Цей документ заклав нормативну основу для подальшого дипломатичного тиску.

Водночас гуманітарна дипломатія у сфері ВП зіштовхується з системними обмеженнями. Росія інструменталізує обміни, вдаючись до інформаційних маніпуляцій, висування завідомо неприйнятних умов та використання цієї теми як елементу переговорного тиску. Відсутність незалежного моніторингу умов утримання унеможливлює повноцінний міжнародний контроль над дотриманням МГП. Академічний аналіз ролі МКЧХ у конфлікті вказує на суперечність між принципом конфіденційної нейтральності організації та потребою у публічному осуді грубих порушень МГП, що послаблює стримувальний ефект гуманітарного права [3].

Таким чином, досвід України демонструє, що в умовах, коли противник ігнорує норми МГП, гуманітарна дипломатія потребує диверсифікації каналів і акторів: від державних переговорних механізмів до залучення нейтральних посередників і міжнародних парламентських інституцій. Формування сталого міжнародного тиску та правового закріплення відповідальності агресора є необхідними умовами для забезпечення повернення всіх військовополонених і захисту норм міжнародного гуманітарного права в майбутніх конфліктах.

Література:

1. Міжнародний комітет Червоного Хреста. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (Конвенція III). 1949. URL: https://blogs.icrc.org/ua/2022/08/17/5680/
2. Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція 2573 (2024) «Зниклі безвісти, військовополонені та цивільні особи в полоні внаслідок агресії Російської Федерації проти України». 2024. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/10/2/7195409/
3. Forsythe D.P. International humanitarian law and the war in Ukraine: the International Committee of the Red Cross and humanitarian policies. Alternatives Humanitaires. 2023. URL: https://www.alternatives-humanitaires.org/en/2023/07/21/international-humanitarian-law-and-the-war-in-ukraine-the-international-committee-of-the-red-cross-and-humanitarian-policies/
4. Список обмінів військовополоненими під час російського вторгнення в Україну. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B2_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8_%D0%BF%D1%96%D0%B4_%D1%87%D0%B0%D1%81_%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%83
5. Рада Європи. Підтримка політичних переговорів щодо обміну та звільнення військовополонених. 2025. URL: https://rm.coe.int/doc-support-for-political-negotiations-to-enforce-exchange-and-release/1680b602ed

ТКАЧЕНКО Анастасія Русланівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГРУШЕЦЬКИЙ Богдан Павлович,***
кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ГУМАНІТАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВИЗВОЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Повномасштабна агресія Росії проти України з лютого 2022 р. одночасно спровокувала дві глобальні гуманітарні кризи: загрозу світовій продовольчій безпеці та масове захоплення українських військовополонених (ВП) і цивільних. Реагуючи на них, Україна виробила комплексну модель гуманітарної дипломатії, в якій продовольча тематика і питання звільнення полонених поєднуються в єдину переговорну стратегію. Аналіз цього взаємозв'язку є актуальним як для розуміння сучасної дипломатичної практики України, так і для вивчення механізмів гуманітарного переговорного процесу в умовах збройного конфлікту.

Продовольчий вимір гуманітарної дипломатії проявився передусім через Чорноморську зернову ініціативу, підписану у липні 2022 р. за посередництва ООН та Туреччини. Упродовж дії угоди - до виходу Росії з неї у липні 2023 р. - з портів «Великої Одеси» вийшло понад 1 тис. суден, які вивезли близько 33 млн тонн зерна та продовольства до 45 країн. Частину вантажу (725 тис. тонн) було направлено Всесвітньою продовольчою програмою ООН на підтримку гуманітарних операцій в Афганістані, Ефіопії, Кенії, Судані, Сомалі та Ємені [3]. Зернова ініціатива стала першим прецедентом, коли Україна використала продовольчу дипломатію як інструмент залучення нейтральних та глобально-південних держав до ширшого гуманітарного діалогу.

Паралельно із зерновим треком у листопаді 2022 р. Президент України В. Зеленський запустив гуманітарну програму «Grain from Ukraine», до якої за перший рік долучилися 34 країни та міжнародні організації [1]. Символічно, що програму було оголошено у 90-ту річницю Голодомору, і вона позиціонувалася не лише як продовольча допомога найбіднішим країнам, але й як демонстрація моральної позиції держави, що сама стала жертвою агресії. Цей «м'який» дипломатичний ресурс дозволив Україні розширити коло союзників серед держав Африки та Азії і сформувати серед них підтримку більш широкого переговорного порядку денного, включно з питанням ВП.

Системним втіленням взаємозв'язку обох гуманітарних треків стала Українська формула миру з 10 пунктів, представлена на саміті G20 у листопаді 2022 р. Принципово важливо, що продовольча безпека (пункт 2) та звільнення всіх полонених і депортованих (пункт 4) є суміжними пунктами плану й обговорюються в єдиному дипломатичному форматі [2]. На зустрічах радників з питань національної безпеки — у Копенгагені, Джидді, на Мальті — ці два треки розглядалися разом як найбільш практично реалізовані, чим забезпечили приєднання до процесу понад 80 країн. Генеральний секретар ООН А. Гутерріш публічно визнав, що Чорноморська зернова ініціатива та обміни ВП є доказом того, що дипломатія спрацьовує навіть у найтемніші часи.

Попри значні досягнення, взаємозв'язок продовольчої та переговорної дипломатії України демонструє і свої обмеження. Росія двічі призупиняла участь у зерновій ініціативі та в кінцевому підсумку вийшла з неї у липні 2023 р.,

перетворивши продовольчий трек на знаряддя тиску. Після виходу вона систематично обстрілювала портову та зернову інфраструктуру, завдавши прямих втрат та змусивши Україну шукати альтернативні маршрути.

Визволення ВП лишається невирішеним і системно пов'язаним із продовольчою дипломатією. Ті ж нейтральні посередники - Туреччина, Катар, ОАЕ, - що сприяли зерновій угоді, відіграють ключову роль і в обмінах полоненими. Водночас за оцінками ОБСЄ, Росія утримує від 8 до 10 тис. українських ВП, і МКЧХ досі не отримав повноцінного доступу до місць їх утримання. Це свідчить про те, що гуманітарна дипломатія залишається необхідним, проте недостатнім інструментом без системного тиску міжнародної спільноти.

Таким чином, гуманітарна дипломатія України в умовах війни формує взаємопосилюючу модель, де продовольча безпека слугує «відкривачем дверей» для залучення широкого кола держав, а це залучення, своєю чергою, створює дипломатичний контекст для просування питання визволення ВП. Ефективність цієї моделі підтверджена практикою, однак її подальший розвиток потребує інституціоналізації механізмів контролю за дотриманням домовленостей і більш широкого міжнародного тиску на Росію.

Література:

1. Міністерство закордонних справ України. Загроза продовольчій безпеці світу. Програма «Grain from Ukraine». URL: https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu

2. Офіс Президента України. Формула миру президента Зеленського: Філософія Української формули миру. 2023. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/19/45/a0284f6fdc92f8e4bd595d4026734bba_1691475944.pdf

3. Чорноморська зернова ініціатива. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0

РУДЕНКО Анна Олексіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція для України – це не лише зовнішньополітичний курс, а й цивілізаційний вибір, що визначає модель розвитку держави, її правову систему, економіку та стандарти життя громадян. Після проголошення

незалежності у 1991 році Україна поступово формувала відносини з європейськими структурами, а згодом інтеграція до Європейського Союзу стала стратегічною метою, закріпленою на конституційному рівні (у змінах до Конституції 2019 року).

Після розпаду СРСР Україна розпочала активну дипломатичну співпрацю з європейськими інституціями. У 1994 році було підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та Європейський Союз, яка набула чинності у 1998 році. Цей документ визначив основи політичного діалогу, економічної співпраці та правового зближення. Однак на цьому етапі інтеграція мала обмежений характер: Україна співпрацювала з ЄС як партнер, але без чіткої перспективи членства.

У 2004 році ЄС запровадив Європейську політику сусідства, в рамках якої Україна отримала можливість глибшого співробітництва. У 2009 році було започатковано ініціативу Східне партнерство, що об'єднала шість країн Східної Європи та Південного Кавказу.

Найважливішим кроком стало підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачала: політичну асоціацію, створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ),адаптацію українського законодавства до стандартів ЄС. Цей документ став фундаментом сучасного етапу інтеграції.

У 2013–2014 роках відмова уряду підписати Угоду про асоціацію спричинила масові протести, відомі як Революція Гідності. Вони стали ключовим моментом у формуванні європейського вектору держави.

Після зміни влади Угоду було підписано, а з 2017 року для громадян України запроваджено безвізовий режим з країнами Шенгенської зони. Це стало важливим символом європейської інтеграції на рівні звичайних громадян.

Європейська інтеграція передбачає не лише політичні декларації, а й масштабні внутрішні зміни: судова реформа; антикорупційна політика; децентралізація; реформа державної служби; гармонізація стандартів у сфері торгівлі, екології, енергетики.

Україна поступово адаптує своє законодавство до acquis communautaire — правової системи ЄС. Цей процес складний і потребує системної трансформації інститутів.

У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейський Союз. Це стало історичним рішенням, яке засвідчило політичну підтримку з боку європейських держав. Подальші кроки передбачали виконання семи рекомендацій Європейської Комісії, відкриття переговорних кластерів, поступове приєднання до внутрішнього ринку ЄС, інтеграцію в енергетичну та цифрову системи Європи. ЄС є найбільшим торговельним партнером України. Після запровадження зони вільної торгівлі частка ЄС у структурі українського експорту значно зросла. Основні переваги: доступ до великого спільного ринку; підвищення стандартів якості продукції; залучення інвестицій; модернізація виробництва. Водночас інтеграція вимагає підвищення конкурентоспроможності українських підприємств.

Європейська інтеграція для України має також безпековий вимір. В умовах військової агресії європейська солідарність стала фактором стабільності та підтримки. Співпраця з ЄС включає фінансову допомогу, санкційну політику проти агресора, підтримку реформ, гуманітарну та військову допомогу. Таким чином, інтеграція стала елементом національної безпеки.

Попри значний прогрес, Україна стикається з низкою проблем: боротьбою з корупцією, реформуванням судової системи, економічною нестабільністю, проблемами післявоєнної відбудови, узгодженням законодавства з нормами ЄС. Крім того, сам процес розширення ЄС залежить і від внутрішніх процесів у країнах-членах.

Отже, Україна посідає важливе місце в системі європейської інтеграції як держава-кандидат і стратегічний партнер ЄС. Європейський курс став незворотним напрямом розвитку держави та підтримується більшістю громадян. Інтеграція – це не лише вступ до наднаціонального об'єднання, а глибока трансформація суспільства, інститутів і цінностей. Перспектива членства України в ЄС залежить від успішності реформ, стабільності держави та готовності Європейського Союзу до подальшого розширення. Проте вже сьогодні можна стверджувати, що Україна є невід'ємною частиною європейського політичного та цивілізаційного простору.

ЖУРАВЕЛЬ Анастасія Вікторівна
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ШИНКАРУК Олександра Василівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний вектор України у 2021-2026 рр. означає не лише наближення законодавства до acquis, а зміну економічної природи дипломатичної діяльності. Дипломатія дедалі менше виступає протокольним каналом і дедалі більше – інструментом формування конкурентних переваг через доступ до інноваційних мереж, цифрових інфраструктур, стандартів і фінансових механізмів. У цьому контексті інновації є не додатком до дипломатії, а її операційним середовищем, яке визначає, як держава формує довіру, управляє репутаційними ризиками, вибудовує партнерства та інтегрує економіку в транснаціональні ланцюги створення вартості. В. Кубко підкреслює, що цифрова дипломатія ґрунтується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації дипломатичних завдань і досягнення цілей зовнішньої політики [3, с. 171]. Це особливо важливо для євроінтеграції,

оскільки ЄС функціонує як нормативно-інституційний простір стандартизованих цифрових процедур, прозорих правил і мережевої координації.

Економічна логіка такої трансформації полягає в переході від моделі, де дипломатичні зусилля вимірюються кількістю контактів, до моделі, де вони оцінюються здатністю забезпечувати відтворюваний доступ до ресурсів розвитку. Н. Кравчук, О. Луцишин і Д. Андрощук доводять, що публічна дипломатія перетворилася на стратегічний імператив формування сприятливого середовища для досягнення стратегічних цілей і конкурентних переваг, а в умовах повномасштабної агресії українська публічна дипломатія одночасно виконує інформаційну, мобілізаційну та формотвірну функції [2, с. 79]. Для України це означає, що дипломатія має не лише забезпечувати політичну підтримку, а й зміцнювати довіру до держави як до майбутнього учасника спільного ринку та партнера в інноваційній політиці ЄС.

Інституційним ядром цієї трансформації є включення України в європейські інноваційні програми та мережі. Відкриття офісу Horizon Europe в Україні змінює характер дипломатії з переговорного на мережево-проєктний, де вирішального значення набуває здатність держави інтегруватися в консорціуми, правила і практики європейської інноваційної взаємодії. Водночас Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року закріплює візію України як країни інновацій і визначає напрями, принципи, цілі та завдання державної політики у цій сфері [1, с. 2]. Для дипломатії це створює внутрішньо узгоджену рамку міжнародного позиціювання, коли євроінтеграційний курс спирається не на ситуативні рішення, а на стратегічно оформлену інноваційну модель розвитку.

Окремого значення набуває кібер- і цифровий домен, у якому формується довіра до транскордонних цифрових взаємодій та безпечних інфраструктур. У матеріалах про кібердипломатію підкреслюється, що вона охоплює міжнародну взаємодію у сфері кіберпростору та відповідального використання нових цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту й квантових обчислень [4, с. 5]. У євроінтеграційній логіці це безпосередньо пов’язано з узгодженням підходів до кіберстійкості, захисту даних і сумісності цифрових режимів. Поряд із цим важливим напрямом стає екосистемна інтеграція підприємництва та інновацій через європейські інституції. Запуск EIT Community Hub в Україні як точки доступу до найбільшої інноваційної екосистеми Європи та відкриття у 2023 році понад 50 освітніх, підприємницьких і акселераційних програм для українців, підтриманих фінансуванням понад 4 млн євро, свідчать про те, що дипломатія починає працювати як інфраструктура входу українських інноваторів у ринки й мережі ЄС [5, с. 1].

Отже, інновації виступають ключовим чинником оновлення дипломатичної діяльності України в умовах євроінтеграції, зумовлюючи перехід до цифрової, мережевої та проєктно-орієнтованої моделі. Використання цифрових інструментів розширює можливості оперативної та ефективної міжнародної взаємодії, тоді як публічна дипломатія і механізми «м’якої сили» посилюють позиції держави на міжнародній арені. Водночас інтеграція до європейських

інноваційних екосистем забезпечує системний доступ до знань, фінансових ресурсів і стандартів розвитку. Таким чином, інновації набувають комплексного значення, виступаючи не лише інструментом дипломатії, а й показником її ефективності та здатності України до повноцінної інтеграції в європейський простір.

Література:

1. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 № 1351-р.
2. Кравчук Н. Я., Луцишин О. О., Андрощук Д. В. (2025). Публічна дипломатія як стратегічний імператив зміцнення конкурентоспроможності держави в умовах трансформації світового порядку. Empirio. Т. 2, № 1. С. 78-91.
3. Кубко В. (2023). Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 50. С. 170-176.
4. Кібердипломатія (2025): навчально-методичні матеріали. ДУІКТ. 2025. С. 1-7. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/p_2850_97611772.pdf
5. New innovation hub opens in Ukraine (2023): EIT continues to strengthen support for Ukrainian innovators : press release. European Institute of Innovation and Technology. P. 1-2. URL: https://www.eit.europa.eu/sites/default/files/2023-12/PR_Ukraine%20Hub.pdf

БОБУЛ Даніїл Іванович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КРОПИВКО Олена Михайлівна,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОРЕГІОНИ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

Ініціатива єврорегіонів виникла на початку 1990-х років як практична відповідь на необхідність стабілізованої транскордонної співпраці в умовах радикальної трансформації політичної карти Європи після розпаду СРСР та одночасного просторового розширення Європейського Союзу. У цей період активізувалися процеси децентралізації, відновлення місцевого самоврядування і формування нових інституційних механізмів, здатних оперувати за межами національних кордонів. З кінця 1990-х до 2000-х рр. українські регіони послідовно долучалися до транснаціональних мереж: першими з’явилися карпатські та дунайські ініціативи, які згодом еволюціонували під впливом зовнішнього фінансування та програм транскордонного співробітництва ЄС (зокрема INTERREG, механізми ENPI/ENI, пізніше — IPA). Поступове інституціональне оформлення таких ініціатив супроводжувалося укладанням як двосторонніх, так і багатосторонніх домовленостей між субнаціональними рівнями влади, неурядовими організаціями та міжнародними донорами.

Концепт єврорегіону в українському контексті реалізується через юридично оформлені форми транскордонної співпраці, які, водночас, не перебувають у прямому підпорядкуванні центральних урядових інституцій і не володіють суверенними політичними повноваженнями. Їхня діяльність обмежується повноваженнями місцевих і регіональних органів влади, що їх формують, та регламентується положеннями установчих документів, меморандумів і міжурядових угод, що визначають рамки співробітництва. У практичній площині це означає, що єврорегіони виступають координаційними платформами для реалізації проектів, спрямованих на підвищення добробуту прикордонних спільнот, гармонізацію адміністративних процедур і впровадження спільних стандартів.

Єврорегіони виконують низку функцій: сприяння економічному й соціальному розвитку прикордонних територій, розвиток інфраструктури, координація природоохоронних заходів, просування культурно-освітніх ініціатив та підтримка громадянського суспільства. Інструментарій діяльності включає проектну роботу з використанням грантових механізмів ЄС, укладання між муніципальних угод, створення спільних робочих груп і платформ для обміну даними та досвідом. Через ці механізми відбувається поступове наближення місцевих практик управління до європейських стандартів у сфері планування, менеджменту проектів та фінансової звітності.

Фактична універсальність формату дає змогу ініціювати проекти в різних секторах: управління водними ресурсами та заходами з проти-повеневої безпеки, впровадження систем екологічного моніторингу, розвиток навігації та портової інфраструктури, створення транскордонних туристичних маршрутів і кластерів малих і середніх підприємств. Карпатський єврорегіон, наприклад, слугує прикладом мульти-секторальної співпраці: у його рамках реалізуються ініціативи з охорони біорізноманіття, розвитку сталого туризму та поліпшення транспортних сполучень, що ілюструє потенціал євро-регіональних платформ як осередків практичної інтеграції. На рівні місцевої та регіональної політики участь у єврорегіонах дає декілька інструментально значущих переваг: трансфер управлінських компетенцій і стандартизованих підходів до проектного менеджменту, доступ до прямого фінансування з міжнародних джерел, стимулювання економічної активності через розвиток туризму, логістичних коридорів та транскордонної торгівлі, посилення ролі місцевих інституцій у формуванні зовнішніх економічних стратегій. Ці переваги виступають каталізаторами процесів суб-національної євроінтеграції, оскільки сприяють адаптації регіональної політики до норм і практик ЄС.

Водночас функціонування єврорегіонів супроводжується низкою системних ризиків. По-перше, висока залежність від зовнішнього фінансування створює вразливість до змін у політиці донорів і складності доступу до грантових механізмів (адміністративні бар’єри, конкуренція, відповідність технічним вимогам). По-друге, прикордонна бюрократія та неоднакові регуляторні режими партнерських країн уповільнюють реалізацію спільних проектів. По-третє, економічна асиметрія між партнерами може призводити до дисбалансів у розподілі вигод і підвищувати ризики політизації співпраці. Напрямки з

екологічного менеджменту чи управління водними ресурсами виявляють додаткові технічні складнощі, пов'язані з транс-граничними екосистемами та необхідністю узгоджених технічних стандартів.

Аналіз показує, що ефективність євро-регіонального формату як інструмента європейської інтеграції залежить від трьох взаємопов'язаних чинників:

(1) підвищення інституційної спроможності місцевих акторів у сфері проектного менеджменту та фінансового планування,

(2) створення стабільних механізмів співфінансування з національних і місцевих бюджетів для зменшення залежності від зовнішніх грантів,

(3) гармонізації процедур і правових режимів на прикордонному рівні через міжурядові інструменти та технічні угоди.

Практичні рекомендації включають розвиток навчальних програм для фахівців громад, стандартизацію методик оцінки впливу проектів, активне залучення бізнес-ініціатив і наукових установ до формування проектних транснаціональних кластерів.

Єврорегіони постають як приклад інституціональної транскордонної співпраці, яка на суб-національному рівні сприяє імплементації європейських стандартів, мобілізації ресурсів та зміцненню соціоекономічних зв'язків. Однак для перетворення потенціалу єврорегіонів на сталий драйвер регіонального розвитку необхідні послідовні заходи з підвищення спроможності місцевих акторів, диверсифікації фінансових джерел та узгодження регуляторних рамок із сусідніми державами.

ГОРОВИЙ Вадим Олександрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ НА АФРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

З моменту відновлення незалежності України у 1991 році, відносини з африканським континентом характеризувалися відсутністю спільних та постійних дипломатичних ініціатив, підтримкою українського експорту продовольчих продуктів, особливо зерна, до країн Африки. У той ж час, Росія традиційно залишалася серйозним геополітичним гравцем у Африці, зберігаючи постійну політичну, військову та економічну присутність, просуваючи її за допомогою спільних проєктів та саміту Росія – Африка.

Після повномасштабного вторгнення РФ, Україна була вимушена припинити експорт зерна до Африки через морські шляхи, адже у Чорному морі зберігалася військова присутність флоту агресора, а по зерносховищам та портам наносились удари. Відсутність українських продуктів поставила у загрозливе становище продовольчу безпеку майже всієї Африки. У той ж час, Москва готується до другого саміту Росія – Африка, місце проведення якого було змінене з Аддіс-Абеби на Санкт-Петербург, щоб продемонструвати відсутність міжнародної ізоляції Кремля [1].

У 2022 році Україна та Росія майже одночасно мобілізують свої дипломатичні зусилля на заручення підтримкою з боку країн Африки, більшість з яких не зайняли чітку позицію щодо російського вторгнення. Сергій Лавров, Міністр закордонних справ країни агресора, під час свого турне по африканським країнам намагався переконати їх у тому, що у зупинці експорту українського зерна винний Захід, а Росія готова виступити у ролі нового джерела продовольства.

Україна ж затверджує першу в історії незалежності Стратегію розвитку відносин між Україною та країнами Африки, в рамках якої Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба здійснив чотири турне та відвідав 12 країн. Результатом української дипломатії стало посилення підтримки Києва з боку африканських держав під час голосувань в ООН, пропозиції по поновленню контрактів на імпорт зерна тощо. Також, завдяки зусиллям українських дипломатів, на саміт у Петербурзі прибув всього 21 представник урядів африканських країн з 49, а Африканський Союз та президент Південноафриканської Республіки закликали негайно відновити Чорноморську зернову ініціативу [2]. Як повідомляє представниця Світового Конгресу Українців у регіоні Африки Дзвінка Качур, однією з найбільших проблем у відносинах між Києвом та країнами континенту є низький рівень розуміння України та українців як нації, особливо після повномасштабного вторгнення, адже більшість африканських студентів були змушені залишити українські заклади освіти. Для покращення діалогу між країнами, МЗС України приймає комунікаційну стратегію «Україна – держави Африки» на 2024 – 2026 рр. [3].

Стратегія закріплює основні цілі та завдання української дипломатії на континенті, до яких входять відкриття нових посольств, утвердження позитивного образу України, забезпечення засудження російської агресії, поглиблення економічної співпраці, гуманітарна та освітня співпраця тощо. На момент 2024 року, дипломатичні місії України діяли на території 13 країн Африки, а до 2026 року були відкриті представництва у Мозамбіку, ДР Конго, Камеруні, Мавританії, Танзанії та Ботсвані. Дипломатичні місії успішно виконують встановленні стратегією завдання, але розвиток економічної співпраці залишається слабким, адже безпосередню конкуренцію Україні становлять економічно розвинені країни – КНР, Франція, США та Росія [4].

Важливим етапом поглиблення співпраці став перший в історії України візит президента Володимира Зеленського та першої леді Олени Зеленської до Південноафриканської Республіки. Під час візиту вдалося обговорити мирні ініціативи в Україні, принципи розвитку економічної співпраці та укріпити

політичний діалог, але ПАР не відмовились від свого нейтралітету, заявивши про своє небажання брати участь у європейській війні [5].

У висновку, можна сказати, що українська дипломатія у Африці є важливим елементом комплексної стратегії боротьби з світовим впливом Росії. З 2022 року Україна змогла укріпити свої політичні позиції на континенті, а також розширити свій вплив на інші держави, де раніше не було представництв чи дипломатичних місій Києва. Варто відзначити, що Африка є сферою інтересу багатьох світових держав, тому для української дипломатії поглиблення діалогу та співпраці є серйозним викликом.

БІЛОШАПКА Мар'яна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПУБЛІЧНА ТА ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ

Публічна та цифрова дипломатія України в сучасних умовах є одним із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики держави, особливо в контексті повномасштабної війни та глобальних інформаційних трансформацій. У XXI столітті дипломатія перестала бути виключно сферою закритих переговорів між урядами — вона дедалі більше орієнтується на суспільства, громадську думку та цифрові платформи. Саме тому публічна дипломатія розглядається як система комунікаційних, культурних, освітніх та інформаційних заходів, спрямованих на формування позитивного міжнародного іміджу держави та просування її національних інтересів через взаємодію з іноземними аудиторіями. Водночас цифрова дипломатія є сучасним етапом розвитку цієї діяльності, що базується на використанні соціальних мереж, онлайн-платформ, аналітичних інструментів і цифрових технологій для оперативної та масштабної комунікації.

Особливого значення публічна та цифрова дипломатія набули для України після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року. Умови війни продемонстрували, що інформаційний простір став повноцінним полем бою, де ведеться боротьба за підтримку міжнародної спільноти, за формування глобального порядку денного та за довіру суспільств різних країн. У цих обставинах публічна дипломатія України трансформувалася з іміджевого інструменту на стратегічний механізм забезпечення національної безпеки. Вона спрямована на донесення правдивої інформації про події в Україні, висвітлення фактів порушення міжнародного права, консолідацію

міжнародної підтримки та зміцнення санкційної політики проти держави-агресора.

Сучасна українська публічна дипломатія активно використовує механізми «м'якої сили», зокрема культурну дипломатію, освітні ініціативи, міжнародні форуми та міждержавні комунікації. Важливу роль відіграє формування наративу про Україну як демократичну, європейську державу, що захищає не лише власний суверенітет, а й фундаментальні цінності свободи та прав людини. Під час війни українські представники системно звертаються до парламентів, урядів і громадян інших держав, пояснюючи необхідність військової, фінансової та гуманітарної підтримки. Таким чином, публічна дипломатія стала інструментом мобілізації міжнародної солідарності та створення коаліцій партнерів.

Цифрова дипломатія в Україні розвивається паралельно з публічною, але має власну специфіку. Вона передбачає активну присутність державних інституцій та посадових осіб у соціальних мережах, оперативне інформування міжнародної аудиторії про перебіг подій, використання мультимедійного контенту, аналітики та інтерактивних форматів комунікації. Соціальні мережі стали платформами для прямих звернень до світових лідерів та громадськості, що дозволяє обходити традиційні бюрократичні канали та швидко формувати суспільний резонанс. Цифрові інструменти також використовуються для документування воєнних злочинів, координації міжнародної допомоги та взаємодії з глобальними медіа.

Водночас цифрова дипломатія України функціонує в умовах постійних викликів. Серед них — інформаційні атаки, дезінформаційні кампанії, кіберзагрози та спроби дискредитації держави на міжнародній арені. Це вимагає високого рівня професійної підготовки дипломатів, аналітиків і комунікаційних фахівців, здатних оперативно реагувати на інформаційні кризи. Важливим аспектом є також координація між державними органами, громадянським суспільством і міжнародними партнерами для забезпечення узгодженості меседжів і стратегій.

Сьогодні публічна та цифрова дипломатія України інтегровані в загальну систему зовнішньополітичної діяльності та відіграють роль не лише комунікаційного, а й стратегічного інструменту. Вони сприяють формуванню міжнародної підтримки, зміцненню санкційного тиску на агресора, розвитку партнерських відносин і просуванню європейської та євроатлантичної інтеграції. Крім того, цифрові інструменти дозволяють здійснювати моніторинг інформаційного середовища та прогнозувати можливі загрози, що безпосередньо впливає на стійкість держави в умовах гібридної війни.

Отже, публічна та цифрова дипломатія України в сучасних умовах стали невід'ємними складовими зовнішньої політики та національної безпеки держави. Вони забезпечують ефективну комунікацію з міжнародною спільнотою, сприяють формуванню позитивного іміджу країни, мобілізують підтримку партнерів і дозволяють протистояти інформаційним та кіберзагрозам. У реаліях повномасштабної війни саме поєднання традиційних дипломатичних підходів із цифровими технологіями стало одним із ключових чинників зміцнення позицій України на світовій арені.

Література:

Сегеда О. О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. Політикус : наук. журнал. 2020. № 3. URL: https://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/9503

Руднєва А. О. Цифрова дипломатія у формуванні системи національної безпеки України в умовах війни з РФ. Матеріали наук. публікації. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2023. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/bc1fbf48-a8f0-49b9-81b9-30b964e8b52b

Палєєва Ю. С., Тодорошко Т. А. Цифрова дипломатія – стратегічний напрям публічної дипломатії. Alfred Nobel University Journal of Law. 2023. № 2 (7). С. 84–88. URL: https://ir.duan.edu.ua/bitstreams/bb6ae39b-4155-4b21-a5e7-66a7c085d44d/download

Захаревич Ю. Цифрова дипломатія як інструмент стратегічних комунікацій України у публічному управлінні : магіст. робота. Львів : Український католицький університет, 2023. 103 с. URL: https://er.ucu.edu.ua/items/ab8cdf99-f20c-4e2a-b550-4cc8b73d89d7

Павлюх М. В., Кушней С. Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. Політичне життя. 2022. № 4. С. 122–127. URL: https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/index.php/pl/article/view/13526

ГАРКАВЕНКО Уляна Віталіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАКТИК

У XXI столітті цифрова дипломатія стала ключовим інструментом зовнішньої політики, однак саме в умовах повномасштабної війни Росії проти України вона набула безпрецедентного значення. Україна фактично сформувала нову модель дипломатії, що поєднує політичну комунікацію, інформаційну боротьбу та мобілізацію міжнародної підтримки в реальному часі.

Одним із найяскравіших прикладів є діяльність Президента України Володимир Зеленський, який трансформував традиційний формат

дипломатичних звернень. Його щоденні відеозвернення у форматі коротких, емоційних меседжів, записаних безпосередньо в Києві, стали ефективним інструментом впливу на глобальну аудиторію. Наприклад, звернення до парламентів різних країн (США, Великої Британії, Німеччини) адаптувалися під національний контекст: у виступі перед Конгресом США він використовував аналогії з Перл-Гарбором і 11 вересня, що значно посилило емоційний ефект і підтримку.

Практичним кейсом цифрової дипломатії є активне використання соціальної мережі Twitter (X) Міністерством закордонних справ України. Акаунт МЗС застосовує нестандартну тональність — іронію, меми, швидкі реакції на події. Наприклад, відповіді на пропагандистські заяви російських офіційних осіб часто набували вірусного характеру, що дозволяло залучати широку міжнародну аудиторію, включаючи молодь.

Ще одним важливим кейсом є діяльність Міністерство цифрової трансформації України, яке запустило глобальну кампанію "IT ArmyofUkraine". Через Telegram-канали координувалися дії тисяч IT-спеціалістів по всьому світу, спрямовані на кібертиск проти російських ресурсів. Це приклад інтеграції цифрової дипломатії з кіберпростором та громадянською мобілізацією.

Не менш показовим є використання платформи Telegram як інструменту дипломатичної комунікації. Офіційні канали державних органів (ОП, МЗС, Генштаб) стали джерелом оперативної інформації для міжнародних медіа. Таким чином, Україна змогла частково обійти традиційні інформаційні фільтри та забезпечити прямий доступ до первинних даних.

Важливу роль відіграли глобальні інформаційні кампанії. Зокрема, хештег #StandWithUkraine став одним із найпоширеніших у світі у 2022 році. Його використовували політики, міжнародні організації, знаменитості та бренди. Це дозволило сформувати глобальну хвилю підтримки, що трансформувалася у політичні рішення (санкції проти РФ, військова допомога Україні).

Окремим практичним кейсом є використання платформи TikTok. Українські державні органи та військові почали активно використовувати короткі відео для донесення інформації про війну. Формат "простого пояснення" складних подій (наприклад, що таке ППО або як працює мобілізація) дозволив охопити аудиторію, яка раніше була поза межами традиційної дипломатії.

Варто також відзначити цифрові фандрейзингові кампанії. Платформа United24, ініційована державою, стала прикладом інтеграції дипломатії та цифрового маркетингу. Через неї залучалися кошти від іноземних громадян та знаменитостей, що підсилювало міжнародну солідарність.

У сфері протидії дезінформації Україна створила ефективну систему швидкого реагування. Наприклад, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки оперативно спростовує фейки, що поширюються російською пропагандою. Це дозволяє мінімізувати вплив інформаційних атак на міжнародну аудиторію.

Ще одним практичним аспектом є співпраця з глобальними технологічними компаніями. Україна активно взаємодіяла з такими платформами, як Meta та Google, щодо блокування російських

пропагандистських ресурсів і маркування фейкових новин. Це демонструє новий рівень дипломатії, де держави взаємодіють не лише між собою, а й з приватними технологічними гігантами.

Важливою трансформацією стала також зміна швидкості дипломатії. Якщо раніше реакція на міжнародні події займала дні, то зараз — хвилини. Наприклад, після масованих ракетних обстрілів українські офіційні акаунти одразу публікують фото та відео наслідків, що викликає миттєву реакцію світових медіа та політиків.

Отже, практичні кейси цифрової дипломатії України свідчать про глибоку трансформацію дипломатичних практик у XXI столітті. Вона стала більш динамічною, персоналізованою, емоційною та технологічно інтегрованою. Україна не лише адаптувалася до нових умов, а й стала одним із глобальних лідерів у сфері цифрової дипломатії, сформувавши нові стандарти міжнародної комунікації в умовах війни.

САВІЦЬКА Анна Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯМІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ

Цифрова дипломатія України означає використання інтернету та соціальних мереж для прямого спілкування з людьми й лідерами у всьому світі. З початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році українські лідери почали активно користуватися платформами, такими як Twitter (X), Facebook, Instagram, TikTok, щоб пояснювати ситуацію в Україні та просити про допомогу. Цей підхід дуже важливий для того, щоб привернути й утримати увагу світової спільноти. Експерти зазначають, що соцмережі тепер стали головним «полем битви» інформації. Завдяки онлайн-повідомленням, відео та світлинам Україна намагається завоювати симпатії людей в інших країнах і схилити їхніх лідерів на свій бік.

Звернення лідерів до світу через соцмережі. Українські лідери активно звертаються до міжнародної спільноти через соцмережі. Президент Зеленський часто публікує короткі відео та дописи, в яких дякує світовим лідерам за надану допомогу та закликає до подальшої підтримки. Він також виступає онлайн перед парламентами інших країн (наприклад, Конгресом США), використовуючи цифрові платформи не лише для покращення іміджу, але й для прямих закликів про зброю та технічну допомогу.

Реальні історії війни стають вірусними. Новини та фото з фронту швидко поширюються соцмережами. Яскраві знімки зруйнованих міст чи страждань мирного населення стають вірусними. Наприклад, у березні 2022 року фото після розстрілів мирних жителів у Бучі миттєво облетіло світ і викликало у західних політиків відчуття морального обов'язку допомогти Україні. Подібні реальні історії допомагають людям в інших країнах краще зрозуміти, що відбувається в Україні.

Єдина громадськість онлайн. Після вторгнення багато українських політиків і громадських діячів почали постійно писати в соціальних мережах. Дослідження показали, що різні українські онлайн-групи об'єдналися в одну велику спільноту з міцними зв'язками з міжнародною аудиторією. Це означало, що повідомлення від України стали більш узгодженими і досягли ширшого світового загалу.

Офіційні кампанії та сайти. Дипломати також використовують соцмережі для роз'яснення та підтримки. Наприклад, в Україні запровадили офіційні сайти «BraveUkraine» (розповіді про героїзм українців) та «United24» (платформа для збору допомоги), і часто закликають підписників соцмереж переходити на ці ресурси. Таким чином зацікавлені люди можуть легко дізнатися більше або зробити свій внесок у підтримку.

Громадянський контент і емпатія. Звичайні українці та їхні прихильники в усьому світі теж публікують відео та дописи про війну. Наприклад, на TikTok і Instagrammолоді українці часто показують побутові сцени або створюють меми, які допомагають європейським та американським глядачам емоційно зв'язатися з українцями. Такі особисті історії будують емпатію: люди за кордоном починають відчувати спорідненість і бажання допомогти своєму «другові» — Україні.

Зростання підтримки. Загалом активна присутність України в соцмережах підвищила міжнародну підтримку. Коли багато людей в інших країнах бачить заклики України, їхні уряди починають відчувати громадський запит на допомогу. Як відзначають експерти, Україна на своєму прикладі показала, як країни у важкі часи можуть використовувати соцмережі для покращення свого іміджу і здобуття підтримки.

Ризики та пильність. Проте такий спосіб комунікації має й ризики. Фахівці застерігають про «інформаційну втому»: якщо постити безперервно, люди можуть втомитися від новин про війну, і тоді брехливі повідомлення легше проникатимуть у стрічки. Крім того, Росія сама веде пропаганду в соціальних мережах, тож Україні доводиться постійно відбивати фейки та пояснювати правду, щоб не втратити уваги світової спільноти.

Висновки. Цифрова дипломатія України, що активно використовує соціальні мережі, значно посилила міжнародну підтримку нашої держави. Завдяки виходу в інтернет Україна дійшла до сердець багатьох людей за кордоном і змусила їхні уряди звернути увагу на її боротьбу за свободу. Незважаючи на те, що це новий формат дипломатії, він виявився надзвичайно дієвим: у сучасному світі підтримка часто формується онлайн так само, як і традиційними каналами. Цей досвід України показує, що щире і своєчасне

онлайн-спілкування може впливати на світову думку й стимулювати допомогу. Водночас важливо й надалі чесно розповідати свою історію, боротися з дезінформацією та оберігати увагу глобальної спільноти до України.

Література:

1. Karalis, M. (2024, 2 лютого). Інформаційна війна: російсько-український конфлікт очима соціальних мереж. Georgetown Journal of International Affairs. URL: https://gjia.georgetown.edu/2024/02/02/russia-ukraine-through-the-eyes-of-social-media/

2. Manor, I. (2024, 15 грудня). Повернення вебсайту? Урокицифрової дипломатії України [блоговий допис]. Exploring Digital Diplomacy. URL: https://digdipblog.com/2024/12/15/the-return-of-the-website-lessons-from-ukraines-digital-diplomacy/

3. Marinho, J., Ventura, J., Ribeiro, L. (2024, 2 серпня). Медіадипломатія та триваючий збройний конфлікт в Україні. Центр публічної дипломатії USC. URL: https://uscpublicdiplomacy.org/blog/media-diplomacy-and-ongoing-armed-conflict-ukraine

4. Saliu, H. (2022). Переосмислення медіадипломатії та публічної дипломатії: концепція цифрової медіадипломатії. On-line JournalModelling the New Europe, 39. URL: https://doi.org/10.24193/OJMNE.2022.39.01

5. Talibova, R. (2024, 4 грудня). #StopRussia: Використання соціальних мереж для зовнішньої підтримки [резюме доповіді]. MIT Security Studies Program. URL: https://ssp.mit.edu/events/2024/stoprussia-weaponizing-social-media-for-foreign-support

6. Wang, L., Wang, R. (2024). Кібер-війна: дослідження політичних стратегій Зеленського у соцмережах. Frontiers in Psychology, 15, 1478639. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1478639

БРОВЧЕНКО Софія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович****, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЦИФРОВИЙ СТОРІТЕЛІНГ ТА ЕСТЕТИЗАЦІЯ ВІЙНИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасна війна в Україні розгортається не лише на реальному фронті, а й у кожному смартфоні світу. Сьогодні ми є свідками того, як інформаційна та культурна діяльність у цифровому просторі стає потужною зброєю. Україна майстерно опанувала цифровий сторітелінг та естетизацію подій війни, перетворивши їх на інструменти публічної дипломатії. Це допомагає нам не

просто «інформувати» світ, а формувати впізнаваний міжнародний імідж, мобілізувати підтримку та давати гідну відсіч російській дезінформації.

У нинішніх умовах сторітелінг — це мистецтво розповідати історії, що оживляють сухі цифри зведень. Відеоконтент, фото та тексти про життя солдатів і цивільних, про втрати й маленькі перемоги дозволяють міжнародній аудиторії відчути справжню емпатію. Коли світ бачить не «гуманітарну кризу», а конкретну людину та її історію, виникає глибоке розуміння реалій війни. Це стає ключовим каналом для формування світової громадської думки, яка згодом конвертується у реальну політичну та економічну підтримку України.

Ми використовуємо сучасні медійні технології, дизайн, ілюстрації та меми не для того, щоб «прикрасити» трагедію, а щоб надати нашим наративам емоційної сили та зрозумілості. Такий підхід дозволяє привертати увагу до війни навіть тоді, коли світ починає від неї втомлюватися. Естетизація подій допомагає формувати образ України як сучасної, креативної та морально стійкої держави. Це відкриває двері до провідних світових ЗМІ та культурних інституцій, створюючи потужний ефект глобальної солідарності.

Українська публічна дипломатія в мережі — це результат синергії державних органів, волонтерських рухів та медійних проєктів. Важливим вектором тут є протидія російській пропаганді. Цифровий контент сьогодні є не лише засобом переконання, а й щитом проти інформаційних атак ворога. Він допомагає транслювати світу наші демократичні цінності та багатство української культури, роблячи їх частиною глобального контексту.

Звісно, робота з такими інструментами несе в собі певні ризики. Існує тонка межа між щирим сторітелінгом та сприйняттям контенту як сухої пропаганди чи маніпуляції. Надмірна «кінематографічність» може призвести до втоми глядача або відчуття нереальності того, що відбувається. Тому надзвичайно важливо підтримувати високий рівень професіоналізму та адаптувати історії до різних культурних і мовних контекстів, щоб голос України залишався почутим у будь-якому куточку планети.

Ми бачимо величезний потенціал у використанні новітніх технологій: інтерактивних платформ, віртуальної та доповненої реальності, а також у глибшій співпраці з міжнародними інфлюенсерами. Ці інструменти дозволяють не просто розповідати про війну, а давати світові досвід занурення в нашу реальність. Це зміцнює міжнародну підтримку та робить комунікацію максимально ефективною.

Отже, цифровий сторітелінг та естетизація війни є життєво важливими інструментами української публічної дипломатії. Вони дозволяють нам будувати міцний міжнародний імідж, мобілізувати світ навколо нашої боротьби та ефективно захищатися в інформаційній війні. Успіх цієї стратегії залежить від нашої здатності поєднувати чітке стратегічне планування з живою, людською емоцією, яка завжди була і залишається сильнішою за будь-яку дезінформацію.

Література:

1. Трофименко М., Ґридіна І., Петрова С. Citizen diplomacy during the full-scale invasion of Russia in Ukraine: the role of storytelling in the Ukraine's international image. Visnyk Mariupol University. 2024. №15. С. 133–144. URL: https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/politologia/article/view/305

2. Ventura S. War and Its Imagery: The Visual Narrative of the Ukrainian State's Instagram Account Ukraine.Ua as a Tool of Digital Public Diplomacy. International Journal of Strategic Communication. 2025. Vol. 19, No. 3. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1553118X.2024.2395407
3. Matvyeyeva Y. Digital Transformation of Ukraine's Public Diplomacy: Strategic Communication and Social Media Integration. ResearchGate. – 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/384838451_Digital_Transformation_of_Ukraine%27s_Public_Diplomacy_Strategic_Communication_and_Social_Media_Integration
4. Коптєв О. С. Публічна дипломатія як технологія зовнішньої політики України. Herald of Odessa National University. 2024. №2. С. 45–58. URL: https://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/288707
5. Кут М. Цифрова дипломатія Міністерства закордонних справ України: поточний стан і перспективи розвитку. Economy and Society. 2024. №1(34). С. 78–88. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6892
6. Чепелюк Ю. Цифрова дипломатія в контексті сучасних інформаційних комунікацій. Infotech & Society. 2023. №3(11). С. 112–123. URL: https://infotech-soccult.knukim.edu.ua/article/view/247492

ПЕРКОВА Анна Віталіївна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***РАДЧЕНКО Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇН-КАНДИДАТІВ: ДОСВІД І УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Регіональна політика Європейського Союзу, відома як політика згуртованості, спрямована на зменшення диспропорцій у розвитку регіонів та підвищення конкурентоспроможності. Вона є ключовим інструментом для країн-кандидатів на вступ, включаючи Україну, яка отримала статус кандидата у 2022 році. Ця політика передбачає значні фінансові ресурси через фонди згуртованості, які розподіляються на основі Угод про партнерство та цільових програм.

Політика згуртованості ЄС базується на принципах солідарності, субсидіарності та концентрації ресурсів на найменш розвинених регіонах. У бюджетному періоді 2021–2027 рр. на неї виділено близько 392 млрд євро, з акцентом на зелену трансформацію, цифризацію та соціальну інтеграцію.

Країни-кандидати, як-от Албанія, Чорногорія та Україна, беруть участь у цих ініціативах ще до переговорів про вступ. Наприклад, Албанія відкрила 24 глави переговорів, а Україна готується до відкриття шести кластерів у 2026 році. Це дозволяє адаптувати національну регіональну політику до стандартів ЄС, включаючи децентралізацію та міжрегіональну співпрацю.

Україна активно долучається до програм Interreg Europe з 2024 року, залучаючи 39 установ з 13 регіонів для обміну практиками та покращення політики розвитку. Це створює основу для майбутнього поглинання фондів згуртованості після вступу [4].

Досвід країн Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина, Чехія) демонструє успіхи та виклики. Після вступу у 2004 році ці країни отримали понад 100 млрд євро з фондів згуртованості, що сприяло модернізації інфраструктури та скороченню ВВП на душу населення на 20–30% порівняно з середньоєвропейським рівнем. Однак, проблеми виникли через слабке управління коштами та корупцію, що призвело до призупинення виплат для Угорщини та Польщі [5. С.131].

Польща, освоївши 100% доступних коштів, побудувала унікальну модель децентралізації з 16 воєводствами, які стали двигунами зростання, використовуючи PHARE та інші програми пре-акцесії. Угорщина ж зіткнулася з «development traps» у відсталих регіонах, де брак конкурентоспроможності гальмує прогрес.

У Західних Балканах (Чорногорія, Албанія) процес триває довше: Чорногорія закрила 7 глав з 33, але стикається з затримками через судові реформи. Для України актуальний приклад – підтримка через програми EU4Regions та Solidarity Lanes, які посилюють спроможності регіонів під час війни [2].

Україна вже адаптує свою Державну стратегію регіонального розвитку до стандартів ЄС, фокусуючись на макрорегіонах («Фронтир», «Опора», «Тил») для відновлення. Це включає децентралізацію, запроваджену з 2014 року, яка відповідає принципу субсидіарності.

Україна стикається з диспропорціями: ВВП на душу населення у західних регіонах удвічі вищий, ніж на сході, а війна посилила нерівність. За оцінками CEDOS, для вступу потрібно посилити координацію між центральною владою та регіонами, а також антикорупційні механізми. Європейська Комісія у звіті 2024 року відзначає прогрес у децентралізації, але критикує слабке впровадження програм моніторингу [1].

Порівняно з іншими кандидатами, Україна має перевагу геополітичної підтримки (наприклад, від Балтійських держав), але потребує «членства-lite» для оперативної інтеграції.

Перший крок – розробка Угоди про партнерство з чіткими пріоритетами, як у Польщі, де це прискорило зростання регіонів на 15-20%.

Другий – посилення адміністративної спроможності регіонів через програми Interreg Europe, до яких Україна приєдналася у 2024 році.

Третій – фокус на зеленому переході та CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism), адаптуючи агросектор та промисловість. Рекомендації: інвестувати у цифрові платформи моніторингу фондів, залучати громадянське суспільство та використовувати моделі «зворотного розширення» для політичної інтеграції до 2027 року [3].

Україна може досягти членства, переймаючи досвід: децентралізація, ефективне поглинання фондів, конкурентоспроможні регіони.

Література:

1. CEDOS. Регіональна політика: наскільки Україна готова до вступу в ЄС? 2024. URL: https://cedos.org.ua/researches/regionalna-polityka-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/

2. European Commission. Candidate countries and potential candidates. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/candidate-countries-and-potential-candidates_en
3. Регіональна політика в ЄС – уроки для України. 2018. URL: http://rdpa.regionet.org.ua/events/190
4. Кабінет Міністрів України. Україна посилює спроможності регіонів. 2024. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-posyliuie-spromozhnosti-rehioniv-na-shliakhu-do-chlenstva-v-ies
5. Яковюк І.В. Правові основи інтеграції до ЄС. Запорізький національний університет. Монографія. Х. : Право, 2013. 760 с. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056887.pdf

СЕКЦІЯ 4.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА МІЖДЕРЖАВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

ГРУЩИНСЬКА Наталія Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
Державний університет «Київський авіаційний інститут» (м.Київ, Україна)

НЕСТАБІЛЬНОСТЬ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Сучасний стан світової економіки характеризується складністю, динамічністю та високим рівнем невизначеності, що вимагає від дипломатії гнучкості, багатовекторності та здатності ефективно реагувати на комплексні виклики, поєднуючи політичні, економічні та технологічні інструменти впливу.

У межах Всесвітнього економічного форуму у Давосі у 2026 році було представлено аналітичний звіт Chief Economists' Outlook, який окреслює ключові тенденції розвитку світової економіки на найближчу перспективу [1]. Результати дослідження засвідчують збереження стану нестійкості та динамічних змін у глобальній економічній системі, що формує нові виклики для сучасної дипломатії як інструменту регулювання міжнародних відносин.

Станом на 2026 рік світова економіка не демонструє різкого спаду, однак і суттєвого економічного підйому також не спостерігається. Переважає сценарій помірного або слабкого зростання, що свідчить про обмежений потенціал відновлення після попередніх кризових явищ [2]. Така ситуація ускладнює формування довгострокових стратегій міжнародного економічного співробітництва, посилює невизначеність і підвищує значення дипломатичних механізмів у забезпеченні глобальної стабільності.

Важливим чинником розвитку світової економіки стають інвестиції у сферу штучного інтелекту, які виступають одночасно джерелом економічного зростання та фактором посилення глобальної нерівності. Концентрація технологічних ресурсів у провідних країнах, насамперед у США та Китаї, сприяє загостренню стратегічної конкуренції між ними. У таких умовах дипломатія трансформується, виходячи за межі традиційної політичної взаємодії, і все більше охоплює технологічний та економічний виміри.

Суттєвим викликом залишається зростання державного та корпоративного боргу, що створює ризики для макроекономічної стабільності багатьох країн. Одночасно спостерігається посилення протекціоністських тенденцій і фрагментація міжнародної торгівлі, що підриває ефективність глобальних економічних зв'язків. У цих умовах дипломатія відіграє ключову роль у

врегулюванні торговельних суперечок, координації економічної політики та підтриманні відкритості міжнародних ринків [2].

Окремої уваги заслуговує зміна структури державних витрат, які дедалі більше спрямовуються на оборону, енергетику та розвиток цифрової інфраструктури. Це свідчить про переорієнтацію державної політики в умовах зростання безпекових загроз і технологічної конкуренції. Відповідно, дипломатія повинна адаптуватися до нових реалій, поєднуючи економічні, безпекові та інноваційні інтереси держав.

Важливим чинником глобальної нестабільності залишається російсько-українська війна, яка має значний вплив на світову економіку. Вона спричиняє коливання на енергетичних ринках, порушення логістичних ланцюгів, зростання витрат на оборону та зміну інвестиційних потоків. У цьому контексті дипломатія набуває особливого значення як інструмент врегулювання конфліктів, забезпечення міжнародної безпеки та підтримання економічної рівноваги.

У ситуації слабкого зростання, боргових ризиків і фрагментації торгівлі дипломатія забезпечує координацію між державами, що допомагає уникати економічних конфліктів і підтримує передбачуваність міжнародних правил [3].

Через зростання протекціонізму дипломатія стає інструментом врегулювання торговельних суперечок, укладання міжнародних угод, підтримки роботи глобальних інституцій (наприклад, Всесвітній економічний форум, Міжнародний валютний фон, Світовий банк). У контексті розвитку штучного інтелекту дипломатія виходить за межі класичної політики і включає регулювання технологій, узгодження правил цифрової економіки, конкуренцію та співпрацю між США і Китаєм. Через зростання військових витрат і глобальні конфлікти дипломатія стає інструментом запобігання ескалаціям і підтримки міжнародної безпеки [3]. Особливо важливим є вплив російської війни проти України, який змінює енергетичні ринки, логістику та інвестиційні потоки. Тут дипломатія виконує роль інструменту міжнародної підтримки, санкційної політики, переговорних процесів.

У сучасних умовах дипломатія займає центральне місце в управлінні глобальною економікою, оскільки поєднує економічний, технологічний і безпековий виміри. Вона стає інструментом стабілізації міжнародних відносин в умовах невизначеності та фрагментації світової системи.

Література:

1. Chief Economists' Outlook. World Economic Forum (2026) URL:https://www.weforum.org/publications/chief-economists-outlook-january-2026/

2. World Economic Outlook. МВФ (2026) URL:https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2026/01/19/world-economic-outlook-update-january-2026

3. Global Economic Prospects. Світовий банк (2026) URL: https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects

ШИНКАРУК Лідія Василівна,
член-кореспондент НАН України,
доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ. Україна)

МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження механізмів економічної дипломатії у забезпеченні конкурентоспроможності держави зумовлена зростанням ролі зовнішньоекономічних факторів у формуванні національної економічної стійкості. У сучасних умовах держави конкурують не лише через внутрішні ресурси та виробничий потенціал, а через ефективність міжнародної взаємодії, здатність залучати інвестиції, розширювати експортні ринки та інтегруватися у світові ланцюги доданої вартості. Економічна дипломатія виступає ключовим інструментом реалізації цих завдань, оскільки забезпечує координацію дій державних інституцій у сфері зовнішньої торгівлі, інвестиційної політики та міжнародного економічного співробітництва.

У наш час посилюється конкуренція між державами за ресурси, технології та ринки збуту, що робить економічну дипломатію важливим елементом стратегічного розвитку країни. Її механізми – це торговельні місії, міжнародні переговори, двосторонні та багатосторонні угоди, а також публічна економічна дипломатія, безпосередньо впливають на формування позитивного іміджу держави та підвищення її інвестиційної привабливості. Таким чином, дослідження ефективності цих механізмів є особливо актуальним для визначення шляхів зміцнення конкурентоспроможності держави на глобальному рівні.

Механізми економічної дипломатії охоплюють систему інституцій, методів і практик, що забезпечують просування національних економічних інтересів на міжнародній арені. До ключових особливостей належить їх комплексний характер, оскільки економічна дипломатія поєднує політичні, економічні та комунікаційні інструменти впливу.

Однією з головних особливостей є орієнтація на розвиток зовнішньої торгівлі та розширення експортних можливостей держави. Через торговельні представництва, міжнародні виставки, бізнес-форуми та переговорні процеси держава сприяє просуванню національних товарів і послуг на нові ринки, що дозволяє підвищувати валютні надходження, зміцнювати платіжний баланс і формувати стійкі позиції на глобальних ринках. У звіті «World Trade Organization» (2023) розглянуто роль міжнародної торгівлі та державних політик у розширенні експортних можливостей і підкреслено значення торговельних представництв, участі у глобальних ринках та інструментів економічної дипломатії для посилення конкурентних позицій держав і зростання їхніх зовнішньоекономічних надходжень [1].

Важливою складовою є інвестиційна дипломатія, яка спрямована на залучення прямих іноземних інвестицій. Держави використовують спеціалізовані агентства, міжнародні угоди та гарантійні механізми для створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприяє модернізації економіки, впровадженню інновацій та розвитку стратегічних галузей.

Особливістю механізмів економічної дипломатії є їхня інституційна багаторівневість. У процесі реалізації беруть участь міністерства закордонних справ, економічного розвитку, торговельні місії, посольства та міжнародні організації. Така координація забезпечує узгодженість дій держави у сфері міжнародного економічного співробітництва.

Суттєву роль відіграє договірно-правовий механізм, що включає укладання міжнародних економічних угод, угод про вільну торгівлю та інвестиційний захист. Ці документи формують правову основу співпраці між державами та знижують ризики для національних суб'єктів господарювання. Завдяки цьому підвищується передбачуваність міжнародного економічного середовища.

Ще однією особливістю механізмів економічної дипломатії є використання публічної та цифрової економічної дипломатії. Через медіа, міжнародні платформи та цифрові комунікації держава формує позитивний імідж та підвищує свою привабливість для іноземних партнерів. Сучасні технології дозволяють швидко поширювати інформацію про економічний потенціал країни та залучати нові можливості співпраці. У звіті «World Bank» (2024) проаналізовано впровадження цифрових технологій у державному управлінні та зовнішніх комунікаціях, зокрема підкреслено значення цифрових платформ для підвищення прозорості, міжнародної взаємодії та формування позитивного іміджу держави, що безпосередньо пов'язано із сучасними інструментами публічної та цифрової дипломатії [1].

Механізми економічної дипломатії виконують стратегічну функцію у забезпеченні конкурентоспроможності держави. Вони сприяють інтеграції у світову економіку, підвищенню ефективності національної економіки та зміцненню позицій держави у глобальній системі міжнародних відносин. Їх ефективність значною мірою визначає темпи економічного розвитку та рівень міжнародного впливу країни.

Таким чином, механізми економічної дипломатії створюють ефективну систему просування національних економічних інтересів на міжнародному рівні, сприяючи розвитку зовнішньої торгівлі, залученню інвестицій та розширенню міжнародного економічного співробітництва. Завдяки цьому держава отримує можливість посилювати свої позиції на світових ринках та зміцнювати економічну безпеку.

Література:

1. World Trade Organization (2023). World Trade Report 2023: Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. Geneva: WTO.

2. World Bank (2024). GovTech Maturity Index Update 2024: Leveraging digital government for better public sector performance. Washington, DC: World Bank.

ПАДАЛКА Сергій Семенович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕРНОВОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2022 – 2026 РР.)

В умовах війни РФ проти України коли українські порти виявилися в блокаді, з'явилася потреба пошуку альтернативних торгових шляхів, по яких можна було б максимально забезпечити вивіз агропродукції. Трейдерами оперативно прокладалися нові транспортні коридори, задіюючи різні види транспорту: вантажні автомобілі, залізниці, річкові засоби. Водночас, почали проявляти себе об'єктивні інфраструктурні обмеження, а також регуляторні чинники. Внаслідок цього, у квітні 2022 р. на українському кордоні мали місце випадки коли утворювалися черги з тисячі вагонів і вантажівок, які чекали на дозвіл перетину кордону. Середній час очікування вагонів досягав 16, а на кордонах з деякими країнами до 30 діб [3, с. 331].

12 травня 2022 р. Європейська комісія спільно з українським урядом сформували і представили програму «Шляхи солідарності», метою якої було окреслено забезпечення для України умов торгівлі зерном та іншими продовольчими ресурсами, а також завезенням на її територію необхідних товарів, гуманітарної допомоги, кормів, добрив, тощо.

План дій для програми «Шляхи солідарності» передбачав термінове усунення транспортних затримок на західному українському кордоні, а також поліпшення залізничного, автомобільного і річкового сполучення між Україною, ЄС і Молдовою. Основні пріоритети включали удосконалення управління дорожнім рухом і митними процедурами. Передбачався також розвиток двох коридорів торгівлі зерном, які мали пролягати через територію Румунії і Польщі. Україною також велися перемовини про створення третього коридору, через країни Балтії. Оперативні питання реалізації плану дій були покладені на кілька комунікаційних майданчиків – тристоронні консультації на рівні: Єврокомісія–Україна–Польща, Єврокомісія–Україна–Румунія, а також українсько-румунську митну робочу групу.

У червні 2022 р. Єврокомісією було створено дві платформи для забезпечення оптимальних умов торгівлі українським зерном з ЄС. Перша з них «Зернові шляхи» – цифрова торгівельна платформа, яка була направлена на надання допомоги покупцям і продавцям у пошуку форм співпраці, створенні нових логістичних ланцюгів та прискоренні укладання угод на перевезення вантажів іноземним транспортом. Ще одна платформа запущена Єврокомісією «Україна для зв'язків з бізнесом» стосувалася вироблення процедур укладання ділових угод між європейським бізнесом, який надавав транспортні послуги та забезпечував збереження товарів українськими компаніями і трейдерами, а також ведення пошуку торгових партнерів, які б розвивали торгівлю продукцією між державами-членами ЄС та третіми країнами.

Серед пріоритетів Єврокомісії й уряду України стало нарощення пропускної спроможності прикордонної та митної інфраструктури через яку б були прокладені торгівельні шляхи. Єврокомісією був поширений заклик до учасників ініціативи, з тим аби вони переправляли потоки української продукції через ті митні прикордонні пункти, які мали достатній потенціал пропускної здатності. Забезпечувалися умови для розширення технічних можливостей автомобільних, залізничних, морських пунктів пропуску вантажів. На під'їздах до автомобільних пропускних пунктів упорядковувалися під'їзні шляхи. В одних випадках мало місце їх розширення, в інших відбувалося створення нових, з врахуванням потреб великогабаритних транспортних засобів. Так, на українсько-польському кордоні на пропускному пункті «Краківець-Корчова» 4 з 10 наявних дорожніх смуг були перепідпорядковані під рух автотранспорту вантажністю понад 7,5 т. [7]. Під рух великогабаритного транспорту також було розширено дорожнє полотно на під'їзді до пропускного пункту «Ужгород» на українсько-словацькому кордоні. Після руйнування ворогом ключової дорожньої магістралі з Одеси до Кишинева, в обхід був відкритий інший транспортний маршрут, що пролягав до пропускного пункту «Маяки–Удобне–Паланка» [5].

Також були внесені зміни до правил організації руху вантажного транспорту через пункти пропуску. Так, передбачалося, що рух транспорту вантажністю до 7,5 т. мав відбуватись через пропускні пункти «Устилуг–Зосин», «Грушів–Будомеж», «Смільниця–Кросценко», «Угринів–Долгобичув», а вантажністю понад 7,5 т. через пункти «Рава-Руська–Хребенне», «Краківець–Корчова», «Шегині–Медика», «Ягодин–Дорогузьк». Істотному покращенню перетину вантажівками кордону сприяло перенаправлення руху порожнього транспорту через пропускний пункт «Устилуг».

Удосконалювалася робота пунктів перетину кордонів залізничним транспортом, що посприяло розширенню участі у торгівлі залізниць України і країн Євросоюзу. На ділянках українсько-польського, українсько-словацького, українсько-румунського кордонів частково була розв'язана проблема рейкових стиків. З цією метою АТ «Українські залізниці» налагодило виробництво візків для перестановки вагонів з широкої на вузьку колію. Успішній перевалці аграрної продукції посприяло також відкриття низки перевантажувальних комплексів.

Програмою «Шляхи солідарності» було передбачено проведення Єврокомісією та урядом України заходів з оптимізації митних операцій та приведення їх у спрощений вигляд. Так відбувалося оформлення ідентифікуючих транспорт і вантаж документів, видачу сертифікатів якості, ветеринарних і фітосанітарних сертифікатів. Сприяла вдосконаленню почерговості проходження транспортними засобами митних та прикордонних оглядів на автомобільному пропускному пункті «Ягодин» вперше введена електронна черга. Переформатування роботи митних і прикордонних органів сприяло зростанню пропускної спроможності транспортних переходів. Так, на прикордонному переході «Краківець–Корчова» у 2,5 рази виросла чисельність

оформлення транспортних засобів і вантажів. Тут діяли відкриті додаткові павільйони митних і прикордонних служб.

Щоправда, у червні – липні 2022 р. почали виникати проблеми у перебудові роботи митних та прикордонних органів сусідніх країн. Мало місце зволікання в оформленні вантажів і транспортних засобів, які прямували з України. Так, мав місце прикрий випадок, коли через невідповідність постійно зростаючим потребам пропуску вантажів та неефективності ведення документообігу митними органами Румунії, в Чорному морі поблизу Дунаю виник затор з 100 кораблів, які слідували за українським зерном [10].

Крім спрощення митних процедур, Єврокомісією й урядом України забезпечувалися умови для зберігання вантажів на території транзитних країн. Роль транзитних країн взяли на себе Польща й Румунія. На них припадало до 70% товарів, що транспортувались з України і до України залізницею [6]. Єврокомісія інвестувала 2 млрд. євро [11] у нарощення потужностей та ремонт підприємств, які забезпечували зберігання українського зерна та іншої продукції. Спільно з США Єврокомісією та урядом України були пророблені питання здійснення будівництва тимчасових зерносховищ на українському кордоні [9]. У серпні 2022 р. польською компанією ETC Terminal був зведений перший великий ангар у м. Хелм для зберігання українського зерна. З цією метою український агробізнес, за допомогою західних союзників здійснив закупівлю одноразових зерносховищ, рукавів та елеваторних банків [4], які виконували роль резервного обладнання для зберігання зерна.

Завдяки реалізації зазначених заходів ініціативи «Шляхи солідарності» Україні вдалося збільшити чисельність і пропускну здатність діючих торговельних шляхів, а саме 20 автомобільних і 13 залізничних пунктів пропуску та трьох придунайських портів. Розширення можливостей сухопутних логістичних маршрутів лише частково могло компенсувати торгівельні втрати України від заблокованих чорноморських портів. З травня по липень 2022 р. «Шляхи солідарності» залишалися єдиною можливістю для України продавати сількогосподарську продукцію.

Від травня 2022 р. Україною було експортовано 199 млн. т. товарів, включно з майже 88 млн. т. зерна, насіння і супутніх товарів. Крім того, «Шляхи солідарності» дозволили Україні імпортувати приблизно 52 млн. т. товарів від військових до гуманітарних, палива [1, с. 47]. Сухопутним транспортом у 2023 р. було забезпечено 23,3% торгівлі зернових (7,6 млн.т), 26,7% соняшникової олії (1,4 млн. т), 35,2% олійних культур (2,5 млн. т) [2].

Загальна вартість торгівлі за програмою «Шляхами солідарності» складала 157 млрд. євро, з яких близько 50 млрд. євро припадало на український експорт та близько 107 млрд. євро на імпорт […, с. 48]. Внаслідок дії ініціативи обсяги аграрної торгівлі України з Євросоюзом зросли майже удвічі: з 7674 млн. дол. у 2021 р. до 13002 млн. дол. у 2022 р. [8].

Література:

1. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці : аналіт. доп. / [Бобровицький А., Борділовська О., Колосова В., Ус І., Широкий Г.] ; за заг. ред. М. Паламарчука. – Київ : НІСД, 2024. – С. 47.

2. Бобечко А. Особливості організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств агробізнесу в умовах російсько-української війни. Економіка та суспільство. 2024. № 65.

3. Головко В. Вторгнення. 2022. Широкомасштабна агресія Росії проти України. К.: Інститут історії України НАН України, 2023.

4. Гордійчук Д. Україна готує "план Б" на випадок, якщо порти не деблокують. Економічна правда. URL: https://epravda.com.ua/news/2022/06/15/688181.

5. Григор'єва Є. Квартал «Шляхів солідарності». URL: https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/shlyahy_solidarnosti.pdf.

6. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання / наук. ред. Сторонянська І. З. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». 2022. С. 49.

7. Ініціатива «Шляхи солідарності» є інструментом практичної інтеграції України в ЄС, – результати дискусії. Європа Без Бар'єрів. URL: **https://europewb.org.ua/initsiatyva-shlyahy-solidarnosti-ye-instrumentom-praktychnoyi-integratsiyi-ukrayiny-v-yes-rezultaty-dyskusiyi/**.

8. Мамонова Н., Бородіна О., Кунс Б. Українське сільське господарство у воєнний час. Transnational Institute. URL: https://www.tni.org/uk/article/ukrainian-agriculture-in-wartime.

9. США допоможуть у побудові тимчасових зерносховищ для вивезення зерна з України – Байден. Українська правда. URL: **https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/14/7352494/**.

10. Уляницький Д. В українського зерна нова проблема – затор на 100 суден біля румунського Дунаю. Як урятувати український експорт. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: https://forbes.ua/inside/zator-na-90-suden-blokue-ukrainskiy-eksport-v-rumunskikh-vodakh-chornogo-morya-yak-virishiti-problemu-26052022-6238.

11. Шляхи солідарності ЄС – Україна. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk.

КРОПИВКО Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ЧЛЕНСТВО В ЄС

Виклики, пов'язані з військовими конфліктами в регіонах світу, зокрема війна росії в Україні, несуть продовольчу загрозу для глобальної продовольчої безпеки, змушують трансформувати аграрну політику в розвинутих країнах світу.

ЄС, як наднаціональне об'єднання, реагує на ці виклики, адаптуючи свою САП (спільну аграрну політику) до нових геополітичних умов, застосовуючи нові інструменти для її реалізації.

Одним із них є аграрна дипломатія, яка не тільки є різновидом економічної дипломатії, а й інструментом «м'якої сили», здатної інтегрувати економічні, екологічні та соціальні компоненти міжнародного представництва для забезпечення захисту інтересів і просування аграрної продукції на міжнародних ринках. Як зазначають Дмитришин Р.А., Вдовенко Н.М., Рєзнік С.О [1], аграрна

дипломатія інтегрує економічні, торговельні компоненти, формуючи багаторівневу модель взаємодії держави з міжнародним середовищем. Особливої ваги аграрна дипломатія набуває в умовах воєнних і повоєнних трансформацій, коли вона сприяє залученню інвестицій, виконуючи комунікаційну роль.

Україна, яка подала заявку на членство в Європейському Союзу, має виконати вимоги до країн-кандидатів. Одним із найскладніших питань є готовність аграрного сектору до імплементації законодавства ЄС. 30 вересня 2025 року у Брюсселі відбувся скринінг за трьома переговорними розділами в агросекторі у межах Кластера 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості» за переговорними розділами «Сільське господарство та розвиток сільських територій», «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика», «Рибальство та водний промисел», «Регіональна політика та координація структурних інструментів» та «Фінансові та бюджетні положення», який Україна успішно пройшла [2].

Наступним кроком є створення ефективного інструменту агродипломатії - інституту аграрних аташе, які можуть професійно долучатися до процесів гармонізації стандартів та брати участь у переговорах із забезпечення продовольчої безпеки та представлятимуть інтереси українського агросектору за кордоном, працюючи при дипломатичних та торговельних установах за кордоном для розвитку торгівлі з стратегічними країнами [3]. Таких фахівців будуть готувати на базі профільних закладів вищої освіти [4]. В умовах геополітичної нестабільності вони стануть посередниками між державою, бізнесом і міжнародними організаціями, сприяючи зміцненню позицій національного аграрного сектору на міжнародному рівні.

Як зазначив у своєму пості у fb Андрій Сибіга, аграрний сектор залишається одним із ключових факторів економічної стійкості та драйверів національної економіки навіть в умовах війни. Це понад 22,5 млрд доларів експорту, 56% загального експорту держави та 17% ВВП. Україна залишається одним із ключових гравців є світовому ринку аграрної продукції, від неї залежить продовольча безпека держав Африки та Близького Сходу. Незважаючи на повномасштабну війну, у 2026 році Україна уклала угоди на поставки зерна та іншої сільськогосподарської продукції до Алжиру, Кот-д'Івуару, Грузії та В’єтнаму і продовжує вести перемовини за іншими напрямами [5].

Отже, підготовка фахівців-міжнародників, які, крім фахових навичок, володітимуть ще і базовими знаннями з сільськогосподарського виробництва, наразі є необхідністю. Світові практики підготовки фахівців, які можуть забезпечити національні інтереси у аграрній сфері, відрізняються. Одна із найпотужніших систем підготовки фахівців такого напряму створена у США на базі USDA Foreign Agricultural Service. Фахівці готуються за програмою програмою FAS International Agricultural Fellowship, яка передбачає здобуття ступеня магістр, стажування у посольствах та подальшу обов’язкову 5-річну службу у відомстві [6]. В ЄС Інститут аграрних аташе найкраще розвинутий у Нідерландах, де університет Вагенінгена є світовим лідером у галузі аграрної освіти. Магістерська програма «Стале сільське господарство та продовольчі системи» є міждисциплінарною, базується на цілісному та системному підході

до вирішення продовольчих проблем, зосереджуючись на сталому розвитку, співпраці та інноваціях [7].

Література:

1. Дмитришин Р.А., Вдовенко Н.М., Рєзнік С.О. Аграрна дипломатія та міжнародне аграрне представництво при переході до блакитної економіки та трансформації продовольчих систем. URL: https://www.deepdyve.com/lp/unpaywall/kyGk4d550H

2. Євроінтеграція: Україна презентувала план імплементації права ЄС в аграрному секторі. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/fab1f56b-5ae5-42eb-9057-dde0d49af70f

3. Аграрна дипломатія - наступний крок до євроінтеграції України URL: https://agronomy.com.ua/novyny/4600-ahrarna-dyplomatiia-nastupnyi-krok-do-ievrointehratsii-ukrainy.html?utm_source=ukrnet_news.

4. Аграрна дипломатія України: впровадження аграрних аташе на міжнародних ринках. URL: https://agroreview.com/content/agropolitics/agrarna-dyplomatiya-ukrayiny-vprovadzhennya-agrarnyh/

5. URL: https://www.facebook.com/andrij.sybiha/posts/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D1%83%D1%81%D1%83%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D1%80%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA/1518805609819815/

6. Foreign Agricultural Service International Agricultural Fellowship Program. URL: https://www.fasfellowship.org/

7. Освоїти стале сільське господарство та продовольчі системи. URL: https://www.wur.nl/nl/onderwijs/master/master-resilient-farming-and-food-systems

ГРУШЕЦЬКИЙ Богдан Павлович,
кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО ЄС (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРОЄКТУ EUNDAS)

Європейська інтеграція України висуває нові вимоги до функціонування аграрного сектору, який традиційно залишається одним із ключових елементів національної економіки та найбільшим джерелом валютної виручки від експорту. Матеріали проєкту Erasmus+ напраму Jean Monnet «Переговорна дипломатія ЄС і України в аграрній сфері» (EUNDAS) свідчать, що інтеграція аграрного сектору не обмежується адаптацією законодавства, а охоплює широкий комплекс політичних, економічних, інституційних та екологічних перетворень.

Ключовою проблемою залишається необхідність поєднання адаптації до вимог Спільної аграрної політики з відбудовою аграрного сектору в умовах війни. Гармонізація законодавства, підвищення інституційної спроможності, екологічна модернізація виробництва та розвиток аграрної дипломатії повинні здійснюватися комплексно. Саме такий підхід здатний забезпечити успішне включення України до європейського аграрного простору. Зокрема міжнародний експерт Гайнц-В. Штрубенхоф у гостьовій лекції в рамках проєкту EUNDAS щодо САП та питань розширення ЄС звертав увагу на те, що вступ України стане одним із найскладніших викликів для сучасної аграрної політики Союзу. Водночас саме Україна здатна посилити продовольчу безпеку Європи та зміцнити стратегічну автономію європейського аграрного сектору.

Однією з центральних проблем є адаптація України до механізмів функціонування Спільної аграрної політики ЄС (САП). За висновками експертки проєкту EUNDAS Наталії Шевченко, архітектура управління аграрною політикою в ЄС являє собою багаторівневу систему взаємодії Європейської комісії, Ради ЄС, Європейського парламенту та національних урядів. Дослідниця зазначає, що ефективність САП забезпечується не лише нормативною базою, а й постійним діалогом між інституціями, здатністю реагувати на кризові виклики. Експертка проєкту Олена Кропивко наголошує на необхідності глибокого розуміння еволюції САП, принципів її реалізації та практик застосування в державах-членах ЄС. Аналізуючи розвиток Спільної аграрної політики, дослідниця підкреслює, що успішна інтеграція потребує не механічного копіювання європейських підходів, а врахування української специфіки та особливостей національного аграрного виробництва.

Іншим важливим викликом є забезпечення конкурентоспроможності українського агропродовольчого сектору. Під час лекції, присвяченої ризикам та перспективам міжнародної інтеграції агропродовольчого сектору, член-кореспондент НААН Микола Пугачов звернув увагу на необхідність поєднання експортного потенціалу України з новими стандартами регулювання, якості та сталого розвитку. Науковець підкреслив, що інтеграція до єдиного ринку ЄС потребує не лише збереження конкурентних переваг українського виробництва, але й адаптації до сучасних європейських вимог щодо простежуваності продукції, екологічної безпеки та інноваційності виробничих процесів.

В контексті збереження та посилення конкурентоспроможності суттєве місце посідають також екологічні вимоги ЄС. Керівниця відділу сільського господарства Центру екологічних ініціатив «Екодія» Марія Бєлкіна під час гостьової лекції акцентувала увагу на зростанні ролі екологічного компоненту в сучасній аграрній політиці Європейського Союзу. На її думку, майбутня конкурентоспроможність аграрних виробників дедалі більше визначатиметься не лише обсягами виробництва, а й відповідністю принципам сталого природокористування та екологічної відповідальності. Розвиваючи зазначену позицію, Марія Бєлкіна та експертка ГО «Екосмарт» Яніна Басиста під час окремого семінару, присвяченого перспективам зеленого переходу для українських фермерів, наголошували, що впровадження підходів Європейського зеленого курсу необхідно розглядати не як обмеження для аграрного бізнесу, а

як можливість залучення інновацій, нових інвестицій та інтеграції до високотехнологічних сегментів аграрного ринку ЄС. Водночас дослідниці звертали увагу на ризики, пов'язані з недостатнім рівнем фінансової та технологічної готовності окремих господарств до таких трансформацій.

Професор Іннола Новикова обґрунтувала необхідність синхронізації української аграрної політики із кліматичними цілями Європейського Союзу та вказувала на доцільність поступового впровадження механізмів ресурсозбереження, скорочення вуглецевого навантаження й розвитку циркулярних моделей виробництва. Олександра Романова під час гостьової лекції про європейські практики земельного моніторингу наголосила на важливості цифрових інструментів управління земельними ресурсами та прозорості земельних відносин. Як свідчать її висновки, подальша інтеграція України до європейського простору потребує активного впровадження сучасних інформаційних систем управління земельними ресурсами. Отже спікерки акцентували увагу на тому, що імплементація Європейського зеленого курсу передбачає зміну підходів до виробництва аграрної продукції, впровадження екологічно орієнтованих практик землекористування та посилення вимог до використання природних ресурсів. Вони також наголосили, що для українських фермерів «зелений перехід» створює не лише додаткові витрати, а й нові можливості для виходу на більш конкурентні європейські ринки.

Матеріали проєкту EUNDAS дозволяють виокремити ще одну проблему — недостатню інституціоналізацію міжнародної аграрної дипломатії України, про що зокрема зазначала професор Емілія Прушківська: сучасна аграрна дипломатія, на її переконання, виходить далеко за межі торговельних переговорів і охоплює питання продовольчої безпеки, гуманітарного співробітництва, кліматичної політики та міжнародного розвитку сільських територій. У цьому контексті посилення співпраці України з ФАО та іншими міжнародними організаціями розглядається як важливий інструмент підтримки євроінтеграційного курсу держави.

Таким чином матеріали проєкту EUNDAS свідчать, що головними проблемами інтеграції аграрного сектору України до ЄС є адаптація до САП ЄС, реформування системи управління, запровадження екологічних стандартів Європейського зеленого курсу, підвищення конкурентоспроможності агропродовольчого сектору та розвиток професійної переговорної дипломатії. Їхнє вирішення визначатиме успішність євроінтеграційного поступу України в аграрній сфері.

ШЕВЧУК Андрій Володимирович,
доктор історичних наук, професор,
Державний університет «Житомирська політехніка»
(м. Житомир, Україна)

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ АЗЕРБАЙДЖАНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ США НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ (2020–2026 рр.)

Енергетична дипломатія посідає центральне місце в системі зовнішньополітичних координат Азербайджанської Республіки, виступаючи водночас і ключовим елементом національної стратегії розвитку, і дієвим інструментом позиціонування держави на міжнародній арені. Спираючись на значні поклади вуглеводнів – 7 млрд барелів підтверджених запасів нафти (18-те місце у світі) та близько 1,2 трлн кубометрів газу родовища Шах-Деніз – Баку зумів перетворити енергетичний чинник на системоутворюючий елемент своєї зовнішньої політики, що забезпечує понад половину бюджетних надходжень країни [4, с. 108; 5].

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. роль азербайджанської енергетичної дипломатії зазнала суттєвої активізації. У 2023 р. через Південний газовий коридор (SGC) – масштабний інфраструктурний проєкт, що простягається на 773 км суходолом та 105 км морським шляхом, охоплює сім країн і об’єднує 11 інвесторів – до Європи було експортовано 11,8 млрд кубометрів природного газу. У першому півріччі 2024 р. поставки до європейських країн сягнули 6,4 млрд кубометрів, до Туреччини – 5 млрд, до Грузії – 1,3 млрд кубометрів, що засвідчує перетворення Азербайджану на провідного трубопровідного постачальника енергоресурсів для Європейського Союзу [1].

Географічна структура азербайджанського енергетичного експорту демонструє чітку стратегічну орієнтацію на західні ринки. Станом на 2022 р. ключовими реципієнтами виступали країни південного флангу ЄС: Італія отримала газу на $11,4 млрд і нафти на $6,72 млрд, Іспанія – нафти на $1,03 млрд, Португалія – нафти на $756 млн, Греція – газу на $1,24 млрд і нафти на $267 млн [3]. Станом на 2024 р. Італія зберігала позиції основного торговельного партнера з обсягом товарообігу $10,7 млрд. Водночас геополітичний опонент США – Китай – залишається практично відстороненим від доступу до азербайджанських вуглеводнів: за січень-вересень 2025 р. частка КНР у сукупному експорті сирої нафти та газу з країни не перевищувала 0,4% [2], що красномовно підтверджує стратегічну орієнтацію Баку на західний вектор енергетичної дипломатії.

Енергетична дипломатія Азербайджану виступає не лише інструментом реалізації національних інтересів, але й важливим чинником регіональної геополітики, активно використовуваним Сполученими Штатами для досягнення власних стратегічних цілей. Передусім ідеться про диверсифікацію джерел енергопостачання європейських країн та мінімізацію впливу Росії на

енергетичному ринку ЄС. У цьому контексті показовою є заява президента І. Алієва в березні 2026 р., який підтвердив статус ЄС як провідного торговельного партнера Азербайджану та анонсував плани наростити видобуток газу додатково на 10 млрд кубометрів упродовж наступних 2–3 років [1]. Паралельно, у січні 2026 р., між Туреччиною та Азербайджаном було укладено довгострокову угоду про постачання 33 млрд кубометрів природного газу з родовища «Абшерон» терміном на 15 років, що передбачає подальше нарощування видобутку до 4,5 млрд кубометрів на рік, половина з яких потенційно може бути спрямована на європейські ринки [1].

Окремим виміром азербайджанської енергетичної дипломатії є підтримка енергетичної безпеки ключових союзників США за межами європейського континенту. Зокрема, у 2022 р. Азербайджан експортував до Ізраїлю нафти на суму $1,67 млрд, що покривало близько 45% ізраїльського імпорту цього ресурсу [3]. З огляду на складну безпекову ситуацію на Близькому Сході, такий рівень торговельної взаємодії відіграє важливу роль у підтримці енергетичної стабільності держави, яка є стратегічним партнером Вашингтона в регіоні.

Ознакою трансформації американо-азербайджанських відносин стало підписання 10 лютого 2026 р. Хартії про стратегічне партнерство, яка інституціоналізувала якісно новий рівень двосторонньої взаємодії. Документ офіційно визнав стратегічну роль Азербайджану як надійного партнера у сфері енергетичної безпеки, передбачив розширення співпраці в нафтовому, газовому й електроенергетичному секторах, а також поглиблення взаємодії у царині цивільної ядерної енергетики [1]. Хартія стала складовою ширшого геополітичного пакету, центральне місце в якому посів ініційований адміністрацією Д. Трампа проєкт транспортної зв'язаності TRIPP (Trump Route for International Peace and Prosperity), що передбачає відновлення 43-кілометрової залізничної ділянки через територію Вірменії вздовж кордону з Іраном та має на меті створення альтернативних логістичних маршрутів, незалежних від російської та китайської інфраструктури.

Таким чином, вуглеводневий потенціал залишається наріжним каменем зовнішньополітичного курсу Азербайджану, перетворюючи енергетичну дипломатію на дієвий інструмент впливу Баку на геополітичну ситуацію в регіоні та формуючи міцне підґрунтя для стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами та Європейським Союзом. Перспективи подальшого розвитку цього партнерства значною мірою залежатимуть від успішності імплементації зазначених інфраструктурних ініціатив, однак наявні тенденції дають підстави стверджувати, що Азербайджан упевнено еволюціонує від ситуативного постачальника енергоресурсів до центрального партнера США в реалізації нової геополітики зв'язаності на Південному Кавказі.

Література:

1. Shevchuk A. **Transformation of US-Azerbaijani Relations in the Post-Conflict Period (2020–2026).** *Economics, Management and Administration*. 2026. № 1 (115). P. 212–219.

2. Foreign trade relations. *Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi.* URL: https://www.stat.gov.az/special_version/news/index.php?id=6506

3. Azerbaijan. *OEC (Observatory of Economic Complexity).* URL: https://oec.world/en/profile/country/aze

4. Шевчук А. В., Шевчук Л. М., Войтюк О. С. Китайсько-азербайджанські відносини у XXI ст.: політичний, економічний та культурно-освітній виміри. *Sciences of Europe.* Praha, Czech Republic. 2024. № 139. С. 104–112.

5. Gadimova N. Azerbaijan Backs OPEC+ Deal To Cut Oil Production. *Caspian News.* 2020. 12 April. URL: https://cutt.ly/bensRoso

SHE Volodymyr Vyacheslavovich,
Candidate for the degree of Doctor of Philosophy,
Department of Envir. Economics in the Agricultural Sector,
Institute of Agroecology and Environmental Management
of the NAAS (Kyiv, Ukraine)
GORINSHTEIN Maksym Leonidovych,
Candidate for the degree of Doctor of Philosophy,
Department of Envir. Economics in the Agricultural Sector,
Institute of Agroecology and Environmental Management
of the NAAS (Kyiv, Ukraine)
SOBCZYK Wiktoria,
Doctor of Science, Professor at the Faculty of Energy and Fuels,
AGH University of Krakow (Krakow, Poland)
YASHNYK Svitlana Valeriivna,
Doctor of Pedagogical Science,
Professor at the Department of Psychology,
The National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

STRENGTHS OF HYDRO POWER

Introduction

The purpose of this paper is to discuss the strengths of hydropower investments. A detailed analysis will be given to small hydropower plants, also known as small hydropower plants, as well as tidal (wave/marine) power plants and individual large power plants. Small hydropower plants operate primarily locally. Their distinguishing feature is that their capacity cannot exceed 5 MW. However, it should be noted that 1 MW plants constitute a significant investment and are sufficient to meet the energy needs of a small town [1].

Purpose of Research

The purpose of this assignment is to present the advantages of building and operating hydropower plants. The analysis aims to provide a comprehensive picture of the investment's strengths. Based on this analysis, the entrepreneur can decide on the initial decision.

Characteristics of Facilities. Types of Hydropower Plants

Pumped-storage hydropower plants are used to adjust energy production to meet current demand. During periods of low energy demand, excess water is used to pump water to a reservoir located at a high elevation. During periods of high demand, water is released and its potential energy is converted back into electricity. Pumped-storage hydropower plants currently constitute the largest potential energy reservoirs and

enable the use of intermittent energy sources, such as wind farms and solar power plants.

Run-of-river hydropower plants do not additionally dam water and do not require the creation of floods. Their output is limited by the power of naturally flowing water. During periods of low energy demand, water flows freely through the plant. Run-of-river hydropower plants operate most efficiently if they are built in locations where it is naturally dammed.

Tidal hydropower plants utilize the potential energy of seawater dammed during tides. Their output varies throughout the day, but in a completely predictable manner, allowing them to be replenished with reservoirs capable of generating energy continuously. Generators are also being developed that draw energy from the kinetic energy of water moving with the tides.

Small hydropower plants (abbreviated as MEW) are those with a capacity of less than 5 MW. This division is arbitrary (in Scandinavia and Switzerland, the limit is 2 MW, and in the USA, 15 MW). Small hydropower plants have a negligible impact on the natural environment and are therefore not affected by the environmental controversies associated with the construction of large power plants.

Fig. 1. Old water mill in Lisa Młyn (Brodnica Lake District) [photo: W. Sobczyk]

Strengths of Hydropower

Conservation of fossil fuels and protection against pollution are the most important advantages of hydropower. Water in rivers is constantly in motion; all that remains is to utilize it appropriately. Furthermore, another advantage of hydropower is the significantly lower environmental pollution than with other raw materials. Crude oil and coal pose numerous challenges, not only in their extraction but also in their use. Harmful residues are generated from their processing, and, as is the case with coal, the combustion process damages layers of the atmosphere.

When it comes to hydropower, the process of using water to generate energy is less harmful to the environment and people. In 2025, China had more than half of the world's installed capacity of small hydropower plants [2].

Stability of production is an advantage that cannot be underestimated. While water flows can vary, depending on the seasons, they are easy to predict and prevent, leading to fluctuations in energy production (large fluctuations and instability occur in wind and solar power, among other applications).

Hydropower has been used in watermills since ancient times. After the invention of the electric generator, it became possible to harness it to generate electricity. The first hydroelectric power plants were built in the second half of the 19th century [3]. By 1890, over 200 had been built in the United States, most with a capacity of several kilowatts. In 1920, approximately 40% of electricity in the United States was generated by hydroelectric power plants. These plants gradually became larger, necessitating the introduction of legal regulations regarding their environmental impact. In 1936, the Hoover Dam was built with a capacity of 1,345 MW, and in 1942, the Grand Coulee Dam with a capacity of 6,809 MW [4]. The next record, 14 GW, was set by the Itaipu Dam in South America, commissioned in 1984. Currently, the highest capacity is the Three Gorges Dam in China, with 22.5 GW.

In Poland, the first hydroelectric power plant, Struga, was commissioned in 1896 on the Słupia River in the Czarna Dąbrówka commune, Pomeranian Voivodeship. In the 1930s, larger hydroelectric power plants were also built on the Dunajec and San rivers. After World War II, these facilities gradually fell into disrepair until the late 1970s, when, during the energy crisis, favorable conditions were created for the reconstruction of hydropower. The installed capacity of hydropower plants in Poland (771 facilities) exceeds 2,300 MW, representing approximately 5.5% of the installed capacity in the Polish energy sector.

Potential and utilization: Poland lacks favorable conditions for the development of hydropower. Its resources are only utilized at 11%. Nearly 800 hydropower plants operate in Poland, most of which are small units, generating approximately 2% of the country's electricity. Pumped-storage power plants, including Żarnowiec (716 MW), Porąbka-Żar (500 MW), and Solina (200 MW), are of the greatest strategic importance.

Hydropower plants have a long service life and low operating costs. Engineering practices are currently at a high level, so power plants are being reinforced to resist erosion and flooding. Modernizations extend the facility's service life by up to 150 years. Hydropower plants are inexpensive to maintain; their relatively low operating costs and electricity generation capabilities make them a viable option. Their long service life contributes to their low energy production costs. According to calculations, a hydropower plant can produce the same amount of electricity as other power plants, while the cost of generating the same amount of electricity is up to eight times lower compared to other conventional power plants. Hydropower plants are environmentally friendly, using no fossil fuels to generate electricity, but only the potential energy of the water flow.

Improving the attractiveness of the landscape. The picturesque landscapes of artificial lakes encourage tourism, recreation, and water sports. Experts also point out that hydropower has a beneficial impact on navigation conditions. This is facilitated by water damming, which positively impacts the hydrological balance.

Results and discussion

The strengths of hydropower plants undoubtedly include the savings in fossil fuels and the absence of dust and gaseous pollutant emissions. Hydropower plants are characterized by low operating costs and low energy production costs due to the long life of the facility. Experience in the operation and maintenance of these facilities is an added value.

Funding

Publication financed by the subsidy granted to the AGH University of Science and Technology, Faculty of Energy and Fuels, no. 501.00-210000-10000.

Author Contributions

Conceptualization, WS; methodology, WS, O.N., V.S., M.G.; validation, WS; formal analysis, WS, O.N., V.S., M.G.; data curation, WS, O.N., V.S.; writing-original draft preparation, WS, supervision, WS, O.N., V.S, M.G. All authors have read and agreed to the published version of the manuscript. We would like to thank Miss Laura Altena for providing the scientific materials.

Conflicts of interest statement

The authors declare no conflict of interest.

Literature:

1. Co to jest MEW – Małe Elektrownie Wodne? *Odnawialne Firmy*. URL: https://www.odnawialne-firmy.pl/wiadomosci/pokaz/41,co-to-jest-mew-male-elektrownie-wodne (accessed March 18, 2026). https://www.odnawialne-firmy.pl/wiadomosci/pokaz/41,co-to-jest-mew-male-elektrownie-wodne?c_view=standard#google_vignette (accessed 18 III 2026).

2. Największy przełom 2025 roku? Czy przyszłość cywilizacji właśnie zmieniła się na naszych oczach? *National Geographic Polska*. URL: national-geographic.pl (accessed March 18, 2026). https://www.national-geographic.pl/technologia/najwiekszy-przelom

-2025-roku-czy-przyszlosc-cywilizacji-wlasnie-zmienila-sie-na-naszych-oczach/ (accessed 18 III 2026).

3. Vulcan Street Plant. *Wikipedia, The Free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Vulcan_Street_Plant (accessed March 18, 2026). https://en.wikipedia.org/wiki/Vulcan_Street_Plant (accessed 18 III 2026).

JAMKA Kacper,
Engineer, student
AGH University of Krakow, Faculty of Energy and Fuels, (Krakow, Poland)
SOBCZYK Wiktoria,
Doctor of Science, Professor at the Faculty of Energy and Fuels,
AGH University of Krakow (Krakow, Poland)

THERMAL MODERNIZATION OF THE RESIDENTIAL SECTOR AS A TOOL OF ENERGY DIPLOMACY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY

In the modern energy strategy of the state, the concept of an eco-energy building is transformed from an architectural solution into a tool of energy diplomacy. The implementation of buildings with minimal energy consumption meets global standards of sustainable development and allows the state to effectively report on the implementation of international climate agreements.

The use of advanced insulation technologies in synergy with renewable sources (solar and wind systems, heat pumps) creates the basis for energy self-sufficiency of communities, which is a key priority of social ecology. Intelligent energy management systems and the use of low-carbon materials from local sources not only minimize the carbon footprint, but also stimulate the local economy, creating new social opportunities.

Given international experience, the transition to such construction standards strengthens the diplomatic status of the state as an active participant in the "green" transition. This not only ensures a high level of comfort and health of citizens, but also turns the housing sector into a stable link in the national energy security system, which is the ultimate goal of a responsible energy strategy.

The word "thermal modernization" comes from a combination of two words: the Greek thermos, meaning "heat", and the Latin modernizare, meaning "to modernize". The phrase therefore means modernizing a building to improve its thermal insulation and energy consumption. The main goal of building insulation is to reduce heat flow between the building's interior and exterior spaces, but we must not forget that this flow also affects moisture.

The ETICS (*External Thermal Insulation Composite System*) is a composite system for thermal insulation of external walls. It is a widely used method of insulating external walls (Fig. 1) not only in Poland but also in Europe. It involves applying compatible thermal insulation materials to a properly prepared wall. Thermal insulation components cannot be selected at random. Such a system consists of the following components: substrate (wall), adhesive for attaching the insulation, thermal insulation layer, mechanical fasteners, adhesive for embedding the reinforced layer, reinforced layer, primer, and thin-layer plaster.

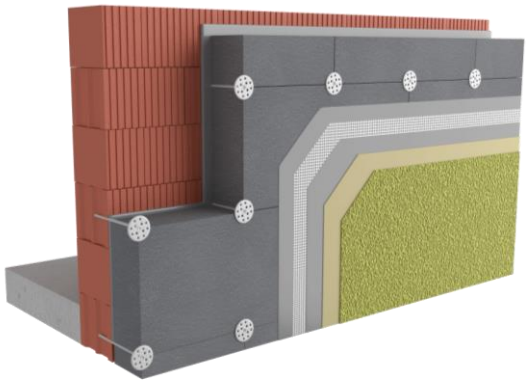

Fig. 1. Building insulation method [1]

When working on corners with polystyrene boards, remember to overlap the boards (Fig. 2).

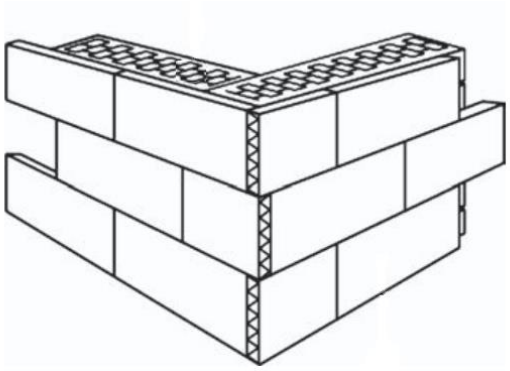

Fig. 2. Overlapping Styrofoam Laying Method [2]

Laying Styrofoam boards in this manner is primarily intended to avoid thermal bridges, as this method causes the insulation layers to overlap, interrupting potential thermal bridge lines. This solution is also used to increase the structural strength.

Another element of board laying is the use of cut-out "eL" plates. This method eliminates thermal bridges and also provides greater mechanical strength.

The thermal conductivity resistance for a homogeneous layer is calculated according to formula:

$R = \frac{d}{\lambda}$, when:

R - heat conduction resistance of a homogeneous layer $\frac{m^2 * K}{W}$

d - partition thickness m^2

λ - partition conduction coefficient $\frac{W}{m*K}$

Heat transfer resistance on the surface R_{si}i R_{se}

If the values of heat transfer resistance on the partition surface are not known, they should be assumed in accordance with the PN-EN ISO 6946:2008 standard. These values R_{si}i R_{se} apply only to surfaces in contact with air, and do not apply to surfaces in contact with other fluids. It's also important to remember that heat transfer resistance depends on the direction of heat flow; for example, different values are used for upward, downward, or horizontal heat flow.

Total thermal resistance RT for partitions without air layers:

$$U = \frac{1}{R_T}$$

If we calculate the value for internal partitions, then we replace R_{se} with R_{si}, so:

$$R_T = R_{si} + R_1 + R_2 + \cdots + R_n + R_{si}$$

The heat transfer coefficient is calculated according to the formula:

$$U = \frac{1}{R_T}$$

An important aspect of the climate and energy crisis is its social dimension. Rising energy and heating bills are causing energy poverty, which affects a growing number of households [3]. According to a report by the European Environment Agency (EEA, 2022), by 2050, up to 20% of the European population may be exposed to persistent energy and water shortages, which will impact not only the quality of life but also food security. In the face of these challenges, it is necessary to accelerate efforts to develop

renewable energy sources, improve energy efficiency, and advance modern technologies such as hydrogen energy and energy storage [4, 5]. At the same time, support for citizens and businesses in adapting to the new realities is crucial. The future of the European economy depends on whether it is possible to combine climate goals with maintaining competitiveness and economic stability [3, 4].

Literature:

1. **Systemy dociepleń – Styropian Arsanit.** *Extradach*. URL: https://www.extradach.pl/systemy-docieplen/styropian/arsanit/ (accessed March 19, 2026).
2. **Guzal, J., & Białorucka, A. (2020).** *Poradnik – Ocieplanie i termomodernizacja domów*. Warszawa. (accessed March 11, 2026).
3. **IPCC (2023).** *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Intergovernmental Panel on Climate Change. Geneva. URL: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/ (accessed March 19, 2026).
4. **European Environment Agency (2022).** *Climate change impacts and vulnerability in Europe 2022*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. (accessed March 12, 2026).
5. **International Energy Agency (2023).** *World Energy Outlook 2023*. IEA. Paris. URL: https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023 (accessed March 12, 2026).

РАДЧЕНКО Людмила Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національного університету біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЄС ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНІВ

У процесі формування спільної регіональної політики ЄС особливе значення відіграли перші програми розвитку регіонів та механізми їх фінансового забезпечення. Їх поява була зумовлена необхідністю подолання соціально-економічних диспропорцій між окремими територіями, які посилювалися в умовах поглиблення європейської інтеграції.

Перші програми регіонального розвитку в ЄС були започатковані у 1970-х роках після створення Європейський фонд регіонального розвитку. Вони були спрямовані на підтримку відсталих регіонів, стимулювання їх економічного зростання та зменшення міжрегіональних диспропорцій. На початковому етапі фінансування здійснювалося переважно у формі прямих субсидій, які надавалися для реалізації окремих інвестиційних проєктів локального або регіонального значення [1, С.152].

З розвитком регіональної політики підходи до фінансування зазнали суттєвої трансформації. Відбулося поступове зміщення від фрагментарної підтримки до програмного фінансування, що передбачало реалізацію комплексних стратегій розвитку регіонів. Такий підхід дозволив більш ефективно координувати використання ресурсів і досягати довгострокових соціально-економічних результатів.

Основними методами фінансування регіонального розвитку стали співфінансування проєктів, яке передбачає поєднання коштів ЄС та національних бюджетів, грантова підтримка, інвестиційні програми, а також застосування фінансових інструментів, зокрема кредитів, гарантій і спеціалізованих фондів розвитку. Важливим етапом стало впровадження інтегрованих програм розвитку, що поєднують економічні, соціальні та екологічні складові. Особливе значення у цьому контексті мають ініціативи типу INTERREG, спрямовані на розвиток транскордонного співробітництва та посилення взаємодії між регіонами різних країн [2, С. 160].

Заснований у 1975 році Європейський фонд регіонального розвитку став ключовим інструментом реалізації регіональної політики Європейських співтовариств у період 1975–1988 рр. Його створення було відповіддю на зростання регіональних диспропорцій, які посилювалися внаслідок функціонування спільного ринку та концентрації економічної активності у більш розвинених регіонах.

Основною метою діяльності фонду було сприяння розвитку депресивних і відсталих регіонів, що характеризувалися низьким рівнем доходів, високим безробіттям і недостатнім розвитком інфраструктури. ERDF виконував компенсаторну функцію, спрямовану на зменшення негативних наслідків економічної інтеграції [3, С.52].

До ключових завдань фонду належали підтримка інвестицій у виробничу та соціальну інфраструктуру, створення нових робочих місць, стимулювання економічної активності в регіонах із високим рівнем безробіття, а також розвиток підприємництва. Фінансування в цей період здійснювалося переважно у формі субсидій на реалізацію конкретних проєктів, однак саме тоді були закладені передумови для переходу до більш системного підходу у подальшому.

У 1975–1988 рр. діяльність ERDF була зосереджена на підтримці стратегічно важливих секторів економіки, що визначали потенціал регіонального розвитку. Значна увага приділялася розвитку транспортної інфраструктури, зокрема будівництву та модернізації автомобільних доріг, залізничних магістралей, портів і аеропортів, що сприяло інтеграції регіональних ринків та підвищенню мобільності ресурсів [4, С.20].

Важливим напрямом було фінансування енергетичного сектору, що мало особливе значення в умовах енергетичних криз 1970-х років і забезпечувало стабільність економічного розвитку. Значні ресурси спрямовувалися також на підтримку промислового розвитку, модернізацію існуючих підприємств і створення нових виробництв, що сприяло підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності регіональних економік. Окрему увагу приділяли підтримці малого та середнього бізнесу як важливого чинника економічної активності та зайнятості населення [5, С.35].

Діяльність ERDF у зазначений період мала вагомий вплив на структурні зміни в економіці регіонів. Завдяки інвестиціям у базову інфраструктуру та виробничі потужності було створено передумови для переходу від традиційних галузей до більш сучасних і технологічно орієнтованих видів діяльності [6].

Фонд сприяв диверсифікації економіки регіонів, зменшенню їх залежності від застарілих галузей, підвищенню продуктивності праці та активному залученню інвестицій. У результаті відбулося поступове зростання конкурентоспроможності регіонів, що дозволило їм більш ефективно інтегруватися в європейський економічний простір.

Таким чином, еволюція інструментів фінансування регіональної політики ЄС відображає перехід від локалізованої підтримки окремих проєктів до комплексного, стратегічно орієнтованого підходу. Це створило основу для забезпечення сталого розвитку регіонів, підвищення їх економічної ефективності та зміцнення територіальної згуртованості в межах європейського інтеграційного простору.

Література:

1. Колесник І. Регіональна політика України в контексті європейської інтеграції. Київ: Наукова думка, 2018. 320 с.
2. Шнирков О. Європейський досвід децентралізації та впровадження в Україні. Журнал європейської економіки. 2019. Т. 18, № 2. С. 150-165.
3. Степаненко Т. Стратегії регіонального розвитку в умовах євроінтеграції: теорія та практика. Регіональна економіка. 2020. № 3. С. 45–58.
4. Гейць В. Адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у сфері регіональної політики. Економіка України. 2017. № 7. С. 12-25.
5. Хміль М. Механізми децентралізації в Україні: європейський контекст. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2019. № 4. С. 33-47.
6. Еволюція регіональної політики України: від історичного досвіду до сучасних механізмів реалізації в умовах Європейської інтеграції https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/1_2025/26.pdf

ВАСИЛЬЧЕНКО Олена Олегівна,
старший викладач,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (м. Запоріжжя, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МІЖДЕРЖАВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ключовим інструментом реалізації зовнішньої політики держави та забезпечення її національних інтересів за сучасних умов є економічна дипломатія. Активне використання економічних важелів у дипломатичній діяльності обумовлено зростаючою взаємозалежністю економік країн світу, посиленням та поглибленням міжнародної конкуренції, а також глобальною трансформацією світового господарства. Економічна дипломатія розглядається як комплекс заходів держави, спрямованих на просування економічних інтересів на міжнародній арені через торгівлю, інвестиції та міжнародне співробітництво [1]. Вона інтегрує інструменти зовнішньої політики держави з економічними цілями розвитку країни, і, тим самим, будує своєрідний міст між політикою та економікою.

Сучасні дослідники стверджують, що економічна дипломатія охоплює основні напрямки міжнародної діяльності країни: стимулювання експорту;

залучення іноземних інвестицій; постійна активна участь у міжнародних економічних переговорах, створення сприятливого інвестиційного клімату. Водночас вона передбачає застосування економічних інструментів для досягнення політичних цілей через введення санкції або надання фінансової допомоги [2].

У сучасному світі економічні зв'язки виступають гарантом політичної стабільності, оскільки взаємовигідне співробітництво нівелює конфлікти у міжнародних відносинах [1].

Складна система міжнародних відносин формує нові виклики для держави, як основного суб'єкта економічної дипломатії. За сучасних умов у дипломатичних відносинах стрімко зростає роль та значення міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій та бізнес-структур [2]. Як наслідок, відбувається формування нових форматів співробітництва: укладення багатосторонніх угод; участь у глобальних економічних форумах; розвиток публічно-приватного партнерства тощо.

У контексті України економічна дипломатія набуває особливої актуальності. Після підписання у 2014 р. Угоди про асоціацію з ЄС ключовим напрямом стало поглиблення торговельно-економічної інтеграції. За даними Державної служби статистики України, у 2023 р. частка Європейського Союзу у зовнішній торгівлі України становила 56,6 %, а у 2024 р. – близько 53,8 %, що підтверджує збереження ЄС як головного економічного партнера держави. Загальний товарообіг між Україною та ЄС у 2023 р. досяг 57,4 млрд. дол. США, а у 2024 р. зріс до 60,5 млрд. дол. США (на 5,6 %) [3].

За даними Міністерства економіки України, у 2024 р. експорт українських товарів до європейських країн становив 26,55 млрд дол. США (63,9 % загального експорту), але у 2025 р. внаслідок воєнних та логістичних обмежень відбулося скорочення обсягів експорту до 25,48 млрд. дол. США (63,1 %) [4].

Загальний зовнішньоторговельний оборот України у 2024 р. становив 112,3 млрд. дол. США, що на 13 % більше порівняно з 2023 р., а у 2025 р. – на 25,9 % більше порівняно з 2024 р. При цьому експорт товарів у 2024 р. склав 41,6 млрд. дол. США, тоді як імпорт – 70,7 млрд дол. США, що зумовило значний дефіцит торговельного балансу. У 2025 р. негативне сальдо торгівлі зберіглося: за перше півріччя дефіцит зріс до 18,5 млрд. дол. США, що майже на 49 % більше порівняно з аналогічним періодом 2024 р. [5].

У структурі українського експорту традиційно продовжує домінувати аграрна продукція та сировина: у 2025 р. експорт аграрної продукції становив 22,53 млрд. дол. США, але це на 8,8 % менше, ніж у 2024 р. Основними товарами експорту до ЄС залишаються зернові (понад 18 %), жири та олії (близько 12,5 %), насіння олійних культур (10 %), а також чорні метали [4]. Водночас підвищується роль України як постачальника продовольства та сировини, що дозволяє їй поступово інтегруватися у європейські виробничі та логістичні ланцюги.

Важливою підтримкою економічної дипломатії України 2022-2025 рр. стало формування «шляхів солідарності» ЄС та відкриття «зернового коридору». Саме завдяки цим каналам Україна експортувала понад 200 млн. тон товарів

суходолом та понад 130 млн. тон через Чорне море. Крім того, у 2025 р. імпорт ЄС з України становив близько 24,45 млрд дол. США, що підтверджує стабільний попит на українську продукцію навіть в умовах війни [5].

Таким чином, економічна дипломатія є стратегічним інструментом розвитку міждержавної взаємодії, який поєднує політичні та економічні інтереси держави. Для України вона виступає не лише засобом економічного розвитку, але й важливим елементом забезпечення національної безпеки та інтеграції у світове співтовариство.

Література:

1. Economic Diplomacy. UN ICO. URL: https://un-ico.org/economic-diplomacy/
2. Zirovcic D. Theoretical Principles of Economic Diplomacy. SSRN, 2016. P. 159-172. URL: https://lnk.ua/lo3L6Bapl
3. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
4. Міністерство економіки України. Bulletin of Ukraine – EU Trade Relations. 2025. URL: https://me.gov.ua/
5. European Commission. EU–Ukraine trade statistics. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/

ПОГНЕРИБКО Віктор Сергійович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ Й ЕФЕКТИВНОСТІ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження зумовлена посиленням ролі малих і середніх підприємств (МСП) у забезпеченні економічного зростання, зайнятості та інноваційного розвитку держави. В умовах загострення міжнародної конкуренції саме МСП стикаються з найбільшими викликами у доступі до зовнішніх ринків, інвестиційних ресурсів і сучасних технологій. У цьому контексті економічна дипломатія виступає важливим інструментом підтримки національного бізнесу, сприяючи формуванню сприятливих міжнародних умов для його розвитку та зміцненню позицій на світовому ринку.

Значення економічної дипломатії для підвищення конкурентоспроможності та ефективності МСП полягає у створенні механізмів державної підтримки зовнішньоекономічної діяльності, розвитку міжнародного партнерства та просуванні національних виробників за кордоном. Через дипломатичні канали забезпечується розширення торговельних можливостей, зниження бар’єрів входу на нові ринки та залучення іноземних інвестицій. Це особливо важливо в умовах сучасних викликів, коли економічна стійкість МСП безпосередньо залежить від їх інтеграції у глобальні економічні процеси та ефективного використання інструментів міжнародної співпраці.

Економічна дипломатія відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств (МСП) на міжнародних ринках. Її особливість полягає у здатності формувати інституційне та правове середовище, яке полегшує доступ підприємств до зовнішньоекономічної діяльності та зменшує бар'єри для їх виходу на глобальні ринки.

Важливою особливістю є забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки МСП. Через дипломатичні представництва та торговельні місії підприємства отримують доступ до даних про іноземні ринки, попит, конкурентів та регуляторні вимоги, що дозволяє приймати більш ефективні управлінські та стратегічні рішення. Науковцями F. Alsuwaidi, M. Raziq & U. Batool (2024) досліджено, що комерційна (як складова економічної) дипломатія забезпечує МСП доступ до інформації про зовнішні ринки, сприяє зменшенню інформаційної асиметрії та підтримує процес ухвалення ефективних стратегічних рішень щодо інтернаціоналізації бізнесу [1].

Розширенню експортних можливостей малих і середніх підприємств сприяє економічна дипломатія завдяки міжнародним угодам, торговельним преференціям та участі у виставках і форумах, де МСП отримують можливість просувати свою продукцію та послуги на нові ринки збуту, підвищуючи свою економічну ефективність.

Ще однією особливістю економічної дипломатії є залучення іноземних інвестицій у сектор МСП. Дипломатичні інструменти дозволяють створювати позитивний інвестиційний імідж країни, що стимулює міжнародних партнерів вкладати кошти у розвиток малого та середнього бізнесу, сприяючи його модернізації та інноваційному розвитку.

Економічна дипломатія забезпечує розвиток міжнародного партнерства між підприємствами різних країн, що сприяє обміну технологіями, досвідом, інноваціями та підвищує конкурентоспроможність МСП і дозволяє їм інтегруватися у глобальні виробничі та логістичні ланцюги. Дослідниками D. Pontes, V, Santos, O. Samões, S. Wang, & R. Figueiredo (2024) доведено, що економічна дипломатія сприяє інтернаціоналізації підприємств через розвиток міжнародних партнерств, полегшення доступу до зовнішніх ринків та створення умов для співпраці між компаніями різних країн [2]. Це, у свою чергу, забезпечує обмін знаннями, технологіями та досвідом, що є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності МСП

Окремою особливістю економічної дипломатії є підтримка держави у вирішенні торговельних бар'єрів та захисті інтересів національних підприємців. Через дипломатичні канали здійснюється врегулювання торговельних спорів, зниження тарифних і нетарифних обмежень, що позитивно впливає на ефективність діяльності МСП.

Економічна дипломатія сприяє довгостроковому зміцненню позицій малих і середніх підприємств у глобальній економіці та формує умови для їх стійкого розвитку, підвищення інноваційності та адаптивності до міжнародних викликів, що в результаті забезпечує зростання їх конкурентоспроможності та ефективності.

Узагальнюючи, слід зазначити, що ефективне використання інструментів економічної дипломатії сприяє зростанню експортного потенціалу, залученню інвестицій та розвитку міжнародного партнерства малих і середніх підприємств. Це, у свою чергу, підвищує їх економічну ефективність, інноваційність і стійкість до зовнішніх викликів, що є ключовою умовою успішного розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Література:

1. Alsuwaidi, F., Raziq, M., & Batool, U. (2024). Commercial Diplomacy and Internationalization of SMEs: A Scoping Review. International Review of Management and Marketing, 14(6), 334-345.
2. Pontes, D., Santos, V., Samões, O., Wang, S., & Figueiredo, R. (2024). Towards internationalization: Exploring economic diplomacy in the Middle East (GCC). Economies, 12(4), 82.

БІЛОЗЕРСЬКИЙ Леонід Олегович
аспірант, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА МІЖДЕРЖАВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

На сучасному етапі трансформації світового порядку економічна дипломатія (ЕД) перетворилася з допоміжного інструменту зовнішньої торгівлі на фундаментальну складову реалізації стратегічних національних інтересів. В умовах глобальної нестабільності та геополітичних зрушень традиційний поділ на «чисту політику» та «чисту економіку» втрачає актуальність. Сьогодні ми спостерігаємо нерозривний сплав економічної доцільності та великої політики, де фінансові та торговельні важелі часто виявляються ефективнішими за військову силу. Метою даної роботи є аналіз функціональної структури економічної дипломатії та її ролі у сучасній системі міждержавних відносин.

Взаємозв'язок між політичним впливом та економічним потенціалом найкраще пояснює концептуальне «правило міцної кави»: чим вагомішою є економічна складова зовнішньої політики, тим стабільнішою та впливовішою є держава на міжнародній арені. Аналогічно кавовому напою, міцність якого залежить від концентрації зерен, дипломатичний авторитет країни прямо пропорційний ресурсному підґрунтю, яке вона здатна залучити до переговорного процесу. Економічна дипломатія сьогодні – це не просто пошук ринків збуту, а засіб «формування правил гри», за яких національні інтереси узгоджуються через складну систему компромісів та взаємозалежностей.

Для розуміння механізмів міждержавної взаємодії варто виокремити ключові функції, які виконує сучасна економічна дипломатія:

- *Виконавча:* забезпечення реалізації підписаних міжнародних угод та контрактів на державному рівні.
- *Аналітична:* постійний моніторинг світових ринків, прогнозування ризиків та оцінка конкурентних переваг національної економіки.
- *Безпекова:* використання економічних важелів для запобігання зовнішнім

загрозам та захисту критичної інфраструктури.

• *Патронажна:* державна підтримка великих інвестиційних проєктів та захист прав національних компаній за кордоном.

• *Іміджева:* формування позитивного сприйняття держави як надійного економічного партнера та привабливого об'єкта для інвестицій.

Масштаб вирішуваних проблем дозволяє структурувати ЕД на макроекономічний (глобальні правила ВТО, МВФ), мезоекономічний (регіональні об'єднання, як-от ЄС) та мікроекономічний (підтримка конкретних підприємств) рівні. Кожна провідна держава розробляє власну стратегічну модель: від американського «експансіонізму» до китайської стратегії «м'якої сили» через інфраструктурне кредитування. Важливим вектором також стала реалізація Цілей сталого розвитку ООН, де «зелений» порядок денний трансформується у нові стандарти міжнародної торгівлі та дипломатичної етики.

Особливої ваги у 2024–2026 роках набуло використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) у дипломатичній практиці. Технології ШІ дозволяють автоматизувати аналіз митних баз, моделювати результати торговельних воєн та виявляти складні схеми обходу санкційних обмежень. Для України цей напрям є критично важливим, оскільки економічна дипломатія стала інструментом виживання, забезпечуючи не лише санкційний тиск на агресора, а й інтеграцію у внутрішній ринок ЄС через систему галузевих «безвізів».

Таким чином, економічна дипломатія у сучасному світі перестала бути лише обслуговуючим елементом зовнішньої політики, ставши її ядром. Успіх держави на міжнародній арені сьогодні визначається не лише кількістю дипломатичних представництв, а здатністю ефективно поєднувати традиційні методи переговорів із цифровими інструментами аналізу та принципами сталого розвитку. Для України пріоритетом залишається розбудова інституційної спроможності ЕД, що дозволить не лише протидіяти викликам війни, а й стати повноправним архітектором нової геоекономічної реальності в Європі.

Література:

1. Effective Commercial and Economic Diplomacy. CUTS Centre for International Trade, Economics & Environment (CUTS CITEE), 2007.

2. Syllabus of the educational course «Economic Diplomacy». С. Кузнець ХНЕУ, Кафедра міжнародних економічних відносин, 2023.

3. Towards internationalization: Exploring economic diplomacy in the Middle East (GCC). Daniel Pontes et al., Economies, MDPI, 2024.

4. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві. Монографія за ред. О. І. Шниркова. КНУ ім. Тараса Шевченка, 2019.

5. Економічна дипломатия: основи, проблеми та перспективи. О. М. Шаров. НІСД, 2019.

ГЕРАЩЕНКО Микита Вадимович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність дослідження впливу аграрної дипломатії на зростання конкурентоспроможності аграрної продукції зумовлена посиленням глобальної конкуренції на світових продовольчих ринках та необхідністю пошуку ефективних інструментів просування національних виробників. У сучасних умовах міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією дедалі більше залежить не лише від якісних і цінових характеристик товару, а від здатності держави вибудовувати ефективні дипломатичні канали взаємодії, формувати позитивний імідж аграрного сектору та забезпечувати доступ до нових ринків збуту. Аграрна дипломатія виступає важливим механізмом підтримки експортерів, сприяючи зниженню торговельних бар'єрів і розширенню міжнародного партнерства.

Особливої ваги ця проблематика набуває для України в умовах війни, коли стабільність аграрного експорту стає критичним чинником економічної стійкості держави. Аграрна дипломатія сприяє зміцненню позицій України як одного з ключових постачальників зернових та іншої аграрної продукції на світові ринки, забезпечуючи підтримку міжнародних домовленостей, логістичних маршрутів і торговельних режимів. У цьому контексті дослідження її впливу на конкурентоспроможність аграрної продукції є надзвичайно важливим для формування ефективної державної політики та підвищення стійкості аграрного сектору до зовнішніх викликів.

Аграрна дипломатія суттєво впливає на формування міжнародних торговельних відносин, забезпечуючи розширення доступу аграрної продукції до зовнішніх ринків. Через міждержавні переговори, участь у міжнародних організаціях та укладання торговельних угод держава створює сприятливі умови для експорту, що безпосередньо підвищує конкурентоспроможність національних виробників. Це дозволяє аграрному сектору інтегруватися у глобальні ланцюги постачання та зміцнювати свої позиції на світовому ринку. Зокрема, у дослідженні «Food and Agriculture Organization of the United Nations» (2024) розкрито, як міжнародна аграрна торгівля та інституційна співпраця сприяють інтеграції країн у глобальні ринки та підсилюють їх експортний потенціал [1].

Важливою особливістю впливу аграрної дипломатії є зниження тарифних і нетарифних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Завдяки дипломатичним зусиллям вирішуються питання санітарних і фітосанітарних вимог, сертифікації продукції та взаємного визнання стандартів. Це сприяє спрощенню експорту та підвищенню довіри до української аграрної продукції на міжнародній арені.

Аграрна дипломатія також сприяє формуванню позитивного іміджу держави як надійного постачальника продовольства. Репутаційний чинник

відіграє значну роль у конкурентній боротьбі, оскільки країни-імпортери обирають партнерів, яким довіряють у питаннях стабільності поставок і якості продукції. B. Kalinichenko (2025) доведено, що аграрна дипломатія України перетворює експорт зерна на інструмент soft power, який формує міжнародний імідж України як гаранта продовольчої безпеки та надійного постачальника на глобальні ринки [2].

Ще однією особливістю є залучення інвестицій у сільське господарство через міжнародні дипломатичні канали. Аграрна дипломатія сприяє встановленню контактів між іноземними інвесторами та національними виробниками, що дозволяє модернізувати виробництво, впроваджувати інноваційні технології та підвищувати продуктивність, що безпосередньо впливає на якість і конкурентоспроможність продукції.

Аграрна дипломатія відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності логістичних маршрутів експорту, особливо в умовах глобальних криз і воєнних конфліктів. Міжнародні домовленості щодо транспортування, транзиту та безпеки постачання дозволяють мінімізувати ризики для експортерів та забезпечує безперервність поставок і підвищує надійність країни як торговельного партнера. H. Kryshtal (2023) досліджено роль логістики в розвитку аграрного сектору України в умовах війни і наголошено, що саме стабільність транспортних маршрутів, експортної інфраструктури та логістичних ланцюгів є критично важливою для безперервності аграрного експорту, мінімізації ризиків і збереження конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках [2].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективна аграрна дипломатія позитивно впливає на якість, стабільність та впізнаваність аграрної продукції, а також підсилює позиції держави на світовому продовольчому ринку. Для України в умовах воєнних викликів та трансформації глобальної продовольчої безпеки аграрна дипломатія набуває особливого значення як інструмент економічної стійкості та розвитку. Подальше вдосконалення механізмів аграрної дипломатії є необхідною умовою довгострокового зміцнення конкурентних переваг національного аграрного сектору.

Література:

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2024). The state of agricultural commodity markets 2024: Trade and food security in a changing climate. FAO. https://www.fao.org

2. Kalinichenko, B. (2025). Agricultural diplomacy of Ukraine in the conditions of russian large-scale aggression (2022-2025). Ukrainian Peasant.

3. Kryshtal, H. (2023). Role of Logistics in the Development of Agriculture of Ukraine in the War Conditions. Science and Innovation, 19(2), 73-82.

МЕХБАЛІЄВА Наталія Анатоліївна,
аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОНОМІВ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується загостренням глобальних викликів: продовольчої кризи, кліматичних змін та трансформації логістичних маршрутів. У цих умовах аграрний сектор України перестає бути суто внутрішньовиробничою галуззю, перетворюючись на потужний інструмент геополітики та міжнародних відносин. Поняття «аграрна дипломатія» набуває особливої ваги, оскільки захист національних інтересів на світових ринках продовольства, адаптація до екологічних стандартів та вирішення торгівельних суперечок потребують від фахівців не лише технологічних, а й зовнішньополітичних, юридичних та крос-культурних компетенцій. Це зумовлює потребу в модернізації практичної підготовки майбутніх агрономів у закладах вищої освіти (ЗВО).

Традиційна система підготовки агрономів у ЗВО тривалий час фокусувалася переважно на hard skills (технологія вирощування культур, захист рослин, селекція). Проте виклики аграрної дипломатії вимагають формування нового профілю фахівця – агронома-дипломата або агроменеджера міжнародного рівня. Для реалізації цього завдання необхідно забезпечити відповідні педагогічні умови у процесі практичного навчання. Зокрема, забезпечити міждисциплінарну інтеграцію змісту практичного навчання. Програми практик мають бути доповнені модулями, що пов’язані з міжнародним аграрним правом, сертифікацією продукції за стандартами ISO та GlobalG.A.P., митним регулюванням та основами зовнішньоекономічної діяльності.

Майбутній агроном повинен розуміти, як технологічні рішення на полі впливають на експортний потенціал культури та її відповідність міжнародним екологічним квотам. Важливим є володіння іноземною мовою поза межами теоретичного вивчення. Педагогічною умовою є залучення студентів до міжнародних практик, стажувань за кордоном, участі у білатеральних дослідницьких проєктах, де мова виступає інструментом вирішення професійних і дипломатичних завдань (переговори з постачальниками, захист інноваційних проєктів). Також багато важить впровадження інтерактивних методів навчання (кейс-методу та симуляційних ігор). Ефективна підготовка до викликів аграрної дипломатії неможлива без моделювання реальних кризових ситуацій. На практичних і семінарських заняттях доцільно розв’язувати кейси щодо вирішення торговельних ембарго, адаптації господарства до раптових змін міжнародних екологічних вимог, ведення переговорів в умовах конфлікту інтересів на світовому агроринку. Необхідно створення інноваційного освітньо-виробничого середовища (дуальна освіта). Співпраця ЗВО з міжнародними агрохолдингами, профільними міністерствами та експортно-орієнтованими підприємствами дозволяє студентам проходити практику в реальних умовах

функціонування міжнародного бізнесу, спостерігаючи за процесами аграрної дипломатії зсередини.

Інтеграція України до ЄС – це найпотужніший практичний кейс для аграрної дипломатії сьогодні. Яскравим прикладом викликів аграрної дипломатії, які безпосередньо трансформують професійну діяльність агронома, є євроінтеграційний курс України та необхідність повної гармонізації вітчизняного законодавства із нормами Європейського Союзу. Зокрема, йдеться про жорсткі вимоги ЄС у двох стратегічних сферах: регулювання використання пестицидів та агрохімікатів і обіг та контроль ГМО. Відповідно до європейської стратегії «Від лану до столу» (Farm to Fork), передбачено суттєве скорочення використання хімічних пестицидів.

Майбутній агроном у процесі практичного навчання має опанувати нові регламенти ЄС щодо максимально допустимих рівнів залишків пестицидів у продукції (MRLs). Будь-яка технологічна помилка на полі (наприклад, використання препарату, забороненого в ЄС, або порушення строків внесення) автоматично блокує експорт продукції, перетворюючись із виробничої проблеми на міжнародний торговельний конфлікт. Європейський ринок має одну з найсуворіших у світі систем регулювання генетично модифікованих організмів. Практична підготовка студентів повинна включати вивчення європейських директив щодо маркування, простежуваності та співіснування генетично модифікованих, традиційних та органічних культур. Фахівець має чітко володіти методами недопущення перехресного запилення та засмічення зерна, оскільки виявлення незареєстрованих ліній ГМО в експортній партії руйнує дипломатичний імідж держави як надійного продовольчого партнера. Таким чином, знання європейського екологічного та санітарного права стає такою ж обов'язковою компетенцією сучасного агронома, як і знання фізіології рослин.

Трансформація практичної підготовки майбутніх агрономів у контексті викликів аграрної дипломатії є критичною вимогою часу. Створення визначених педагогічних умов (міжпредметність, посилена мовна підготовка, симуляційне моделювання та дуальне навчання) дозволить випускникам ЗВО успішно інтегруватися у глобальний аграрний простір, ефективно представляти та захищати інтереси вітчизняного агровиробництва на міжнародній арені.

НІКОЛАЄВ Олександр Андрійович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНОГО БУРЯКІВНИЦТВА У XIX – XX ст.

Сучасний євроінтеграційний вектор України та виклики, що постають перед вітчизняним агропромисловим комплексом, вимагають глибокого переосмислення нашого історичного досвіду. Зокрема, поточна криза

бурякоцукрової галузі актуалізує вивчення того, як українська аграрна наука виживала, розвивалася та зберігала свій потенціал в умовах перманентних суспільно-політичних трансформацій XIX – XX століть.

В умовах царської Російської імперії, революційних потрясінь 1917–1921 років, радянського тоталітаризму та нацистської окупації українські вчені-буряківники були змушені постійно балансувати між науковою істиною та ідеологічними вимогами влади, між інтересами приватного капіталу і жорсткою державною політикою. У цьому контексті «дипломатія» виступає не лише як зовнішньополітичний інструмент, а як складний комплекс комунікативних, інституційних та етичних стратегій, спрямованих на порятунок науки, збереження селекційних шкіл і самих дослідників.

Спираючись на широку емпіричну базу (біографічні матеріали, архівні документи, спогади сучасників), було проаналізовано долі та наукову спадщину провідних учених галузі: О. Є. Зайкевича, Л. Л. Семполовського, К. Г. Воблого, М. І. Вавилова, родини Савицьких та багатьох інших. Результати історико-наукової реконструкції дозволили вперше виокремити типологію дипломатичних стратегій виживання, до яких вдавалися українські буряківники:

- *Дипломатія наукового авторитету* (О. Зайкевич) – використання власного беззаперечного статусу для захисту досліджень;
- *Технологічна дипломатія уникнення ідеологічних бурь* (А. Василенко) – фокус на суто прикладних аспектах, що мінімізувало політичні ризики;
- *Дипломатія професійної невидимості та мовчазного продовження роботи* (Л. Федорович, К. Воблий) – мінімізація публічності задля збереження інституцій;
- *Дипломатія моральної цілісності та публічного відмежування* (М. Бордонос, В. Зосимович) – етичний спротив нав'язаним псевдонауковим догмам;
- *Радикальні дипломатичні кроки***:** від таємного знищення селекційних матеріалів, аби вони не дісталися ворогу (Т. Гринько), до дипломатії еміграції задля порятунку наукових шкіл за кордоном (О. Архимович, В. та О. Савицькі).

Отже, історичний досвід вітчизняного буряківництва доводить, що розвиток аграрної науки — це не лише низка агрономічних чи селекційних досягнень, а й складний шлях внутрішньої наукової дипломатії. Розуміння цих практик та стратегій збереження наукового потенціалу є важливим уроком для формування стійкої аграрної політики сучасної України на її шляху до Європейського Союзу.

ГАВРИЛЬЧЕНКО Олександр Тарасович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***БІЛАН Сергій Олексійович***,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР СТАБІЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Продовольча безпека означає стан, за якого всі люди мають постійний фізичний та економічний доступ до достатньої, безпечної та поживної їжі для активного й здорового життя. У XXI столітті проблема продовольчої безпеки вийшла за межі внутрішньої політики держав і стала глобальним питанням, що впливає на міжнародну безпеку, економічний розвиток і миротворчі процеси.

Нестача продовольства часто стає причиною соціальної напруги, внутрішніх конфліктів та масових протестів. Зростання цін на продукти харчування у багатьох країнах світу неодноразово провокувало політичну нестабільність. Наприклад, під час «Арабської весни» одним із факторів невдоволення населення стало подорожчання хліба та інших базових продуктів. Це свідчить про тісний зв'язок між доступністю їжі та політичною стабільністю держав.

На міжнародному рівні продовольча безпека впливає на відносини між країнами-експортерами та імпортерами продовольства. Держави, які мають значний аграрний потенціал, отримують важливі геополітичні переваги. Україна, США, Канада, Бразилія та інші великі виробники зернових культур відіграють важливу роль у забезпеченні світового ринку продовольством. Порушення експорту з таких країн може спричинити глобальні кризи, особливо у державах Африки та Азії, що залежать від імпорту зерна.

Яскравим прикладом є наслідки російсько-української війни. Через блокування українських портів у 2022 році значно скоротилися поставки зерна на світові ринки, що викликало зростання цін на продовольство та ризик голоду в найбідніших країнах. За посередництва ООН було укладено «зернову угоду», яка дозволила частково відновити експорт і зменшити глобальну напругу. Це доводить, що продовольство сьогодні є не лише економічним ресурсом, а й важливим дипломатичним інструментом.

Суттєвим викликом для продовольчої безпеки залишаються зміни клімату. Посухи, повені, зниження врожайності та деградація ґрунтів негативно впливають на сільське господарство. За даними міжнародних організацій, екстремальна спека та погодні аномалії вже загрожують аграрним системам у багатьох регіонах світу. Це може спричинити нові хвилі міграції, боротьбу за ресурси та зростання міжнародної конкуренції.

Продовольча безпека безпосередньо пов'язана з гуманітарною політикою.

У регіонах збройних конфліктів голод часто використовується як інструмент тиску на населення. За даними Всесвітньої продовольчої програми, близько 70% людей, які страждають від гострої нестачі їжі, проживають у країнах, охоплених війнами або нестабільністю. Тому забезпечення населення продовольством є важливою частиною миротворчих та гуманітарних місій.

Для зміцнення глобальної стабільності міжнародна спільнота повинна інвестувати в розвиток сільського господарства, підтримку фермерів, створення стратегічних резервів продовольства, розвиток логістики та адаптацію аграрного сектору до змін клімату. Важливу роль відіграють ООН, ФАО, Світовий банк та інші організації, які координують міжнародні програми боротьби з голодом.

Продовольча безпека є одним із фундаментальних чинників стабільності міжнародних відносин. Від її рівня залежить економічна рівновага, соціальний мир, політична стабільність та ефективність міжнародного співробітництва. У сучасному світі боротьба з голодом і забезпечення доступу до продовольства є не лише гуманітарним завданням, а й необхідною умовою глобальної безпеки.

Література:

1. United Nations. Food Security and Nutrition. URL: https://www.un.org/en/global-issues/food

2. World Food Programme. Conflict and Hunger. URL: https://www.wfp.org/conflict-and-hunge

3. Reuters. Extreme heat threatens global food systems. URL: https://www.reuters.com/

ПИРОЖКО Злата Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КАЛУГА Володимир Федорович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР ПОСТУПУ ЛЮДСТВА

Термін «продовольча безпека» є відносно новим поняттям, яке було запозичене у вітчизняне законодавство із документів ООН. Це поняття походить від англійського терміна «food security», який має два основних значення: його можна перекладати як «продовольча безпека» або «продовольча забезпеченість». При цьому останній варіант більш точно відображає сутність терміна, оскільки «food security» передбачає гарантоване забезпечення фізичної та економічної доступності продуктів харчування для кожної людини. У свою чергу, поняття «безпека» за визначенням енциклопедичного словника означає захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз чи небезпек. Таким чином, безпека полягає в захисті певного об’єкта або інтересів від будь-яких видів загроз, які можуть завдати їм шкоди [1].

Вітчизняні та зарубіжні науковці у свої працях відносять продовольчу безпеку до ключових елементів національної безпеки.

Аналізуючи тлумачення терміну «продовольча безпека» різними авторами в таблиці 1, можна зробити висновок, що це поняття не лише гарантує фізичне виживання людства, а і є економічно та політично вагомим фактором, який формує стабільність, достаток і розвиток країни. Продовольчу безпеку відносять до спроможності країни самостійно, не зважаючи на міжнародну ситуацію, забезпечувати усі прошарки суспільства належним доступом до безпечного, якісного продовольства, необхідного для життя, без скорочення державних продовольчих резервів.

Таблиця 1

Тлумачення терміну «продовольча безпека»

Автор	Визначення
Helton Jesse J. [2]	населення країни забезпечене доступними та якісними продуктами харчування із стабільним постачанням.
Bezner Kerr Rachel [3]	стабільний розвиток із застосуванням сучасного виробництва та інновацій у виготовленні продовольства допомагає підвищити продовольчу безпеку.
Гринько Р. І. [4]	є не лише внутрішнім аспектом функціонування країни, а й важливим зовнішньополітичним чинником, що підтверджує її економічну міць.
Тарасюк О В. [5]	наявність продовольства є головним покажчиком рівня життя особистості. Ступінь забезпечення людей продуктами харчування віддзеркалює економічні здобутки країни та є основним критерієм в соціальному розвитку, характеризує ефективність державного управління.
Алішова Г. Н.[6]	рівень забезпеченості населення екологічною і корисною для здоров'я їжею, виготовленою національними виробниками із дотриманням стандартів та норм і загальнодоступними цінами, із одночасним забезпеченням екологічності та покращення довколишнього середовища.
Живко З. Б., Даниленко Н. Б., Стадник М. Є [7]	можливість країни гарантувати жителям доступну, якісну і безпечну їжу, питну воду та інші продовольчі потреби є запорукою стабільного соціально-політичного становища та економічного зростання держави.
В. Шлемко та І. Зінько [8].	це певний рівень забезпеченості жителів продуктами харчування, що гарантуватиме стабільне соціально-політичне становище, здатність вижити і розвиватись нації, особі, сім'ї, стійке економічне зростання.
Царенко О. М., Тарахов П. В.,	при формуванні національних стратегій продовольчої безпеки враховується економічна відповідальність за

Щербань В. М. [9]	якісне продовольство і вплив на навколишнє середовище під час усіх етапів сільськогосподарських робіт.
ООН	доступ до їжі має забезпечувати її достатню кількість та належну якість, відповідати вимогам різноманітності, вмісту поживних речовин і безпеки. Це дозволяє повноцінно задовольнити харчові потреби та смакові вподобання населення, сприяючи підтриманню активного і здорового способу життя. Крім того, питання безпеки харчування тісно пов'язане з санітарними умовами, якісною системою охорони здоров'я, належною освітою та доступом до медичних послуг.
Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку»	захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Отже, продовольча безпека є станом, при якому населення постійно має соціальну, економічну і фізичну доступність до необхідних обсягів безпечних і калорійних продуктів, які задовольняють харчовим потребам і смаковим вподобанням, задля підтримки здоров'я та активної життєдіяльності. Виходячи з визначення виділимо три головних параметри продовольчої безпеки (див. рис.1.)

Рис.1. Структура терміну «продовольча безпека».

Нестача продуктів харчування або їх малоефективний перерозподіл може призвести до соціально-економічних криз, підвищити рівень міжнародної нестабільності і навіть спричинити політичний конфлікт, що вказує на її важливість в глобальному порядку.

Разом з тим, продовольча безпека взаємозалежна від екологічної безпеки, адже людство, ефективно використовуючи продовольство, допомагає зменшити рівень забруднення планети та екологічне навантаження на неї. Екологічно чисті продукти є важливою передумовою для здорового способу життя людини.

Економічну доступність обумовлює фінансова спроможність придбати необхідну їжу. Аналізуючи зміну частки продовольства у світовій торгівлі, можна зробити висновок про її повільний ріст із періодичним коливанням. Значення показника у 2004 році складало 7,3 %, у 2006 році - 6,6 %, у 2009 році - 8,5 %, у 2016 році - 8,9 %, у 2023 рік - 9,1 %. В торгівлі продовольством лідирують зернові культури (8,6 %), м'ясні продукти (7,5 %), насіння і олійні культури (7,4 %), фрукти і горіхи (7,4 %), жири тваринного та рослинного походження (7,3 %), овочева група та коренеплоди (7,1 %), продукти з молока, яйця, мед (6,5 %).

Проблематика економічного доступу до продуктів харчування найбільш характерна в сільській місцевості, оскільки ступінь бідності там вищий, в порівнянні з великими містами. Дослідження проведені Інститутом демографічних та соціальних досліджень імені В. М. Птухи, показали, що 55 % сільського населення знаходиться за межею бідності, а у малих містах – 49,9 %.

Відповідно до звіту ФАО ООН, через повномасштабне вторгнення росії в Україну як національна, так і світова мережа поставки продовольства була порушена, спостерігається скорочення доступу населення до їжі.

Соціальна доступність полягає в досягненні мінімальних розривів у споживанні ключових продуктів представниками різних прошарків суспільства. У 2025 році система соціального захисту в Україні охоплювала понад половину домогосподарств країни, враховуючи пенсіонерів, отримувачів житлових субсидій, ВПО та інші вразливі категорії, які отримують різні види допомоги.

Важливими аспектами в дослідженнях продовольчої безпеки є індекси Global Food Security Index, GFSI, які дозволяють проаналізувати і оцінити рівень продовольчої безпеки у розрізі країн світу. Відповідно до цих показників до лідерів в продовольчій безпеці у 2022 році зараховано: Фінляндію, Ірландію, Норвегію, Францію, Нідерланди, Японію, Швецію, Канаду та Великобританію.

Станом на початок 2026 року, продовольча безпека України в умовах війни оцінюється як функціональна, але вразлива. За міжнародними оцінками Україна займала 52-е місце у Global Food Security Index (за попередніми даними), а GHI визначив рівень як «помірний».

Оновлені глобальні дані вказують на ознаки скорочення масштабів голоду у світі в останні роки. За оцінками науковців, у 2024 році з проблемою голоду стикалося 8,2 % населення планети, тоді як у 2023 році цей показник становив 8,5 %, а у 2022 році – 8,7 %. Найбільше від голоду страждають жителі Сомалі, Бурундії, Ємену, Чаду, Мадагаскару, ДР Конго, Гаїті та Нігеру, що свідчить про хронічну продовольчу нестабільність у цих регіонах.

На початку 2026 року світовому агросектору загрожує дефіцит синтетичних добрив, який очікувано призведе до скорочення врожаю та негативно позначиться на продовольчій безпеці. Близько 50 % врожаю залежить від синтетичних добрив, які в основному виготовляються з газу. Приблизно 30 % постачання добрив неможливе через війну США і Ізраїлю з Іраном, аналогічно заблоковано постачання 20 % скрапленого газу. Китай обмежив експорт добрив, що зменшить їх обсяги на світовому ринку на 30 %. Отже, дефіцит газу вплине

на зменшення виробництва добрив, що в свою чергу зменшить врожай і призведе до подорожчання і нестачі їжі, посилиться продовольча нестабільність у світі.

Література:

1. Енциклопедія Сучасної України. (2003).URL:https://esu.com.ua/article.

2. Helton J. J. Moore A. R., Henrichsen C. (2018). Food Security Status of Mothers At-risk for Child Maltreatment. Children and Youth Services Review. Vol. 93. P. 263-269. DOI: https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.07.031.

3. Kerr, R. (2019). Participatory Agroecological Research on Climate Change Adaptation Improves Smallholder Farmer Household Food ecurity and Dietary Diversity in Malawi. Agriculture Ecosystems & Environment, №271, P. 109-121. DOI: https://doi.org/10.1016/j.agee.2019.04.004.

4. Гринько, Р. І. (2010). Продовольча безпека: аналітична діагностика. Львів.

5. Тарасюк, О. В. (2012). Державне регулювання продовольчої безпеки країни. Актуальні проблеми економіки, № 10 (136), С. 59–60.

6. Алішов, Г. Н. (2017). Прдовольча безпека України та чинники, що формують її рівень. Економіка та управління національним господарством, № 13, С. 164–168.

7. Живко З. Б., Даниленко Н. Б., & Стадник М. Є. (2019). Продовольча безпека України: теоретикоаналітичний огляд. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського, № 6, С. 15–23.

8. Царенко О. М., Тарахов П. В., Щербань В. М. (2001). Екологізація виробництва як основа продовольчої безпеки України. Економіка АПК, № 5, С. 15-20.

9. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення [монографія] / В. Шлемко, І. Бінько. К.: НІСД, 1997. 144 с.

ОСМОЛОВИЧ Анатолій Русланович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: РОЛЬ УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВОГО ЕКСПОРТЕРА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ У СВІТОВІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Продовольча безпека є одним із ключових вимірів національної та міжнародної безпеки, що безпосередньо впливає на соціально-економічну стабільність держав і розвиток міжнародних відносин. У сучасних умовах дослідження продовольчої безпеки потребує застосування комплексних інформаційно-аналітичних методів, які дозволяють оцінювати стан аграрного виробництва, прогнозувати ризики та визначати перспективи розвитку продовольчих систем.

Україна посідає особливе місце у світовій системі продовольчого забезпечення завдяки значному ресурсному потенціалу та високим обсягам експорту аграрної продукції. До початку повномасштабної війни країна входила до числа провідних світових експортерів зернових культур, соняшникової олії та

інших видів сільськогосподарської продукції. Навіть в умовах воєнних викликів аграрний сектор залишається одним із ключових елементів національної економіки та важливим чинником підтримання глобальної продовольчої безпеки.

Інформаційно-аналітичні методи дослідження продовольчої безпеки охоплюють статистичний аналіз, моніторинг ринків, прогнозування, сценарний аналіз та оцінювання ризиків. Використання даних Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, а також аналітичних матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень дає змогу відстежувати динаміку виробництва, експорту та внутрішнього споживання продовольства. Водночас сценарний аналіз дозволяє оцінити наслідки воєнних дій, логістичних обмежень та коливань світових цін для продовольчої стабільності.

Особливого значення набуває міждисциплінарний підхід, який поєднує економічний, соціальний та політичний аналіз. Дослідження Інституту аграрної економіки НААН свідчать, що продовольча безпека залежить не лише від обсягів виробництва, а й від доступності продовольства, ефективності логістичних ланцюгів та державної аграрної політики. Водночас трансформація сільських територій, описана у працях сучасних українських дослідників, демонструє важливість людського капіталу та розвитку сільських громад для забезпечення стійкості аграрного сектору.

Таким чином, інформаційно-аналітичні методи є необхідним інструментом для оцінювання стану продовольчої безпеки та формування ефективної державної політики. Україна, залишаючись одним із провідних експортерів аграрної продукції, відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої стабільності багатьох регіонів світу. Подальше вдосконалення систем моніторингу, прогнозування та аналітичного супроводу аграрної політики сприятиме зміцненню як національної, так і глобальної продовольчої безпеки.

Література:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітичні матеріали та статистика аграрного сектору. URL: https://minagro.gov.ua

2. Національний інститут стратегічних досліджень. Продовольча безпека України в умовах воєнних викликів. 2023. URL: https://niss.gov.ua

3. Державна служба статистики України. Сільське господарство України. 2024. URL: https://ukrstat.gov.ua

4. Інститут аграрної економіки НААН України. Наукові дослідження з питань продовольчої безпеки. 2022–2025. URL: https://iae.org.ua

5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Сучасні дослідження продовольчої безпеки України. 2021–2025. URL: https://www.nbuv.gov.ua

ДУБАС Семен Антонович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА МІЖНАРОДНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗБИТКИ, ЗАВДАНІ УКРАЇНІ: ВІД РЕЄСТРУ ЗБИТКІВ (RD4U) ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО МІЖНАРОДНУ КОМІСІЮ ПРЕТЕНЗІЙ (2023–2025)

Агресія Російської Федерації проти України, що триває з лютого 2022 року, спричинила безпрецедентну в новітній європейській історії шкоду. За даними RDNA5 (Світовий банк, ООН, ЄК, лютий 2026), сукупна вартість відновлення України впродовж наступного десятиліття становить близько 588 млрд дол. США, прямі задокументовані збитки – понад 195 млрд дол. США (World Bank, 2026). У відповідь українська дипломатія впродовж 2023–2025 років вибудувала тристопну архітектуру міжнародної компенсації, яка не має повного аналога з часів Компенсаційної комісії ООН щодо Іраку та Кувейту (UNCC, 1991–2022).

Концептуальною основою архітектури стала Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/5 від 14 листопада 2022 року, в якій уперше на рівні ООН зафіксовано юридичний обов'язок Російської Федерації нести відповідальність за всі наслідки агресії та виплатити репарації, а також заклик до держав-членів розробити міжнародний механізм репарацій спільно з Україною (UN GA, 2022). Цей документ створив політико-правовий мандат для наступних кроків у форматі Ради Європи.

Першим інституційним рішенням став Реєстр збитків, завданих агресією РФ проти України (Register of Damage for Ukraine, RD4U), створений Резолюцією Комітету Міністрів CM/Res(2023)3 на Четвертому саміті РЄ в Рейк'явіку 17 травня 2023 року (Council of Europe, 2023). Реєстр виконує функцію верифікованої документації шкоди: він не призначає компенсацій, а формує доказову базу. Штаб-квартиру розміщено в Гаазі, сателітний офіс – у Києві; учасниками є 47 держав та ЄС. 29 квітня 2026 року Реєстр уперше прийняв заяви від юридичних осіб і держави Україна за категоріями C1.1, C1.2, C3.1, B1.1 та B1.2 – збитки інфраструктурі й активам (RD4U, 2026); підготовлено до запуску категорії C2.1, C2.2, C3.4 та C4 (RD4U, 2026).

Другим стовпом архітектури стала Конвенція про створення Міжнародної компенсаційної комісії для України, відкрита для підписання 16 грудня 2025 року в Гаазі під егідою Ради Європи (Council of Europe, 2025). У день відкриття її підписали 34 держави та ЄС; 19 грудня 2025 року приєдналася Греція – наразі підписантів 35 держав і ЄС. Серед них – Сполучене Королівство, Німеччина, Франція, Італія, Канада (як держави «Великої сімки»), Молдова, Грузія та переважна більшість країн європейського континенту. Конвенція набуде

чинності після ратифікації 25 підписантами за умови забезпечення достатнього фінансування. Україна ратифікувала її у прискореному порядку у лютому 2026 року (MFA, 2026).

Третій елемент архітектури – компенсаційний механізм (Compensation Mechanism), завдання якого – мобілізація джерел виплат. Як потенційне джерело розглядаються заморожені суверенні активи Російської Федерації (близько 300 млрд євро, понад 190 млрд з яких знаходяться у Бельгії в Euroclear). Розгляд механізму «репараційного кредиту» (reparations loan) під забезпечення доходів від цих активів триває в Європейській Раді з 2025 року. Історичним прецедентом є UNCC, створена Резолюціями Ради Безпеки ООН 687 і 692 (1991) і припинила діяльність у січні 2022 року після виплати близько 52,4 млрд дол. США. Принципова відмінність української моделі – її створено без санкції Ради Безпеки ООН (внаслідок права вето РФ) і не в рамках мирної угоди, а в умовах активних бойових дій, що робить її інституційним прецедентом нової генерації.

Отже, ключові досягнення української дипломатії у формуванні архітектури компенсації – це: (1) консолідація на основі A/RES/ES-11/5 широкої коаліції підтримки в межах Ради Європи; (2) інституційний поділ повноважень між Реєстром (документування), Комісією (розгляд претензій) та Механізмом (виплата); (3) залучення ЄС як окремої договірної сторони, що створює мостовий зв'язок між репараційним процесом і фінансовими інструментами євроінтеграції України. Критичними завданнями на 2026–2027 роки залишаються 25 ратифікацій Конвенції та політична розв'язка щодо заморожених російських активів – без них тристопна архітектура ризикує залишитися документально досконалою, але фінансово нереалізованою.

Література:

1. Council of Europe. (2023). Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine. Strasbourg, 12 May 2023. URL: https://search.coe.int/cm

2. Council of Europe. (2025). Convention establishing the International Claims Commission for Ukraine, opened for signature 16 December 2025, The Hague. Council of Europe Treaty Series. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/

3. Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (MFA). (2026). Verkhovna Rada of Ukraine ratifies the Convention on the Establishment of an International Claims Commission for Ukraine. URL: https://mfa.gov.ua/en/news/

4. Register of Damage for Ukraine (RD4U). (2026). Claim Forms and Rules for the Majority of Categories of Claims Now Published. 29 April 2026. URL: https://rd4u.coe.int/en/

5. The World Bank, Government of Ukraine, EU, UN. (2026). Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. Washington – Kyiv, February 2026. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/

6. United Nations General Assembly (UN GA). (2022). Resolution A/RES/ES-11/5 «Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine», adopted at the 11th Emergency Special Session, 14 November 2022. URL: https://undocs.org/A/RES/ES-11/5

ТИМЧЕНКО Кирило Андрійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***БІЛАН Сергій Олексійович***,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У XXI столітті аграрний сектор перестав бути виключно економічною категорією – він перетворився на повноцінний інструмент зовнішньої політики держав. Глобальна продовольча нестабільність, кліматичні зміни, трансформація міжнародних ланцюгів постачання та загострення геополітичної конкуренції зробили аграрну дипломатію невід'ємною складовою сучасних міжнародних відносин. Держави дедалі активніше використовують продовольчий потенціал для формування власного іміджу, залучення нових союзників і реалізації стратегічних інтересів на глобальній арені. Саме тому наукове осмислення механізмів і практики аграрної дипломатії набуває як теоретичної, так і практичної цінності.

Аграрна дипломатія розуміється як сукупність дипломатичних засобів, механізмів і практик, спрямованих на просування інтересів держави у сфері сільського господарства, продовольчої безпеки та аграрної торгівлі на міжнародній арені. Вона охоплює широкий спектр інструментів – від двосторонніх угод і гуманітарних програм до участі у міжнародних організаціях та багатосторонніх переговорних форматах. Принципово важливим є те, що аграрна дипломатія не зводиться лише до торговельної діяльності, а є самостійним напрямом зовнішньополітичної активності держави, у якому продовольство виступає як стратегічний ресурс впливу.

Серед ключових механізмів аграрної дипломатії виокремлюються продовольчі угоди й торговельні преференції, гуманітарна продовольча допомога, технічне сприяння у сфері сільськогосподарського розвитку, участь у міжнародних організаціях – ФАО, СОТ, МФРСГ, – а також залучення до регіональних та глобальних ініціатив продовольчої безпеки. Практика провідних держав свідчить, що ефективне поєднання цих інструментів дозволяє суттєво посилювати міжнародний вплив, формувати стійкі коаліції підтримки у міжнародних інституціях і зміцнювати позиції у стратегічно важливих регіонах.

Особливе місце на світовому ринку займає Україна – один із ключових гравців світового ринку зернових та олійних культур. Частка України у глобальному експорті пшениці, кукурудзи та соняшникової олії є настільки значною, що будь-які коливання її аграрного виробництва й логістики безпосередньо впливають на світову продовольчу кон'юнктуру. Це перетворює країну на важливого актора міжнародних відносин у продовольчій сфері, а

аграрна дипломатія стає для неї не лише інструментом зовнішньоекономічного просування, а й потужним засобом формування системи міжнародних зв'язків, союзів та партнерств. Продовольчий потенціал України після 2014 року набув виразного геополітичного виміру та став предметом особливої уваги з боку міжнародних гравців.

В умовах повномасштабної російської агресії, розпочатої у 2022 р., аграрна дипломатія набула для України принципово нового значення. Блокада чорноморських портів, знищення зернової інфраструктури та перебої у логістичних ланцюгах поставили під загрозу не лише українські аграрні доходи, але й продовольчу безпеку десятків держав Африки та Азії. Саме це зробило «зернове питання» одним із центральних у міжнародному порядку денному. Укладення «Зернової ініціативи» за посередництва ООН і Туреччини у 2022 р., попри всі її суперечності та подальший вихід Росії з угоди, стало яскравим прикладом того, як аграрна дипломатія здатна слугувати інструментом міжнародного тиску, гуманітарної стабілізації та зміцнення коаліційної підтримки України на глобальному рівні.

Окремої уваги заслуговує взаємодія України з країнами Глобального Півдня через продовольчу призму. Саме держави Африки та Азії опинились у найбільш вразливому становищі внаслідок блокади українського зерна – зростання цін на продовольство, загострення гуманітарних криз і посилення соціальної нестабільності стали безпосередніми наслідками агресії Росії. У відповідь Україна ініціювала програму «Зерно з України», спрямовану на безоплатне постачання продовольства найбільш вразливим країнам. Ця ініціатива мала не лише гуманітарний, але й чіткий дипломатичний вимір – вона слугувала інструментом формування позитивного іміджу України як відповідального глобального партнера та елементом протидії російській пропаганді в країнах, що розвиваються. Водночас аналіз засвідчує, що Україна поки що не повністю реалізувала потенціал аграрної дипломатії у відносинах з Глобальним Півднем, і цей напрям потребує системнішого підходу.

Серед ключових напрямів вдосконалення аграрної дипломатії України є інституційне зміцнення механізмів аграрної дипломатії в системі МЗС та Міністерства аграрної політики, розробка довгострокової стратегії присутності на ринках Глобального Півдня, активізація участі у міжнародних продовольчих організаціях, а також поглиблення двосторонніх угод у сфері аграрної торгівлі, інвестицій та технічного співробітництва. Підкреслюється необхідність налагодження ефективної координації між профільними відомствами, дипломатичними місіями та аграрним бізнесом з метою формування цілісної і послідовної зовнішньополітичної позиції в продовольчій сфері.

Таким чином, можемо констатувати, що аграрна дипломатія є потужним і водночас недостатньо використаним ресурсом зовнішньої політики України. В умовах тривалої війни та глобальної продовольчої нестабільності ефективне використання аграрного потенціалу здатне суттєво зміцнити міжнародні позиції держави, розширити коло її союзників та партнерів, а також сприяти формуванню образу України як відповідального, надійного і стратегічно значущого гравця у глобальній системі продовольчої безпеки. Інтеграція

аграрної дипломатії у загальну зовнішньополітичну стратегію держави є не лише доцільною, а й необхідною умовою ефективного захисту національних інтересів на міжнародній арені.

Література:

1. Аграрна дипломатія в дії: що потрібно для успішної євроінтеграції України / AgroPortal.ua, 2024. URL: https://agroportal.ua/publishing/intervyu/agrarna-diplomatiya-v-diji-shcho-potribno-dlya-uspishnoji-yevrointegraciji-ukrajini

3. Якщо Україна не засіється, на світ чекає глобальна продовольча криза / Економічна правда, 2022. URL: https://epravda.com.ua/columns/2022/03/15/684039/

4. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta

ЄРМАКОВА Маргарита Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ШИНКАРУК Олександра Василівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

В умовах сучасної геополітичної нестабільності аграрний сектор України перетворився з суто економічного чинника на потужний інструмент зовнішньої політики. Повномасштабна війна радикально змінила логістичні ланцюги та змусила державу шукати нові механізми захисту національних інтересів на світовій арені. Сьогодні продовольча безпека світу безпосередньо залежить від стабільності українського експорту, що робить аграрну дипломатію критично важливою. Вона виступає засобом комунікації з глобальним Півднем та стратегічними партнерами на Заході. Ефективне використання цього ресурсу дозволяє Україні не лише підтримувати економіку, а зміцнювати свій міжнародний авторитет. У даному контексті аграрна дипломатія стає ключовим елементом стратегії виживання та розвитку держави [1, с. 12].

Аграрна дипломатія визначається як система заходів зовнішньої політики, спрямованих на просування інтересів національного агропромислового комплексу та забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Для України вона має стратегічне значення, оскільки сільськогосподарська продукція складає левову частку вітчизняного експорту. Завдяки цій діяльності держава позиціонує себе як «гарант світової продовольчої стабільності», що конвертується у політичну підтримку [2, с. 45]. Це дозволяє ефективно лобіювати спрощення

торговельних бар'єрів та залучати іноземні інвестиції в аграрний сектор навіть у кризові періоди.

Головним викликом для української дипломатії стала військова блокада чорноморських портів, що поставила під загрозу постачання збіжжя до країн Азії та Африки. Геополітична турбулентність спричинила волатильність цін на продовольство та спроби Росії використати голод як зброю для шантажу міжнародної спільноти [3, с. 8]. Додатковим складним чинником стали протести фермерів у країнах ЄС та введення односторонніх торговельних обмежень на українську продукцію. Дипломатичний корпус змушений працювати в умовах постійного тиску, балансуючи між вимогами європейської інтеграції та захистом інтересів українських виробників. У таких обставинах кожен крок потребує ретельного узгодження з безпековими пріоритетами держави.

Україна ініціювала створення «Зернового коридору» та гуманітарну програму *Grain from Ukraine*, що дозволило відновити постачання найбільш вразливим країнам [4, с. 22]. Проводяться інтенсивні переговори з Єврокомісією щодо розширення «шляхів солідарності» та адаптації аграрного законодавства до стандартів ЄС. Активно здійснюється диверсифікація ринків збуту, зокрема через посилення присутності на ринках Перської затоки та Південно-Східної Азії. Ці кроки підкріплюються цифровою дипломатією та створенням нових логістичних хабів на кордонах з країнами-сусідами.

Аграрна дипломатія стала невід’ємною частиною загальної системи національної безпеки України. Вона дозволяє ефективно протидіяти російській агресії на економічному та інформаційному фронтах. Успішна реалізація «зернової дипломатії» довела спроможність Києва формувати глобальний порядок денний. Подальший розвиток цього напряму вимагає глибокої інтеграції в європейські інституції та зміцнення партнерств за межами традиційних ринків. Майбутнє України як світового продовольчого хаба залежить від професійності та гнучкості її дипломатичних зусиль у мінливому світі [5, с. 104].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що аграрна дипломатія України в умовах геополітичної турбулентності постає як ключовий інструмент забезпечення не лише економічної стабільності держави, а її міжнародного впливу. Попри виклики, пов’язані з воєнними діями, порушенням логістичних ланцюгів і нестабільністю світових ринків, Україна змогла зберегти статус одного з провідних експортерів аграрної продукції, що стало можливим завдяки активізації дипломатичних зусиль, зокрема розширенню партнерств, участі в міжнародних ініціативах продовольчої безпеки та адаптації до нових умов глобальної торгівлі. Аграрна дипломатія водночас виступає механізмом формування позитивного іміджу України як надійного постачальника продовольства.

На нашу думку, подальший розвиток аграрної дипломатії потребує системного підходу, що передбачає посилення координації між державними інституціями, бізнесом і міжнародними партнерами. Важливим є також

впровадження інноваційних рішень у сфері логістики, цифровізації торгівлі та диверсифікації ринків збуту. У перспективі аграрна дипломатія має стати складовою ширшої стратегії економічної та зовнішньої політики України, спрямованої на зміцнення продовольчої безпеки світу та інтеграцію країни у глобальні економічні процеси.

Література:

1. Гнатьєва Т. В. (2023). Аграрна політика та дипломатія: підручник. Київ: Логос. 210 с.

2. Зінчук Т. О. (2022). Продовольча безпека України в глобальному вимірі. *Економіка АПК,* 4, 40–52.

3.Ковальський О. В. (2024). Геополітичні виклики сучасного аграрного ринку. Одеса: Астропринт. 185 с.

4. Миколаєнко С. Г. (2023). Зернова ініціатива як інструмент м'якої сили. *Зовнішні справи,* 2, 20–26.

5. Шепель І. В. (2024). Стратегічні пріоритети аграрного експорту України. Львів: Світ. 302 с.

СУШКО Ірина Аркадіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна,***
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

РОЛЬ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

В умовах повномасштабної війни та глобальної продовольчої кризи питання розвитку аграрного сектору України набуває стратегічного значення. Україна залишається одним із ключових постачальників продовольства у світі, тому дослідження механізмів функціонування аграрного ринку та інструментів аграрної дипломатії є вкрай актуальним як для національної економіки, так і для глобальної продовольчої безпеки.

Аграрний сектор формує понад 17% ВВП України та близько 60% фонду споживання населення. До повномасштабної війни країна входила до п’ятірки найбільших світових експортерів зернових, постачаючи 10% світового експорту пшениці, понад 14% кукурудзи та понад 47% соняшникової олії. Незважаючи на воєнні умови, у 2023 р. Україна експортувала 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн, зберігши частку понад 10% міжнародної торгівлі.

Ринок аграрної продукції виконує багатофункціональну роль: забезпечує населення продовольством, стабілізує ціни, підвищує зайнятість сільського населення, сприяє охороні довкілля та відновленню родючості ґрунтів. Сільськогосподарська продукція є сировиною для близько 30 галузей народного господарства, що визначає її системне значення для економіки.

У глобальному вимірі аграрний сектор стає висококонкурентним і технологічно орієнтованим. Серед ключових викликів-підняття світових цін на продовольство, кліматичні зміни та деградація ґрунтів, а також уразливість логістичних ланцюгів, яку яскраво продемонстрували пандемія та воєнні конфлікти. Відповіддю на ці виклики стає аграрна дипломатія- спеціалізований механізм захисту національних інтересів у міжнародних інституціях та торговельних переговорах. Водночас глобалізація відкриває значний потенціал: участь у міжнародних економічних об'єднаннях дозволяє отримувати торговельні преференції, доступ до технологій штучного інтелекту, біотехнологій та автоматизованих систем. Продовольчі та гуманітарні програми зміцнюють міжнародний імідж країни, а орієнтація ринків на екологічність відкриває нові можливості для просування продукції зі «сталим слідом».

Аграрний сектор України має стратегічне значення як для внутрішньої економіки, так і для глобальної продовольчої системи. Ефективне функціонування аграрного ринку в умовах воєнного часу потребує комплексного підходу: розвитку альтернативних логістичних маршрутів, активної участі в міжнародних інституціях, залучення інноваційних технологій та посилення інструментів аграрної дипломатії. Саме поєднання внутрішніх реформ із зовнішньополітичною активністю дозволить Україні не лише зберегти, а й зміцнити свої позиції на світових аграрних ринках у повоєнній перспективі.

Література:

1. Павленчик Н.Ф. Ринок сільськогосподарської продукції: теорія і практика: [монографія]. Львів: Ліга-Прес, 2015. 400 с.

2. Чому стратегія From Farm to Fork є важливою для України? URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/3%20Tree%20From%20Farm%20to%20Fork%20Strategy%203%20final_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf

3. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2016. Т. 21. Вип. 8(50).

4. Martyshev P., Nivievskyi O. and Bogonos M. (2023) "Regional war, globalconsequences: Mounting damages to Ukraine's agriculture and growing challenges for globalfood security." IFPRI (blog), March 27, 2023.

Лі Яхуй,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГРУШЕЦЬКИЙ Богдан Павлович***,
кандидат політичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

КОНКУРЕНЦІЯ ТА СПІВПРАЦЯ В АГРАРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ЄС: ВІДНОСИНИ ЗІ США ТА КИТАЄМ

Аграрна дипломатія стала важливим складником міжнародних економічних відносин, оскільки держави використовують аграрну політику, торговельні правила та співробітництво для захисту виробників, забезпечення продовольчої

безпеки й доступу до зовнішніх ринків. У цьому контексті особливе значення мають Європейський Союз, США та Китай, чиї підходи до підтримки сільського господарства, регулювання торгівлі та розвитку міжнародних економічних зв'язків відрізняються. Для України важливо розуміти наслідки цієї взаємодії, оскільки доступ до ринку ЄС, умови торгівлі з іншими партнерами та зміни глобальних аграрних потоків впливають на можливості національного агросектору. Попри значну кількість досліджень окремих напрямів аграрної політики, співвідношення конкуренції та співпраці в трикутнику ЄС – США – Китай потребує комплексного розгляду.

Метою роботи є аналіз інструментів аграрної дипломатії ЄС у контексті конкуренції та співпраці зі США і Китаєм та оцінка їхнього значення для України. Для досягнення мети використано методи аналізу й синтезу, порівняльний, історичний і системний підходи.

Зовнішній вимір Спільної аграрної політики ЄС (САР) поступово посилювався разом із її реформуванням. Початковий акцент на підтримці виробництва, стабілізації ринків і доходів фермерів згодом доповнювався змінами механізмів підтримки, орієнтацією на конкурентоспроможність, розвиток сільських територій та врахування глобальної продовольчої безпеки [1]. У дискусіях щодо фінансування САР на 2021–2027 рр. особливого значення набули питання розподілу ресурсів, пріоритетів підтримки та узгодження економічних і суспільних завдань аграрної політики [2]. Отже, САР є не лише внутрішнім механізмом підтримки сільського господарства, а й чинником формування торговельних позицій та регуляторного впливу ЄС.

Аграрна політика США характеризується поєднанням державної підтримки виробників, інструментів управління ризиками та заходів, спрямованих на збереження конкурентоспроможності американського сільського господарства. Її еволюція відображає зміну пріоритетів федеральної підтримки та вплив аграрних програм на виробництво й торгівлю [3]. Китайський підхід у роботі розглядається крізь призму продовольчої безпеки, зовнішньоекономічної взаємодії та розвитку інфраструктурної пов'язаності. Ініціатива «Один пояс, один шлях» створює потенційні можливості для розширення торговельних зв'язків між Китаєм і Європою, хоча очікувані вигоди залежать від конкретних напрямів і умов реалізації проєктів [4]. Таким чином, у порівнянні моделей США важливе місце посідають механізми підтримки виробників, тоді як у китайському випадку — зовнішня економічна пов'язаність і забезпечення стабільності постачання.

Конкуренція між ЄС, США та Китаєм проявляється у прагненні забезпечити сприятливі умови для власних виробників, розширити доступ до зовнішніх ринків і впливати на правила міжнародної торгівлі. Водночас відмінності в моделях державної підтримки, регулювання та зовнішньоекономічних пріоритетах не виключають співпраці. Взаємозалежність агропродовольчих ринків зумовлює потребу в передбачуваних торговельних умовах, обміні інформацією та взаємодії з питань продовольчої безпеки. Отже, відносини між цими акторами мають змішаний характер: суперництво за ринки й економічні

переваги поєднується зі співробітництвом у питаннях стабільності міжнародної торгівлі.

Для України особливе значення має поглиблення торговельної інтеграції з ЄС у межах поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (DCFTA). Дослідження впливу DCFTA на аграрну торгівлю України дає підстави оцінювати не лише можливості розширення експорту, а й зміни товарної та географічної структури торгівлі, а також умови доступу української продукції на ринок ЄС [5]. Реалізація цих можливостей пов'язана з адаптацією виробників до європейських вимог і здатністю витримувати конкуренцію. Вплив США та Китаю для України доцільно розглядати в ширшому контексті глобальної кон'юнктури, альтернативних напрямів торгівлі та логістичної диверсифікації. Серед основних ризиків залишаються нестабільність торговельних режимів, концентрація експорту на обмеженій кількості ринків і логістичні обмеження.

На підставі проведеного аналізу аграрну дипломатію України доцільно розвивати як систему взаємопов'язаних торговельних, регуляторних та інформаційно-аналітичних заходів. Її пріоритетами мають бути подальше узгодження вимог із ЄС, моніторинг змін умов доступу до зовнішніх ринків, підтримка експортерів у проходженні процедур сертифікації, диверсифікація торговельних напрямів і розвиток експорту продукції з вищою доданою вартістю. Результативність такої політики можна оцінювати за динамікою та структурою аграрного експорту, кількістю доступних ринків, усуненням торговельних бар'єрів і здатністю виробників відповідати вимогам партнерів.

Отже, аграрна дипломатія ЄС формується на перетині внутрішніх завдань САР, міжнародної конкуренції та необхідності співпраці з іншими провідними аграрними акторами. Для України важливо поєднувати поглиблення інтеграції з ЄС із диверсифікацією зовнішніх торговельних зв'язків, враховуючи як можливості, так і обмеження, що виникають унаслідок конкуренції між ЄС, США та Китаєм.

Література:

1. Bureau J.-C., Swinnen J. EU policies and global food security // Global Food Security. 2018. Vol. 16. P. 106–115.

2. Matthews A. The CAP in the 2021–2027 MFF Negotiations // Intereconomics. 2018. Vol. 53. № 6. P. 306–311.

3. Glauber J. W., Effland A. United States Agricultural Policy: Its Evolution and Impact. IFPRI Discussion Paper 01543. Washington, DC : International Food Policy Research Institute, 2016.

4. Garcia-Herrero A., Xu J. China's Belt and Road Initiative: Can Europe Expect Trade Gains? // China & World Economy. 2017. Vol. 25. № 6. P. 84–99.

5. Ostashko T., Kobuta I., Olefir V., Lienivova H. Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2022. Vol. 8. № 4. P. 86–108.

БУЛИГА Поліна Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна***,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

РОЛЬ АГРАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У сучасних умовах російсько-української війни аграрний сектор набув особливого значення не лише як складова економіки, але і як інструмент зовнішньої політики. У цьому контексті аграрна дипломатія виступає важливим елементом економічної дипломатії, спрямованим на формування взаємовигідних відносин у сфері сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки та підтримку партнерських держав.

Аграрна дипломатія Європейського Союзу щодо України реалізується через механізми Спільної аграрної політики (САП), яка є одним із ключових напрямів діяльності ЄС та забезпечує регулювання аграрного сектору, підтримку фермерів і розвиток сільських територій. САП охоплює комплекс інструментів, включаючи ринкову, структурну політику та політику розвитку сільських територій, що спрямовані на забезпечення стабільності аграрного виробництва та продовольчої безпеки [3, с. 75–78].

В умовах війни роль аграрної дипломатії значно посилилася, оскільки аграрний сектор України зазнав суттєвих втрат: скорочення виробництва, порушення логістичних ланцюгів, знищення інфраструктури. За оцінками дослідників, війна призвела до значного падіння обсягів експорту та виробництва, що негативно вплинуло як на економіку України, так і на глобальні ринки продовольства [4, с. 12].

У відповідь на ці виклики Європейський Союз активізував інструменти аграрної дипломатії. Одним із ключових напрямів стала підтримка українського аграрного експорту, зокрема через створення альтернативних логістичних маршрутів та лібералізацію торгівлі. Це свідчить про використання аграрної політики як інструменту економічного впливу та підтримки України в умовах війни.

Важливим аспектом є те, що аграрна дипломатія ЄС сприяє інтеграції України до європейського економічного простору. Впровадження стандартів і принципів САП у національну політику України дозволяє підвищити конкурентоспроможність аграрного сектору та адаптувати його до вимог європейського ринку. Таким чином, аграрна дипломатія виступає не лише інструментом підтримки, але й засобом довгострокової інтеграції [1, с. 112].

Крім того, аграрна дипломатія відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки як на регіональному, так і на глобальному рівні. Україна є

одним із ключових експортерів сільськогосподарської продукції, і її стабільність має значення для багатьох країн світу. Відповідно, підтримка українського аграрного сектору з боку ЄС має не лише економічний, але й геополітичний вимір [2, с. 369].

Загалом аграрна дипломатія ЄС щодо України під час війни проявляється у таких ключових напрямах:

- підтримка експорту аграрної продукції;
- фінансова та технічна допомога аграрному сектору;
- гармонізація законодавства та стандартів;
- сприяння інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС;
- забезпечення продовольчої безпеки.

Таким чином, аграрна дипломатія виступає важливим інструментом формування політики ЄС щодо України в умовах війни. Вона поєднує економічні, політичні та гуманітарні аспекти, сприяючи підтримці української економіки, зміцненню міжнародної співпраці та забезпеченню стабільності на глобальному рівні. У перспективі її роль лише зростатиме, особливо в контексті європейської інтеграції України та післявоєнного відновлення аграрного сектору.

Література:

1. Зінчук Т.О. (ред.). Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи. Київ, 2019. 494 с.

2. Маєвський Ю.Ф. Глобальна продовольча безпека в пріоритетах аграрної політики ЄС Вісник НУЦЗУ. 2017. С. 369–375.

3. Чередниченко Л.Б. Аграрна політика Європейського Союзу. Наукові праці. 2007. Т. 76. С. 75–78.

4. Nivievskyi O., Martyshev P., Kvasha S. Agricultural Policy in Ukraine. 2023. С. 12–15.

ОРЕЛ Тетяна Вікторівна,
студентка, спеціальність С3«Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник : ***АСАТУРОВ Сергій Костянтинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

АГРАРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція України є важливим чинником трансформації національної аграрної політики та формування нових підходів до розвитку зовнішньоекономічної діяльності. В умовах глобалізації, посилення міжнародної конкуренції та повномасштабної війни особливого значення набуває аграрна дипломатія, яка забезпечує узгодження економічних економічних інтересів держави з міжнародними торговельними правилами. Її роль полягає у створенні сприятливих умов для експорту сільськогосподарської продукції, захисті

інтересів національних виробників, залучені інвестиції та поглиблені співробітництва з Європейським Союзом.

Аграрний сектор України відіграє важливу роль у формування експортних надходжень і забезпеченні продовольчої безпеки. Водночас його конкурентоспроможність залежить не лише від виробничого потенціалу, а й від доступу до зовнішніх ринків, розвитку логістичної інфраструктури, міжнародних торговельних домовленостей та відповідності продукції європейським стандартам [1].

Повномасштабна війна суттєво ускладнила експорт сільськогосподарської продукції через порушення традиційних логістичних маршрутів, зростання транспортних витрат і торговельних ризиків. За таких умов міжнародне співробітництво стало важливим чинником підтримки аграрного експорту. Зокрема, розвиток альтернативних транспортних коридорів за сприяння Європейського Союзу дозволив частково компенсувати обмеження морських перевезень та зберегти присутність української продукції на світових ринках.

Важливим завданням аграрної дипломатії є узгодження торговельних інтересів України та держав – членів ЄС. Розширення доступу української агропродовольчої продукції до європейського ринку створює додаткові можливості для виробників, проте супроводжується посиленням конкуренції та виникненням торговельних суперечностей. Тому ефективна дипломатична взаємодія має забезпечувати баланс між інтересами українських експортерів і вимогами європейського ринку.

Особливого значення набуває адаптація аграрної політики України до принципів Спільної аграрної політики ЄС. Цей процес передбачає удосконалення систем контролю безпечності харчових продуктів дотримання екологічних вимог і впровадження сучасних механізмів підтримки сільськогосподарських виробників. Важливим аспектом є впровадження належних екологічних умов(GAEC), що становлять одну з основ екологічної складової європейської аграрної політики [2].

Перспективним напрямом розвитку аграрного експорту є збільшення частки продукції з вищою доданою вартістю. Переважання сировинних товарів посилює залежність України від коливань світових цін та логістичних витрат. Натомість розвиток переробної промисловості, впровадження інноваційних технологій і розширення асортименту готової продукції сприятимуть зміцненню конкурентних позицій українських виробників [1].

Отже, аграрна дипломатій є важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності агропродовольчого експорту України та поглиблення європейської інтеграції. Основними пріоритетами її розвитку мають стати забезпечення стабільного доступу до зовнішніх ринків, узгодження торговельних інтересів, адаптація до європейських стандартів і стимулювання виробництва продукції з вищою доданою вартістю. Реалізація зазначених напрямів сприятиме зміцненню економічної стійкості аграрного спектору та посиленню позицій України на міжнародному продовольчому ринку.

Література:

1. Напрями підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах формування і функціонування ЗВТ з ЄС : монографія / за ред. С. М. Кваші. Київ, 2018. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u295/sayt_monografiya_zvt_z_ies.pdf

2. Сакаль О. В. Спільна аграрна політика та вимоги дотримання хороших сільськогосподарських та екологічних умов (GAEC) в ЄС. Сучасні виклики в управлінні земельними ресурсами : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : НУБіП України, 2024. С. 98–100. URL: https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/10955

ІВЛЄВА Вікторія Олексіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ШИНКАРУК Олександра Василівна,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ. Україна)

АГРОПРОДОВОЛЬЧА ДИПЛОМАТІЯ У ПОДОЛАННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

Агропродовольча дипломатія зазвичай розглядається як складова економічної дипломатії або як окремий напрям міжнародної взаємодії, що охоплює комплекс практик і механізмів, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування продовольчих ринків, розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією та гарантування безперешкодного доступу до продовольства. Вона включає дипломатичні переговори, укладення дво- та багатосторонніх угод, участь держав у діяльності міжнародних організацій, а також формування спільних стратегій реагування на кризові явища у продовольчій сфері. Актуальність агропродовольчої дипломатії зростає на тлі глобальних викликів, таких як зміни клімату, геополітична нестабільність, продовольчі кризи та зростання світового населення, що робить ефективне міжнародне співробітництво у цій сфері ключовим чинником забезпечення продовольчої безпеки та стабільності світових ринків.

Актуальність теми агропродовольчої дипломатії набуває особливої актуальності в умовах російсько-української війни, оскільки вона стає ключовим інструментом для координації міжнародної підтримки, забезпечення експорту української продукції через альтернативні логістичні коридори та стабілізації глобальних ринків продовольства, що підкреслює її стратегічне значення для збереження продовольчої безпеки у світі.

Загострення продовольчої проблеми зумовлене комплексом взаємопов’язаних чинників, серед яких ключову роль відіграють кліматичні зміни, що призводять до зниження врожайності та деградації природних ресурсів; військові конфлікти, які руйнують аграрну інфраструктуру та порушують логістичні ланцюги; а також економічна нерівність, через яку значна частина населення не має доступу до продовольства навіть за його достатньої

наявності[1]. Додатковий тиск чинять зростання чисельності населення, подорожчання енергоносіїв і добрив та дестабілізація глобальних ланцюгів постачання. У сукупності ці чинники призводять до дефіциту продовольства, підвищення цін, поширення голоду й недоїдання, а також посилення соціально-економічної нестабільності.

Важливу роль у реалізації агропродовольчої дипломатії відіграють міжнародні організації, діяльність яких спрямована на моніторинг стану продовольчої безпеки, розроблення рекомендацій та впровадження програм підтримки. Наприклад, ФАО допомагає країнам Африки впроваджувати стійкі методи землеробства, Всесвітня продовольча програма забезпечує постачання продуктів під час конфліктів у Ємені та Ефіопії, а програми технічної підтримки Міжнародного фонду розвитку сільського господарства допомагають малим фермерським господарствам у Латинській Америці підвищувати врожайність і рівень доходів[2].

Особливого значення агропродовольча дипломатія набуває в умовах російсько-української війни, яка суттєво вплинула на глобальні ринки продовольства. Україна, будучи одним із провідних експортерів зернових культур, відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки багатьох країн світу. До початку повномасштабної війни Україна забезпечувала близько 10% світового експорту пшениці, 15% кукурудзи та понад 40% експорту соняшникової олії[3]. Блокування морських портів і порушення логістичних ланцюгів призвели до скорочення поставок, що спричинило зростання світових цін на продовольство та загострення продовольчої ситуації в країнах, залежних від імпорту. Прикладом ефективної агропродовольчої дипломатії стала реалізація міжнародних ініціатив, спрямованих на відновлення експорту зерна, зокрема «Чорноморської зернової ініціативи», що дозволило частково стабілізувати ситуацію на світових ринках[4].

Крім того, агропродовольча дипломатія сприяє розвитку нових форм міжнародної співпраці, спрямованих на підвищення стійкості продовольчих систем. Це включає впровадження інноваційних технологій у сільському господарстві, розвиток сталого виробництва, а також формування стратегічних резервів продовольства[5]. Важливим напрямом є посилення регіональної співпраці та розвиток механізмів швидкого реагування на продовольчі кризи.

Отже, в умовах сучасних глобальних викликів агропродовольча дипломатія виступає одним із ключових інструментів забезпечення продовольчої безпеки. Вона сприяє координації міжнародних зусиль, стабілізації продовольчих ринків та підтримці найбільш уразливих країн. Подальший розвиток агропродовольчої дипломатії є необхідною умовою ефективного реагування на глобальні продовольчі виклики та формування стійкої системи міжнародних відносин.

Література:

1. Global Report on Food Crises (2025). URL: https://www.fightfoodcrises.net/global-report-food-crises

2. World Food Programme (2026). Publications. URL:https://www.wfp.org/publications

3. Верховна Рада України (2022). Офіційний вебпортал парламенту України. Країна-агресор зруйнувала всі здобутки експортного потенціалу України і поставила під загрозу глобальну продовольчу безпеку. URL: https://www.rada.gov.ua/print/223191.html

4. Black Sea Grain Initiative (2022). URL: https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative
5. The Food Systems Summit (2021). URL: https://www.un.org/en/food-systems-summit.

КОВАЛЬОВА Софія Анатоліївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГОЛЬЦОВ Андрій Геннадійович,***
доктор політичних наук, Національний університет
біоресурсів та природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЗМІН ГЛОБАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Аграрний сектор традиційно є базовою складовою національної економіки та одним із ключових драйверів зовнішньоекономічної діяльності країни. Важливе значення агросектору першочергово зумовлене природно-ресурсним потенціалом (адже Україна має значні площі родючих ґрунтів та сприятливі кліматичні умови), а також історично сформованою спеціалізацією на виробництві зернових і олійних культур. У структурі економіки України аграрний сектор формує близько 7–8% валового внутрішнього продукту, але його роль є значно ширшою, оскільки він забезпечує більшість валютних надходжень, зайнятість населення та продовольчу безпеку держави [1 с.183].

Протягом останніх п’яти років (2020–2025) ця галузь пережила доволі складний і трансформаційний період. Він супроводжувався глибокими структурними змінами, впливом воєнних потрясінь, перебудовою логістичних ланцюгів та поступовим переходом до більш сталих моделей виробництва [1 с.183]. Особливо, слід зазначити про воєнні виклики для агросектору України адже саме під час війни спостерігається суттєве скорочення обсягів виробництва в рослинництві, що у свою чергу, зумовлено низкою чинників як тимчасова окупація частини територій, зниження врожайності сільськогосподарських культур порівняно з попередніми роками, зростання розриву між внутрішніми та світовими цінами, а також додаткові витрати виробників, пов’язані з логістикою, страхуванням і підвищеними ризиками [2].

Але незважаючи на різноманітні проблеми та виклики аграрний сектор України скоріше демонструє відносну стійкість до сучасних реалій. За даними Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) у 2025 році валовий збір зернових і зернобобових культур становив понад 60 млн тонн, що навіть перевищує показники попереднього року, а також факт того що в Україні середня врожайність зернових складає близько 5,08 т/га і це є лише на 14% нижче, ніж у країнах ЄС (з урахуванням війни та зміни кліматичних умов) свідчить про збереження конкурентоспроможності українського аграрного виробництва на світовому ринку [3].

З вище зазначеного можна сказати, що основними тенденціями розвитку аграрного сектору, які є найбільш помітними на даному етапі є це адаптація до нових умов у поєднанні з інтеграцією структурної трансформації. Водночас з цим відбувається і переорієнтація логістики, наприклад через «Solidarity Lanes» – ініціативу, започатковану Європейською комісією у 2024-2025 роках, яка полягає у допомозі безпечного транспортування українських товарів до світових ринків через дунайські порти та транспортні коридори ЄС [1 с.186]. Успіх даної ініціативи підтверджується зростанням вантажообігу на альтернативних маршрутах – понад 95 млн тонн у 2023 році [1 с.184]. Крім того, змінюється структура виробництва (зростає частка кукурудзи та інших культур, які краще відповідають новим умовам експорту) та операційні рішення українських фермерств через ризики мінування, дефіцит робочої сили й логістичні обмеження. Спостерігається поступовий перехід до більш глибокої переробки продукції та інтеграції до європейського ринку [2].

У глобальному вимірі Україна й нині продовжує відігравати системоутворюючу роль на світовому продовольчому ринку, виступаючи одним із ключових експортерів базових аграрних товарів [4 с.13]. Передусім це стосується зернових (пшениці, кукурудзи, ячменю) та олійних культур, особливо соняшнику і продуктів його переробки. Особливого значення український аграрний експорт набуває для країн із високою залежністю від імпорту продовольства — насамперед держав Північної Африки (Єгипет, Туніс, Лівія), Близького Сходу (Туреччина, Ліван, Ірак) та окремих країн Азії [4 с.25]. У цих регіонах українське зерно є важливою складовою забезпечення продовольчої стабільності, оскільки використовується для виробництва хліба та інших базових продуктів харчування.

Підсумовуючи можна сказати що, аграрний сектор України є стратегічною галуззю, яка забезпечує економічну стабільність, формує значну частину зовнішньоторговельного потенціалу та відіграє важливу роль у світовій продовольчій системі. Його розвиток у сучасних умовах визначається необхідністю адаптації до воєнних викликів, інтеграції до європейського економічного простору та підвищення рівня власної технологічності.

Література:

1. Коханюк Я. Аграрний сектор України у період війни та відновлення: економічна стійкість і структурна модернізація. *Актуальні проблеми економіки*. Університет економіки та права "КРОК", 2025. С. 182–190. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/10/10.25._topic_Yaroslav-Kokhaniuk-182-190.pdf

2. Дяченко М., Жмуденко В. Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. вип. 56. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8

3. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2025 році. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 06.04.2026. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2025-rotsi

4. Martyshev P., Bogonos M., Nivievskyi O. AgroDigest Ukraine. KSE Institute. 2025. URL: https://kse.ua/AgroDigest_Ukraine_January_2025.pdf

ПИРОЖКО Злата Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***КАЛУГА Володимир Федорович,***
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ВІЙНИ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Військові конфлікти, як правило, негативно впливають на аграрну сферу, зокрема з огляду на руйнування інфраструктури, зниження інтенсивності виробництва, перебої у логістиці тощо, що, окрім іншого, тягне за собою зростання цін на продукти харчування і, як наслідок, загрожує продовольчій безпеці, особливо у вразливих регіонах. Конфлікти порушують глобальні ланцюги постачання, спричиняють нестачу робочої сили та дефіцит ресурсів, і можуть призвести до значних економічних збитків для країн-виробників сільськогосподарської продукції.

Особливого значення набуває важливість дослідження впливу воєнних конфліктів на сільське господарство, зокрема у контексті російсько-української війни – чи не найбільшого воєнного конфлікту з часів Другої світової війни на теренах Європейського континенту. При цьому необхідно зазначити, що близько 42 мільйонів гектарів або 70 відсотків загальної площі земель України мають призначення для сільськогосподарського використання. Відтак до початку війни Україна, окрім іншого, була світовим лідером за обсягами виробництва та експорту соняшникової олії, займаючи понад 40% світового експорту станом на 2021 рік, а також понад 10% світового ринку пшениці, кукурудзи, ячменю та ріпаку.

За оцінками які надав Світовий банк, аграрний сектор України у наслідок повномасштабних бойових дій станом на початок 2025 року поніс втрати у сумі 11,2 млрд доларів, зокрема 700 млн доларів становлять затрати на зрошення та водні ресурси. Потреби на відбудову сільського господарства склали понад 55 млрд. дол. [1].

Відповідно, аналізуючи останні дослідження і публікації можна зробити висновок, що нинішня війна має значний та тривалий вплив на аграрну галузь, ускладнює виробництво, логістику та експорт [2]. Перебої з підтриманням логістичного сполучення, а саме блокада кордонів окремими європейськими країнами та блокуванням портів і руйнування транспортної інфраструктури росією значно ускладнило експорт аграрної продукції. Україна до війни експортувала 90% своєї аграрної продукції через чорноморські порти. Руйнування інфраструктури, мінування сільськогосподарських угідь і втрата робочої сили – все це суттєво підірвало потенціал країни як щодо забезпечення власної продовольчої безпеки, так і продовольчої стабільності в усьому світі.

Україна стала однією з найбільш замінованих країн світу, що додало додаткових труднощів щодо ведення сільського господарства. Відповідно до оцінок експертів та відповідних установ сотні тисяч гектарів орних земель «усіяні» мінами і боєприпасами, що не розірвалися. Це унеможливлює використання зазначених сільгоспугідь, оскільки ставить під загрозу життя робітників, серйозно порушує екосистему, завдаючи шкоди ґрунтам і біорізноманіттю.

Окрім цього, понесено значні втрати у інфраструктурі зберігання та логістики. Пошкоджено та зруйновано багато зерносховищ, складських приміщень, холодильних складів та логістичних центрів, втрачено значні обсяги врожаю та запасів, що ще більше погіршило кризові явища у аграрній галузі. Аграрні підприємства нерідко лишаються без досвідчених працівників, які були важливими для їхньої роботи. Нестача таких професіоналів веде до погіршення управлінських рішень у впровадженні новітніх технологій, які важливі для стабільної роботи і розвитку галузі [3]. Війна вплинула на вартість ключових ресурсів, таких як добрива та паливо, що збільшує витрати для фермерів і подалі підвищує собівартість продукції.

Однак, незважаючи на проблеми, аграрна галузь України має величезний потенціал у відновленні та розвитку. У таблиці 1 проаналізовано виклики, перспективи та шляхи зміцнення і відновлення аграрного сектору у сучасних умовах.

Таблиця 1.

Розвитку сільського господарства України в умовах війни

Виклики	Перспективи	Шляхи реалізації
Обмежені ресурси які необхідні для відбудови інфраструктури	Інвестування в новітні технології задля ефективнішого господарювання	– запровадження точної обробки землі; – автоматизація виробництва
Бюрократичні перешкоди та затримка в залучені підтримки	Оптимізація управлінських процесів	– спростити регуляторні процеси; – впровадження цифрової платформи задля подання заявок
Логістика та доступні ресурси	Розвивати альтернативні логістичні рішення	– річкові перевезення; – централізовані поставки до важкодоступних регіонів
Ризик знищення продуктів при транспортуванні	Запровадження безпекових заходів при транспортуванні	– участь військових у створенні безпечніших маршрутів;

		– протоколи безпеки у перевезеннях
Заміновані землі	Інноваційні технології у розмінуванні	– дрони і роботизовані системи; – допомога міжнародних організацій
Відтік працівників	Автоматизувати та механізувати виробничі процеси, залучати місцеве населення	– роботизовані системи; – залучати та навчати місцеве населення новітніми виробничими процесами
Обмеження доступу до світового аграрного ринку	Розширити експортні можливості	– нові експортні маршрути; – перемовини з іноземними партнерами задля спрощення експортних процедур
Порушення ланцюгів постачання	Цифрові рішення задля удосконалення управлінських процесів	– програмне забезпечення в управлінні постачанням; – оптимізація процесів через бази даних
Нестабільна економіка	Стратегічні запаси та фінансова стійкість фермерів	– створення резерву продовольства; – державна допомога та пільгові кредити

Отже успішне відновлення і подальший розвиток аграрної галузі залежить від ефективного залучення інвестицій, впровадження інновацій і сучасних технологій, стратегічного планування, державної підтримки, посилення міжнародного співробітництва тощо. Такі рішення допоможуть відновити галузь, та забезпечити її стійке та конкурентоспроможне майбутнє.

Література:

1. Світовий банк оцінив прямі збитки агросектору України внаслідок війни. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3964397-svitovij-bank-ociniv-prami-zbitki-agrosektoru-ukraini-vnaslidok-vijni.html (дата звернення 31.03.2026)

2. Кузьменко Г. О., Телендій А. А. Вплив війни на аграрний сектор України: виклики та роль державного управління у відновленні галузі. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 35 (74) № 5 2024, С. 22-29.

3. Федорович Д., Маналур В. Вплив російсько-української війни на сільськогосподарське виробництво в Україні та його наслідки для продовольчої безпеки. Збірник наукових праць "ΛΌГОΣ" (м. Болонья, 29 верес. 2023 р.). Болонья, 2023. С. 12-8.

ДОБРУЦЬКА Дарія Іванівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГРУШЕЦЬКИЙ Богдан Павлович,***
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОДОВОЛЬЧА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах сьогодення продовольча безпека стала одним із важливих чинників міжнародної стабільності та співробітництва у міжнародних відносинах. Військові конфлікти, порушення торговельних зв'язків та нестабільність світових ринків продовольства - всі ці чинники створюють загрози для забезпечення населення базовими продуктами харчування. Особливо гострою проблема стала після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році. Оскільки Україна є одним із важливих постачальників зернових та олійних культур на світові ринки, російська агресія вплинула не лише на аграрний сектор у країні, а й на міжнародні продовольчі ланцюги. Для України напрям продовольчої дипломатії набув особливого значення після 24 лютого 2022 року, коли блокування морських портів, руйнування сільськогосподарської інфраструктури та порушення логістичних маршрутів створили серйозні перешкоди для експорту аграрної продукції.

Одним із перших масштабних дипломатичних механізмів реагування на кризу стала Чорноморська зернова ініціатива, укладена 22 липня 2022 року за участю України, Туреччини, Організації Об'єднаних Націй та Російської Федерації. Її основною метою було забезпечення безпечного експорту українського зерна та інших продовольчих товарів через порти Одеси, Чорноморська і Південного [4]. За час дії домовленостей на світові ринки було поставлено понад 32 млн тонн зерна та інших продовольчих товарів. Водночас 17 липня 2023 року Росія відмовилася від продовження участі в ініціативі, що знову ускладнило експортні можливості України [4, 5].

Припинення дії зернової угоди продемонструвало залежність міжнародної продовольчої безпеки від політичних домовленостей та готовності держав дотримуватися своїх зобов'язань. У відповідь Україна активізувала пошук альтернативних шляхів експорту, зокрема розвивала дунайські порти та створила власний морський коридор. Таким чином, дипломатична діяльність поступово доповнилася економічними й безпековими механізмами, спрямованими на збереження присутності української продукції на міжнародних ринках. Важливо, що відновлення експорту мало значення не лише для української економіки, а й для стабілізації світових цін на продовольство [4, 5].

Іншим важливим напрямом продовольчої дипломатії стала гуманітарна ініціатива Президента України «Grain from Ukraine», започаткована в листопаді 2022 року. Її особливість полягає в тому, що Україна разом із державами-

партнерами та міжнародними організаціями забезпечує постачання українського зерна до країн, які найбільше потерпають від голоду та нестачі продовольства. Реалізація програми відбувається у співпраці зі Всесвітньою продовольчою програмою ООН, яка бере участь у визначенні країн-отримувачів гуманітарної допомоги. Серед них - Ефіопія, Сомалі, Ємен, Нігерія та Кенія [2, 3].

Подальшим розвитком цього напряму стало розширення ініціативи «Grain from Ukraine» до програми «Food from Ukraine», представленої на IV Міжнародному саміті з продовольчої безпеки в Києві 19 листопада 2025 року. Якщо попередня ініціатива була зосереджена переважно на постачанні зерна до країн, які потребують гуманітарної допомоги, то нова програма передбачає ширшу співпрацю, що охоплює гуманітарну підтримку, розвиток торгівлі, аграрні технології та інвестиції. За офіційними даними української сторони, від початку реалізації відповідних продовольчих ініціатив до 18 країн Африки та Азії було поставлено понад 320 тис. тонн сільськогосподарської продукції [2]. Важливим результатом такого підходу є поступова зміна сприйняття України на міжнародній арені. Вона виступає не лише експортером сільськогосподарської продукції, а й партнером, здатним долучатися до розв'язання глобальних проблем продовольчої безпеки, обміну аграрними технологіями та розвитку стійких продовольчих систем.

Але попри досягнуті результати, українська продовольча дипломатія стикається з низкою проблем. Серед основних є постійні загрози для портової та транспортної інфраструктури, високі витрати на логістику, обмежені можливості страхування морських перевезень, руйнування аграрних підприємств і нестача фінансових ресурсів для відновлення виробництва. Додаткові труднощі виникають у торговельних відносинах із деякими державами Європейського Союзу через конкуренцію на аграрних ринках та запровадження обмежень щодо окремих категорій української продукції. Це в свою чергу потребує активного використання переговорних механізмів і пошуку взаємовигідних рішень.

Якщо розглядати перспективи розвитку продовольчої дипломатії України, то вони пов'язані з подальшим розширенням міжнародного партнерства, поглибленням співпраці з Європейським Союзом та державами Африки й Азії. Окрім цього важливим завданням залишається залучення міжнародних інвестицій у відновлення аграрної інфраструктури та впровадження сучасних технологій сільськогосподарського виробництва. Також важливим є посилення участі України в міжнародних дискусіях щодо продовольчої безпеки, адже стабільність глобальних продовольчих ринків безпосередньо залежить від безперешкодного доступу української продукції до світових споживачів [1].

Отже, продовольча дипломатія стала важливим інструментом зовнішньої політики України в умовах повномасштабної війни. Завдяки Чорноморській зерновій ініціативі, програмам «Grain from Ukraine» та «Food from Ukraine» наша держава не лише підтримує експорт аграрної продукції, а й робить великий внесок у подолання глобальної продовольчої кризи. Подальший розвиток цього напряму потребує зміцнення міжнародного партнерства, розширення гуманітарних програм і залучення інвестицій у відновлення аграрного сектору.

Література:

1. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Black Sea Initiative. URL: https://unctad.org/global-crisis/black-sea-initiative
2. Міністерство економіки та довкілля України. Мінекономіки та ВПП обговорили розширення гуманітарних ініціатив. 2026. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/4bcbd97b-5e56-42ad-8f80-f2a9c4928f04?isSpecial=True&lang=uk-UA&showMenuTree=true&title=Vpp
3. Офіс Президента України. Foreign partners continue to join the "Grain from Ukraine" initiative of the President. 2022. URL: https://www.president.gov.ua/en/news/inozemni-partneri-prodovzhuyut-doluchatisya-do-iniciativi-pr-79497
4. Організація Об'єднаних Націй. Black Sea Grain Initiative: Frequently Asked Questions. URL: https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/faq
5. Організація Об'єднаних Націй. The Black Sea Grain Initiative: What was achieved? Why was it important? 2023. URL: https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/achievements

ЦАРЕНКО Ольга Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***БІЛАН Сергій Олексійович,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ТОРГОВЕЛЬНИХ УГОД НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобалізації та активного розвитку міжнародних економічних відносин торговельні угоди відіграють важливу роль у формуванні економічної політики. Для України, аграрний сектор якої є одним із ключових елементів економіки та забезпечує значну частку експорту, питання впливу міжнародних торговельних угод набуває особливої актуальності. Укладання таких угод відкриває нові можливості для розвитку галузі, водночас формуючи певні виклики для її функціонування [1; с. 440].

Аграрний сектор України характеризується значним ресурсним потенціалом, високою часткою у структурі експорту та важливою роллю у забезпеченні продовольчої безпеки. Відповідно, інтеграція у світову торговельну систему, зокрема через укладення угод про вільну торгівлю, сприяє розширенню ринків збуту та підвищенню ефективності аграрного виробництва [3]. Одним із найбільш значущих напрямів зовнішньоекономічної інтеграції України є співпраця з Європейським Союзом у межах поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (DCFTA), яка створює умови для поступового входження української аграрної продукції на європейські ринки [4].

Реалізація торговельних угод позитивно впливає на розвиток аграрного сектору України. Зокрема, спостерігається зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції, диверсифікація ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Важливим фактором є також

стимулювання модернізації виробництва, впровадження новітніх технологій та адаптація до міжнародних стандартів якості [5].

Водночас вплив торговельних угод не є однозначно позитивним. Відкриття внутрішнього ринку для іноземної продукції призводить до посилення конкуренції, що може негативно впливати на окремі сегменти аграрного виробництва. Особливо це стосується малих і середніх підприємств, які не завжди мають достатній рівень фінансових і технологічних ресурсів для ефективної адаптації до нових умов [2; с. 6–14]. Крім того, значною проблемою залишається відповідність української продукції жорстким стандартам якості та безпечності, що діють на міжнародних ринках.

Окрему увагу слід приділити інституційним аспектам розвитку аграрного сектору в умовах реалізації торговельних угод. Формування ефективної державної політики, спрямованої на підтримку виробників, розвиток інфраструктури та стимулювання новацій, є ключовою передумовою успішної інтеграції України у світовий аграрний ринок [2; с. 6–14]. Важливим також є забезпечення балансу між відкритістю економіки та захистом національних інтересів.

Таки чином, міжнародні торговельні угоди відіграють важливу роль у розвитку аграрного сектору України, створюючи передумови для його модернізації та інтеграції у світову економіку. Водночас вони супроводжуються низкою викликів, пов’язаних із посиленням конкуренції, необхідністю відповідності міжнародним стандартам та залежністю від зовнішньоекономічної кон’юнктури. У цих умовах пріоритетним завданням є формування ефективної стратегії розвитку аграрного сектору, яка дозволить максимально використати переваги торговельних угод та мінімізувати їх негативні наслідки.

Література:

1. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2019. 440 с.

2. Шпикуляк О. Г. Інституційні засади розвитку аграрного сектору України. Економіка АПК. 2020. № 3. С. 6–14.

3. Міністерство аграрної політики та продовольства України Стан та перспективи розвитку аграрного сектору України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/37285.html

4. European Commission. EU–Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). Brussels, 2021. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

5. World Bank Ukraine Economic Update: Special Focus on Trade. Washington, DC, 2023. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099931004042417795/pdf/IDU15f70814f1e5fb145e9182951c69d3e3eebdf.pdf

МОСТЕПАН Данило Олександрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
Природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ХВІСТ Вікторія Олексіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
Природокористування України (м. Київ, Україна)

АНАЛІТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ У СФЕРІ АГРАРНИХ ІННОВАЦІЙ

Сучасна дипломатія дедалі більше виходить за межі традиційної міждержавної взаємодії, охоплюючи широкий спектр напрямів співробітництва, серед яких особливого значення набуває економічна, наукова та інноваційна дипломатія. Для України, яка інтегрується до європейського політичного та економічного простору, одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики є розвиток міжнародного партнерства у сфері аграрних інновацій. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналітичне забезпечення дипломатичної діяльності як основа вироблення ефективних зовнішньополітичних рішень та реалізації довгострокових міжнародних проєктів.

Аналітичне забезпечення міжнародної співпраці передбачає систематичний збір, опрацювання, оцінювання та прогнозування інформації щодо стану міжнародних ринків, інноваційних тенденцій, діяльності міжнародних організацій, потенційних партнерів і ризиків міжнародного середовища. Саме якісний аналітичний супровід дозволяє державним органам, дипломатичним установам та суб'єктам господарювання приймати обґрунтовані управлінські рішення та формувати ефективну стратегію міжнародної взаємодії [1].

Світові тенденції свідчать, що сучасний розвиток агропромислового комплексу дедалі більше ґрунтується на впровадженні цифрових технологій, точного землеробства, біотехнологій, автоматизованих систем управління виробництвом та кліматично адаптованих технологій. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), інновації стають визначальним чинником забезпечення глобальної продовольчої безпеки та досягнення Цілей сталого розвитку [2]. У цих умовах дипломатична діяльність має бути спрямована не лише на підтримку зовнішньої торгівлі, а й на створення міжнародних платформ для трансферу знань, технологій та інвестицій.

Важливу роль у цьому процесі відіграє аграрна дипломатія, яка виступає складовою економічної дипломатії та забезпечує просування національних інтересів України у сфері аграрного виробництва, науки й інновацій. Основними напрямами такої співпраці є участь у міжнародних дослідницьких консорціумах, реалізація спільних інноваційних проєктів, розвиток академічної мобільності, обмін технологіями та залучення міжнародної технічної допомоги [3].

Особливого значення набуває використання аналітичних інструментів прогнозування, сценарного моделювання, SWOT- та PESTLE-аналізу, а також сучасних інформаційно-аналітичних систем, що дозволяють оцінювати перспективність співробітництва з окремими державами та міжнародними організаціями. Аналітичні матеріали формують інформаційну основу для роботи Міністерства закордонних справ України, профільних міністерств, дипломатичних представництв, торговельних місій і наукових установ, сприяючи прийняттю стратегічно виважених рішень [4].

У сучасних умовах перспективними напрямами міжнародної співпраці України є поглиблення взаємодії з Європейським Союзом у межах програм Horizon Europe, Erasmus+, EU4Innovation, розширення партнерства з країнами Центральної Азії у сфері зрошувального землеробства та розвитку кліматично стійкого сільського господарства, а також активізація співробітництва зі США щодо цифровізації аграрного сектору, розвитку аграрного підприємництва та впровадження інноваційних технологій [5].

Ключовим завданням для дипломатичного корпусу стає інтеграція цифрових інструментів у процес прийняття рішень. Застосування сучасних методик моніторингу, таких як аналіз великих даних (Big Data) та моделювання торговельних потоків, дозволяє мінімізувати корупційні ризики та підвищити результативність двосторонніх комісій. Практичні напрацювання свідчать, що найбільш продуктивними є не просто формальні меморандуми, а конкретні виробничі партнерства: спільні агропарки, демонстраційні ферми та насіннєві центри.

У контексті міжнародної співпраці, формування професійних alumni-мереж серед випускників аграрних закладів вищої освіти України, що працюють у державах регіону, стає дієвим механізмом «м'якої сили». Такі спільноти забезпечують не лише обмін фаховими знаннями, але й сприяють створенню довірливих відносин між діловими колами.

Таким чином, аналітичне забезпечення міжнародної співпраці виступає одним із ключових елементів сучасної дипломатії, забезпечуючи інформаційно-аналітичну підтримку реалізації зовнішньополітичних пріоритетів України та вимагає створення цілісної координаційної платформи, яка об'єднувала б державні органи, бізнес та наукові установи. Посилення взаємодії науки, державних інституцій, бізнесу та дипломатичної служби сприятиме ефективнішому просуванню національних інтересів у сфері аграрних інновацій, розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва та зміцненню позицій України як надійного партнера на світовому аграрному ринку.

Література:

1. Копійка В. В., Дорошко М. С. Міжнародні відносини і зовнішня політика України : навч. посіб. Київ : Знання, 2020. 420 с.

2. Food and Agriculture Organization of the United Nations. The State of Food Security and Nutrition in the World 2024. Rome : FAO, 2024.

3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2024–2030 роки. Київ, 2024.

4. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітичне забезпечення державної зовнішньої політики України: сучасні виклики та перспективи. Київ : НІСД, 2023.
5. European Commission. Horizon Europe Strategic Plan 2025–2027. Brussels : European Commission, 2024.

КЕВЕН Шао,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА МІЖНАРОДНУ АГРАРНУ ПОЛІТИКУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сільське господарство для України має не лише економічне, а й соціальне значення. Це робочі місця у селах, експорт, доходи фермерів і частина продовольчої безпеки за межами самої України. Тому зміни в аграрному секторі не залишаються тільки внутрішньою проблемою. Кліматичні ризики в сучасній Україні не можна розглядати окремо від військових дій. Посуха, спека і нестача води самі по собі вже створюють труднощі. Але під час війни ці труднощі накладаються на інші проблеми: пошкоджені дороги, склади, порти, зрошувальні системи, мінна небезпека і нестача грошей у виробників. Через це аграрна політика фактично стає частиною ширшої політики безпеки, відбудови та європейської інтеграції.

Так, коли пошкоджується водна інфраструктура, проблема вже не зводиться тільки до агрономії. Потрібні безпека, фінансування, техніка, робочі руки і здатність держави або місцевої влади відновлювати інфраструктуру. Для фермера важливо мати не тільки насіння і добрива, а й доступ до землі, води, пального, складів і ринку збуту. Якщо одна з цих умов випадає, адаптація стає набагато менш реальною.

Окремо треба враховувати європейський напрям. Україна зближується з ЄС через Угоду про асоціацію, DCFTA та процес кандидатства. Це означає, що українське аграрне виробництво буде дедалі більше орієнтуватися на європейські вимоги щодо якості, безпечності продуктів, екологічності та простежуваності. Для великих компаній це може бути шансом швидше вийти на ринки. Для малих і середніх виробників це може бути складним і дорогим процесом.

Валиво розглядати кліматичні зміни не тільки як природне явище і зрозуміти, як вони змінюють політичні рішення, міжнародну допомогу, стандарти для виробників і підходи до відбудови.

Кліматичні зміни впливають на українське сільське господарство насамперед через воду. Коли температура підвищується, волога швидше

випаровується, а нерівномірні опади роблять планування менш передбачуваним. Фермер не завжди може точно розрахувати строки посіву, очікувану врожайність або потребу в додаткових витратах. У районах без достатнього зрошення це відчувається особливо сильно.

Південь України є показовим прикладом такої вразливості. Там аграрне виробництво більше залежить від водної інфраструктури, тому пошкодження або нестабільна робота зрошувальних систем має довгострокові наслідки. У такій ситуації кліматична адаптація не може бути лише порадою для фермера, яку культуру краще сіяти. Потрібні рішення щодо відновлення каналів, управління водними ресурсами, розмінування земель і підтримки громад, які реально працюють на місці.

Роль Європейського Союзу у цій ситуації дуже важлива, але її не можна оцінювати тільки позитивно або тільки негативно. З одного боку, DCFTA і поступове наближення до стандартів ЄС відкривають для України ринок і підштовхують модернізацію. З іншого боку, європейські вимоги до якості, контролю виробництва і екологічності не є простими. Якщо держава не підтримає малих виробників, то частина з них може просто не витримати нових правил.

Стратегія Farm to Fork і зелений курс ЄС показують, що майбутнє аграрної політики пов’язане не тільки з кількістю продукції. Все більше значення мають екологічні стандарти, якість продуктів, зменшення шкоди для довкілля і стійкість сільських територій. Для України це може бути можливістю, але тільки якщо “зелена відбудова” не залишиться красивим словом у документах. Вона має означати конкретні речі: відновлення зрошення, водозберігаючі технології, кращу логістику, страхування ризиків і доступ фермерів до фінансування.

ФАО і Світовий банк також мають значення для української аграрної політики. ФАО більше працює з продовольчою безпекою, підтримкою фермерів і сільських домогосподарств. Це важливо, бо війна і кліматичні ризики по-різному впливають на великі аграрні компанії, малі господарства, переселенців і сім’ї у прифронтових районах. Світовий банк більше пов’язаний з оцінкою збитків, фінансуванням і рекомендаціями щодо відбудови інфраструктури.

Разом з тим можливості також є. Україна може використати європейську інтеграцію для оновлення аграрної політики, покращення контролю якості, залучення інвестицій і розвитку більш стійкого виробництва. Але для цього міжнародна допомога має бути пов’язана з реальними потребами регіонів і фермерів. Інакше може вийти так, що документи виглядають добре, але на місцевому рівні зміни відбуваються повільно.

До 2035 року можна спрогнозувати кілька варіантів розвитку. Найкращий сценарій – поступова стійка відбудова, коли безпекова ситуація покращується, землі розміновуються, інфраструктура відновлюється, а стандарти ЄС стають не лише вимогою, а й інструментом модернізації. Менш оптимістичний сценарій – фрагментована адаптація, коли частина регіонів рухається вперед, а інші залишаються вразливими. Найгірший варіант пов’язаний з тривалою війною, слабким фінансуванням і зростанням кліматичних ризиків.

Переконані, що найбільш реалістичним є підхід, у якому кліматична адаптація, розмінування, відновлення водної інфраструктури, підтримка фермерів, європейські стандарти і місцеве управління розглядаються разом. Якщо ці напрями будуть розділені, політика може залишитися неповною. Якщо ж їх поєднати, українське сільське господарство матиме більше шансів не тільки відновитися після війни, а й стати більш стійким до майбутніх кліматичних ризиків.

Література:

1. FAO. Ukraine: Food Security and Agricultural Livelihoods Assessments, 2023.
2. FAO. Ukraine: Agricultural Livelihoods and Food Security Assessment, 2025.
3. World Bank. Ukraine: Building Climate Resilience in Agriculture and Forestry.
4. European Commission. Farm to Fork Strategy, 2020.
5. European Commission. EU-Ukraine Trade Relations and DCFTA Documents.
6. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation: Ukraine, 2025.

ЗІЛЬКО Руслан *Вікторович,*
студент, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ГРУШЕЦЬКИЙ Богдан Павлович,***
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: ВИКЛИКИ ДЛЯ КРАЇН-КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄС

Європейський зелений курс – це стратегія Європейського Союзу для перетворення Європи у перший кліматично-нейтральний і вільний від токсинів континент до 2050 року справедливим і сталим способом, не залишаючи нікого позаду. З оприлюдненням у грудні 2019 року цієї амбітної стратегії Європейська Комісія оголосила дорожню карту у вигляді десяти ключових ініціатив із проміжними цілями до 2030 року і планом реформ до 2024 року.

Європейський Союз прагне стати кліматично нейтральним до 2050 року – мета, яка була схвалена як Європейським Парламентом у своїй резолюції від 14 березня 2019 року про зміну клімату, так і Європейською Радою у своїх висновках від 12 грудня 2019 року. Зелений курс визначає кліматичну нейтральність до 2050 року як мету першорядної важливості через першу ключову дію, спрямовану на «підвищення кліматичних амбіцій ЄС на 2030 і 2050 роки». Ключові ініціативи щодо кліматичних дій в рамках Зеленого курсу включають Європейський кліматичний закон, що закріплює мету кліматичної нейтральності до 2050 року в законодавстві ЄС, та Європейський кліматичний пакт, який має на меті «залучити громадян та всі частини суспільства до кліматичних дій».

Стратегія «Від ферми до виделки» для справедливої, здорової і дружньої до довкілля продовольчої системи – центральна для агропродовольчого сектору стратегія ЄЗК, головною метою якої є стала, стійка і кліматично-нейтральна продовольча система ЄС, яка є стандартом у всьому світі.

Стратегія ЄС з біорізноманіття має на меті «повернути природу в наше життя» і вивести біорізноманіття Європи на шлях відновлення до 2030 року, а також вплинути на всі екосистеми світу, які мають відновитися, стати стійкими і належним чином захищеними до 2050 року. Стратегія ЄС з біорізноманіття наголошує на масштабах втрати біорізноманіття та руйнування екосистем, а також ціну бездіяльності.

План дій з циркулярної економіки», який є частиною «Промислової стратегії для чистої та циркулярної економіки». Цей план дій включає ініціативи для всього життєвого циклу продукції, просування процесів циркулярної економіки та розширення можливостей споживачів обирати сталу продукцію. Застосування принципів циркулярної економіки в рамках «Нового плану дій з циркулярної економіки» збігається з метою стратегії «Від ферми до виделки» щодо досягнення стійких продовольчих систем. Питання, що безпосередньо стосуються циркулярної економіки у продовольчому секторі, по суті, спрямовані на досягнення шостої цілі стратегії «Від ферми до виделки», а саме «зменшити вдвічі харчові відходи на душу населення на рівні роздрібної торгівлі та споживачів».

Бачення нульового забруднення до 2050 року полягає в тому, що забруднення повітря, води та ґрунту має бути знижене до рівня, який більше не вважається шкідливим для здоров'я та природних екосистем, з дотриманням меж, в яких наша планета може впоратися, створюючи таким чином вільне від токсичних речовин середовище [2].

Надання Європейською Радою статусу країни-кандидата Республіці Молдова на вступ до Європейського Союзу у червні 2022 року забезпечило, серед іншого, доступ до широкого міжнародного ринку для молдовських виробників, сталий розвиток, привабливість для іноземних інвесторів, допомогу та підтримку у впровадженні реформ у ключових сферах, прямий доступ до європейських програм. Цей перехідний період до вступу вимагає розробки документів державної політики, узгоджених з Європейською зеленою угодою, спираючись на попередні зобов'язання Молдови щодо просування зеленої економіки.

Метою Програми є сприяння впровадженню принципів зеленої економіки та впровадженню принципів циркулярної економіки в Республіці Молдова в гармонії з економічним розвитком та соціальним добробутом [5].

Уряд Молдови постійно тримає у фокусі своєї уваги питання кліматичного порядку денного. Триває інтенсивна робота над опрацюванням можливостей з посиленої участі Молдови у ЄЗК. У своїх повідомленнях Міністерство економіки Республіки Молдова зазначає, що розпочало імплементацію концепції «зеленої політики», що має на меті зростання добробуту та людського капіталу, суттєве зниження ризиків довкіллю, а також досягнення сталого розвитку та протидії бідності. Міністерство економіки приєдналось до міжнародних платформ і

програм, пов’язаних із питаннями «зеленої економіки», зокрема «Озеленення економік у Східному Сусідстві», Зеленої програми Східного Партнерства (EaP GREEN – регіональна програма, спрямована на надання допомоги державам Східного партнерства у їх переході до «зеленої економіки». Програма підтримується Європейською комісією та іншими донорами ОЕРС, ООН), Зеленої індустріальної платформи.

Оскільки економіка Молдови має здебільшого сільськогосподарське спрямування, виробництво біомаси є одним із найбільш розвинених секторів відновлюваної енергетики. Відходи переробки сільськогосподарської продукції, деревина та відходи після переробки деревини, інша біомаса використовується здебільшого для потреб опалення. При цьому Республіка Молдова відповідно до Національної енергетичної стратегії 2030 взяла на себе зобов’язання збільшити частку відновлюваної енергетики до 20%.

Молдова має родючі ґрунти та м’який клімат, що сприяє інтенсивному розвитку агровиробництва. Водночас це призводить до суттєвих екологічних викликів, ерозії ґрунтів, забруднення води. Сільськогосподарське виробництво також негативно позначається на водних ресурсах держави [1].

2 липня 2025 року Туреччина досягла значної віхи у своїй кліматичній політиці, прийнявши свій перший комплексний закон про клімат. Це законодавство зміцнює зобов’язання країни щодо Паризької угоди та її мети досягнення нульових викидів до 2053 року. Зосереджуючись на ціноутворенні вуглецю, регулюванні викидів та інституційному управлінні, Закон встановлює більш структурований та прозорий підхід до дій у сфері клімату [4].

Туреччина відповідно до ухваленого у 2018 році Національного плану дій з питань енергоефективності зобов’язалася скоротити енергоспоживання на 14% до 2023 року. Турецький уряд також заявив про готовність виділити на досягнення цілей з енергоефективності 11 млрд дол. США. Секторальні зміни передбачаються в індустріальному, транспортному, будівничому, опалювальному секторах, сільському господарстві, енерговиробництві.

Нинішня енергосистема Туреччини характеризується надмірною потужністю. Це можна пояснити значними інвестиціями в об’єкти генерації (передусім теплової) протягом періоду урядової політики економічної лібералізації, коли інвестори припускали продовження швидкого зростання попиту на енергію (в основному, за рахунок промисловості), а також зростання цін на електроенергію. Туреччина також інтенсивно інвестує у вітрову, сонячну, гідро та геотермальну енергетику.

Аналіз стану енерговиробництва та зростаючих енергопотреб вказує, що найбільш перспективним напрямом у розрізі ЄЗК для Туреччини є водневе виробництво. Використання відновлювальних джерел енергії є важливою частиною енергетичної стратегії Туреччини, мета якої полягає у збільшенні місцевого виробництва енергії та зменшення залежності від імпорту. На кінець 2019 року гідроенергетика забезпечувала 30% всієї виробленої енергії, 10% – частка вітру та сонячної енергії, та 4% – геотермальні джерела та біогаз [1].

Західнобалканський регіон, що охоплює Албанію, Боснію і Герцеговину, Чорногорію, Північну Македонію та Сербію, займає площу приблизно 208 000

км² і є домівкою для близько 18 мільйонів людей. Основна економічна діяльність регіону зосереджена в секторах, пов'язаних із кліматом, таких як сільське господарство, лісове господарство та туризм.

Ці шість економік зобов'язані дотримуватися Паризької угоди та цілей ЄС-2020 і ЄС-2030 щодо скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та збільшення виробництва відновлюваної енергії. Будучи вразливими до зміни клімату, вони надають пріоритет заходам щодо пом'якшення наслідків та регіональній співпраці.

Підхід до розумної спеціалізації, що підтримується JRC, набирає обертів для підвищення конкурентоспроможності та економічної трансформації. Незважаючи на труднощі, досягнуто значного прогресу в розробці стратегій розумної спеціалізації, зосереджених на інноваціях та сталому розвитку.

Ключові екологічні проблеми включають загрози біорізноманіттю, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них, деградацію водних ресурсів, високий рівень забруднення повітря, несталий розвиток інфраструктури, забруднення ґрунту та води, тенденції до більш інтенсивного землеробства, погане дотримання законодавства про відходи та переробку, а також занепокоєння, пов'язані з видобувною промисловістю та потенційними транскордонними ризиками.

Західні Балкани особливо вразливі до зміни клімату через відносно високий відсоток населення, зайнятого в секторах, пов'язаних з погодою та кліматом, таких як сільське господарство, лісове господарство та туризм, порівняно із Західною та Північною Європою. Процес інтеграції до ЄС наразі є основним політичним рушієм змін у регіоні, також у секторі навколишнього середовища.

«Зелений порядок денний» для Західних Балкан має на меті досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, відокремити економічне зростання від використання ресурсів та забезпечити інклюзивний прогрес [3].

Література:

1. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України / Рада зовнішньої політики «Українська призма». URL: https://prismua.org/green_deal_1/

2. Європейський зелений курс у сільськогосподарському секторі України: виклики і можливості / Укр. центр європ. політики. URL: https://ucep.org.ua/doslidzhennya/yevropejskyj-zelenyj-kurs-u-silskogospodarskomu-sektori-ukrayiny-vyklyky-i-mozhlyvosti.html

3. Green transition in the Western Balkans requires stronger focus on sustainable innovation. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/green-transition-western-balkans-requires-stronger-focus-sustainable-innovation-2024-12-19_en

4. Türkiye's New Climate Law: An Important Step Towards Carbon Governance and Economic Transformation. URL: https://cms.law/en/tur/legal-updates/turkiye-s-new-climate-law-an-important-step-towards-carbon-governance-and-economic-transformation

5. Aligning to the EU Green Deal objectives: Programme on the promotion of Green and Circular Economy in the Republic of Moldova for the period 2023-2027. URL: https://eu4moldova.eu/en/aligning-to-the-eu-green-deal-objectives-programme-on-the-promotion-of-green-and-circular-economy-in-the-republic-of-moldova-for-the-period-2023-2027/

ВЕБЕР Вероніка Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна,***
Кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ГЕОПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У НОВИХ ЄВРАЗІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ І ПРОДОВОЛЬЧИХ ЗВ'ЯЗКАХ

Сучасна Центральна Азія перетворюється на один із ключових регіонів глобальної геополітичної конкуренції, де перетинаються інтереси США, Європейського Союзу, Китаю, а також регіональних акторів. Її значення зумовлене поєднанням ресурсного потенціалу (енергоносії, рідкісні метали, аграрні ресурси), транзитного положення між Європою та Азією, а також зростаючою роллю у формуванні нових логістичних маршрутів у межах Євразії. У цих умовах регіон стає простором не лише політичного суперництва, але й економічного переформатування глобальних ланцюгів постачання.

Китайська стратегія в Центральній Азії реалізується переважно через ініціативу «Один пояс – один шлях», яка поєднує інфраструктурну експансію, кредитне фінансування та довгострокове закріплення економічного впливу. Європейський Союз, у свою чергу, просуває підхід «Global Gateway», орієнтований на сталі інвестиції, транспортну взаємопов'язаність та розвиток інституційної співпраці. США фокусуються на безпековій взаємодії, енергетичній диверсифікації та підтримці суверенітету держав регіону. Таким чином, Центральна Азія є простором багатовекторного впливу, де економічні інструменти дедалі частіше домінують над традиційними військово-політичними механізмами.

Водночас посилення конкуренції між глобальними гравцями супроводжується підвищеною вразливістю міжнародних ланцюгів постачання. Пандемія COVID-19, війна Росії проти України, санкційні режими, а також блокування транспортних маршрутів продемонстрували критичну залежність світової економіки від стабільності транзитних коридорів. У цьому контексті особливого значення набувають питання продовольчої безпеки та стійкості аграрних ринків.

Україна в цих процесах поступово формує роль не лише експортера аграрної продукції, але й системного стабілізатора логістичних потоків між Європейським Союзом, Чорноморським регіоном та потенційно Центральною Азією. Попри масштабні виклики, пов'язані з воєнними діями, Україна продемонструвала здатність адаптувати свої експортні маршрути. Після блокування Чорноморських портів у 2022–2023 роках відбулося швидке

переорієнтування на сухопутні та дунайські шляхи, а також розвиток альтернативних логістичних коридорів до ЄС.

Додатковим викликом стали тимчасові обмеження та протести на кордоні з Польщею, які впливали на стабільність аграрного експорту. Однак навіть у цих умовах Україна зберегла присутність на світовому ринку зернових і олійних культур, що свідчить про високу адаптивність її аграрного сектору та логістичної системи. Саме ця стійкість формує підґрунтя для нової ролі України як посередника у формуванні євразійських продовольчих ланцюгів.

У перспективі Україна може стати важливою ланкою між Європейським Союзом та Центральною Азією в контексті аграрної торгівлі, транспортної логістики та продовольчої безпеки. ЄС зацікавлений у диверсифікації постачання сировини та продовольства, тоді як країни Центральної Азії потребують стабільних каналів імпорту зернових, технологій агровиробництва та інвестицій у переробну інфраструктуру. Україна, маючи досвід масштабного аграрного виробництва та адаптації до кризових умов, може виступати інтеграційним містком між цими просторами.

Таким чином, геополітична конкуренція в Центральній Азії виходить за межі суто політичного протистояння та набуває форми змагання моделей економічної інтеграції та контролю над логістичними маршрутами. У цій системі Україна поступово формує власну нішу як стійкий аграрний актор і потенційний логістичний хаб між Європою та Євразією. Її досвід подолання криз у сфері експорту демонструє, що навіть у надзвичайно нестабільних умовах можливо зберігати функціональність продовольчих ланцюгів і інтегруватися у нові регіональні економічні конфігурації.

Література:

1. Aslanov M., Komilov A. Central Asia: The Once and Future Heart of Eurasia. Geopolitical Monitor. 2024. URL*:* https://www.geopoliticalmonitor.com/central-asia-the-once-and-future-heart-of-eurasia/?utm_source=chatgpt.com

2. Zipatolla S. Rethinking EU Strategy in Central Asia. Achieving Long-Term Success for the Middle Corridor. German Council on Foreign Relations. 2025. URL: https://dgap.org/en/research/publications/rethinking-eu-strategy-central-asia?utm_source=chatgpt.com

3. Сіра О., Філіппова О. Морські порти України: потужності, втрати, перспективи. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. 2024. URL: https://dif.org.ua/article/morski-porti-ukraini-potuzhnosti-vtrati-perspektivi

ЦЕРІНГ Єлизавета Андріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна,***
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: БАЛАНС МІЖ КЛІМАТИЧНИМИ ЦІЛЯМИ ТА ВИКЛИКАМИ БЕЗПЕКИ

Сучасний геополітичний та макроекономічний ландшафт Європейського Союзу визначається гострим конфліктом між кліматичними імперативами декарбонізації та критичною вразливістю енергетичної безпеки. Історична залежність від імпорту викопного палива, зокрема з Росії , переросла у 2022 році у системну кризу, що змусила переглянути традиційні підходи до енергетичної політики. Енергетична дипломатія ЄС трансформувалася з інструменту комерційного забезпечення у ключовий механізм національної та континентальної безпеки, здатний врівноважувати цілі Європейського зеленого курсу та забезпечення стабільного енергопостачання.

До 2022 року енергетична політика ЄС спиралася на прагматичний комерційний підхід: 45% газу та 27% нафти надходили з РФ, а безпека часто поступалася дешевизні ресурсів, що ілюструє приклад проєкту «Північний потік». Після різкого скорочення постачань енергоресурсів з боку Росії ЄС був змушений оперативно диверсифікувати джерела енергопостачання. До 2024 року частка російського газу впала близько до 19%, а нафти — до 3%, тоді як США та Норвегія стали ключовими постачальниками зрідженого природного газу і трубопровідного газу [1]. Програма REPowerEU інституціоналізувала цю стратегію, передбачаючи повне відмовлення від російських енергоресурсів до 2027 року через спільні закупівлі та прискорений розвиток внутрішньої генерації.

Разом із тим зелена трансформація створює системні виклики для стабільності енергосистеми. Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) демонструють статистичний успіх: у 2024–2025 роках сонце та вітер вперше забезпечили близько третини електроенергії ЄС. Проте їхня залежність від погодних умов призводить до нестабільності в роботі енергосистеми та коливань цін: у 2025 році через надлишкове виробництво електроенергії негативні оптові ціни спостерігалися кілька відсотків часу, тоді як періоди Dunkelflaute[3] вимагали негайного включення резервних потужностей. Система маржинального ціноутворення стимулює використання дорогого імпортного ЗПГ для

[3] Dunkelflaute — період низької генерації сонячної та вітрової енергії через несприятливі погодні умови.

балансування мережі, що призводить до структурно високих і стрибкоподібних цін на електроенергію, створюючи економічні ризики для промисловості.

Внутрішні розбіжності у підходах до базової генерації додатково ускладнюють стабілізацію енергосистеми. Німеччина, повністю відмовившись від АЕС у 2023 році, змушена балансувати мережу за рахунок вугілля та газу, що підвищує вуглецевий слід. Франція, навпаки, інвестує у нові реактори EPR-2 і SMR, забезпечуючи близько 70% генерації атомною енергією при мінімальному вуглецевому сліді [2]. Відсутність єдиного підходу викликає дипломатичні напруження всередині ЄС і ставить під загрозу узгоджену енергетичну політику.

Енергетична дипломатія стає водночас геополітичним інструментом і захисним механізмом. ЄС у партнерстві з G7 запровадив динамічний ціновий обмежувач на російську нафту та санкції проти сотень суден «тіньового флоту», обмежуючи фінансові потоки Москви [3]. Паралельно формуються нові стратегічні альянси, наприклад Eastern Mediterranean Gas Forum (Ізраїль, Єгипет, Кіпр), які створюють альтернативні маршрути постачання ЗПГ до Європи [4]. Важливою складовою дипломатії стає забезпечення критичних мінералів (літій, кобальт, рідкоземельні елементи) через партнерства з країнами Глобального Півдня, щоб уникнути заміни енергетичної залежності від РФ новою технологічною залежністю від провідних ринків чистих технологій.

Прогнозування до 2050 року демонструє три сценарії розвитку. Збалансований сценарій передбачає симбіоз масштабних ВДЕ та атомної генерації, мінімальну залежність від газу та високу стабільність. Радикально зелений сценарій передбачає повну відмову від АЕС та газу та 100% ВДЕ, але пов'язаний із значними технологічними ризиками і критичною залежністю від імпорту мінералів. Компромісний сценарій поєднує розвиток ВДЕ з використанням імпортного ЗПГ як перехідного палива, що забезпечує страхування мережі, але залишає ЄС вразливим до глобальних цінових шоків [5].

Таким чином, зелена трансформація для ЄС стала не просто екологічною ініціативою, а питанням геополітичного виживання. Хоча блок успішно диверсифікував постачання і знизив залежність від Росії, стрімке зростання ВДЕ породило нові структурні вразливості — від нестабільності мереж до залежності від критичних мінералів. Енергетична дипломатія перетворилася на ключову опорну конструкцію безпеки ЄС. Її головне завдання у найближчі десятиліття — створення стійких, рівноправних глобальних ланцюгів постачання, особливо у сфері чистих технологій, щоб відмова від викопного палива не породила нові, ще більш руйнівні геополітичні ризики.

Література:

1. REPowerEU - 3 years on URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/actions-and-measures-energy-prices/repowereu-3-years_en
2. Nuclear Power in France URL: https://world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-a-f/france
3. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en
4. A new frontier for global energy security URL: https://www.iea.org/topics/critical-minerals

5. 2024 at a glance URL: https://ember-energy.org/latest-insights/european-electricity-review-2025/2024-at-a-glance/

КУРИЛЕНКО Аліна Андріївна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***РАДЧЕНКО Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗЕЛЕНИЙ ПЕРЕХІД І РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІК РЕГІОНІВ

Зелений перехід у Європейському Союзі є стратегічним напрямом Європейського зеленого курсу (European Green Deal), спрямованим на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, що передбачає радикальну трансформацію економік регіонів через скорочення викидів парникових газів на 55% до 2030 року. Регіональна політика ЄС, зокрема Політика згуртованості та Механізм справедливого переходу (Just Transition Mechanism, JTM), адаптує ці зміни до локальних особливостей, зменшуючи диспаритети між розвиненими та периферійними регіонами, залежними від вугілля чи важкої промисловості.

Європейський зелений курс, ініційований Європейською комісією під керівництвом Урсули фон дер Ляєн у 2019 році, охоплює всі сектори економіки – від енергетики (збільшення частки відновлюваних джерел енергії до 40% до 2030 року) до транспорту, сільського господарства та промисловості. Регіональна політика інтегрує ці цілі в бюджет Політики згуртованості на 2021–2027 рр. (392 млрд євро загалом, з яких понад 50% – на зелені проєкти), що стимулює конвергенцію ВВП між регіонами: столичні зони (наприклад, Париж чи Берлін) лідирують у декарбонізації, тоді як східні та південні регіони отримують цільову підтримку. Це забезпечує не лише екологічні, а й соціально-економічні трансформації, створюючи до 1 млн нових робочих місць у зелених секторах.

Механізм справедливого переходу (JTM) – це комплексна система ЄС, яка поєднує гранти, інвестиції та кредити, щоб допомогти регіонам і працівникам адаптуватися до переходу на кліматично нейтральну економіку.

Його основою є Фонд справедливого переходу (JTF, 17,5 млрд євро), що надає гранти для перепідготовки кадрів, підтримки малого бізнесу та запуску нових «зелених» галузей. Ці гранти створюють стартові умови для трансформації економіки.

Далі підключається InvestEU з додатковим зеленим треком: він залучає приватні інвестиції, використовуючи гарантії ЄС, і допомагає масштабувати проєкти, започатковані за рахунок JTF.

Великі інфраструктурні проєкти фінансуються через Європейську публічну гарантію (до 45 млрд євро), яка працює через Європейський інвестиційний банк. Це дозволяє державам інвестувати у сонячні та вітрові ферми, транспорт, енергоефективність та інші стратегічні сфери.

Щоб ці інструменти працювали узгоджено, країни розробляють Територіальні плани справедливого переходу (TJTP). У них визначаються регіони (наприклад, Сілезія в Польщі, Луганія в Румунії, Західна Богемія в Чехії), де вуглевидобуток забезпечує 5–10% зайнятості. Плани включають оцінку ризиків (втрата 200–300 тис. робочих місць до 2030 р.), перепідготовку кадрів (програми Skills4Green), інвестиції у відновлювану енергетику, диверсифікацію економіки (біоекономіка, циркулярна економіка) та розвиток R&D.

Координацію забезпечує Платформа S4J (Stakeholder Platform for Just Transition), яка об'єднує понад 1000 проєктів, залучаючи регіональні влади, бізнес та громадські організації. Вона виступає «мостом» між локальними ініціативами та фінансовими інструментами JTM, забезпечуючи обмін досвідом і уникнення дублювання.

У вугільних регіонах трансформація призводить до падіння традиційних секторів (наприклад, у Польщі – закриття 12 шахт до 2030 р.), але стимулює нові: у Сілезії JTF профінансував 2 ГВт сонячної енергії та 500 тис. м² логістики, створивши 50 тис. робочих місць. У німецькій Лаузіці (відновлення після буровугілля) фокус на водневих технологіях та туризмі підвищив ВВП на 15% за 2021–2025 рр. Політика згуртованості зменшує диспаритети: коефіцієнт варіації ВВП між регіонами знизився з 45% у 2015 р. до 38% у 2025 р., а вуглецеємність ВВП ЄС впала на 28%. Водночас периферійні регіони (Греція, Португалія) інвестують у океанську енергію та агролісомеліорацію.

Ключові виклики – соціальні (безробіття до 15% у вугільних зонах), фінансові (потреба в 1 трлн євро приватних інвестицій) та геополітичні (енергетична залежність від імпорту до 2030 р.). Розрив між сходом (де 70% JTF) та заходом ЄС може посилити міграцію, а регуляції CBAM (механізм коригування вуглецевого кордону) вплинуть на експорт. Для України, як кандидата, модель актуальна: аналогічні плани TJTP для Донбасу чи Прикарпаття можуть інтегрувати зелену реконструкцію з accession до ЄС.

Зелений перехід синергізує з цифровим (Digital Decade) та соціальним стовпами: AI для моніторингу викидів, 5G для смарт-грідів. Перспективи – досягнення 20% ВДЕ у регіональному ВВП до 2030 р., зростання конкурентоспроможності через зелені патенти (ЄС – 40% світових) та модернізацію 100 тис. км мереж. Регіональна політика робить трансформацію інклюзивною, перетворюючи ризики на можливості сталого зростання.

Зелений перехід у рамках Європейського зеленого курсу та регіональна політика ЄС, зокрема Механізм справедливого переходу (JTM) з Фондом справедливого переходу (JTF) на 17,5 млрд євро та Політика згуртованості (392 млрд євро на 2021–2027 рр.), демонструють комплексну модель трансформації регіональних економік від вуглецевоємних до кліматично нейтральних до 2050 року, з скороченням викидів на 55% до 2030 р.. Цей підхід не лише забезпечує екологічну декарбонізацію через інвестиції у ВДЕ (наприклад, 2 ГВт сонячної

енергії в Сілезії чи водневі технології в Лаузіці), але й мінімізує соціальні ризики: створення до 1 млн робочих місць у зелених секторах, перепідготовка кадрів via Skills4Green та диверсифікація (біоекономіка, циркулярна економіка), що вже знизило коефіцієнт варіації ВВП регіонів з 45% (2015) до 38% (2025) та вуглецеємність ВВП на 28%.

Для України як кандидата на вступ модель JTM є стратегічним орієнтиром: аналогічні плани для Донбасу чи Прикарпаття інтегрують зелену реконструкцію з accession-процесом, посилюючи регіональний розвиток через публічно-приватні інвестиції та соціальний діалог.

Література:

1. The European Green Deal and its Impact on Regional Development. ROS Journal, 2023. URL: https://ros.edu.pl/index.php/en/?view=article&id=858

2. Стратегічний підхід до формування моделі декарбонізації. 2025. http://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/13982

3. The EU Green Deal in turbulent times. sei.org, 2025. URL: http://sei.org/publications/eu-green-deal-turbulent-times-eu-green-policy-tracker-sweden-estonia/

ОЛІЙНИК Ангеліна Віталіївна,
студентка, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***РАДЧЕНКО Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СІЛЬСЬКІ РЕГІОНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ: ДОСВІД І ОБМЕЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗГУРТОВАНОСТІ

Процес європейської інтеграції з моменту свого зародження характеризувався внутрішньою суперечністю: поглиблення економічних зв'язків неминуче призводило до посилення конкуренції, в якій сильніші, урбанізовані та центрально розташовані регіони отримували системні переваги. Периферійні-сільські, гірські, віддалені від основних ринків збуту – території опинялися під загрозою деіндустріалізації, депопуляції та маргіналізації. Саме для нівелювання цих наслідків у структурі Європейського Союзу було сформовано політику згуртованості, яка за обсягами фінансування стала другою після Спільної аграрної політики.

Формальний старт політиці згуртованості дало прийняття Єдиного європейського акту 1986 року, який визначив мету «зменшення розриву між рівнями розвитку різних регіонів». Ключовим моментом стала реформа структурних фондів 1988 року, яка запровадила принципи програмування, партнерства та додатковості. У 1994 році було створено Фонд згуртованості, орієнтований на країни з низьким рівнем доходу. Для периферійних та сільських

регіонів це означало доступ до масштабних інвестицій у транспортну інфраструктуру та екологічні проєкти, що було критично важливим для подолання географічної ізоляції.

Починаючи з порядку денного Agenda 2000 та реформи 2006 року, відбувається зсув у бік «територіальної когезії». Ключовим інструментом стали програми LEADER, які запровадили низовий підхід, дозволяючи місцевим громадам самостійно визначати пріоритети розвитку. Для сільських регіонів це відкрило можливості фінансування проєктів зі збереження культурної спадщини, розвитку агротуризму та диверсифікації сільської економіки.

Оцінюючи реальний вплив політики згуртованості, варто звернутися до конкретних прикладів. Найбільш цитованим випадком успіху є Ірландія, яка отримавши значні кошти структурних фондів, змогла трансформувати аграрну периферію в «кельтського тигра»: ВВП на душу населення зріс з 64% від середнього по ЄС у 1986 році до понад 100% у 2000-х роках. Іншим показовим кейсом є сільські регіони Східної Німеччини, які стали одним із найбільших бенефіціарів фондів. Кошти дозволили модернізувати інфраструктуру, однак проблема депопуляції сільських територій Бранденбургу та Мекленбургу-Передньої Померанії залишилася гострою через відтік молоді до міських агломерацій. Східна Польща після вступу до ЄС у 2004 році демонструє важливість інституційної спроможності: лише у програмному періоді 2014–2020 років, коли акцент було зміщено на підтримку інституційного потенціалу, вдалося досягти більш відчутних результатів у диверсифікації локальних економік.

Критичний аналіз дозволяє виокремити кілька системних обмежень: проблема «мертвої ваги», коли кошти спрямовуються на проєкти, які б у будь-якому випадку реалізувалися за рахунок національних бюджетів, а також ефект «абсорбції», коли регіональна влада концентрується на освоєнні коштів через будівництво нових об’єктів, ігноруючи витрати на подальше обслуговування інфраструктури. З розширенням ЄС на схід у 2004 та 2007 роках відбулося різке збільшення кількості регіонів-реципієнтів, що призвело до «розтягування» фінансування та змусило інституції ЄС у програмному періоді 2014–2020 років змістити акценти з інфраструктурних мегапроєктів на підтримку інституційного потенціалу та інноваційний розвиток сільських територій.

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду 1986–2020 років політика згуртованості ЄС відіграла безперечну позитивну роль у подоланні інфраструктурної ізоляції периферійних та сільських регіонів. Однак її ефективність виявилася нелінійною: вона досягала максимальних результатів там, де супроводжувалася високою інституційною спроможністю на місцях та здатністю регіональних еліт адаптувати європейські кошти під локальну специфіку. Історична еволюція політики згуртованості демонструє рух від патерналістської моделі «центр допомагає периферії» до партнерської моделі територіального розвитку, де периферійні регіони поступово навчаються бути активними суб’єктами власного розвитку в межах єдиного європейського простору.

Література:

1. Євтушенко, О.М. Політика згуртованості ЄС як механізм стимулювання розвитку сільських територій. Економіка АПК. №8. 2019. С. 87-94.
2. Кінах Н.С. Регіональна політика Європейського Союзу: історико-правовий аспект. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 256 с.
3. Мельник А.Ю. Європейська політика згуртованості: історична еволюція та сучасні пріоритети. – Київ: Інститут європейської інтеграції. 2019. 198 с.
4. Міщенко О.А. Програма LEADER як інструмент розвитку сільських громад у контексті політики згуртованості ЄС. Актуальні проблеми державного управління. № 4. 2020. С. 72-79.
5. Шевченко О.В. Політика згуртованості ЄС: історичний досвід та уроки для України. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. 284 с.

КУЛИК Юрій Сергійович,
студент, спеціальність «Біотехнології та біоінженерія»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***РАДЧЕНКО Людмила Сергіївна,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ РЕГІОНІВ ЯК ПРІОРИТЕТ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Цифрова трансформація регіонів сьогодні є одним із головних напрямів розвитку Європейського Союзу. Європейська комісія визначила стратегічні цілі цифрового розвитку до 2030 року. Серед них – забезпечення швидкісного інтернету для всіх домогосподарств, повне покриття населених пунктів мережею 5G. Реалізація цих цілей відбувається в межах політики «Цифрового десятиліття», у рамках якої країни ЄС розробляють власні плани цифрового розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє політика згуртованості ЄС, яка спрямована на зменшення регіональних відмінностей і підтримку розвитку інфраструктури, інновацій та цифрових послуг. Разом із цим працюють окремі програми, що фінансують розвиток штучного інтелекту, суперкомп'ютерів, кібербезпеки та цифрових навичок. Незважаючи на значні інвестиції, рівень цифровізації в різних країнах і регіонах Європи відрізняється. Особливо це помітно між містами і сільськими територіями. Україна, орієнтуючись на європейський досвід, також поступово розвиває цифрову трансформацію регіонів і впроваджує нові електронні сервіси.

Цифровий розвиток у ЄС базується на співпраці між європейськими інституціями, державами та регіональною владою. Основою цього процесу є стратегічні документи, які визначають напрям розвитку цифрової економіки, електронних послуг і технологій. Велика увага приділяється створенню єдиного цифрового ринку, що дозволяє компаніям і громадянам користуватися цифровими сервісами по всій території ЄС. Значну роль у підтримці регіонів відіграють європейські фонди, які фінансують розвиток швидкісного інтернету,

модернізацію шкіл, лікарень і державних установ, а також впровадження сучасних інформаційних технологій. Особлива увага приділяється сільським регіонам, де розвиток цифрової інфраструктури часто відстає. Окрім цього, у Європі активно використовується підхід розумної спеціалізації, коли кожен регіон визначає свої інноваційні напрями розвитку та концентрує ресурси саме на них. У останні роки ЄС також приймає нові законодавчі рішення, які спрощують розвиток цифрових мереж і прискорюють впровадження сучасних технологій.

Цифровізація регіонів Європи розвивалася поступово протягом останніх десятиліть. На початку 2000-х років були започатковані перші програми, спрямовані на розвиток інформаційного суспільства. Пізніше з'явилися стратегії, які передбачали розвиток цифрової економіки та інтернет-інфраструктури. У 2015 році було сформовано концепцію єдиного цифрового ринку, що стало важливим етапом інтеграції цифрових технологій у країнах ЄС. У 2021 році Європейський Союз затвердив програму розвитку до 2030 року, яка встановила конкретні цілі цифрової трансформації. Після цього почали регулярно публікуватися звіти, що оцінюють прогрес держав у досягненні цих цілей.

Наукові дослідження показують, що цифрова трансформація позитивно впливає на економічний розвиток країн і регіонів. Використання цифрових технологій у бізнесі сприяє зростанню продуктивності, розвитку електронної торгівлі та появі нових інноваційних рішень. Дослідники також зазначають, що інвестиції в цифрові технології можуть сприяти сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності економіки. Водночас успішність цифровізації багато в чому залежить від ефективності державного управління, якості законодавства та рівня розвитку інституцій. Ще однією важливою проблемою залишається нерівномірне використання інтернету та цифрових сервісів серед населення. У різних країнах і навіть у різних регіонах однієї країни рівень цифрової активності людей може суттєво відрізнятися.

У країнах ЄС вже реалізовано багато прикладів успішних цифрових проєктів. Деякі з них спрямовані на розвиток інновацій у регіонах та підтримку співпраці між місцевою владою, університетами та бізнесом. Інші проєкти пов'язані з оцифруванням культурної спадщини, створенням електронних архівів і онлайн-бібліотек. Такі ініціативи дозволяють зберігати історичні матеріали та робити їх доступними для широкої аудиторії. У багатьох містах створюються технологічні парки та інноваційні центри, які допомагають розвивати стартапи та наукові дослідження. Важливе значення мають і проєкти з розвитку інтернет-інфраструктури, особливо у віддалених населених пунктах, де раніше не було якісного доступу до мережі.

Разом із позитивними результатами існують і певні труднощі. Однією з основних проблем є різний рівень розвитку цифрової інфраструктури в регіонах. Це призводить до так званого цифрового розриву між територіями. Іншою проблемою є недостатній рівень цифрових навичок у частини населення. Без відповідної підготовки людям складно користуватися новими технологіями та електронними послугами. Також інколи виникають труднощі з координацією

між різними органами влади або фінансуванням окремих проєктів. З розвитком цифрових сервісів зростає і потреба у захисті даних та кібербезпеці. Крім того, розвиток цифрових технологій може стримуватися складними регуляторними процедурами.

Для України досвід ЄС є важливим прикладом у розвитку цифровізації регіонів. Українським регіонам доцільно розробляти власні стратегії цифрового розвитку, які будуть узгоджені з національною політикою та європейськими стандартами. Важливо залучати міжнародну підтримку та брати участь у спільних проєктах. Необхідно продовжувати розвиток швидкісного інтернету, особливо в сільських територіях, а також підвищувати рівень цифрової грамотності населення через освітні програми. Корисним може бути створення інноваційних центрів і партнерств між університетами, бізнесом та органами влади.

Література:

1. Digital Economy and Society Index (DESI). URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi

2. Digital Decade Policy Programme 2030. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade

3. Eurostat (ICT statistics). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/digital-economy-and-society

СЕКЦІЯ 5.

КУЛЬТУРНА, НАУКОВА, ОСВІТНЯ, СПОРТИВНА, КУЛІНАРНА ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ НАДБАНЬ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

ЛЕВИЦЬКА Надія Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових технологій (м. Київ, Україна)

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ВИМІР ДИПЛОМАТІЇ

У сучасному турбулентному світі, де традиційні механізми міжнародних відносин проходять випробування на міцність, роль науково-освітнього виміру дипломатії набуває стратегічного значення. Сьогодні наукові досягнення та освітні стандарти держави є не лише внутрішнім надбанням, а й потужним інструментом «м'якої сили». Вони дозволяють формувати привабливий імідж країни, налагоджувати канали комунікації в обхід політичних бар'єрів та вибудовувати довгострокові союзи на основі спільних цінностей та інтелектуальної взаємодії [5, с. 62].

Актуальність даної теми для України зумовлена необхідністю не лише збереження національного інтелектуального капіталу в умовах війни, а й активної промоції державних інтересів через наукову спільноту та академічні середовища. Науково-освітня дипломатія стає мостом, що інтегрує Україну в глобальний інноваційний простір, підтверджуючи її статус як рівноправного та прогресивного суб'єкта міжнародної політики [4, с. 8].

Освітня дипломатія сьогодні трансформується у ключовий фундамент мережевого впливу, перетворюючись із інструменту "м'якої сили" на стратегічний механізм формування міжнародних зв'язків, позитивного іміджу держави та просування національних інтересів через інтелектуальні та освітні мережі.

Освіта є найпотужнішим інструментом довгострокового впливу на міжнародній арені. Експорт освітніх послуг та залучення іноземних студентів – це не лише стаття доходу бюджету, а й підготовка майбутніх лобістів національних інтересів у країнах їхнього походження [3, с. 166]. Студент, який здобув якісну освіту та інтегрувався у культурне середовище країни, стає природним посередником у майбутніх економічних та політичних відносинах.

Міжнародна академічна мобільність наприклад, програми Erasmus+ чи Fulbright створює стійкі горизонтальні зв'язки між інтелектуальними елітами. Академічний обмін дозволяє «експортувати» національні стандарти та цінності, формуючи позитивне сприйняття держави як відкритого та демократичного

суспільства. Крім того, цифровізація освіти відкриває нові горизонти: онлайн-платформи дозволяють поширювати національний освітній контент, долаючи географічні кордони та візові обмеження.

Наукова дипломатія є прикладом мови універсального діалогу. Наука за своєю природою є транскордонною, що робить її ідеальним майданчиком для дипломатичних маневрів. Наукові досягнення в медицині, енергетиці чи космосі формують авторитет держави швидше за політичні декларації. Важливим аспектом є участь у «мегапроєктах» – спільних дослідницьких просторах, таких як CERN або космічні місії. Це дозволяє державі бути частиною «клубу лідерів», що формують глобальний порядок денний.

Яскравим прикладом технологічної дипломатії України є спадщина Бориса Патона, під керівництвом якого вітчизняна наука здійснила світові прориви – від першого зварювання у відкритому космосі до унікальної технології зварювання живих тканин [2, с. 48]. Ці винаходи не лише стали частиною глобального технічного прогресу, а й десятиліттями слугували візитівкою України, демонструючи світові, що наша держава є джерелом унікальних рішень, які рятують життя та розширюють межі людських можливостей. Така спадщина створює міцний фундамент для сучасного технологічного брендингу країни.

Специфіка науково-освітньої дипломатії України в умовах повномасштабної агресії полягає в тому, що цей напрям трансформувався в інструмент стратегічного виживання [1]. Ключовими напрямами стали:

Стійкість через науку: продовження роботи антарктичної станції «Академік Вернадський» та криголама «Ноосфера» стало сигналом світові про спроможність України підтримувати науку світового рівня навіть під час війни.

Інтеграція в ЄС: приєднання до програми «Горизонт Європа» відкрило українським вченим доступ до фінансування на рівні з країнами ЄС. Успішність заявок українських організацій доводить конкурентоспроможність вітчизняного інтелекту.

Експертна дипломатія: українські аналітичні центри стали ключовими гравцями у просуванні санкційної політики та адвокації планів відновлення України на міжнародних майданчиках.

Наукова діаспора: вчені, які наразі інтегровані у світові університети, створюють мережі впливу, руйнуючи імперські міфи про історію та культуру України безпосередньо в іноземному академічному середовищі.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що науково-освітній вимір дипломатії є стратегічним вектором утвердження державної суб'єктності. Конкуренція за інтелектуальне лідерство стає вагомішою за боротьбу за ресурси. Для України «дипломатія знань» – це можливість не лише популяризувати свої надбання, а й гарантувати собі роль одного з інтелектуальних центрів нової Європи. Інвестиції в науковий та освітній бренд сьогодні – це фундамент для стійкої міжнародної підтримки та економічного процвітання держави у майбутньому.

Література:

1. Закон України про наукову і науково-технічну діяльність : від 26 листоп. 2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.

2. Байда С. Ю. Наукова дипломатія як складник «м'якої сили» держави. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. 2021. Вип. 1(53). С. 45–51.

3.Нац. доп. про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.

4. Популяризація державних надбань України через інструменти публічної дипломатії : аналіт. доп. / за ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2022. 54 с.

5. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : PublicAffairs, 2004. 191 p.

***ЯШНИК Світлана Валеріївна*,**
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ОБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У XXI столітті освітня дипломатія набуває стратегічного значення, стаючи інструментом формування нового світового способу життя, що базується на засадах еколого-збалансованого розвитку. Популяризація державних надбань на міжнародній арені сьогодні неможлива без усвідомлення, що сучасні екологічні технології повинні доповнюватися новою системою моральних орієнтирів та гуманітарних зобов'язань.

Через механізми освітньої та наукової дипломатії держава має транслювати світовій спільноті власну систему цінностей, яка є складовою еколого-культурного світобачення. Така політика популяризації національних наукових і освітніх досягнень повинна ґрунтуватися на принципах еколого-збалансованого розвитку та лежати в основі концепції відносин людини з навколишнім середовищем, що передбачає наступні вектори: природоохоронний (припинення нарощування виробництва, яке призводить до екологічної катастрофи); інволюційний (досягнення балансу між людиною та навколишнім середовищем); коеволюційний (орієнтація на концепцію коеволюції людини та біосфери). В результаті чого формується розуміння неможливості переривання взаємодії суспільства та природи, обґрунтовується необхідність пошуку адекватних форм такої взаємодії, що сприяють збереженню як інтересів людини, так і системи в цілому. Як нова парадигма формування високоосвіченої та духовно збагаченої особистості XXI століття, виникла концепція ноосферної освіти. Головною ідеєю якої є формування цілісного екологічного ноосферного світогляду, цілісного мислення, етичного біовідповідального способу поведінки (екологічна етика) та екологічного світогляду, що визначається як головна мета ноосферної освіти [9].

Відтак, спираючись засадничі основи еколого збалансованого розвитку, основні принципи Декларації Ріо-де-Жанейро та рішення Всесвітнього саміту в Йоганнесбурзі, Україна через механізми наукової дипломатії та освіти транслює

світу власну модель сталого розвитку, де людина є головним суб'єктом трансформацій. Популяризація вітчизняних освітніх стандартів, орієнтованих на захист людської гідності та право на гармонійне життя з природою, дозволяє державі представляти себе як гуманного та рівноправного партнера в міжнародному інтелектуальному просторі. Таким чином, трансляція цих гуманістичних цінностей через освітні проєкти стає формою «м'якої сили», що утверджує міжнародний авторитет держави та позиціонує її як активного провідника глобальної екологічної та соціальної стабільності [1; 2].

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН сказано, що загальна грамотність покликана забезпечувати збалансований розвиток, мир і демократію. Відтак освіта сприяє досягненню таких важливих цілей збалансованого розвитку, як боротьба з бідністю, розвиток сільських регіонів, медицини, попередження і не розповсюдження невиліковних хвороб, вирішення екологічних проблем, проблем раціонального використання природних ресурсів і охорони природи, виробництво екологічно безпечних продуктів харчування, створення гендерночутливої системи освіти на всіх рівнях, питань етичного і правового характеру, зокрема, загальнолюдські цінності та права людини тощо [5].

Однією із форм наукової та освітньої дипломатія є зосередження зусиль на окультурюванні природних, історичних та гуманітарних цінностей, що дозволяє репрезентувати національну спадщину як невід'ємну частину глобального надбання. Повага до досвіду попередніх поколінь та популяризація екокультурних цінностей, нтегрована в сучасні освітні програми та міжнародні проєкти виступає стратегічним інструментом державного інтелектуального капіталу. Такий підхід не лише зміцнює внутрішню стабільність, а й підвищує міжнародний авторитет держави, яка виступає гарантом збереження екокультурної відповідальності на світовому рівні [5].

Аналіз даних міжнародних проєктів Horizon Europe в Україні, освітніх програм Erasmus+ Office Ukraine, матеріалів платформи Greendeal Ukraina та офіційних релізів Національного університету біоресурсів і природокористування України дозволяє нам сформувати уявлення, як через наукові та освітні проєкти Україна утверджує свій міжнародний авторитет та презентує державні надбання у сфері сталого розвитку [3; 4; 6; 7; 8]. Сучасні інструменти популяризації основних екологічних міжнародних ініціатив (2024 – 2026 рр.) структуровано у таблиці.

Міжнародні проєкти як інструменти освітньої та наукової трансформації суспільства до еколого збалансованого розвитку, (2024 – 2026 рр.)

Назва проєкту / Ініціатива	Термін реалізації	Ключова дипломатична та соціально-екологічна місія	Роль у популяризації державних надбань
HydraLink (Horizon Europe)	2024 – 2030	Створення мереж передового досвіду в агросфері контрольованого середовища	Репрезентація України як координатора інноваційних досліджень у ЄС

Green transition in Ukrainian universities	2024 – 2026	Впровадження зелених бізнес-моделей та стандартів якості вищої освіти згідно з Цілями сталого розвитку ООН	Утвердження національних освітніх стандартів як екологічно відповідальних та євроінтегрованих.
PROGRESS (IKI)	2024 – 2028	Підготовка аграрного сектору до вимог European Green Deal та впровадження зеленого фінансування	Демонстрація готовності України до глобального екологічного лідерства та кліматичної стійкості
Ukraine Facility (Зелений перехід)	2024 – 2027	Фінансова підтримка екологічних реформ та енергетичної незалежності громад	Позиціювання України як надійного партнера, що трансформує виклики війни у можливості «зеленого» розвитку
NATURA 2000 (Проєкт ЄС)	2026 – 2027	Посилення потенціалу України щодо створення мережі природоохоронних територій	Популяризація природної спадщини та біорізноманіття України у світовій природоохоронній спільноті
GreenBuild (Erasmus+)	2024 – 2026	Спільна розробка магістерських програм із екологічного та енергоефективного проєктування будівель	Репрезентація інтелектуального капіталу України у сфері кліматично нейтральної відбудови

Проведений аналіз потенціалу України у сфері сталого розвитку підтверджує, що в сучасних умовах наукова та освітня дипломатія виступає стратегічним інструментом трансформації суспільства до еколого збалансованого розвитку є ключовим засобом популяризації державних надбань на міжнародній арені. Узагальнення досвіду реалізації міжнародних проєктів доводить, що спільні інтелектуальні ініціативи є дієвим майданчиком для імплементації засадничих основ дипломатії «зеленої освіти», де науково-освітні здобутки стають основою міжнародної репрезентації держави. Україна через механізми наукової дипломатії транслює світу власну модель сталого розвитку, де людина є головним суб'єктом трансформацій.

Література:

1. Greendeal Ukraina. Training and research programs for the green transition in Ukraine. 2024–2026. URL: https://greendealukraina.org (accessed: 19.03.2026).

2. Horizon Europe in Ukraine. Opportunities and projects for Ukrainian researchers in the field of environment and climate. 2024. URL: http://pipin.org.ua (accessed: 19.03.2026).

3. International Energy Agency. World Energy Outlook 2023. IEA. Paris, 2023. URL: iea.org (accessed: 12.03.2026).

4. IPCC. Climate Change 2023: Synthesis Report. Intergovernmental Panel on Climate Change. Geneva, 2023. URL: ipcc.ch (accessed: 19.03.2026).

5. Mudrak O., Sobchyk W., Nahorniuk O., Mudrak H., Yashnik S., Tarasenko H. / Mechanisms of stimulation of socio-economic development of regions in conditions of transformation. / 1.7. Environmental literacy of the leaders of the new formation in an open

society Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. P. 78-110.
6. National Erasmus+ Office in Ukraine. Jean Monnet Actions and Capacity Building in Higher Education: Ecology and Sustainable Development Projects. 2025. URL: https://erasmusplus.org.ua (accessed: 19.03.2026).
7. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. International research projects and educational diplomacy initiatives. 2024–2026. URL: https://nubip.edu.ua (accessed: 19.03.2026).
8. Systemy docieplеń – Styropian Arsanit. Extradach. URL: https://extradach.pl (accessed: 19.03.2026).
9. Terentieva N., Yashnik S. Basic Provisions of Noospheric Education in the Context of Modern Civilization Paradigm Edukacja – Technika – Informatyka / Edukacja – Technika – Computer science: Kwartalnik Naukowy Nr 1(27)/2019/ Quarterly Journal No 1/27/2019. P. 91-96.

ЛЕВИЦЬКА Надія Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет харчових технологій (м. Київ, Україна)
ЧУПИС Ірина Юріївна,
студентка, Національний університет
харчових технологій (м. Київ, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВІД ОБРАЗІВ ДО СЕНСІВ

В умовах сучасної геополітичної турбулентності культурна дипломатія трансформується з допоміжного механізму зовнішньої політики на фундаментальний інструмент формування державної суб’єктності. У цих умовах кінематограф виступає не лише як культурний продукт, а як стратегічний комунікативний канал, що формує «м'яку силу» держави. Як зазначають дослідники, ефективна публічна дипломатія через кіно дозволяє не просто демонструвати культуру, а й здійснювати глибокий вплив на політичне сприйняття країни за кордоном [1, с. 12]. Для України цей інструмент став критично важливим у контексті протидії дезінформації та утвердження власної суб’єктності [2, с. 88].

Український досвід останнього десятиліття демонструє перехід від репрезентативної моделі (демонстрація традицій) до стратегічної комунікації**,** де кіно стає медіумом для трансляції політичних сенсів, національних цінностей та візії майбутнього. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу того, як візуальний образ держави конвертується у реальний політичний капітал та міжнародну солідарність.

Трансформація українського кіно від етнографічних образів до складних візуальних сенсів відображає процес деколонізації національного наративу. Візуальні коди сучасної стрічки стають мовою, яка зрозуміла глобальному глядачеві, водночас зберігаючи унікальну ідентичність [3, с. 45]. Це дозволяє

конвертувати культурні проєкти у реальні зовнішньополітичні дивіденди, що закріплено у стратегічних пріоритетах держави [4].

Довгий час візуальна репрезентація України у світі була обмежена або колоніальними стереотипами («шароварщина», провінційність), або наративом «країни в біді». Сучасний український кінематограф здійснює радикальний розрив із цією традицією: стрічки останніх років (наприклад, роботи Валентина Васяновича чи Антоніо Лукіча) пропонують глядачеві естетично складний, інтелектуальний візуал. Україна постає як модерна європейська держава з багаторівневою культурою, а не як постсоціалістична периферія.

Замість образу жертви, кіно транслює образ активного суб'єкта. Навіть у воєнній драмі акцент зміщується з «покути» на «дію» та «гідність». Це критично важливо для публічної дипломатії, адже світ воліє підтримувати сильних та зрозумілих партнерів. Публічна дипломатія через кіно працює ефективно лише тоді, коли локальна історія набуває універсального значення. Через фільми «Довбуш», «Памфір», «Клондайк» Україна експортує сенс свободи не як політичного гасла, а як екзистенційного вибору. Для західного глядача це перетворює Україну на «захисника спільних цінностей». Кіно стає інструментом «деблокування» української історії. Через екранні образи світ дізнається про суб'єктність України, її окремішність від «імперського центру», що руйнує російські пропагандистські міфи про «єдиний народ». Успіх кінодипломатії вимірюється не лише касовими зборами, а й зміною дискурсу. Так фільм «20 днів у Маріуполі» Мстислава Чернова став найпотужнішим дипломатичним інструментом 2023-2024 років. Отримання «Оскара» та покази в кулуарах ООН та Конгресу США безпосередньо впливали на рівень міжнародної підтримки.

Анімація дозволяє залучити наймолодшу аудиторію. Успішний прокат «Мавки» у понад 80 країнах створює позитивний візуальний код України, заснований на міфології та екологічній етиці, що працює на перспективу десятиліть.

Присутність українського контенту на Netflix, Apple TV та HBO Max є формою «побутової дипломатії». Коли іноземець обирає український фільм для вечірнього перегляду, він інтегрує Україну у свій культурний простір як рівноправного гравця.

Отже, кінодипломатія сьогодні є автономним суб'єктом системи міжнародних зносин України. Синергія державних інституцій, приватних ініціатив та мистецького середовища створює стійкий бренд держави, здатної генерувати універсальні сенси [5, с. 210]. Сучасний кінематограф успішно здійснив перехід від створення зовнішньо привабливих, але часто стереотипних «образів» до трансляції глибоких онтологічних «сенсів». Це дозволило Україні вийти за межі традиційного фольклорного наративу та постати перед світом як модерна, інтелектуальна нація з унікальним екзистенційним досвідом стійкості. Візуальна мова кіно стала інструментом деколонізації української ідентичності, що є критично важливим для утвердження державної суб'єктності в умовах глобальних геополітичних трансформацій [3, с. 51].

Перспективи подальшого розвитку кінодипломатії лежать у площині копродукції та глибшої інтеграції українських наративів у глобальний

попкультурний контекст, що дозволить «м'якій силі» України працювати на випередження майбутніх викликів.

Література:

1. Ганжа Л. Кіно як інструмент публічної дипломатії: український контекст. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. 2020. № 2. С. 10–15.

2. Почепцов Г. *Сучасні інформаційні війни*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.

3. Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. Стратегічні пріоритети. 2016. № 1. С. 44–52.

4. Міністерство закордонних справ України. Стратегія публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 роки. URL: https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf.

5. Зернецька О. Глобальна комунікація та публічна дипломатія. Київ: Інститут всесвітньої історії НАН України, 2020. 352 с.

ПЕТРОВА Наталія Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова (Одеса, Україна)

НАУКОВА ТА ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ НАДБАНЬ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ : ДОСВІД ЄВРОРЕГІОНУ НИЖНІЙ ДУНАЙ

Сучасні виклики окрім змагань країн на міжнародній арені за економічні ресурси чи політичний вплив актуалізували та підвищили роль та змагання за символічний капітал – довіру, репутацію, інтелектуальний авторитет. У свою чергу це призвело до процесів підвищення значення та дієвості інструментів так званої «м'якої сили», серед яких особливе місце посідають наукова та освітня дипломатія. Спробуємо розглянути це на прикладі співпраці наукових та освітніх установ Єврорегіону «Нижній Дунай», який було створено 14 січня 1998 року і до якого входять: Одеська область (Україна), повіти Галац, Тулча, Браїла (Румунія), райони Кагул та Кантемір (Молдова).

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що глобалізаційні процеси посилюють роль знань, інновацій і міжкультурної комунікації. Для України, яка перебуває в умовах війни та водночас прагне до повноцінної інтеграції у світовий простір, наукова та освітня дипломатія стають не лише засобом представлення держави, а й важливим інструментом міжнародної підтримки та утвердження її суб'єктності.

Наукова дипломатія зазвичай визначається як використання наукового співробітництва для налагодження міжнародних відносин, обміну знаннями та спільного вирішення глобальних проблем. Вона охоплює як дипломатію в інтересах науки, так і науку в інтересах дипломатії.

Освітня ж дипломатія, своєю чергою, пов'язана з просуванням освітніх програм, академічної мобільності, міжуніверситетських партнерств і культурно-

інтелектуального обміну. Вона сприяє формуванню довготривалих зв'язків між суспільствами через освітні інституції та людський капітал.

Обидва ці напрями виконують спільну функцію – формування довіри та взаєморозуміння між країнами, що є основою сталих міжнародних відносин.

Серед основних механізмів реалізації наукової та освітньої дипломатії варто виокремити міжнародні наукові проєкти та дослідницькі консорціуми, які об'єднують учених різних країн навколо вирішення спільних проблем. В цілому важливу роль відіграють програми академічної мобільності (Erasmus+, Fulbright, тощо) які дозволяють студентам і науковцям здобувати досвід навчання та досліджень за кордоном. Натомість для окресленого регіону ці програми, так би мовити не працюють, оскільки вони актуальні для установ, що не знаходяться в в такій близький відстані. Основними закладами, що реалізують співпрацю стали: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеський національний морський університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Нижньодунайський університет (м. Галац, Румунія), Кахульський університет імені Б. Хаждеу (Молдова) які працюють за традиційними формами співпраці: спільні наукові проєкти, конференції, експедиційні дослідження – які виявилися досить ефективними і мають значущі та дієві результати.

Не менш важливими можуть бути спільні освітні програми та програми подвійних дипломів, що можуть сприяти інтеграції освітніх систем і така робота розпочата, натомість поки не реалізована в повній мірі. Була реалізована програма вивчення румунської історії, культури та мови для здобувачів ОНУ імені І.І. Мечникова та Ізмаїльського державного гуманітарного університету, є постійно діючі програми між Нижньодунайським та Кахульським університетами. Найбільш дієвими формами роботи стали проведення щорічних міжнародних конференцій, форумів і виставок, які стали платформами для презентації наукових досягнень і встановлення професійних контактів. Цей досвід за 28 років має усталений характер системних зв'язків, результатами яких окрім проведених щорічних конференцій за участі університетів регіону стали наукові видання з історії та культури українців Добруджі, участь в редакційних колегіях наукових видань університетів регіону, проведення спільних досліджень та їх популяризація і презентація.

На окрему увагу заслуговує діяльність Союзу українців Румунії (філії в повітах Тульча та Галац) з якими маємо досвід співпраці з кінця 1990-х років. Основними формами стала популяризація мови, допомога у відновленні викладання української мови для представників української діаспори в регіоні, польові етнографічні дослідження нижньодунайського варіанту культури та презентація результатів досліджень. Впродовж понад 25 років тісні контакти з Союзом українців Румунії дали результати у вигляді низки проведених заходів етнографічного та культурологічного характеру, що допомагає українській діаспорі зберігати свою ідентичність. Окремо слід зазначити про важливу та неоцінену допомогу СУРу та його філій в Галаці і Тульчі після початку повномасштабного вторгнення, оскільки саме цей регіон приймав найбільшу кількість українців, що тікали від війни. На плечі місцевих громад на освітніх закладів було покладено місію адаптації тимчасово переміщених осіб, надання

першочергової допомоги і цьому вже також нами було присвячено низку доповідей та публікацій. У цьому контексті особливу роль відіграють самі науковці та здобувачі, які виступають неформальними «амбасадорами» своїх країн.

Наукова та освітня дипломатія є ефективними інструментами популяризації державних надбань. Вони дозволяють поширювати знання про історичні, культурні та наукові досягнення країни, презентувати національні наукові школи, формувати позитивний імідж держави як інноваційної та відкритої до співпраці.

Крім того, ці інструменти відіграють важливу роль у протидії дезінформації та викривленню історичних наративів. Через академічний діалог і освітні практики формується більш об'єктивне розуміння подій і процесів, що є особливо важливим у сучасних умовах інформаційних протистоянь. В перші місяці повномасштабного вторгнення особливо актуальними та затребуваними були лекції викладачів та науковців з Одеси та Ізмаїла з української історії та історії української державності для румунських та молдовських студентів. З часом постало питання відкриття шкіл (навчальних просторів) для дітей з України і регіон доволі успішно з цим впорався.

Якщо звернутися до українського контексту, то варто зазначити, що Україна активно інтегрується у європейський і світовий науково-освітній простір. Участь у програмах Європейського Союзу відкриває нові можливості для українських дослідників і студентів.

Важливу роль відіграють також міжнародні партнерства університетів, які сприяють обміну досвідом і підвищенню якості освіти.

В умовах війни наукова та освітня дипломатія виконують також функцію адвокації – вони допомагають доносити до міжнародної спільноти правдиву інформацію про події в Україні, мобілізувати підтримку та зміцнювати солідарність. Під час проведення спільних заходів важливим компонентом є висвітлення цих подій в засобах масової інформації, що підвищує їх авторитетність та дієвість.

Разом із тим існують і певні виклики. Серед них – недостатній рівень фінансування науки, проблема «витоку мізків», а також нерівномірна інтеграція українських інституцій у глобальні наукові мережі. Важливою проблемою є також потреба у більш чіткій координації між державними органами, що відповідають за наукову, освітню та зовнішню політику. Треба зазначити, що 28 років співпраці свідчать про перевагу саме особистісного фактору – в кожному університеті-партнері є науковці, представники адміністрації, які за ці роки вже стали друзями і ця співпраця є невід'ємною складовою їхнього життя та наукової діяльності і дуже часто ґрунтується саме на цих зв'язках.

Перспективи розвитку наукової та освітньої дипломатії в Україні пов'язані з посиленням державної стратегії у цій сфері, розширенням міжнародних партнерств і грантових можливостей, а також підтримкою українських дослідників як в Україні, так і за її межами.

Важливим напрямом є також використання цифрових платформ для глобальної комунікації, що дозволяє значно розширити аудиторію та підвищити ефективність проведених заходів.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що наукова та освітня дипломатія є не лише інструментами іміджевої політики, а й стратегічними ресурсами розвитку держави. Вони забезпечують довгостроковий вплив через формування довіри, партнерств і спільного інтелектуального простору.

Для України це особливо важливо, адже йдеться не лише про представлення країни у світі, а й про утвердження її як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин.

ЗАХОЖАЙ Зореслава Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент
Таврійський національний університет імені
В.І. Вернадського (м. Київ, Україна)

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЗА КОРДОНОМ: СТРАТЕГІЇ БОРОТЬБИ З РОСІЙСЬКИМИ НАРАТИВАМИ В МУЗЕЯХ ТА ГАЛЕРЕЯХ СВІТУ

Українська культура впродовж століть розвивалася в умовах колоніальної залежності від Російської імперії та Радянського Союзу. Численні утиски, заборони, репресії та системне витіснення української мови й ідентичності змушували вітчизняних митців адаптуватися до імперських рамок, що призвело до масштабного привласнення їхнього спадку Росією. В умовах сучасної повномасштабної війни деколонізація культури за кордоном стала критично важливим складником національної безпеки та культурної дипломатії України.

Деколонізація української культури на міжнародній арені передбачає системне визволення вітчизняного мистецтва, історії та науки з тіні російського імперського дискурсу. Це процес припинення ототожнення українського спадку з російським, повернення вкрадених імен та формування суб'єктності України у світовому культурному ландшафті. Основними завданнями цього процесу є:

- розвінчання колоніальних міфів про «єдиний культурний простір» або домінування російської культури;
- донесення правди про багатовікову політику русифікації та фізичне нищення української інтелігенції (зокрема, Розстріляного відродження);
- надання розголосу фактам вивезення та привласнення росіянами творів мистецтва, особливо з тимчасово окупованих територій України;
- правильне написання, транслітерація й термінологія;
- повернення справжньої національної та територіальної ідентичності діячам мистецтва, яких РФ роками незаконно маркувала як «російських».

Боротьба за українську культурну суб'єктність ведеться паралельно на державному та громадському рівнях.

Український інститут (УІ) спільно з партнерами реалізує довгострокові проєкти. Важливим інструментом став практичний посібник "Supporting

Decolonisation in Museums: Focus on Ukraine" (розроблений УІ разом з ICOM та Британською Радою), який допомагає світовим галереям коректно маркувати експонати. Також активно впроваджуються українські аудіогіди в найбільших музеях світу (Меморіальний музей миру в Хіросімі (Японія), Музей Нобелівської премії (Швеція), Центр пам'яті, толерантності та соціальної інклюзії (Перу), Музею Галлен-Каллела у Фінляндії, Лувр (Франція), Колізей (Італія), музей Альбертіна (Австрія).

Книги та збірки на кшталт «Деколонізація мистецтва. За межами очевидного», презентовані на Венеційській бієнале, розкривають неоімперську сутність Росії та відновлюють стерті сторінки українського мистецтва. У Ukraïner разом з експертами різних галузей розповідає, як Росія в різні часи буквально чи ментально поневолювала українців і як нам нарешті обірвати всі зв'язки з нею.

Успішні кейси деколонізації часто є результатом послідовного тиску українських активістів, мистецтвознавців (зокрема, Оксани Семенік) та незалежних дослідників. Вони використовують метод юридично та історично обґрунтованого натиску, медійного розголосу та прямого листування з кураторами.

Завдяки синергії державних інституцій та активістів у світовій музейній спільноті розпочалися незворотні зміни щодо атрибуції творів мистецтва та ідентифікації художників:

Наприклад, у межах спецпроєкту «Деколонізація» лондонська National Gallery першою перейменувала пастель Едгара Дега «Російські танцівниці» на «Танцівниці в українському вбранні», адже на картині зображені жінки у традиційному українському одязі зі стрічками у синьо-жовтих кольорах. Згодом цей крок повторили Metropolitan Museum of Art (Нью-Йорк) та Музей Гетті (Лос-Анджелес).

Справжнім проривом стало рішення музею Metropolitan переглянути класифікацію трьох видатних художників XIX століття, яких раніше титрували як «російських»:

- Архипа Куїнджі було офіційно визнано українським митцем, а до опису його картини «Червоний захід сонця над Дніпром» додали важливу деколонізаційну примітку: «у березні 2022 року Художній музей Куїнджі в Маріуполі був знищений російським авіаударом»;
- Іллю Рєпіна також визнано українським художником із відповідною зміною описів до його робіт у галереях;
- для Івана Айвазовського музейники додали суттєве біографічне уточнення: «вірменин, народився в Російській імперії [нині Україна]».

Окрім цього, амстердамський Stedelijk Museum офіційно змінив класифікацію Казимира Малевича з російського на українського художника. Процес повернення імен триває і наразі охоплює також Володимира Татліна, Олександра Мурашка, Давида Бурлюка, Олександра Архипенка, Олександру Екстер та багатьох інших. Світові інституції поступово відмовляються від розмитого та маніпулятивного терміну «російський авангард» щодо митців українського походження. Важливою стратегією є пояснення західному глядачу,

що багато «російських» митців насправді були жертвами режиму (наприклад, розстріляний Михайло Бойчук). Висвітлення репресій проти української культури руйнує міф про «благодатний вплив» імперії на розвиток талантів.

Деколонізація українського мистецтва за кордоном — це тривалий процес деконструкції імперських міфів про «велич російської культури», яка десятиліттями підживлювалася за рахунок апропріації здобутків інших народів. Кожна змінена етикетка в музеї, кожна лекція про самобутність українського бароко чи авангарду наближає момент, коли Україна буде сприйматися світом через власну оптику, а не через викривлене дзеркало Москви. Світ має усвідомити: те, що вважалося «російським», насправді є результатом багатовікового колоніального грабунку України. Це битва за історію, яка триває в галерейних залах так само гостро, як і на інших фронтах. Повернення імен українських митців та коректне маркування їхніх робіт у провідних музеях світу не лише відновлює історичну справедливість, а й утверджує культурну суб'єктність України як самостійної європейської нації.

Література:

1. Агеєва В. П. За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини. Київ : Віхола, 2021. 360 с.

2. Березовська С. Деколонізація та розплутування в українському мистецтві. post: MoMA. 2023. URL: https://post.moma.org/decolonization-and-disentanglement-in-ukrainian-art

3 Деколонізація в музеях: Україна у фокусі. – https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2026/06/dekolonizacziya_chastyna-1_-poradnyk.pdf

4. Любка А. Орієнталізм. Незалежний культурологічний часопис «Ї». 2022. URL: https://ji-magazine.lviv.ua/2022/lyubka-oriyentalizm.htm

ДОМОРОСЛИЙ Валентин Іванович,
кандидат історичних наук,доцент,
Уманський національний університет (м. Умань, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ ПРОВИ НА П'ЯТОМУ РОЦІ РОСІЙСЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ВІНИ

У нинішньому багатовимірному світі надзвичайної актуальності набуває міжкультурна співпраця різних країн і народів. Культура як сукупність цінностей, що створюють смислове наповнення для суспільства, є важливим та ефективним інструментом дипломатії. Культурна дипломатія має унікальну здатність впливати на громадську думку й ідеологію, створюючи міцний фундамент, що дає державі змогу обстоювати та просувати свої національні інтереси на міжнародній арені.

Культурну дипломатію як інструмент м'якої сили в сучасній дипломатичній практиці нерідко асоціюють із публічною дипломатією. «М'яка сила» на думку Д. Ная спирається на здатність формувати уподобання інших [Парчевська, 2020].

Протягом усієї своєї історії Росія розглядає культурну дипломатію як інструмент загарбницької політики, та формування проросійських настроїв у різних країнах та континентах. Росія, маючи довгу історію неінституціональної

культурної дипломатії ще з часів Російської імперії, у радянський період, особливо під час «холодної війни» перевела цю діяльність у статус державного завдання надзвичайної важливості, залучаючи всі можливі ресурси та акцентуючи на класичному прошарку своєї культури. Результатом цього є домінування, принаймні на Заході, «міфу про абсолютну велич російської культури, навіть фахівці найвищого ґатунку перебувають в полоні цього стереотипу та ілюзії того, що російська культура чимось краща за культуру сусідніх із нею країн» [Шейко 2022]. Це призвело до того, що директор Ермітажу М. Піотровський відверто стверджує, що «російські культурні події за кордоном є культурними спецопераціями», що Росія веде «культурний наступ на Захід», а російська виставка у Парижі – це «російський прапор над Булонським лісом» [Ермітаж 2022].

У 2014 р. розпочалося вторгнення Росії в Україну, під контроль окупанта потрапили Крим та деякі регіони Донецької та Луганської областей. Це стало можливим через те, що мешканці цих регіонів, або частково, або повністю не сприймали свою українську ідентичність. З одного боку це стало можливим через те що Україна зробила недостатньо для просування своєї культурної ідентичності, з другого — це стало результатом маніпулювання Росією гуманітарної тематики. Російській культурі в Україні весь цей час приділяли непропорційно, незаслужено багато уваги. До 2013 р. — Росія мала більший вплив на теренах нашої країни аніж будь яка світова.

Одним з найпотужніших проявів російської культурної дипломатії, яка більша нагадує культурний імперіалізм стала література, яка за словами О. Забужко стала національною релігією [Забужко 2022].

Російська Федерація продовжує активно інструменталізувати культуру для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей і виправдання агресивної війни проти України. За ворожими танками, після 24 лютого 2022 р., їхали вантажівки з брехливими російськими підручниками. В Україні пошкодили або зруйнували через повномасштабне вторгнення понад 2100 закладів культури, загинуло понад 100 митців, письменників, поетів, режисерів, акторів. Все це дало можливість культурологу Володимиру Єрмоленку, зробити висновок у дискусії із західними культурологами, що шанований ними роман «Війна і мир» Толстого є «теологією війни» про те, «якими великими люди стають на війні» [Десятерик 2025]. Саме цими мотивами переповнена російська культура на сучасному етапі.

Незважаючи на п’ятий рік великої війни значна частина українців і надалі знаходяться у полоні російської культурної дипломатії. Згідно інформації міністерки культури України Тетяни Бережної: «На п'ятому році повномасштабної війни 71% українців регулярно споживає російськомовний контент. А майже чверть з них роблять це щодня" [Міністерка, 2026]. Результати даються взнаки вороже ставлення частини українського суспільства до проблем мобілізації, здійснення активного чи пасивного спротиву діяльності ТЦК СП. Наслідком російського впливу нехтування своїми героями. Звідусіль на різних інформаційних платформах маємо інформацію як мешканці українських населених пунктів чинять опір перейменуванню вулиць з імен діячів Другої

світової війни на честь Захисників України, не розуміючи, що перші свідомо чи несвідомо захищали імперію, а сучасні звитяжці захищають саме свою Вітчизну.

Також яскравим символом російської культурної дипломатії на світовій арені, що завжди була не стільки культурою, скільки зброєю, є молот у скрипковому футлярі, який путінський підручний Євген Пригожин прислав у Європарламент.

Зважаючи на все це, українській та світовій громадськості пора перестати слухати облудні розмови про російську «духовність», «релігійність», «братерство», вони вже багато наговорили, зараз за них промовляють їхні ракети.

Література:

Десятерик Д., 2025, «СВО «Війна і мир»: глобальна брехня російської культури. URL: https://lb.ua/culture/2025/01/28/657461_svo_viyna_i_mir_globalna_brehnya.html

Забужко О., 2022, Захід прогледів російський фашизм. URL: https://www.argumentua.com/stati/oksana-zabuzhko-zakh-d-progled-v-ros-iskii-fashizm.

«Ермітаж» і Путін: чи можна відділити російську культуру від дій російської влади? Радіо Свобода. 2022. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ viyna-rosiys%CA%B9ka-kul%CA%B9tura-kolonializm/31924992.html

Міністерка культури: 71 відсоток українців регулярно споживають російськомовний контент. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2026/04/21/8031187/

Парчевська В.В., Паніна Г.І.,2020, Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». URL: file:///D:/Downloads/8422-Текст%20статті-16916-1-10-20200515.pdf.

Шейко Володимир: «Українська культура вийде з цієї війни дуже пошрамованою». Лівий берег. URL: https://lb.ua/culture/2022/08/16/526279_ volodimir_sheyko_ukrainska.html

КАЛІНІЧЕВА Галина Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ЦИФРОВА АРХІВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стрімка цифрова трансформація суспільства істотно змінює характер функціонування архівних установ, переосмислюючи їхню роль у системі державного управління, інформаційної політики та міжнародної комунікації. Якщо наприкінці XX ст. головними завданнями архівів залишалися комплектування, зберігання та використання документальної спадщини, то у XXI ст. дедалі більшого значення набувають відкритість, цифрова доступність, інтеграція до міжнародного інформаційного простору та активна комунікація із суспільством.

Особливої актуальності ці процеси набули в умовах російсько-української війни. Архівні документи перетворилися не лише на історичні джерела, а й на важливий інструмент інформаційного протистояння, захисту історичної правди, документування воєнних злочинів, протидії дезінформації та формування міжнародної підтримки України. Саме тому сучасні архівні установи дедалі частіше виконують функції комунікаційних центрів, що забезпечує суспільство

достовірною інформацією та сприяє формуванню колективної історичної пам'яті.

Під *цифровою архівною дипломатією* ми розуміємо напрям сучасної архівної діяльності, що реалізується шляхом використання цифрових технологій та мережевих комунікацій для представлення документальної спадщини у глобальному інформаційному просторі, розвитку міжнародного архівного співробітництва, формування історичної пам'яті, протидії дезінформації та зміцнення гуманітарного авторитету держави.

Її концептуальна модель може бути представлена як взаємодія п'яти взаємопов'язаних компонентів:

- цифрової інфраструктури (електронні архіви, цифрові репозитарії, хмарні сервіси);
- документальної спадщини як змістової основи комунікації;
- міжнародного професійного партнерства;
- цифрових каналів комунікації (офіційні вебсайти, соціальні мережі, мультимедійні платформи, відкриті цифрові ресурси);
- міжнародної аудиторії, на яку спрямовано комунікаційний вплив.

На відміну від традиційної архівної дипломатії, яка реалізовувалася переважно через міждержавні угоди, професійні контакти архівістів та діяльність міжнародних організацій, цифрова архівна дипломатія використовує сучасні інформаційно-комунікаційні технології, цифрові платформи, соціальні мережі, онлайн-виставки, цифрові архіви та міжнародні електронні ресурси.

Фактично цифровізація архівної справи поступово виходить за межі технічної модернізації та стає складовою стратегічних комунікацій держави.

У сучасній гуманітарній науці поняття *стратегічних комунікацій* трактується як комплекс узгоджених інформаційних заходів держави, спрямованих на досягнення довгострокових політичних, соціальних і культурних цілей. На відміну від звичайної інформаційної діяльності, стратегічні комунікації формують довіру, репутацію та систему суспільних цінностей.

Архівні установи дедалі активніше долучаються до цього процесу. Якщо ще двадцять років тому основною аудиторією архівів були переважно історики та дослідники, то сьогодні цифрові архівні ресурси використовують журналісти, дипломати, правозахисники, міжнародні організації, освітяни, генеалоги, працівники музеїв, органи державної влади тощо.

Цифрові технології фактично ліквідували просторові бар'єри доступу до документальної спадщини. Оцифровані документи стають елементами світового інформаційного простору, а архівні установи – активними суб'єктами міжнародної комунікації.

У цьому контексті цифрова архівна дипломатія реалізує низку взаємопов'язаних функцій.

По-перше, це *репрезентаційна функція*, що полягає у презентації історико-культурної спадщини держави світовій спільноті. Онлайн-виставки, цифрові колекції, міжнародні вебпроєкти та мультимедійні ресурси створюють позитивний образ країни як держави, що дбає про збереження власної документальної спадщини та забезпечує відкритий доступ до неї.

По-друге, це *інформаційно-просвітницька функція*. Архівні документи дедалі частіше використовуються для популяризації історичних знань, формування історичної культури та розвитку критичного мислення. В умовах інформаційних воєн саме документ стає найбільш переконливим доказом достовірності історичних фактів.

По-третє, особливого значення набуває *контрдезінформаційна функція*. Російська агресія проти України продемонструвала, що історія стала одним із головних об'єктів інформаційних маніпуляцій. Архівні документи виступають важливими доказами під час спростування історичних фальсифікацій, міфів про українську державність, походження української нації, історію Криму, Голодомору, політичних репресій та сучасної війни.

По-четверте, важливою є *правозахисна функція* цифрових архівів. Документування воєнних злочинів, цифрове збереження доказової бази, створення міжнародних електронних архівів російської агресії формують основу майбутніх міжнародних судових процесів.

Усе це свідчить про поступову трансформацію архіву з інституції пам'яті у важливого учасника державної інформаційної політики.

Практична реалізація цифрової архівної дипломатії здійснюється за допомогою широкого спектра *цифрових інструментів*.

Передусім це *цифрові архівні інформаційні системи*, які забезпечують віддалений доступ до документів незалежно від місця перебування користувача. Вони формують глобальний інформаційний простір документальної спадщини та відкривають нові можливості міжнародної співпраці.

Важливим інструментом стали *цифрові виставки*. На відміну від традиційних експозицій, вони не мають часових або територіальних обмежень, можуть оперативно оновлюватися та перекладатися кількома мовами. Саме цифрові виставки останнім часом стали одним із найефективніших засобів представлення української історії міжнародній аудиторії.

Активно використовуються *віртуальні архівні проєкти*, які поєднують документи різних країн у єдиному інформаційному середовищі. Такі ресурси сприяють формуванню спільного історичного простору та розвитку міжнародних дослідницьких програм.

Окремим напрямом стає діяльність архівів у *соціальних мережах*. Facebook, YouTube, Instagram, LinkedIn та інші цифрові платформи дозволяють архівним установам безпосередньо взаємодіяти з користувачами, популяризувати архівні документи, оперативно реагувати на суспільні події та розширювати міжнародну аудиторію.

Суттєвого розвитку набувають цифрові гуманітарні технології – інтерактивні карти, часові стрічки, тривимірні реконструкції, цифрові наративи, інструменти штучного інтелекту для автоматичного розпізнавання рукописних текстів, багатомовного пошуку та семантичного аналізу архівних ресурсів тощо.

Таким чином, цифрові технології вже не лише забезпечують доступ до документів, а стають самостійними інструментами міжнародної гуманітарної взаємодії, виводячи архівну дипломатію на рівень стратегічної комунікації.

Література:

1. Кононенко В., Комарова Т. (2024). *Digital Diplomacy as a Means of Strategic State Communication* // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». № 45. С. 15–20. https://doi.org/10.26565/2220-8089-2024-45-02

2. Кравчук Н., Андрощук Д., Бойко Т. (2026). *Стратегічні комунікації та публічна дипломатія як інструменти формування нового світового порядку й зміцнення конкурентоспроможності України* // Empirio. Т. 3. №1. С. 83-96. https://doi.org/10.18523/3041-1718.2026.3.1.83-96

3. Максимова І., Шелудякова Н., Вишневська К., Кулішов В. (2024). *Дослідження сучасної парадигми цифрової дипломатії в контексті зовнішньої політики та міжнародних відносин: кейс України* // Економічний простір. Збірник наукових праць. 2025. № 201. https://doi.org/10.30838/EP.201.106-114

4. Bjola C., Fjällhed A. (2025). *Public diplomacy in the crossfire: decoding Ukraine's "Strategic Self" during wartime.* International Affairs. *International Affairs*, Volume 101, Issue 6, November 2025, Pages 2059–2083, https://doi.org/10.1093/ia/iiaf179

5. Critelli M. (2026). *Archives, Archival Bond, and Digital Representation: A Case Study with the International Image Interoperability Framework.* https://doi.org/10.48550/arXiv.2601.14823

БЕРЕЗОВСЬКИЙ Олег Миколайович,
кандидат історичних наук,
Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства (м. Київ, Україна)

АРХІВНА СПАДЩИНА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

На сьогодні дипломатія перетворилася на один із ключових інструментів реалізації зовнішньополітичних стратегій, оскільки саме вона забезпечує формування міжнародної довіри, позитивного іміджу держави. Для України питання розвитку публічної дипломатії набуло особливої актуальності після початку Війни за Незалежність України у 2014 р. і стало одним із пріоритетів державної політики. У сучасній системі міжнародних відносин особливого значення набуває використання історико-культурної та архівної спадщини. В умовах гібридної війни боротьба ведеться не лише на полі бою, але й у сфері історичної пам'яті, інформаційного простору. Саме тому архівні документи, які містять автентичні свідчення історичних процесів, перетворюються на важливий інструмент захисту національних інтересів [1, с.13-14]. Українські архіви, як зберігачі національної пам’яті, стають стратегічним активом в інформаційній війні проти агресора, що маніпулює історією [2].

Архівні установи перестають бути виключно інституціями зі зберігання документів. У сучасних умовах вони виконують значно ширший спектр функцій: забезпечують відкритий доступ до історичних джерел, реалізують міжнародні виставкові проєкти, створюють цифрові колекції, беруть участь у міжнародних дослідницьких програмах, сприяють розвитку міжнародного наукового співробітництва. Завдяки цьому архіви стають активними учасниками дипломатії. У цьому контексті архівна спадщина стає важливим ресурсом «м'якої

сили» (soft power), що дозволяє державі формувати позитивний міжнародний імідж без застосування політичного чи військового тиску. На думку американського політолога Дж. Ная, саме здатність держави приваблювати через культуру, цінності та історичну спадщину є визначальною ознакою ефективної «м'якої сили» [3, с. 94-99].

У сучасних умовах Війни за Незалежність України значення архівних документів істотно зросло. Вони використовуються не лише істориками, а й міжнародними судовими інституціями, правозахисними організаціями, музеями та дипломатичними установами. Сучасний розвиток архівної справи дає підстави виокремити архівну дипломатію як самостійний напрям публічної дипломатії. Основними інструментами архівної дипломатії є: міжнародні документальні виставки; спільні цифрові архівні проєкти; участь у міжнародних архівних організаціях; реалізація міжнародних наукових досліджень; створення електронних архівних ресурсів відкритого доступу; популяризація документальної спадщини через сучасні цифрові платформи та ін.

Провідна роль у реалізації державної архівної політики належить Державній архівній службі України (Укрдержархів), яка координує діяльність державних архівних установ, забезпечує реалізацію державної політики у сфері архівної справи та виступає одним із головних суб'єктів міжнародного архівного співробітництва. Укрдержархів активно співпрацює з Міністерством закордонних справ (МЗС) України. Одним із ключових напрямів цього співробітництва, є презентації оригіналів документів під час дипломатичних візитів. За традицією, під час офіційних зустрічей іноземних делегацій та міністрів закордонних справ, МЗС України спільно з Укрдержархівом організовує закриті або публічні демонстрації унікальних історичних документів. Ще однією важливою складовою архівної дипломатії є підготовка тематичних архівних виставок, які особисто презентує керівництво Укрдержархіву та директори провідних архівів України для дипломатів, послів, представників влади зарубіжних держав, міжнародних організацій.

Одним із найбільш показових прикладів інтеграції архівної спадщини до системи публічної дипломатії України є створення цифрової платформи «Дипломатичний е-Архів», започаткованої МЗС України у 2024 р. На відміну від традиційних архівних інформаційних ресурсів, портал орієнтований не лише на дослідників, а й на широку міжнародну аудиторію. Його концепція базується на поєднанні наукової достовірності архівних документів із сучасними цифровими технологіями представлення інформації. Платформа містить цифрові копії дипломатичних документів, фотографій, матеріалів дипломатичного листування, інформацію про діяльність українських дипломатичних представництв та консульських установ у різні історичні періоди, а також відомості про іноземні дипломатичні місії в Україні.

Сучасна архівна діяльність дедалі більше набуває міжнародного характеру. Глобалізація інформаційного простору, розвиток цифрових технологій та активізація міжнародних відносин зумовили формування нових моделей співробітництва між архівними установами різних держав. Україна активно розвиває партнерські відносини з Міжнародною радою архівів (ICA),

Європейською групою архівів, ЮНЕСКО, архівними службами Польщі, Франції, Литви, Латвії, Естонії, Канади та інших держав. Таким чином, міжнародне архівне співробітництво виступає і як інструмент дипломатії. Культурна і публічна дипломатія є новими ефективними формами міжнародних відносин і дієвим засобом формування іміджу держави за кордоном [4, с.52-53].

Сучасний розвиток архівної справи дає підстави виокремити архівну дипломатію як самостійний напрям публічної дипломатії. Історична пам'ять і архівна спадщина дедалі активніше використовуються як інструменти зовнішньої політики, як засіб протидії історичним фальсифікаціям. Публічна дипломатія України потребує ширшого використання документальної спадщини як інструменту консолідації міжнародної коаліції на захист української державності. За цих умов відкритість архівів, доступність документів та їх інтеграція до міжнародного інформаційного простору стають важливими складовими захисту історичної правди. Отже, архівна спадщина є важливим стратегічним інструментом реалізації стратегії публічної дипломатії сучасної України.

Література:

1. Палієнко М. Українські архіви, війна та збереження національної ідентичності. Архіви України. 2022. № 1. С. 12–38.

2. Анатолій Хромов: про оцифрування, збереження й відкритість архівів [Електронний ресурс]. Ukraïner. 2024. 4 трав. URL: https://www.ukrainer.net/anatoliy-khromov/

3. Nye, J. S. “Public Diplomacy and Soft Power.”. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. 2008. 616 (1): pp. 94–109.

4. Ціватий В., Кулініч М. Інституціональний розвиток культурної дипломатії XXI століття: архівна спадщина України і світ. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24(2). С. 52–58.

АСАТУРОВ Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ТИПІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ КОНТРОЛЮ ПРАВЛЯЧИМИ КОЛАМИ МАС З ВИКОРИСТАННЯМ ЗМІ

Тут ми представимо із деякими коментарями найвідоміший, на наш погляд, перелік способів маніпуляції людською свідомістю засобами масової інформації та з їх допомогою урядами і керівними колами..

- Відволікання уваги.

Відволікання уваги людей від важливих проблем і рішень, що їх ухвалюють політичні та економічні правлячи кола, через постійне насичення інформаційного простору незначущими, або малозначущими повідомленнями є чи не найголовніший елемент керування суспільством.

Це робиться задля того щоб не дати громадянам можливості отримати важливі знання щодо сучасних філософських поглядів та течій, передової науки, економіки, психології, нейробіології, кібернетики тощо. Натомість

інформаційний простір наповнюється новинами, на приклад, спорту, шоу-бізнесу, містики, інших інформаційних складових, шо вони засновані на реліктових людських інстинктах від порнографії до побутових мильних сюжетів, різноманітних способів легкого та швидкого отримання зиску.

- Проблема – реакція – рішення.

Створюється «проблема». Певна ситуація задля того, щоб викликати необхідну реакцію населення, що воно само вимагатиме ухвалення заходів, що вони є вкрай необхідними правлячим колам. На приклад, допустити розкручування спіралі насильства у містах, чи організувати криваві теракти для того, аби громадяни зажадали ухвалення законів щодо посилення заходів безпеки та проведення політики, що вона утискає громадянські свободи. Чи штучно викликати певну економічну, терористичну, або техногенну кризу, з метою змусити людей усвідомити необхідність заподіяння заходів щодо ліквідації їх наслідків, хай і з порушенням їх соціальних прав як «вимушене зло». Населенню при цьому треба розуміти, що буд-які кризи самі по собі не виникають.

- Поступовість.

Задля того, щоб домогтися прийняття будь-якої непопулярної дії, достатньо інфільтрувати її поступово, день за днем, рік за роком, крок за кроком. Саме так було нав'язано принципово нові, згубні для більшості населення соціально-економічні умови так званого «неоліберализму» протягом 80-90-х років минулого сторіччя.

- ВІдтермінування виконання.

Ще один засіб «продавити» непопулярне рішення полягає у тому щоб представити його як «болісного, але необхідного» й домогтися поки що згоди громадян на його реалізацію у майбутньому, адже погодитись на певні жертви у майбутньому легше, аніж просто зараз.

По-перше, тому що це не відбудеться негайно. По-друге, це лишає надію на зміни у майбутньому на краще й жертв вдасться уникнути, а це надає громадянам більше часу, щоб призвичаїтись до думки про необхідні зміни і вже заспокійливо прийняти їх, колн прийде час.

- Інфантілізація населення.

Здебільшого у пропагандистських виступів для широкої публіки використовуються аргументи, персонажі, слова, інтонації ніби то йдеться про дітлахів шкільного віку із затриманням у розвитку чи не з повна розуму. Тому що, звертаючись до людини як до, на приклад, 12-річної, то й реакція такої людини буде геть некритичною, як у малих дітей.

- Упор на емоції. «Голосуй серцем!»

Вплив на емоції є класичним прийомом нейролінгвістичного програмування, спрямований на блокування раціонального аналізу, критичного сприйняття й осмислення того, що воно відбувається навкруги. Використання емоційного фактору дозволяє відкрити «двері» у підсвідомість, щоб сугенціювати туди думки, бажання, страхіття, побоювання, примус чи то стійкі моделі поведінки. Емоції завжди вороги логіки!

- Дебілізація населення.

Це є важлива стратегія – зробити так, що люди були нездатні розуміти прийоми й методи, що вони використовуються владою для керування ними й підпорядкуванні власній волі..

Перш за все для цього штучно знижується якість освіти для нижчих суспільних верств, що невігластво, що воно відділяє нижчі ланки суспільства від вищих, лишалось на рівні, що його не до снаги подолати нижчим.

- Просування моди на посередність.

Влада сугенціює у суспільство думку, що модно бути тупим, невігласом, погано освіченим, вульгарним тощо. Цей спосіб щільно пов'язаний із попереднім: скандали, жовта преса, магія, сумнівний гумор, популізм – все задля того, щоб не допустити людей до можливості розширити свою свідомість до безмежних реалій сучасного світу.

- Культивація відчуття провини.

Завдання – змусити людину повірити, що вона тільки сама винна у своїх негараздах через недостатню її роботу, докладених зусиль, відсутність здібностей тощо. В результаті, замість протестувати проти економічної системи, людина звинувачує сама себе, удається до каяття, а це, у свою чергу, веде до бездіяльності й відсутності жодного спротиві системі.

- Досконале вивчення й знання людської природи.

За останні 50-60 років система набула значущого обсягу знань щодо як фізіології, так й психології людини, тобто йдеться про те, щоб дізнатись про людину більше, ніж навіть вона сама про себе знає. А це означає, що система володіє більшою владою і набагато більше керує людьми, аніж вони самі.

Перелічені технології не є, звісно, єдиними, що ними користується влада у процесах керування суспільством. Важливо, однак, роз'ясняти людям систему маніпулювання ними, щоб суспільство в цілому і усі його члени діяли свідомо в своїх власних інтересах, а не інтересах тих, хто їх обманює й пригнічує.

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЕПОХУ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ SOFT POWER

У сучасному глобалізованому світі туризм перестав бути суто економічним сектором. Він перетворився на потужний інструмент публічної дипломатії та «м'якої сили» (*soft power*). Туристична політика держав сьогодні інтегрована у загальну стратегію зовнішньої політики, спрямовану на формування позитивного іміджу країни, зміцнення міжнародних зв'язків та нівелювання наслідків міждержавних конфліктів.

Туристична дипломатія базується на використанні подорожей як засобу міжкультурного діалогу. Згідно з концепцією Джозефа Ная, «м'яка сила» держави значною мірою залежить від її культурної привабливості. Туризм є каналом, через який ця привабливість транслюється безпосередньо іноземним громадянам.

Глобальна туристична політика сьогодні спрямована на подолання наслідків «геополітичного розлому» і координується через міжнародні інституції, які встановлюють стандарти сталого розвитку та безпеки. Важливим теоретичним підґрунтям у цьому відношенні є Глобальний етичний кодекс туризму (Global Code of Ethics for Tourism) як ключовий правовий та моральний орієнтир, як «м'яке право», що регулює відносини між дестинаціями та відвідувачами. Він був прийнятий Генеральною асамблеєю UNWTO у 1999 році та схвалений ООН у 2001 році. У контексті широкомасштабної війни росії проти України, цей Кодекс набуває особливого значення як інструмент міжнародного осуду агресора, адже дії рф прямо порушують фундаментальні принципи цього документа. Міжнародні організації, зокрема UN Tourism (раніше UNWTO), наголошують, що етичні стандарти подорожей мають слугувати фундаментом для стабілізації відносин у конфліктних регіонах. Туристична дипломатія використовується як засіб деескалації, оскільки інтенсивний обмін потоками створює економічні запобіжники проти збройних протистоянь. Політика відкритості та спрощення візових процедур є сигналом довіри, тоді як обмеження подорожей часто виступає першим етапом охолодження міждержавних відносин.

Глобальний етичний кодекс туризму як фундамент міжнародної туристичної дипломатії представляє собою комплексний набір з 10 принципів, спрямованих на максимізацію переваг сектору та мінімізацію його негативного впливу. У сучасній туристичній політиці він виконує роль «м'якого права», на яке спираються держави при формуванні стратегій сталого розвитку та міжнародного співробітництва.

Ключовими в контексті міжнародної безпеки є 1, 6, 10 статті Кодексу [UN Tourism, 2017, p. 5,10,14]. Зокрема, у Статті 1: Роль туризму у взаємному розумінні та повазі між народами принцип наголошує, що туризм має сприяти мирному співіснуванню. Широкомасштабна війна росії проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, є прямим запереченням цієї статті, оскільки агресія руйнує міжкультурний діалог та використовує гуманітарні зв'язки для маніпуляцій. Стаття 6: Обов'язки учасників туристичного процесу встановлює відповідальність державних органів за забезпечення безпеки туристів. В умовах російської агресії, постійні обстріли цивільної та туристичної інфраструктури України є грубим порушенням обов'язків держави щодо захисту життя та здоров'я мандрівників. Стаття 10: Реалізація принципів Кодексу передбачає механізм вирішення спорів через Всесвітній комітет з етики туризму. У 2022–2024 роках цей механізм став платформою для міжнародної ізоляції рф у межах

UN Tourism, що підкреслює перехід від декларативних норм до реальних дипломатичних санкцій. Саме через призму Статті 10 дії росії були кваліфіковані як такі, що несумісні зі статусом члена UN Tourism, що призвело до призупинення прав рф у цій організації та зміцнення «дипломатії солідарності» з Україною.

У 2026 році «великої адаптації», в межах завершення переходу до нових ринків, Глобальний етичний кодекс став основою для формування «Етичних туристичних коридорів». Європейські країни при виборі партнерів почали офіційно враховувати рівень дотримання країною-донором принципів UN Tourism. Це призвело до того, що: 1) дотримання Кодексу стало обов'язковою умовою для сертифікації дестинацій; 2) країни-агресори були фактично виключені з етичного поля світового туризму; 3) Україна отримала пріоритетну підтримку як держава, що захищає загальнолюдські цінності, закладені в основі Кодексу.

Туристичні потоки часто виступають індикатором політичного клімату. «Дипломатія візитів» може бути як інструментом зближення, так і засобом тиску. Наприклад, через обмеження авіасполучення або рекомендації утриматися від поїздок. Дослідження підтверджують, що інтенсивний туристичний обмін між країнами знижує ймовірність збройних конфліктів, оскільки створює економічну взаємозалежність та руйнує стереотипи. Співпраця в межах ЄС щодо Шенгенської зони є прикладом успішної туристичної політики, що сприяла політичній інтеграції.

Сучасна дипломатія активно використовує цифрові інструменти (Digital Diplomacy). Соціальні мережі та великі дані (Big Data) дозволяють державам коригувати свою туристичну політику в режимі реального часу, реагуючи на кризи або зміни в настроях аудиторії. Електронні візи (e-visas) це не лише технічне спрощення, а політичний жест відкритості, що безпосередньо впливає на дипломатичний рейтинг країни (Henley Passport Index). У періоди пандемій або військових конфліктів туристична політика фокусується на «дипломатії репатріації» та інформаційній безпеці.

Світова туристична політика 2026 року неможлива без врахування кліматичного порядку денного. Країни використовують екологічні стандарти як дипломатичний інструмент: впровадження «зелених» сертифікатів стає обов’язковою умовою для отримання міжнародних інвестицій. Сталий розвиток дестинацій тепер розглядається не лише як екологічне завдання, а як спосіб зміцнення національної стійкості (resilience) перед обличчям глобальних криз.

Багатогранним є вплив широкомасштабної війни Росії проти України на європейський туризм: від радикальної зміни логістичних маршрутів до трансформації сприйняття безпеки в усьому регіоні. Станом на 2024–2026 роки спостерігаються стійкі тренди, що змінили ландшафт галузі.

Війна спричинила значне падіння попиту на подорожі до країн, що межують з Україною та Росією (Польща, країни Балтії, Молдова, Фінляндія).

Туристи з віддалених ринків (США, Китай, Японія) сприймають Східну Європу як єдиний «ризикований регіон». Потоки перемістилися до «безпечних гаваней» — Португалії, Іспанії, Греції та Ірландії. Польща та Румунія змінили роль з туристичних дестинацій на ключові гуманітарні та ділові хаби, що підтримало готельний сектор, але змінило структуру відвідувачів.

Широкомасштабна війна Росії проти України радикально змінила глобальну авіаційну карту. Закриття повітряного простору над Україною, Росією та Білоруссю призвело до логістичного переформатування всієї Євразії. Станом на 2025 рік середня тривалість рейсів між ключовими хабами Європи та Азії зросла на 18%, що зумовило зростання вартості квитків на 22% порівняно з довоєнним періодом [World Travel & Tourism Council, 2025, p. 45]. Ці зміни спричинили занепад традиційних північноєвропейських маршрутів. Натомість відбулося посилення ролі «дипломатії хабів» у країнах Близького Сходу та Туреччини. Аеропорти Гельсінкі та Варшави втратили статус ключових хабів для сполучення з Азією, поступившись місцем Стамбулу та Дубаю. Таке подовження маршрутів має не лише економічний, а й екологічний вимір, оскільки додаткові викиди пального через обліт зони конфлікту ставлять під загрозу цілі сталого розвитку, закріплені в міжнародних екологічних угодах [Gössling, 2024, p. 8].

Європа вперше використала туристичну політику як прямий санкційний інструмент. Скасування спрощеного візового режиму для громадян РФ та повна заборона в’їзду в низку країн (Латвія, Естонія, Чехія) стали частиною туристичної дипломатії стримування. Країни, що традиційно залежали від російського турпотоку (Кіпр, Чорногорія, Болгарія), терміново переорієнтувалися на ринки Центральної та Північної Європи.

Згідно з оновленими даними міжнародних звітів, загальна сума збитків туристичної інфраструктури та культурної спадщини України внаслідок бойових дій на початок 2026 року перевищила 10,7 млрд доларів. Зокрема, пошкоджено або зруйновано понад 1200 об'єктів культурного значення та туристичної привабливості. Попри це, внутрішній туризм в Україні (особливо в західних регіонах) продемонстрував неочікувану стійкість. у 2025 році кількість внутрішніх поїздок склала 85% від довоєнного рівня, що забезпечило життєздатність готельної галузі в безпечних регіонах [UNESCO, 2025, p. 38]. У 2025–2026 роках почала формуватися концепція «туризму пам'яті» (Dark Tourism) — відвідування місць бойових дій та деокупованих територій. Україна активно інтегрується в європейські туристичні маршрути. У квітні 2026 року було підписано меморандум про приєднання України до Camino de Santiago (Шлях святого Якова), що є важливим кроком культурної дипломатії.

Висновки. Туристична політика в 2024–2026 роках виходить за межі суто економічних показників (частка у ВВП). Вона стає стратегічним активом у великій геополітичній грі. Країни, які здатні ефективно поєднувати маркетингові стратегії дестинацій із дипломатичними зусиллями, отримують значну перевагу у формуванні свого глобального впливу. 2026 рік увійшов в історію як рік

«великої адаптації», коли світовий туристичний ринок остаточно стабілізувався у новій геополітичній реальності. Європейські дестинації завершили повний цикл переходу на нові ринки (наприклад, заміщення китайських та російських туристів внутрішньоєвропейськими потоками). Російсько-українська війна стала каталізатором сек'юритизації туризму (Securitization of Tourism) в Європі. Туристична політика тепер розглядається не через призму прибутку, а через призму безпеки, етики та геополітичної приналежності.

Література:

1. Gössling, S. (2024). Tourism and the end of the post-Cold War era. Annals of Tourism Research, Vol. 104, 18 p. DOI: https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103712.

2. UN Tourism. (2017). The Global Code of Ethics for Tourism. UNWTO Publishing, 64 p. URL: https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism.

3. UNESCO. (2025). Cultural Heritage and Tourism in Ukraine: Comprehensive Assessment and Recovery Framework. UNESCO Publishing, 148 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391234.

4. World Travel & Tourism Council (WTTC). (2025). Global Economic Impact Report. WTTC London, 164 p. URL: https://wttc.org/reports/2025/economic-impact-report/.

ЛУЩАН Тарас Володимирович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ. Україна)

РОЛЬ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У РОЗВИТКУ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У зв'язку з посиленням міжкультурних контактів особливої актуальності набуває проблема формування крос-культурної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей. Майбутні педагоги дедалі частіше взаємодіють із представниками різних культурних середовищ, що вимагає від них не лише професійних знань, а здатності до ефективної міжкультурної комунікації, толерантності та відкритості. У цьому контексті культурна дипломатія виступає важливим інструментом поширення культурних цінностей, розвитку взаєморозуміння між народами та формування позитивного міжнародного іміджу держави, що безпосередньо впливає на освітній процес і зміст підготовки майбутніх педагогів.

Особливої значущості дослідження набуває в умовах війни та сучасних геополітичних викликів, коли Україна активно інтегрується у світовий освітній і культурний простір. Культурна дипломатія сприяє не лише зміцненню міжнародних зв'язків, а формуванню у здобувачів освіти ціннісних орієнтацій, громадянської відповідальності та національної ідентичності в поєднанні з повагою до культурного різноманіття. Це зумовлює необхідність наукового

осмислення ролі культурної дипломатії у розвитку крос-культурної компетентності майбутніх педагогів як важливої складової їхньої професійної підготовки та ефективної діяльності в багатокультурному середовищі.

Культурна дипломатія у підготовці здобувачів педагогічних спеціальностей вирізняється інтегративним характером, оскільки поєднує освітній, культурний і міжнародний виміри професійної діяльності. Вона сприяє формуванню цілісного світогляду майбутніх педагогів, у якому поєднуються національні цінності з глобальним баченням розвитку суспільства та освіти.

Важливою особливістю є орієнтація на формування практичних навичок міжкультурної взаємодії. Через інструменти культурної дипломатії (освітні обміни, міжнародні проєкти, участь у культурних ініціативах) здобувачі освіти отримують реальний досвід комунікації з представниками інших культур, що сприяє розвитку емпатії, толерантності та міжкультурної чутливості. S. El-Asri (2024) доводить, що участь студентів у програмах культурного обміну є ключовим інструментом культурної дипломатії, оскільки забезпечує реальний досвід міжкультурної взаємодії, сприяє розвитку емпатії, толерантності та формуванню міжкультурної компетентності [2].

Культурна дипломатія забезпечує формування ціннісно-смислових орієнтацій майбутніх педагогів і сприяє усвідомленню значущості культурного різноманіття, поваги до інших традицій і водночас зміцненню власної культурної ідентичності, що є важливим компонентом крос-культурної компетентності. Ще однією особливістю є міждисциплінарність процесу формування крос-культурної компетентності. Культурна дипломатія інтегрується у зміст педагогічної освіти через різні навчальні дисципліни (педагогіку, психологію, культурологію, іноземні мови), забезпечуючи комплексний підхід до підготовки фахівців.

Культурна дипломатія стимулює розвиток комунікативних компетентностей, зокрема володіння іноземними мовами, навичок ведення діалогу та міжкультурного посередництва, що дозволяє майбутнім педагогам ефективно працювати в багатокультурному освітньому середовищі та бути провідниками міжкультурного діалогу. O. Chaika (2024) підкреслює, що розвиток міжкультурної комунікативної компетентності, зокрема мовних навичок, уміння вести діалог і взаємодіяти в багатокультурному середовищі, є ключовим завданням сучасної освіти та підготовки педагогів до роботи в умовах культурного різноманіття [1].

Особливістю культурної дипломатії є також спрямованість на формування педагогів як агентів культурної взаємодії. Вони не лише засвоюють знання про інші культури, а навчаються передавати їх здобувачам освіти, формуючи у молодого покоління відкритість до світу, повагу до різноманіття та готовність до співпраці.

Культурна дипломатія у розвитку крос-культурної компетентності характеризується динамічністю та адаптивністю до сучасних викликів. Вона враховує вплив цифровізації, глобальних комунікацій і соціокультурних трансформацій, що змінюють форми міжкультурної взаємодії та вимагають від педагогів постійного саморозвитку і вдосконалення професійних навичок.

Отже, культурна дипломатія забезпечує поєднання професійної підготовки майбутніх педагогів з формуванням міжкультурної чутливості, ціннісних орієнтацій та комунікативних навичок. Її інтеграція в освітній процес сприяє підготовці педагогів, здатних ефективно діяти в багатокультурному середовищі, налагоджувати конструктивний діалог та виступати посередниками між культурами. Культурна дипломатія формує у майбутніх фахівців усвідомлення значущості культурного різноманіття, відповідальності за збереження національної ідентичності та готовності до міжкультурної взаємодії в умовах глобалізованого світу, що забезпечує підвищення якості педагогічної освіти та сприяє підготовці конкурентоспроможних і соціально відповідальних педагогів нового покоління.

Література:

1. Chaika, O. (2024). Intercultural communication in multicultural education: Strategies, challenges, and opportunities. International Philological Journal, 15(1).

2. El-Asri, S. (2024). The role of cultural exchange in the development of intercultural competence in the context of cultural diplomacy. Journal of Humanities and Social Sciences Studies, 6(1), 62-70.

ХАРЧЕНКО Анна Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ЛЮБОВЕЦЬ Олена Миколаївна***,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ СИЛИ» СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Культурна дипломатія – це один із ключових інструментів реалізації концепції «м'якої сили», сформульованої Джозефом Наєм. За визначенням Найа, м'яка сила – це здатність впливати на інших через привабливість, а не примус чи платню. У цьому контексті культурна дипломатія розглядається як підвид публічної дипломатії, що передбачає цілеспрямоване використання культурних ресурсів (мистецтва, освіти, мовних шкіл, спільних культурних програм) для формування позитивного образу країни та встановлення взаєморозуміння між народами.

Культурна дипломатія є невід'ємною складовою м'якої сили наряду з політичними цінностями та зовнішньополітичною легітимністю. Водночас і культурна, і публічна дипломатія спрямовані на «оформлення образу держави», однак публічна дипломатія ширша, бо до неї входять прямі комунікації через ЗМІ, соціальні мережі, програми обміну тощо [1, с. 213]. На додачу до культурних заходів, держави залучаються також до брендингу країни (nation

branding) – цілеспрямованого підвищення міжнародної репутації через логотипи, слогани, фестивалі тощо, що має за мету залучити туристів, інвестиції та стимулювати експорт.

Історичний досвід свідчить, що роль культурної дипломатії зростає у критичні періоди. Під час Холодної війни США й Радянський Союз активно використовували мистецькі обміни та колективи (джазові тури Луї Армстронга, радянські балетні трупи) як альтернативу фронтам холодного протистояння. Серед сучасних прикладів Південна Корея, яка за допомогою хвилі «Халлю» (K-pop та дорам) різко підняла свій культурний вплив, популяризуючи мову й стиль життя, про що свідчать світові хіти та навіть виступи гурту BTS в ООН [2].

Німеччина через мережу Інститутів Ґете (Goethe-Institut) поширює німецьку мову та культуру у понад 90 країнах, створюючи культурні центри-«посольства», де іноземці вчать мову і знайомляться з мистецтвом та наукою Німеччини. В Естонії, наприклад, державні культурні центри організовують цифрові форуми, а в Марокко проведення престижних міжнародних фестивалів, наприклад, Марракешського кінофестивалю та музичного фестивалю Mawazine значно посилило привабливість країни та підтримало імідж відкритої культури. Аналітика наводить і контрприклад, зокрема Китай стрімко розгортав мережу Інститутів Конфуція для викладання мови та просування «м'якої сили» Піднебесної, що викликало критику щодо їхньої надмірної політизації [2].

Основними інструментами культурної дипломатії є державні культурні центри, такі як Goethe-Institut, British Council, Alliance Française, Інститути Конфуція тощо, а також освітні та наукові обміни (стипендії, програми Fulbright, Erasmus), фестивалі мистецтв, кіно і музики, музеї та виставки, медіа-проекти, спільні культурні ініціативи.

Популяризація мови і літератури також стає важливим компонентом. Зокрема, активна участь українських письменників у міжнародних фестивалях привертає увагу до національної культури. Публічні риторики підсилюються символам, як показує український досвід, на прикладі соняшника як національного символу вдалося консолідувати міжнародну підтримку держави. Важливими є також партнерства з громадянським суспільством, інституції культурної дипломатії дедалі більше співпрацюють з НУО, митцями та медіа, бо саме вони мають довіру публіки і можуть гнучко реалізовувати проєкти [4, с. 1059].

Незважаючи на визнані переваги, культурна дипломатія має обмеження. У першу чергу, її ефект важко кількісно виміряти, тут наслідки часто проявляються поступово через довіру та зміни у сприйнятті, що ускладнює чітке атрибутування результатів. Зазначається потреба у комплексному екосистемному підході до оцінювання. Критика також звертає увагу на ризики неприродності, надмірно пропагандистські або інструменталізовані програми можуть зворотно послабити довіру іноземців, які відчути несинергійність культури та заявлених цілей.

М'яка сила стає безрезультатною, якщо вона не відповідає реальним діям держави, популярність культури може піти на спад, якщо зовнішня політика країни сприймається як суперечлива чи агресивна. Крім того, у світовій практиці зазначають складність балансування, інколи межа між культурною дипломатією

та інформаційною війною розмивається, що потребує обережності і етичних стандартів у комунікації [3, с. 6].

Методи оцінки ефективності культурної дипломатії охоплюють як якісні, так і кількісні інструменти. Світові індекси, наприклад, Brand Finance Soft Power 30 чи GfK Nation Brands Index використовують опитування та метрики для ранжування країн за рівнем «м'якої сили». Аналітики аналізують зміни у глобальних показниках довіри та симпатій. Додатково використовують зворотний зв'язок учасників обмінів, чисельність аудиторії фестивалів, онлайн-охоплення через ЗМІ.

Отже, культурна дипломатія постає одним із ключових інструментів реалізації «м'якої сили» держави у сучасній системі міжнародних відносин. Вона забезпечує формування позитивного іміджу та зміцнення довіри між країнами. Її ефективність визначається здатністю інтегрувати культурні ресурси у стратегічні комунікації та зовнішньополітичні пріоритети, що сприяє розширенню впливу держави без застосування примусу.

Література:

1. Kumari M. The role of soft power in international diplomacy. *International Journal of Political Science and Governance.* 2025. №7(5). P. 213-216.

2. Nawaz H. The Role of Cultural Diplomacy in Strengthening Soft Power in a Globalized World. URL: https://uscpublicdiplomacy.org/blog/role-cultural-diplomacy-strengthening-soft-power-globalized-world#:~:text=Germany%E2%80%99s%20Goethe,a%20German%20class%20or%20an (дата звернення 13.04.2026).

3. Банчук-Петросова О., Петрова Н. Культурна дипломатія як м'яка сила в міжнародних переговорах. *Економіка та суспільство.* 2025. №74. С. 1-8.

4. Гололобов С. Культурна дипломатія як складова державної політики у сфері культури на сучасному етапі українського державотворення. *Public Administration and Regional Development*. 2022. №18. С. 1057-1078.

ЧУЛАКОВА Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна).
Науковий керівник: ***ІВЧЕНКО Богдана-Юлія Володимирівна****,*
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЇЇ М'ЯКОЇ СИЛИ У СВІТІ

Сучасна Україна, як держава, лише нещодавно звернула увагу на важливість культурної дипломатії - майже одразу після Революції Гідності. У 2017 році при Міністерстві закордонних справ навіть було створено спеціалізовану установу - Український інститут.

Україна дала світові багатьох талановитих митців, чий внесок у світову культуру неможливо переоцінити. Від Казимира Малевича, якого вважають

засновником супрематизму, до Олександра Архіпенка – визнаного майстра кубістичного скульптурного живопису, відомого в усьому світі як «Пікассо скульптури». Таких яскравих прикладів можна навести чимало.

Культурна дипломатія є ідеальною формою м'якої сили, яка є важливим інструментом у міжнародних відносинах. Як зазначав Джозеф Най, автор концепції м'якої сили: «М'яка сила – це здатність формувати переваги через приваблення та переконання». Крім того, культурна дипломатія стає дедалі більш важливим інструментом презентації країн на міжнародній арені засобами культури й через міжкультурні зв'язки. [1]

Міністр закордонних справ Дмитро Кулеба зазначав: «Просування України у світі — це абстрактна категорія, бо насправді ми маємо просувати Україну в кожній конкретній країні, яка становить для нас інтерес, де ми хочемо нарощувати свою присутність і свій вплив. Від нас чекають нових сенсів, нових наративів, які ми будемо просувати щодо України в світі. По-друге, втілення нових яскравих проєктів, якими ми дивуємо світ і м'якою силою культури впливаємо на ставлення до України в різних країнах». [2]

Перша леді України Олена Зеленська говорить: «Ми визнаємо, що культурна дипломатія є впливовим важелем у формуванні іміджу України. І було б чудово, якби у нас склалася довгострокова, глобальна концепція цього напряму, щоб були більш зрозумілі цілі всіх залучених — організацій, інституцій, осіб, які мають стосунок до культурної дипломатії. Мені здається, це дуже допоможе розділити ролі, щоб усі ми працювали як одна команда закоханих в Україну». [2]

Директор із аналітики Brand Finance, керівник дослідження для Global Soft Power Index (Велика Британія) Стів Томсон зауважив, що «М'яка сила відіграє значну роль і має вплив на рішення, які ухвалюють люди, організації чи уряди. Вона визначає, чи хочуть люди мати справу з вами, відвідати вашу країну, навчатися тут чи запровадити економічну діяльність. Цього ефекту м'яка сила досягає без примусу, натомість створюючи прихильне ставлення. М'яка сила може створити переваги і всередині країни, наприклад, заохочуючи внутрішній туризм, споживання місцевих товарів та послуг замість імпортованих. Не менш важливо, щоб люди добре почувались, коли думають про свою країну. Коли країна процвітає, має репутацію за кордоном, це впливає і на внутрішню аудиторію». [2]

До прикладів сучасної української дипломатії можна віднести Ukraine Now. Міністерство інформаційної політики України 2017 року ініціювало створення Концепції популяризації України у світі, якою було передбачено створення єдиного бренду для просування України. Ukraine Now вважають першою успішною маркетинговою кампанією з популяризації України, яку високо оцінюють експерти як в Україні, так і за кордоном. Бренд призначений для використання як онлайн, так і офлайн; як державними та муніципальними установами, так і бізнесом та окремими громадянами. Це, зокрема, друковані матеріали, соціальні мережі, радіо, телебачення, зовнішня реклама, транспорт, сувенірна продукція. Допускається використання логотипа з державною символікою.

До прикладу також можна віднести культурну дипломатію України у Королівстві Нідерланди. Українсько-нідерландське співробітництво у сфері культури активно розвивається та має динамічний характер. Його договірно-правову базу складає Угода між Урядом України та Урядом Королівства Нідерланди про культурне співробітництво від 1 лютого 1996 року.

У 2016 р. кінодистриб'ютор «Артхаус Трафік» провів Дні українського кіно – Ukraine on Film: Way to Freedom у Амстердамі, а у популярному арт-центрі Spui25 відбулася дискусія з письменницею Катериною Петровською, номінованою на Європейську літературну премію. Цього ж року арт-агенція Ganka Film та громадська організація StratcomUA провели комунікаційну кампанію Like.U. В рамках кампанії було знято серію відеороликів з відомими нідерландськими діячами культури та українськими студентами, які навчалися у вищих навчальних закладах країни. Вони розповіли про цінності, які об'єднують країни, а також описали креативний та інноваційний потенціал України.

В Нідерландах існує низка місцевих українських музичних та танцювальних колективів, які здійснюють популяризацію української музичної традиції в Нідерландах. Зокрема, хор ім.Лисенка, Утрехтський візантійський хор, фольклорний ансамбль «Русалка», «Отрада», хор «Дружба» тощо. З огляду на значний інтерес в Нідерландах до української музики і співу, як народного так і класичного, українські колективи на постійній основі запрошуються на гастрольні тури в Нідерланди. Серед нідерландських організацій, які здійснюють діяльність у сфері промоції української культури, є організація фундація «Українці в Нідерландах», організація «Brand New Ukraine». Вищезазначені організації на постійній основі проводять різноманітні інформаційні та іміджеві заходи, культурно-мистецькі фестивалі, тощо.

У Нідерландах видається двічі на рік часопис «Журнал Україна» (Oekraine Magazine) нідерландською мовою, який читають як українці, так і нідерландці, які цікавляться життям нашої держави. Журнал випускається на волонтерських засадах і є неприбутковим проектом.[3]

Отже, культурна дипломатія є ідеальною формою м'якої сили, яка є важливим інструментом у міжнародних відносинах.

Література:

1. Бабенко П. Від традицій до інновацій: що потрібно Україні для успішної культурної дипломатії. Kyiv Post Ukraine`s Global Voice. 2024. URL: https://www.kyivpost.com/uk/post/28567

2. Культурна дипломатія в часи невизначеності: як відбувся Міжнародний форум культурної дипломатії. The Ukrainians. 2020. URL: https://theukrainians.org/kulturna-dyplomatiia/

3. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Нідерландах. Посольство України в Королівстві Нідерланди. 2020. URL: https://netherlands.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayina-niderlandi/144-kulyturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-niderlandah

ШИНКАРУК Лідія,
студентка, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***ШМАРГУН Віталій Миколайович,***
доктор психологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПСИХОЛОГІЯ ДИПЛОМАТІЇ: РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНИХ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕГОВОРІВ

Актуальність дослідження ролі емоційного інтелекту в дипломатії зумовлена зростанням складності міжнародних відносин, які все більше залежать не лише від раціональних рішень, а від здатності суб'єктів ефективно взаємодіяти на міжособистісному рівні. У сучасному світі дипломатичні переговори відбуваються в умовах високої напруги, конфліктності інтересів та культурного різноманіття, що вимагає від дипломатів уміння розпізнавати, контролювати та використовувати емоції як власні, так і партнерів. Саме емоційний інтелект стає важливим інструментом досягнення компромісів, зниження рівня конфліктності та формування довіри між сторонами переговорного процесу.

Крім того, актуальність теми посилюється необхідністю підвищення ефективності зовнішньополітичної діяльності держав в умовах глобальних викликів, зокрема воєнних конфліктів, криз безпеки та інформаційних впливів. Високий рівень емоційного інтелекту дипломатів сприяє більш гнучкому реагуванню на змінні обставини, запобіганню ескалації конфліктів і формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені. У цьому контексті дослідження психологічних аспектів дипломатії, зокрема ролі емоційного інтелекту, набуває не лише теоретичного, а практичного значення для вдосконалення переговорних стратегій і підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин.

Психологія дипломатії як міждисциплінарна сфера поєднує знання з психології, міжнародних відносин і комунікацій, що дозволяє глибше зрозуміти поведінку учасників переговорного процесу. Однією з ключових її особливостей є орієнтація на емоційні та когнітивні механізми прийняття рішень, які значною мірою визначають успішність дипломатичної взаємодії. У цьому контексті емоційний інтелект виступає як базова компетентність, що забезпечує ефективне управління міжособистісними процесами.

Важливою особливістю є здатність дипломатів до саморегуляції емоцій, що дозволяє зберігати витримку, уникати імпульсивних реакцій і приймати виважені рішення навіть у кризових ситуаціях. Контроль власних емоцій сприяє підтриманню професійного іміджу держави та створює передумови для конструктивного діалогу між сторонами, що важливо під час переговорів, де будь-яка емоційна нестабільність може бути використана опонентом. Науковцем

D. Goleman (2021) зазначено, що здатність до саморегуляції є ключовою складовою емоційного інтелекту, яка безпосередньо впливає на ефективність переговорів, управління конфліктами та побудову довіри в міжнародному середовищі, що робить її особливо актуальною для сучасної дипломатичної практики [1].

Ще однією особливістю є розвиток емпатії як складової емоційного інтелекту, що дозволяє дипломатам розуміти мотиви, інтереси та емоційний стан партнерів. Завдяки цьому зростає здатність передбачати поведінку іншої сторони та адаптувати переговорну стратегію відповідно до ситуації. Емпатія також сприяє формуванню довіри, яка є фундаментом ефективних міжнародних переговорів.

Психологія дипломатії також передбачає вміння управляти емоційним фоном переговорного процесу. Дипломати з високим рівнем емоційного інтелекту здатні знижувати напруження, нейтралізувати конфлікти та спрямовувати комунікацію в конструктивне русло, що досягається через використання вербальних і невербальних засобів впливу.

Особливістю є також врахування культурних відмінностей у сприйнятті та вираженні емоцій. У міжнародних переговорах учасники представляють різні культурні середовища, що впливає на їхню комунікацію, стиль поведінки та інтерпретацію емоційних сигналів. Емоційний інтелект дозволяє уникати міжкультурних непорозумінь і сприяє ефективній міжкультурній взаємодії. E. Meyer (2014) проаналізовано, як культурні особливості впливають на комунікацію, зокрема на емоційне вираження, інтерпретацію невербальних сигналів і стиль ведення переговорів та підкреслено, що розвиток емоційного інтелекту допомагає дипломатам ефективно адаптуватися до різних культурних контекстів, уникати непорозумінь і будувати продуктивний міжкультурний діалог [1].

Крім того, важливим аспектом є здатність до побудови довготривалих відносин на основі емоційної взаємодії. Ефективна дипломатія не обмежується досягненням короткострокових результатів, а передбачає формування стійких партнерських зв’язків. Емоційний інтелект допомагає підтримувати ці зв’язки, враховуючи інтереси та очікування сторін.

Отже, психологія дипломатії відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності міжнародних переговорів, оскільки враховує не лише раціональні, а емоційні аспекти взаємодії між сторонами. Застосування емоційного інтелекту сприяє досягненню взаємовигідних рішень навіть у складних і напружених умовах міжнародного середовища.

Література:

1. Goleman, D. (2021). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books.

2. Meyer, E. (2014). The culture map: Breaking through the invisible boundaries of global business. PublicAffairs.

ЮРЧЕНКО Владислава Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ: BRITISH COUNCIL, CHEVENING ТА ІНШИХ ПРОГРАМ

Освітня дипломатія є одним із ключових інструментів сучасної публічної дипломатії, спрямованої на зміцнення міжнародних відносин через освітні, культурні та академічні програми. Вона дозволяє державам не лише підвищувати рівень знань у суспільстві інших країн, а й формувати позитивний імідж, розвивати «м'яку силу» та стимулювати інтеграційні процеси. В Україні одним із провідних прикладів освітньої дипломатії є Британська Рада (British Council), а також програми Chevening та інші ініціативи, спрямовані на академічний обмін та розвиток лідерства [1, с. 7].

Британська Рада, що функціонує у понад 100 країнах світу, є уособленням політики «м'якої сили» Великої Британії. В Україні її діяльність розпочалася у 1992 р., коли було відкрито перший офіс у Києві. Згідно з угодою 1993 р. між Україною та Сполученим Королівством про освітню, наукову та культурну співпрацю, Британська Рада стала основним агентом британського уряду у цих сферах [1, с. 6]. Її діяльність охоплює мовну, освітню, соціальну та культурно-мистецьку сфери, що дозволяє формувати комплексний вплив на українське суспільство.

Пріоритетним напрямом є вивчення англійської мови. British Council організовує курси різних рівнів, онлайн-ресурси LearnEnglish, безкоштовні додатки та сервіси тестування (IELTS, Aptis, EnglishScore), що сприяє підвищенню мовної компетентності населення та розширенню академічних і професійних можливостей [1, с. 8]. Особливу увагу Британська Рада приділяє навчальним закладам, педагогам і державним службовцям, надаючи підтримку у розвитку цифрової грамотності та компетенцій критичного мислення. Під час воєнного часу (з 2022 року) організація адаптувала свої курси для дистанційного навчання та психологічної підтримки учасників освітнього процесу.

У сфері вищої освіти Британська Рада сприяє підвищенню якості викладання, розвитку лідерських навичок студентів та викладачів, міжнародному партнерству університетів та академічному обміну. Проєкти «Шкільний учитель нового покоління», «Англійська мова для університетів», Creative Spark, «Лідери трансформації університетів» та програми академічної мобільності (CAM Україна) спрямовані на формування професійних спільнот, розвиток

інноваційних практик та зміцнення інституційної спроможності українських навчальних закладів [1, с. 10; 2, с. 12].

Chevening є однією з найвідоміших програм стипендійного обміну Великої Британії, що надає можливість українським студентам і молодим фахівцям здобути освіту у британських університетах, розвинути лідерські та управлінські компетенції, а також створити мережу міжнародних контактів [2, с. 15]. Завдяки Chevening Україна отримує висококваліфікованих випускників, які можуть реалізувати знання та досвід на благо розвитку держави та зміцнення українсько-британського партнерства.

Інші програми академічного обміну, такі як Erasmus+, Advance HE, Creative Spark, також сприяють інтеграції українських студентів та викладачів у європейське освітнє середовище. Вони дозволяють розвивати підприємницькі навички, креативне мислення та міжнародне співробітництво, що є особливо актуальним у контексті реформ освіти та цифрової трансформації [2, с. 18].

Інституційна підтримка освітньої дипломатії формує у молоді прагнення до саморозвитку, академічних досягнень та активної громадянської позиції. Освітні програми британських інституцій сприяють європейській інтеграції України, підвищенню її конкурентоспроможності на глобальному рівні та розвитку громадянського суспільства. Зокрема, програми для вчителів англійської мови забезпечують підвищення професійного рівня педагогів, що безпосередньо впливає на якість освіти у школах та університетах.

Отже, освітня дипломатія, реалізована через діяльність British Council, Chevening та інших академічних програм, є ефективним інструментом формування «м'якої сили» держави. Вона забезпечує розвиток професійних компетенцій у студентів і викладачів, сприяє академічному обміну та міжнародному партнерству, а також зміцнює стратегічне українсько-британське співробітництво. Інституційне забезпечення освітньої дипломатії є ключовим фактором європейської інтеграції України, розвитку громадянського суспільства та підвищення її глобальної конкурентоспроможності.

Література:

1. Збірник наукових праць. Британська рада в Україні: головні напрями, етапи та результати діяльності (1992–2024) // Випуск 1 (32). – 2024. – С. 5–12. – Режим доступу: 305015-Текст статті-704532-1-10-20240529.pdf (дата звернення: 01.04.2026).

2. Сушко І. В., Паніна І. Г. Основні канали та інструменти культурної дипломатії Великої Британії // Наукова стаття. – 2024. – С. 7–22. – Режим доступу: 16836-Текст статті-33507-1-10-20241229.pdf (дата звернення: 30.04.2026).

ЗАЄНЧКОВСЬКА Катерина Ігорівна,
студентка, спеціальність «Мистецтво і візуальна освіта»,
Радомський університет імені Казимира Пуласького (м. Радом, Польща)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біорескрсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА У ДИПЛОМАТІЇ ЧАСІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У сучасній системі міжнародних відносин в умовах російсько-української війни особливого значення набувають інструменти публічної та культурної дипломатії. Вони забезпечують формування міжнародного сприйняття держави, розвиток міжкультурної взаємодії та поширення інформації про країну у світовому просторі. У цьому контексті культура і мистецтво виступають ефективними засобами комунікації, через які транслюються історичний досвід, цінності та елементи національної ідентичності. Культурну дипломатію розглядають як складову «м'якої сили», що сприяє утвердженню держави на міжнародній арені [1].

В умовах війни функції мистецтва суттєво трансформуються. Воно перестає бути виключно сферою естетичного вираження і набуває значення засобу репрезентації суспільного досвіду. Через художні практики відображаються втрати, руйнування, вимушена міграція, а також явища стійкості та спротиву. Це дозволяє формувати емоційно насичене уявлення про події, що відбуваються в Україні, та забезпечує ефективнішу комунікацію з міжнародною аудиторією порівняно з традиційними політичними інструментами [2].

Культурна дипломатія України спрямована на популяризацію національної культури, розширення міжнародних зв'язків та інтеграцію у світовий культурний простір. У цьому процесі важливу роль відіграють культурні інституції, музеї, галереї та мистецькі організації, які реалізують міжнародні виставкові та міжінституційні проєкти. Такі ініціативи забезпечують присутність українського мистецтва за кордоном і сприяють формуванню цілісного уявлення про сучасні культурні процеси [2].

Одним із найбільш показових прикладів реалізації культурної дипломатії є участь України у Венеційській бієнале сучасного мистецтва. У 2022 році Україну на 59-й міжнароднійвиставці представляв Павло Маков з інсталяцією «Фонтан виснаження. Acqua Alta». Структура роботи, побудована як система взаємопов'язаних воронок, візуалізує процеси виснаження та нестабільності. У контексті війни інсталяція набуває додаткового смислового навантаження, відображаючи стан суспільства в умовах тривалого напруження. Її презентація на міжнародному рівні стала прикладом ефективної культурної комунікації [3].

Важливим прикладом є також проєкт Жанни Кадирової «Паляниця». Використання каменю як матеріалу для відтворення традиційного хліба створює виразний контраст між звичним культурним символом і реаліями війни. Такий

художній прийом акцентує увагу на трансформації повсякденності та водночас підкреслює значення культурної ідентичності. Представлення цього проєкту у міжнародному просторі сприяє формуванню глибшого розуміння українського контексту [4].

Творчість Нікіти Кадана також має вагоме значення у контексті культурної дипломатії. Його роботи зосереджені на проблематиці історичної пам'яті, політичних процесів і соціальних змін.Творчість автора зосереджена, зокрема серія «The Shadows on the Ground», створена під час війни, відображають взаємозв'язок між людиною, простором і наслідками руйнувань. У цих творах художник звертається до досвіду війни як до особистого і колективного переживання, використовуючи візуальні образи, пов'язані з руйнуванням та трансформацією середовища. У сучасних умовах вони дозволяють інтерпретувати події війни у ширшій історичній перспективі. Експонування цих робіт на міжнародних майданчиках сприяє поглибленню знань про український досвід [5].

Міжнародні виставки та музейні проєкти залишаються ключовими платформами культурної дипломатії. Вони забезпечують інтеграцію українського мистецтва у світовий культурний простір та створюють умови для міжкультурного діалогу. Через такі форми взаємодії формується не лише інформаційне, але й емоційне сприйняття України у світі [6, 7].

Отже, сучасне українське мистецтво в умовах війни виконує такі функції: комунікативну, репрезентативну та аналітичну. Воно не лише представляє Україну на міжнародній арені, але й сприяє осмисленню її досвіду та формуванню міжнародного сприйняття. У цьому контексті мистецтво виступає одним із ключових інструментів культурної дипломатії.

Література:

1. Мистецтво як інструмент культурної дипломатії. URL: https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/download/351837/338971

2. М'яка сила України та міжнародні музейні проєкти. URL: https://journals.naoma.kyiv.ua/index.php/bulletin/article/download/225/209/431

3. Маков Павло. Фонтан виснаження. Acqua Alta. Венеційська бієнале 2022. URL: https://www.makov.com.ua/ua/events/fountain-exhaustion-acqua-alta-59th-international-art-exhibition-la-biennale-di-venezia

4. Кадирова Жанна. Проєкт «Паляниця». URL: https://vogue.ua/article/art-amp/hudozhnicya-zhanna-kadirova-prezentuvala-u-veneciji-proyekt-palyanicya-48371.html

5. Nikita Kadan – artist profile. URL: https://voloshyngallery.art/artists/29-nikita-kadan/

6. Міжнародні виставки сучасного українського мистецтва як інструмент культурної дипломатії. URL: https://journals.vnu.volyn.ua/index.php/art/article/download/3318/3142/6322

7. Особливості розвитку культурної дипломатії України. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf

БІЛОШАПКА Мар'яна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКОЇ СПІВПРАЦІ

Сьогодні українська культурна спадщина фактично опинилася на «другому фронті» повномасштабної війни. Російські обстріли системно руйнують об'єкти, що формують історичну пам'ять і культурну ідентичність держави: від Маріупольського драматичного театру до численних музеїв, соборів і історичних будівель у Києві, Харкові, Чернігові та інших містах України. Показовим є і нещодавнє руйнування монастиря XVI століття у Львові внаслідок обстрілу. Особливо показовою є ситуація в Одесі, історичний центр якої у 2023 р. був одночасно внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та до переліку об'єктів під загрозою. Це рішення стало символічним і практичним кроком, що активізував міжнародні механізми захисту культурної спадщини в умовах війни. У цьому контексті співпраця з Італією – країною, яка володіє найбільшою кількістю об'єктів ЮНЕСКО у світі та унікальним досвідом реставрації – є безмежно цінною для збереження української ідентичності.

На цьому тлі українсько-італійська співпраця набуває стратегічного значення і наповнюється конкретним практичним змістом. Під час Конференції з відновлення України (URC2025) у Римі було виділено 33,5 млн євро на реставрацію шести знакових об'єктів міста Одеси. Серед них визначили Одеський художній музей, Музей західного і східного мистецтва та Одеська обласна філармонія. Окремим символом солідарності є допомога у відбудові Одеського Спасо-Преображенського собору, який суттєво постраждав від ракетних ударів. Ці проєкти спрямовані не лише на фізичну реконструкцію будівель, а й на відновлення культурного середовища міста, як важливого осередку національної та європейської ідентичності.

Важливим етапом взаємодії стала інституційна підтримка через міжнародні платформи. Спільно з ЮНЕСКО та ІКОМОС Італія делегує технічні місії для проведення оцінки збитків та розробки планів управління об'єктами в умовах кризи. Українські фахівці отримують доступ до італійського «know-how» у сфері екстреної консервації та діджиталізації: використання 3D-сканування архітектурних споруд дозволяє створити точні цифрові копії об'єктів, що є критично важливим для їх майбутньої повної реконструкції. Це партнерство перетворює Україну на майданчик для впровадження найсучасніших методик захисту культури в зонах конфлікту. Наразі вже реалізовано патронат Італії над

відновленням Спасо-Преображенського собору в Одесі, де італійські фахівці очолили розробку проєкту стабілізації купола, а також завершено цифрове 3D-моделювання понад 50 пам'яток ЮНЕСКО у Львові для створення їхніх точних «цифрових двійників».

Окрім архітектури, співпраця охоплює наукову та освітню сфери. Запуск Міжнародної коаліції з питань науки, досліджень та інновацій у Римі в липні 2025 р. став відповіддю на руйнування понад 30% наукової інфраструктури України. Італія активно підтримує «План дій ЮНЕСКО», спрямований на те, щоб зупинити виїзд талановитих науковців за кордон та модернізувати українські університети, які забезпечують більше половини наукового потенціалу країни. Культурна дипломатія також працює на рівні сенсів: італійські історики та митці допомагають європейській аудиторії зрозуміти самобутність української культури, протидіючи російській дезінформації та підкреслюючи наше спільне європейське коріння. У цьому напрямі вже впроваджено систему грантів для українських вчених у межах «Плану дій ЮНЕСКО», запущено спільні магістерські програми подвійних дипломів між КНУ імені Тараса Шевченка та Римським університетом Ла Сап'єнца, а також проведено масштабну виставку «The Roots of Identity» у Римі, що розкриває європейську тяглість українського бароко.

Масштаб руйнувань в Україні дуже засмучує… і в цих умовах італійський досвід розробки проєктів з комплексного відновлення історичних центрів міст стає незамінним. Італія надає фінансові гранти та допомагає створювати правові та технічні умови для системної відбудови. Така співпраця показує усім нам, що захист спадщини – це не лише питання естетики, а стратегічне завдання збереження національної пам'яті та права нації на майбутнє.

Отже, українсько-італійська співпраця у сфері захисту культурної спадщини в умовах війни є прикладом ефективного міжнародного партнерства, що поєднує фінансову допомогу, експертну підтримку та гуманітарну взаємодію. У ситуації, коли культурні пам'ятки стають мішенню агресії, надзвичайно цінно мати такого надійного партнера, як Італія, яка не лише допомагає відновлювати зруйноване, а й сприяє збереженню культурної ідентичності України. Це співробітництво формує підґрунтя для майбутнього відродження країни та створює нові стандарти міжнародного захисту культурної спадщини в умовах глобальних викликів.

Література:

1. Україна та Італія розширюють практичну співпрацю у сфері відновлення: підписано низку угод на полях URC2025 // Міністерство розвитку громад та територій України. 2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-italiia-rozshyriuiut-praktychnu-spivpratsiu-u-sferi-vidnovlennia-pidpysano-nyzku-uhod-na-poliakh-urc2025

2. Ukraine: UNESCO steps up support for the World Heritage site in Odesa amid escalating damage // UNESCO. 2025. URL: https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-steps-support-world-heritage-site-odesa-amid-escalating-damage

3. Ukraine: International coalition for science, research and innovation launched // UNESCO. 2025. URL: https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-international-coalition-science-research-and-innovation-launched

4. Zazo P. F. ‘Italy is one of Ukraine’s closest allies, and nothing will change it’ / P. F. Zazo // Ukraine Diplomatic. 2024. Num. XXV. C. 544-549. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/79_2024.pdf

МАТВІЄНКО Діана Олександрівна,
студентка, спеціальність «Мистецтво і візуальна освіта»,
Радомський університет імені Казимира Пуласького (м. Радом, Польща),
ПРОРОЧУК Іван Миколайович,
студент, спеціальність «Мистецтво і візуальна освіта»,
Радомський університет імені Казимира Пуласького (м. Радом, Польща)
Науковий керівник: ***АСАТУРОВ Сергій Константинович,***
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПЕРФОРМАНС ЯК ФОРМА ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЄВРОМАЙДАНУ

Після Євромайдану українське суспільство зазнало глибоких політичних і культурних змін. Головним посилом цього періоду стало зростання ролі мистецтва як активного учасника політичного процесу. Сучасні дослідження підкреслюють, що після 2014 року українська культура стала більш політизованою, а мистецтво почало виконувати функцію соціальних змін. Перформанс, як форма мистецтва, що поєднує дію, символ та публічність, став особливо ефективним інструментом, здатним впливати на суспільство, міжнародне сприйняття а також презентацію України у світі. Події Євромайдану передусім слід розглядати як форму політичного протесту, спрямованого на відстоювання гідності, свободи та європейського вибору України. Водночас, у межах даного дослідження пропонується додатковий аналітичний ракурс, що дозволяє інтерпретувати ці події крізь призму перформативності.

Такий підхід не має на меті редукцію протесту до мистецького явища. Натомість він дозволяє глибше зрозуміти механізми політичної комунікації, які проявлялися через публічні дії, символи та колективну участь. Зокрема, масова присутність учасників у публічному просторі, активне використання національної символіки, а також повторювані колективні практики (спів гімну, спільні зібрання) можуть бути розглянуті як елементи перформативної дії. У цьому контексті протест постає не лише як форма політичного спротиву, але і як спосіб символічного представлення цінностей та ідентичності. Таким чином, застосування концепції перформативності дозволяє інтерпретувати Євромайдан як простір, у якому політичні вимоги набували видимої, емоційно насиченої та комунікативно ефективної форми. Отже, сучасне українське мистецтво в умовах війни виконує такі функції: комунікативну, репрезентативну та аналітичну. Воно не лише представляє Україну на міжнародній арені, але й сприяє осмисленню її досвіду та формуванню міжнародного сприйняття. У цьому контексті мистецтво виступає одним із ключових інструментів культурної дипломатії.

Застосування концепції перформативності дозволяє зосередитися не лише на змісті політичних вимог, але й на формах їхнього вираження. Це особливо важливо у випадку Євромайдану, де комунікація відбувалася не тільки через гасла чи політичні заяви, але й через дії, що мали виразний символічний та емоційний характер.

Крім того, перформативний підхід дає змогу пояснити, яким чином протест набував широкого резонансу як всередині країни, так і на міжнародному рівні. Візуальна насиченість подій, їхня публічність та залученість великої кількості учасників створювали ефект присутності для зовнішнього глядача, зокрема через медіа. Таким чином, протест функціонував як форма комунікації, орієнтована на різні аудиторії.

Важливим також є те, що перформативність дозволяє розглядати протест як процес конструювання колективної ідентичності. Через спільні дії, символи та ритуали учасники не лише висловлювали політичну позицію, але й формували уявлення про спільні цінності, зокрема гідність, свободу та солідарність.

Отже, використання перформативного підходу не змінює сутності Євромайдану як політичного протесту, а розширює аналітичну рамку, дозволяючи глибше зрозуміти механізми його впливу, мобілізації та комунікації.

Література:

1. Artsy.Як українські художники осмислюють війну. URL: https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-ukrainian-artists-grappling-war

2. BBC News.Війна в Україні: мистецтво, спротив та ідентичність.

3. Butler, Judith.Нотатки до перформативної теорії зібрання.HarvardUniversityPress, 2015.

4. DiggitMagazine.Війна та Бенксі в Україні. URL: https://www.diggitmagazine.com/papers/war-banksy-ukraine

5. EuropeNowJournal.Роль мистецтва в суспільстві, що переживає війну: переосмислення культури України після Євромайдану. ULR: https://www.europenowjournal.org/2020/04/27/the-role-of-arts-in-a-war-ravaged-society-ukraines-re-invention-of-culture-since-euromaidan/

6. Fischer-Lichte, Erika.Трансформативна сила перформансу.Routledge, 2008.

7. Ministry ofCultureandInformationPolicyofUkraine.CulturalDiplomacyofUkraine: BuildingBridgesthroughArtandHeritage.URL: https://mincult.gov.ua

8. NanovicInstituteforEuropeanStudies.Українське мистецтво як форма протесту та стійкості. URL: https://nanovic.nd.edu/features/ukrainian-art-as-protest-and-resilience-project-background/

ЦІВАТИЙ Вячеслав Григорович,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

КОНЦЕПТ «КУЛІНАРНА ДИПЛОМАТІЯ», КОНЦЕПТ «ГАСТРОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ» І КОНЦЕПТ «ДИПЛОМАТИЧНА ГУРМАНІСТИКА» ЯК ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ ГАЛУЗЕВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СУЧАСНОГО СВІТОУСТРОЮ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кулінарна дипломатія, гастрономічна дипломатія й дипломатична гурманістика в умовах сьогодення набувають своєї політико-дипломатичної та

міжнародно-політичної впливовості як інструмент «м'якої сили» держави і важлива складова інструментарію практичної дипломатії. Кулінарна дипломатія (Culinary Diplomacy) та гастрономічна дипломатія (Gastrodiplomacy) – це форми «м'якої сили» (soft power), що використовують національну кухню як інструмент для поширення позитивного іміджу держави, налагодження інституціональних зв'язків та сприяння міжнародному взаєморозумінню. У цьому контексті варто відзначити дипломатичний досвід у цій сфері таких провідних держав світу як США, Франція, Іспанія, Україна, Німеччина, Польща, Португалія, Італія, Бельгія, Чехія, Болгарія, Румунія, Молдова, Грузія, Японія, Індія, Китай, Індонезія, Бразилія та ін [1, с. 338-348].

Кулінарна дипломатія – це практика використання їжі та напоїв як офіційного інструменту в межах дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості, а також рецептура та технології їх приготування. Це мистецтво обробки, приготування й подачі здорової та смачної їжі, один із просторів людської культури. Гастрономічна дипломатія – це ширша стратегія публічної дипломатії, спрямована на популяризацію і створення інституцій національної кухні серед широкого загалу за кордоном. Влучно охарактеризував політику, дипломатію і кулінарію відомий французький філософ, кулінар, шеф-повар, політичний діяч першої чверті XIX століття і автор трактату «Фізіологія смаку» Жан-Антельм Брійя-Саварен: «Доля націй залежить від того, як вони харчуються» [1, с. 346-347]. Твердження про те, що національна кухня є візитною карткою будь-якої держави є усталеною константою, яка не потребує додаткових аргументів для переконання.

Сам термін «гастрономія» існує понад 200 років. Його батьківщиною є Франція, а авторство належить французькому поетові Бершу, улюбленою справою якого було писати про радощі вишуканої кухні. Сьогодні гастрономія – це мистецтво смачно поїсти, мистецтво хорошої кухні й самого застілля. Гастрономія (від грец. *шлунок*) – це наука, яка вивчає зв'язок між культурою та їжею. Як стверджує історик Патрік Рамбур, «…в історії французької кухні й гастрономії – застілля – найважливіший дипломатичний вектор!». Ще у XVII столітті Людовик XIV – «король-сонце» – упровадив у Версалі традицію, яка міцно вкоренилася у французькій зовнішній політиці – дипломатія гастрономії. На початку XIX століття Шарль-Моріс Талейран (міністр закордонних справ Франції) використовував застілля, щоб провести переговори і домогтися для Франції більш вигідних умов [2].

Незважаючи на те, що французи славляться гурманами, серед них практично не зустрінеш людей з надмірною вагою. Французи їдять три рази на день і, як правило, у певний час. Вони п'ють каву вранці, щільно їдять вдень і особливо ввечері (між дев'ятою і десятою годинами). Для них це норма. При цьому суворо дотримується головне правило: отримати задоволення від їжі й не нашкодити здоров'ю. Погляд на їжу крізь призму здоров'я – це філософія французької гастрономії, сформована під впливом видатних політичних діячів, дипломатів і знаменитих кухарів Франції. На сьогодні гастродипломатія (культурно-гастрономічна дипломатія, гастрономічна дипломатія, кулінарна дипломатія) – це мирне знаряддя м'якого впливу в дипломатії, зброя сучасної

зовнішньої політики, дипломатії та економіки. Фактично – це наука про мистецтво вести переговори під час офіційних обідів. У світі політики зазначають «…шлях до консенсусу і досягненню мети пролягає через вишукане частування» [1, с. 339-343; 3, с. 36-49].

Алессандра Роверсі в інтерв'ю газеті «Le Temps» підкреслила, що «…гастрономічна дипломатія визначає використання блюд у контексті міжурядових відносин з метою передавання невербальних повідомлень…». Важливо, що таке визначення не обмежується хорошими стравами та вишуканими винами для полегшення процесу переговорів. Їжа фактично сприяє також виникненню підходящих моментів для виголошення тостів чи промов, тих чи інших слів, допомагає «переварити» умови угоди, договору чи контракту, що підписується [4, с. 29-37].

Сама по собі гастрономічна (кулінарна) дипломатія – це порівняно недавня форма політико-дипломатичних відносин (новація інституціонального розвитку специфічних галузей дипломатії). У світі є держави, які прийняли мудре рішення просувати свою націю, як «Торговельну марку». З цією метою розробляються спеціальні стратегії, створюються інституції (установи) і виділяються кошти. Завдяки такій політиці громадяни інших держав дізнаються про національні особливості та традиції харчування народів і країн через національні страви і національну кухню як інституцію, а паралельно стимулюються торгівля і туризм, і , у кінцевому рахунку, країною починають цікавитися інвестори. Перші програми гастродипломатії як складової дипломатії м'якої сили були започатковані у 2000-роках XX століття. Термін «гастродипломатія» (англ. *Gastrodiplomacy*) уперше опублікував у 2002 році журнал «The Economist» у науковій статті про Королівство Таїланд.

Кулінарна та гастрономічна дипломатія має свої усталені інституціональні традиції. Варто вказати на урядову програму просування національної кухні Індонезії. Ще у 2011 році МЗС Індонезії провело науково-практичний і методологічний семінар на цю тему, на якому було поставлено завдання: *«… сформулювати концепцію індонезійської кулінарної дипломатії як частини дипломатії «м'якої сили». Частково вона має бути націлена на включення індонезійської їжі в глобальний кулінарний звід в якості однієї зі складових міжнародної гастрономії. Однак треба вважати, що ці зусилля не лише представлять (за кордоном) культуру країни, але й будуть слугувати економічним інтересам Індонезії»*. Цікава деталь: для досягнення цієї мети, крім фінансової підтримки розвитку мережі індонезійських ресторанів по всьому світові, мається на увазі також направляти досвідчених кухарів у закордонні дипломатичні представництва (у 132 місії за кордоном) [5, с. 46-49].

Кулінарна дипломатія (мистецтво приготування страв для державних службовців або сановників) – це така ж поважна леді, як і сама дипломатія, і відповідні приклади можна віднайти ще в Стародавньому Китаї або Стародавній Греції. Цікаво, що Шарлю-Морісу Талейрану приписують сакраментальну фразу: «Найкращий помічник дипломата – його особистий кухар». Аналізуючи гастрономічні аспекти дипломатичних практик та історичні традиції дипломатичного спілкування (від історії Стародавнього часу й Середньовіччя до

історії Новітньої, історії Сьогодення), напрацьовані багаточисленними формами прояву «державної» гостинності, в яких за великим рахунком відображаються честь і гідність держави-господині, а також її відношення до держави-партнера, маємо констатувати: зовнішня святковість і суворий дипломатичний етикет не існують самі по собі, як самодостатня ціль (дипломатична гурманістика) (5, с. 36-49).

Головною сутністю обідів, сніданків, урочистих прийомів і дипломатичних прийняттів завжди була й залишається дипломатична робота. Така ж самісінька, як і в інших випадках дипломатичної практики, метою якої є не лише обов'язок дипломата в найкращому світлі презентувати свою державу і обзавестися новими друзями і корисними контактами, але й отримати необхідну інформацію. Широко відомі слова Ш.М. Талейрана, звернені до Наполеона Бонапарта: «Дайте мені гарного кухаря, і я вам забезпечу потрібні договори». Приклад з дипломатично-гастрономічної історії XXI століття: за словами екс-держсекретаря США і одного із кандидатів на пост президента США у 2016 році Хілларі Клінтон, «… презентація улюблених страв, застільних традицій і цінностей є могутньою зброєю дипломатії, яким часто нехтують…». Адже дійсно, тисячолітня історія та практика дипломатичних застіль залишається живою, і сучасна дипломатична практика ледь не щодня її збагачує і спрямовує за дороговкази майбутнього в просторі актуальної політики [4, с. 29-37].

Отже, концепт «Кулінарна дипломатія», концепт «Гастрономічна дипломатія» і концепт «Дипломатична гурманістика / Гурманістична дипломатія» є інноваційними трендами специфічних галузей дипломатії (галузевої дипломатії). Як свідчить українська та світова дипломатична практика – саме в умовах глобалізаційних впливів на інституціональний розвиток моделей дипломатії – відбувається розвиток специфічних галузей дипломатії як інноваційних концептів. Гастрономічна дипломатія і кулінарна дипломатія в умовах сучасного поліцентричного світоустрою є ефективним інструментарієм міжкультурної комунікації як дипломатії, так і інших сфер соціокультурної діяльності індивідуума. Дипломатична практика у сфері гастродипломатії, дипломатичної гурманістики та кулінарної дипломатії – це різнобічні прояви дипломатичного мистецтва і дипломатичної майстерності за допомогою дипломатичної кухні та національних інтересів держави.

Література:

1. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії. *Сучасне суспільство: колективна монографія.* Розділ 3.12. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 338–348.

2. Bjola C., Manor I. *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy.* Oxford University Press USA. 2024

3. Ціватий В.Г. Кроскультурні та етнокультурні особливості в практиці сучасної дипломатії: інституціональний і міжнародно-політичний аспекти. Креативний простір. Науковий журнал. 2026. Випуск 35. С. 36-49.

4. Яковенко Н.Л. Гастрономічна дипломатія у міжнародних відносинах. *Зовнішні справи: науковий часопис.* 2020. № 11-12. С. 29–37.

5. Ціватий В.Г. Концепт «Дипломатична гурманістика» як інноваційна складова інституціональної моделі державного і дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету

міжнародної ввічливості: креативний і теоретико-методологічний аспекти. *Креативний простір: науковий журнал.* 2026. № 37. С. 46–49.

НІКОЛАЇДУ Елпіда,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (м. Суми, Україна)
Науковий керівник: ***ЦІВАТИЙ Вячеслав Григорович,***
кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ГАСТРОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (НА ПРИКЛАДІ ГРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

У сучасній системі міжнародних відносин дедалі більшого значення набувають інструменти «м'якої сили», що забезпечують формування позитивного іміджу держави та сприяють налагодженню міжкультурного діалогу. Одним із таких інструментів є гастрономічна дипломатія, яка виступає складовою культурної дипломатії та передбачає використання національної кухні як засобу комунікації між народами. Умови глобалізації сприяють тому, що гастрономія стає універсальною мовою, через яку передаються культурні цінності, традиції та історичний досвід суспільства [2].

Гастрономічна дипломатія розглядається як цілеспрямована діяльність держави та недержавних а́кторів, спрямована на популяризацію національної кухні за кордоном з метою формування позитивного міжнародного іміджу. Як зазначає П. Роковер, гастродипломатія є ефективним інструментом публічної дипломатії, що дозволяє встановлювати емоційний зв'язок із закордонною аудиторією через кулінарний досвід [3; 7, с. 36-46]. У свою чергу, Т. Бестор підкреслює, що поширення національної кухні у світі сприяє не лише культурному впливу, але й економічному розвитку держави [1].

Грецька Республіка є яскравим прикладом ефективного використання гастрономічної дипломатії. Її кулінарна традиція сформувалася під впливом багатовікової історії та географічного положення, а основою є середземноморська дієта, яка була включена до списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО [5]. Такий статус значно підсилює міжнародне позиціонування Греції як країни зі здоровою та автентичною гастрономічною культурою.

Особливу увагу слід приділити інструментам реалізації гастрономічної дипломатії Греції, які мають комплексний характер. Одним із ключових напрямів є розвиток гастрономічного туризму. Греція активно позиціонує себе як привабливий напрям для кулінарних подорожей, пропонуючи туристам не лише споживання традиційних страв, але й участь у процесі їх приготування.

Дегустації місцевих продуктів, кулінарні майстер-класи, відвідування виноробень та фермерських господарств створюють унікальний культурний досвід, що сприяє глибшому розумінню національних традицій [4]. Дослідження грецьких науковців підтверджують, що гастрономічний компонент є одним із ключових факторів, який впливає на туристичну привабливість держави [4].

Другим важливим інструментом є проведення міжнародних гастрономічних заходів. Організація фестивалів, кулінарних виставок і ярмарків сприяє популяризації грецької кухні на міжнародному рівні та створює можливості для міжкультурного обміну. Такі заходи підтримуються як державними структурами, так і приватним сектором, що дозволяє поєднувати економічні та культурні інтереси [2].

Значну роль у гастрономічній дипломатії відіграє діяльність грецьких ресторанів за кордоном. Вони виконують функцію неформальних культурних представництв, формуючи уявлення про країну через кулінарний досвід. Через автентичні страви, атмосферу та традиції обслуговування створюється позитивний образ Греції серед іноземців, що сприяє зміцненню культурних зв'язків [1].

Важливим елементом є також державна підтримка та стратегічний брендинг. Грецький уряд активно інтегрує гастрономію у політику культурної дипломатії та туристичного розвитку. Через діяльність Міністерства закордонних справ Греції реалізуються програми публічної дипломатії, спрямовані на популяризацію національної кухні та культурної спадщини [2].

Використання концепції середземноморської дієти як символу здорового способу життя дозволяє Греції зміцнювати свої позиції на міжнародній арені [5; 6, с. 43-47; 7, с. 36-46].

Отже, гастрономічна дипломатія та кулінарна дипломатія Грецької Республіки є ефективним інструментом міжкультурної взаємодії, що поєднує культурні, економічні та політичні аспекти. Вона сприяє формуванню позитивного іміджу держави, розвитку туризму та зміцненню міжнародних зв'язків, що робить її важливим елементом сучасної зовнішньої політики та модерної дипломатії.

Література:

1. Bestor T. *How sushi went global* // Foreign Policy. 2003. URL: https://foreignpolicy.com/2009/11/19/how-sushi-went-global/

2. Ministry of Foreign Affairs of Greece. Public diplomacy and cultural relations. URL: https://www.mfa.gr/en/foreign-policy/public-diplomacy/

3. Rockower P. *Recipes for gastrodiplomacy* // Place Branding and Public Diplomacy. 2012. URL: https://link.springer.com/article/10.1057/pb.2012.17

4. Vourdoubas J. Gastronomy, tourist experience and location. *The case of the "Greek Breakfast"* // Tourismos: міжнародний мультидисциплінарний журнал туризму. 2020. https://tourismosjournal.aegean.gr/article/view/489?utm_source=chatgpt.com

5. UNESCO. Mediterranean diet. URL: https://ich.unesco.org/en/RL/mediterranean-diet-00884

6. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей. Вінниця–Київ, 2022. С. 43–47.

7. Ціватий В.Г. Концепт «дипломатична гурманістика» як інноваційна складова інституціональної моделі державного і дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості: креативний і теоретико-методологічний аспекти. Креативний простір: Науковий журнал. Харків: СГ НТМ Новий курс, 2026. Випуск 37. С. 36-46.

БРОВЧЕНКО Софія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: ***СИЛКА Оксана Захарівна,***
доктор історичних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРИКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СПОРТИВНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ІНДІЇ В XXI СТОЛІТТІ

В XXI ст. спорт періодично перетворюється на стратегічний актив великої політики як ефективний інструмент реалізації зовнішньополітичного курсу держав. Особливе місце у цьому процесі посідає спортивна дипломатія як невід'ємна складова «м'якої сили», що дозволяє країнам формувати впізнаваний міжнародний імідж та здійснювати непрямий вплив на глобальній арені. Для Індії таким унікальним інструментом став крикет – вид спорту, який у південноазійському контексті почав відігравати не лише культурне, а й геополітичне значення.

Крикет зародився в Англії та був принесений на індійські землі в колоніальну епоху, проте саме в Індії він набув найбільшого масштабу, ставши наймасовішим видом спорту, що об'єднує мільйони людей. Сьогодні країна є ключовим центром світового крикету завдяки фінансовій потужності Ради контролю крикету в Індії (BCCI) та комерційному успіху Індійської прем'єр-ліги (IPL). Важливим аспектом є економічна гегемонія Індії у світі крикету. Оскільки держава контролює основні фінансові потоки галузі, це забезпечує їй фактичне «право вето» у міжнародних спортивних структурах, дозволяючи використовувати контроль над телевізійними правами та великими турнірами як інструмент економічного впливу. Цей вид спорту найбільш розвинутий у країнах колишньої Британської імперії **–** Пакистані, Австралії, Великій Британії, ПАР, **–** що і визначає ключові вектори зовнішньополітичного просування Індії та змушує навіть традиційних західних партнерів рахуватися з інтересами Нью-Делі.

Найбільш виразно роль крикету як інструменту дипломатії проявляється у складному контексті відносин між Індією та Пакистаном. Якщо наприкінці минулого століття матчі часто слугували «містком» для діалогу, то у XXI ст. відбувся перехід до жорсткої «дипломатії стримування», де спорт набув подвійної природи та став засобом політичного тиску. Сьогодні Індія майстерно

конвертує популярність своїх гравців та масштабність турнірів у політичний капітал, використовуючи відмову від двосторонніх контактів, контроль над телевізійними правами чи блокування участі у турнірах на території опонента (як це чітко видно на прикладі Кубка Азії) як сигнал неприйняття політичного курсу сусіда. Спортивне поле фактично перетворилося на простір для демонстрації сили, де кожна гра сприймається вже не як засіб примирення, а як безпосереднє продовження великого геополітичного протистояння.

Звісно, використання спорту як геополітичної зброї несе певні виклики. Надмірна інструменталізація та політизація таких подій може загострювати радикальні настрої всередині суспільства та ускладнювати роботу професійних дипломатів, звужуючи простір для компромісу. Існує тонка межа між просуванням національних інтересів та повною втратою автономії спортивних організацій, що може негативно вплинути на принципи чесної гри. Тому для Індії стратегічно важливо підтримувати баланс між реалізацією амбіцій та збереженням спортивних цінностей. Успіх майбутньої стратегії Нью-Делі залежить від здатності держави поєднувати жорстке відстоювання інтересів із «розумною» дипломатією, яка сприятиме зміцненню міжнародного авторитету Індії як відповідального глобального лідера.

Майбутнє спортивної дипломатії сьогодні визначається інтеграцією новітніх технологій та глобальних медіа-стратегій, які відкривають для Індії нові горизонти впливу. Крикет має потенціал стати не лише полем для конкуренції, а й платформою для широкої регіональної співпраці. Успіх цієї стратегії залежить від здатності держави поєднувати жорстке відстоювання інтересів із «розумною» дипломатією, яка сприятиме стабільності та зміцненню міжнародного авторитету Індії як відповідального лідера.

Література:

1. Paradigm Shift. Politics & Cricket: India's Use of Cricket as a Geopolitical Tool. URL: https://www.paradigmshift.com.pk/politics-cricket/

2. Al Jazeera. Operation Sindoor: How cricket became the latest India-Pakistan weapon of war. 2025. URL: https://www.aljazeera.com/news/2025/9/30/operation-sindoor-how-cricket-became-latest-india-pakistan-weapon-of-war

3. The Economist. India wields cricket as a geopolitical tool against Pakistan. 2024. URL: https://www.economist.com/asia/2024/12/12/india-wields-cricket-as-a-geopolitical-tool-against-pakistan

4. The Guardian. Cricket diplomacy: India and Pakistan's hostility at the Asia Cup. 2025. URL: https://www.theguardian.com/world/2025/sep/19/cricket-diplomacy-india-pakistan-hostility-asia-cup

5. ICC Official Website. International Cricket Council – Governance and Diplomacy. URL: https://www.icc-cricket.com